

דברי הכנסת

הישיבה המאה-וחמישים-ואחת של הכנסת הארבע-עשרה

יום שלישי, ג' בכסליו התשנ"ח (2 בדצמבר 1997)

ירושלים, הכנסת, שעה 16:04

תוכן העניינים

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997
(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הודעת יושב-ראש הכנסת
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997
(קריאה ראשונה)

הצעות לסדר-היום
יום האיידס הבין-לאומי
הצעות לסדר-היום
כרזות נגד ראש הממשלה

הצעה לסדר-היום מערכת היחסים השוררת בין ראש הממשלה לבין חברי ממשלתו
שאלות ותשובות
גביית דמי ביטוח חיים מחיילים
מימון אנדרטה לחללי אסון המסוקים
היעלמותו של אזרח לבנוני
הכרה בחייל כבן יחיד
היתרי בנייה לתושבי בית-מירסים
סיוע קצין צה"ל לרכישת קרקעות ברצועת-עזה
הורדת דגל ישראל בצומת גוש-קטיף
המאחז החקלאי הר-חמד – קדומים
גזר-דין של בית-משפט צבאי על נאשם במעשה מגונה
בנייה בלתי חוקית ביהודה ובשומרון
עקירת מזוזות מבית-הכנסת "שלום על ישראל" ביריחו
יחס מתנחלים משילה ומשבות-רחל לתושבי ג'אלוד וקריות
בניית רבי-קומות על-ידי הרשות הפלסטינית
ידיעה על הקמת התנחלות חדשה בגוש-עציון
הצהרת שר החוץ הרוסי יבגני פרימקוב
עצור מינהלי לבנוני בישראל
מימון ביקורי הורים שכולים בארץ
מכירת שטחי תע"ש ברמת-השרון
כתבת הערוץ הראשון בעניין רכס-שועפאט
ייעוץ פוליטי לראש הממשלה
העברת מידע מסווג ליועצי תקשורת
פעילות אוניברסיטאות פלסטיניות בירושלים

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

שאילתות בעל-פה

הפסקת השמירה ביישובי קו העימות

שכפולים גנטיים

שאילתות בעל-פה

חקירות חירשים במשטרה

הצעות לסדר-היום

יחסי חילונים-דתיים בפרדס-חנה ובמגדל-העמק

הצעות לסדר-היום הנחת מטען חבלה בפתח ביתן של סטודנטיות ערביות במערב ירושלים

הצעה לסדר-היום תלונה על הכאת שלושה עצורים תושבי בני-ברק על-ידי חוקריהם במשטרת רמת-גן

הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997

(קריאה ראשונה)

חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2) (צירוף תקופות לעניין גמלה),

התשנ"ח-1997

(קריאה ראשונה)

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' תיכון:

רבותי חברי הכנסת, יום שלישי, ג' בכסליו התשנ"ח, 2 בדצמבר 1997 – ישיבת הכנסת פתוחה.

חבר הכנסת רמון איננו? הוא שאל אתמול שאלה בפתיחת הישיבה ורציתי להשיב לו, אבל הוא איננו.

חיים אורון (מרצ):

תחליף את הרי"ש באל"ף ותענה לי.

היו"ר ד' תיכון:

אנו עוברים לסדר-היום: הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997, קריאה שנייה וקריאה שלישית. יציג את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט. בבקשה.

שאל יהלום (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, לפי הערת היועצים המשפטיים שלנו, צריך קודם להגיש את הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 3), כי תיקון מס' 2 מתייחס גם להצעה זו. לכן, ברשותך, אדוני, נעלה קודם את תיקון מס' 3.

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, תיקון מס' 3.

שאל יהלום (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חוק האימוץ דיבר על אפשרות של אימוץ בחוץ-לארץ. סעיף 5 בחוק אמר: "אין מאמץ אלא בן דתו של המאומץ". על-פי סעיף זה יהודים החיים במדינה אינם יכולים לאמץ ילדים מחוץ-לארץ שאינם יהודים. כך גם לגבי נוצרים, מוסלמים או בני כל דת אחרת. מאמץ יכול לאמץ רק מי שהוא בן דתו.

ברור הדבר, כי רוב הילדים המאומצים מחוץ-לארץ אינם יהודים, וכי כוונת המחוקק היתה לאפשר לאמץ ילדים מחוץ-לארץ גם כאשר המאומץ אינו בן דתו של המאמץ, ובלבד שהדבר עולה בקנה אחד עם עקרון טובת הילד, מתוך תקווה ומתוך רצון שכאשר יגיע הילד המאומץ אחרי קבלת האימוץ יחלו במדינת ישראל תהליכי גיור. דרך אגב, יש היום ועדת משנה שעובדת ליד ועדת-נאמן כדי להסדיר את נושא אימוץ הילדים, שיהיה בהסכמה ובתהליכים מהירים.

יש להדגיש, כי לתיקון זה, שעלה עוד בכנסת השלוש-עשרה, היתה הסכמה כללית של כל הבית, אבל בשל טעות והבנה לא נכונה של הסתייגות שר המשפטים בעת אישור החוק לא תוקן התיקון, ועכשיו אנחנו מביאים אותו בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט פה-אחד, ללא הסתייגויות. גם נקבע בסעיף הזה, כי לגבי ילד שהליכי אימוצו החלו לפני תחילת החוק יחול החריג הזה לגבי דת שונה.

אני מבקש מהכנסת לקבל את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הצעת החוק מוגשת ללא הסתייגויות לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. לפיכך, אנו עוברים להצבעה בקריאה שנייה. לשם החוק ולסעיפים 1 ו-2 אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד?

שאל יהלום (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני, תוסיף אותי להצבעה.

הצבעה מס' 1

בעד סעיפים 1-2 – 14

נגד – 1

נמנעים – אין

סעיפים 1-2 נתקבלו.

היו"ר ד' תיכון:

נוסיף את חבר הכנסת יהלום. בעד – 15, נגד – 1, אין נמנעים.

רבתי, אנחנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 3),
התשנ"ח-1997.

הצבעה מס' 2

בעד החוק – 12

נגד – 2

נמנעים – אין

חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997, נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

אנו מוסיפים את חבר הכנסת יהלום. בעד – 13, נגד – 2, אין נמנעים. חוק אימוץ ילדים (תיקון מס'
3), התשנ"ח-1997, אושר בקריאה שלישית.

רשות הדיבור למציעי החוק. לחברת הכנסת יעל דיין שלוש דקות. בבקשה. אחריה – חבר הכנסת
דוד צוקר. אחרי – שר הבריאות.

חבר הכנסת מסאלחה, למה הצבעתם נגד?

נואף מסאלחה (העבודה):

לפי הקוראן, זה כמו בהלכה היהודית, אסור – – –

היו"ר ד' תיכון:

נו, אז אם ההלכה היהודית זה בסדר, אז מה – – –

נואף מסאלחה (העבודה):

אסור בין דת לדת אחרת. לא מתערבים ביהדות וגם לא בנצרות, אבל אם ילד – – –

הי"ר ד' תיכון:

זאת אומרת, אתה אומר שכל חברי הכנסת היו צריכים להצביע נגד כי הם יהודים?

נואף מסאלחה (העבודה):

אני לא יודע, אתה שאלת אותי?

הי"ר ד' תיכון:

שאלתי אותך, כן.

נואף מסאלחה (העבודה):

שאלת אותי על ההלכה כנגד הקוראן, אז אני לא יודע – – –

הי"ר ד' תיכון:

בסדר, הבנתי, תודה רבה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

אני אישית שוכנעתי – – –

הי"ר ד' תיכון:

בלי ששמעת אותו, בסדר.

יעל דיין (העבודה):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה ועמיתי חבר הכנסת דראושה וחבר הכנסת מסאלחה, אני מאוד ממליצה, ואני אשמח לטפל בזה, אם יש בעיות ספציפיות לגבי אימוץ מוסלמים; זאת אומרת,

משפחות מוסלמיות שחפצות לאמץ ולהעביר את הילד המאומץ לדת המוסלמית, אני חושבת שהחוק הזה חל עליהן. אני לא יודעת מה אומר הקוראן, אבל החוק הזה, שעוסק באימוץ בין-ארצי, אומר שאין חובה שהילד המאומץ יהיה בן דתו של בן המשפחה המאמצת. במלים אחרות: אם יש משפחה מוסלמית שחפצה לאמץ ילד ברומניה או בברזיל או בכל מקום אחר, היא יכולה לעשות כך, ולפי הקוראן – להמיר את דתו של התינוק המאומץ, כפי שדורשים היהודים לגבי נושא הגיור. כאשר האימוץ עובר, הם יכולים להפוך אותו ליהודי, או לחלופין למוסלמי. אם זה לא עונה על צרכי האימוץ של הדת המוסלמית, אני אשמח לייצג אתכם בעניין הזה.

אני רוצה לומר – ונמצאת כאן השרה לימור לבנת, שהיתה מהמזמרות האורגינליות, מהיזמות והמקדמות של חוק האימוץ הבין-ארצי – שנראה כאילו זה סוף הדרך. זה עדיין לא סופה של הדרך. אנחנו תקועים עכשיו בבירוקרטיה, שאין לה שום הצדקה, שגורמת סבל להרבה מאוד משפחות שהתחילו בהליכי אימוץ על הבסיס הזה של הקמת עמותות. דרשנו, ויושב-ראש ועדת החוקה היה שותף לדרישה הזו, לקבל בהקדם את התקנות, שהן כבר מוכנות וצריכות לעבור אישור של ועדת החוקה. זה הדבר היחיד שמעכב את יישום חוק האימוץ הבין-ארצי. אנו מדברים פה על נושא שהוא גורלן, חייהן, תוכן חייהן ומהות רגשותיהן של משפחות רבות. אני מבקשת גם מיושב-ראש ועדת החוקה, שידאג שהממשלה תעביר לנו בהקדם את התקנות. אנחנו נדאג לזרז ככל האפשר את האישור שלהן, וסוף סוף העולם כולו יוכל להיפתח למאמצים, ששרויים במצוקה במדינת ישראל. תודה רבה.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת דדי צוקר, בבקשה.

מה זה, מטוס? זו הפעם הראשונה שאני שומע שמטוס טס מעל הכנסת.

דוד צוקר (מרצ):

זה היה נמוך מאוד.

שבח וייס (העבודה):

אולי זה חלום.

שר הבריאות י' מצא:

זה היה צילום של הכנסת לרגל 50 השנה. הנצחה.

יעל דיין (העבודה):

מטס שווינזי.

הי"ר ד' תיכון:

כן, בבקשה.

דוד צוקר (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני ביקשתי לעלות כדי לומר שני דברים. את האחד אמרה חברת הכנסת יעל דיין, בהפצרתה לסיים את הפרשה הארוכה מדי הזו של תיקון חוק האימוץ על-ידי הבאת התקנות. הבענו נכונות לשבת כל כמה שיהיה צורך – כי מדובר בתקנות מאוד ארוכות ומפורטות – כדי לאשר אותן, אדוני יושב-ראש הוועדה.

דבר שני, אני רוצה לחזור ולומר לכותבי התקנות את הדבר הברור, שלא היה ברור להם הרבה זמן, והשרה לבנת תזכור את זה. כוונת החוק היא להוציא ממשד העבודה והרווחה את כל שאלת האימוץ. אני אומר את זה באופן הכי ברור. לא חוקקנו את החוק הזה כדי שהשירות למען הילד, או כל גוף אחר של משרד העבודה והרווחה, ישכפל, יכפיל וישלש את העבודה שהעמותות צריכות לעשות על-פי החוק החדש, בין שזה "נעמת", בין שזה ויצ"ו ובין שזה "אמונה". הרעיון הוא, שלא המדינה –

שרת התקשורת ל' לבנת:

להוציא את המונפול מהמדינה.

דוד צוקר (מרצ):

הרעיון הוא שהמונופול נלקח. הוא פוזר ובוזר בין עמותות ציבוריות, שאני מאמין שנבחרו וייבחרו באחריות מלאה, והם אחראים לא פחות מאשר המדינה, והם טובים לא פחות מאשר עובדי המדינה; לא יותר, אבל ודאי שלא פחות.

הדבר השלישי, שאולי רק יוכיח, ואומר את זה באמצעות תודה, עד כמה המצב היום הוא בלתי נסבל עבור מאות משפחות במדינה, זה הסיפור שהשר מצא טיפל בו, והוא היה עד לקצה הקצה של טרגדיה אנושית. הוא סייע, ובפעם המי-יודע-כמה צריך לומר לו תודה נוספת, בהבאתם של כמה?

שר הבריאות י' מצא:

כן.

דוד צוקר (מרצ):

הבאתם לארץ של 29 ילדים מרומניה, שנתקעו בגלל ההשתהות שלנו, של מדינת ישראל, בתיקון התקנות הללו. אני מניח שהוא עולה לדבר עכשיו, אז הוא יוכל לספר איך הוא היה עד למצוקה הגדולה הזו, שנגרמה רובה ככולה בעטיינו. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת יהושע מצא, ואחריו – השרה לימור לבנת.

שרת התקשורת ל' לבנת:

השר מצא.

היו"ר ד' תיכון:

מה אמרתי?

שרת התקשורת ל' לבנת:

חבר הכנסת. הוא גם חבר כנסת.

היו"ר ד' תיכון:

אוי, יהושע, הוא תמיד יישאר יהושע.

שר הבריאות י' מצא:

אני רוצה, אדוני היושב-ראש, להאמין שהידידות העמוקה בינינו רק היא שמביאה אותך לקרוא לי אפילו יהושע, בלי לציין: שר.

היו"ר ד' תיכון:

זה בסדר.

שר הבריאות י' מצא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני ביקשתי את רשות הדיבור משום שאולי אני היחיד בבית הזה שחוה לפני שלושה-ארבעה חודשים את החוויה, גם המשמחת, גם המרגשת וגם הבוכייה, כאחת, להביא לאימוצם של 29 ילדים שממשלת רומניה אז הקפיאה את כל הליכי האימוץ שלהם. אני יכול לומר, שכמעט כפיתי עליהם לתת את השחרור ל-29 הילדים. ליוויתי חלק מהם ארצה. האחרון שבהם הגיע לפני כחודשיים. אני רוצה לומר לכם, לחברי הכנסת שמטפלים בזה: תבוא עליכם הברכה.

זה לא רק המשפחות שכואבות. הייתי באחד המוסדות, ראיתי שם 500 ילדים, מגיל כמעט יום ועד גיל שלוש וארבע. כאב הלב למראה הילדים, הבכי סביבם, שיעור התמותה של אותם ילדים – הורים שרוצים לקחת אותם לא מספיקים לקחת אותם. ממשלת רומניה לא תמיד יכולה לתת להם, וזה במלה עדינה, אותם שירותי בריאות או אותם תנאים מינימליים להתפתחותם הנאותה. החוויה הזו היתה קשה. ראיתי את הבכי של ההורים, ראיתי את האושר של ההורים כאשר חילקו את הילדים האלה, ראיתי אותם כאשר הם הגיעו לארץ, ואסור להיכנע לביורוקרטיה הזו.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת דדי צוקר, זה נכון שהעמותות צריכות לפעול, אבל אני אומר לכם באותה נשימה: ראיתי גם את העמותה שפועלת. צריך להיות זהיר בצורת הטיפול, כי הוקפאו ברומניה הליכים משום אי-כשרותם של צעדים שנעשו; אחרת ממשלת רומניה לא היתה מקפיאה את האימוץ. אני לא יכול לומר שאנחנו לא היינו בחלק מסוים באותם צעדים לא-כשרים, ולכן מי שמטפלים בזה, חבר הכנסת צוקר, תנו את הדעת גם על השאלה מי הנציגים בפני ממשלת רומניה, כי הרגישות שם גדולה; ותבוא על הברכה, 'בואו כולם על הברכה. צריך להביא להשלמת התקנות מהר ככל האפשר כדי להסדיר את הנושא הזה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. השרה לימור לבנת, בבקשה.

שרת התקשורת ל' לבנת:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ביקשתי גם אני את רשות הדיבור, משום שאני עוסקת בנושא הזה שנים ארוכות, הרבה מאוד שנים, עוד שנים לפני שנבחרתי לכנסת הקודמת. אני רוצה קודם כול לברך

את כל מי שאחראים לעיסוק במלאכה החשובה הזאת, גם את חברי הכנסת יעל דיין ודדי צוקר, גם את יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, שמאוד מסייע לקידום המהלכים הללו, וגם כמובן את השר יהושע מצא, שעסק בזה גם באופן קונקרטי.

אני רוצה רק לומר פה, שהשאלה של אימוץ ילדים בארץ ובחוץ-לארץ היא סוגיה שאני, כאמור, מטפלת בה הרבה מאוד שנים, כ-17 שנים. במהלך תקופה זו נפגשתי אולי עם עשרות או מאות זוגות ונחשפתי לטרגדיות אנושיות הן בתחום של המשפחות שמחכות לאימוץ והן בתחום של הילדים.

התברכנו בזה שאצלנו בארץ אין ילדים רבים שממתינים לאימוץ, משום שאנו מדינת רווחה, ולא מתגוללים ילדים או תינוקות ברחוב. יש מדינות שבהן זה קיים, לצערי הרב. עד עתה, כיוון שהיה מונפול לגוף הממשלתי שנקרא השירות למען הילד, לא ניתן היה כמעט לפתור את הבעיות, ונזקקו ללכת בדרכים-לא-דרכים, שלפעמים גם הכשילו את הזוגות עצמם. אני חושבת, שההתקדמות שחלה עכשיו נכונה מאוד.

אני מודה שוב לחברי הכנסת יעל דיין ודוד צוקר, משום שבכנסת הקודמת הבאתי תיקון לחוק שאמר שהמאומץ לא יהיה בהכרח בן דתו של המאמץ, כלשון החוק כרגע, כדי לגרום לכך שלא תהיה מניעה לאמץ ילדים מדת אחרת ולגייר אותם לאחר מכן. אני מודה שהתיקון שהבאתם היום כאן הוא טוב מהתיקון שהצעתי; הוא נכון וטוב יותר, ואני מברכת אתכם על התיקון הזה, משום שאני חושבת שזו הדרך הנכונה ללכת בה.

אני מצטרפת לקריאה של כל מי שדיבר לפני, ולשר המשפטים, לזרז את התקנת התקנות ולהעביר אותן כבר בימים הקרובים לוועדת החוקה, חוק ומשפט, כדי שניתן יהיה להשלים את כל החקיקה הזאת. אני חושבת שהרבה מאוד משפחות – מאות אלפים – יהיו אסירות תודה. יישר כוח לכל מי שפעל עד עכשיו, וצריך עוד להמשיך את המלאכה הזאת. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

היו"ר ד' תיכון:

הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3). אדוני יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, בבקשה.

שאל יהלום (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני ראש הממשלה, גברתי השרה, אני מתכבד להביא בשם ועדת החוקה, חוק ומשפט את הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997.

אני לא צריך להכביר מלים על מה שכבר נאמר על-ידי השרים, שאנחנו בוועדת החוקה, חוק ומשפט עומדים על יישום החוק החדש ועל יישום התקנות בתוך ימים ספורים. אני מצהיר מכאן, ואמרתי בצורה מפורשת כבר לפני שבוע, שאם התקנות לא יובאו בתוך ימים ספורים לוועדת החוקה, חוק ומשפט, הרי שוועדת החוקה, חוק ומשפט לא תדון ותקפיא דיון בהצעות של הממשלה, זאת כדי להדגיש את עמדתנו לגבי חוק אשר יכול להביא רווחה למשפחות שכל כך מחכות לו, עם כל הבעייתיות שחוק הזה מעלה לגבי אימוץ מחוץ-לארץ דרך עמותות.

ודאי וודאי שהרווחה למשפחות חשוכות ילדים שממתינות לאימוץ עולה לאין ערוך על כל בעיה שיכולה להתעורר ביישום של החוק, ולכן אין שום סיבה – וזה חלק מהתיקון שאני רוצה להביא עכשיו, שמראה שהאיחור הוא איחור שאין לו סיבה. לכן אמרנו שבתוך ימים ספורים הממשלה תביא את התקנות לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והדברים הקשים שאמרתי לא צריכים להיות מיושמים.

בכל אופן, הצעת החוק שאני מביא עכשיו יש לה שתי מטרות: הפסקה הראשונה, בגלל האיחור, קובעת את תחולת החוק ל-1 לינואר 1998. זה עיקר החוק. בפסקה השנייה – בחוק יש הוראת מעבר שאמרה, שאם אדם אימץ במהלך ששת החודשים שלפני פרסום החוק, הרי שיהיו כל מיני הוראות מעבר שיאפשרו לו את האימוץ, אם בדרך של הוראות בית-משפט, או על-ידי כך שיבואו אליו בטענות בעקבות החוק החדש שהוא לא יישם אותו. הרעיון הוא להקל על משפחות שאימצו בחוץ-לארץ לפני תחילת החוק, במשך מחצית השנה לפני קיומו. הוראת המעבר הזאת, שהיא חלק מהחוק שכבר התקבל על-ידי הכנסת ופג תוקפה ב-2 בספטמבר 1997, גם אותה אנו צריכים להאריך בהתאם לתיקון בחוק.

אני פונה לחברי הכנסת לאשר את החוק ככתבו וכלשונו. הוא מוגש ללא הסתייגויות, כמובן.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. אנחנו ניגשים להצבעה. הצעת חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997, קריאה שנייה. אין הסתייגויות. מי בעד? מי נגד? אשר לשם החוק ולסעיף 1 – אפשר להצביע, בבקשה.

בעד סעיף 1 – 19

נגד – 2

נמנעים – אין

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

בעד – 19, נגד – 2, אין נמנעים. אני עובר להצבעה בקריאה שלישית. מי בעד? מי נגד? אפשר להצביע.

הצבעה מס' 4

בעד החוק – 19

נגד – 2

נמנעים – אין

חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997, נתקבל.

היו"ר ד' תיכון:

בעד – 19, נגד – 2, אין נמנעים. חוק אימוץ ילדים (תיקון מס' 2) (תיקון מס' 3), התשנ"ח-1997, אושר בקריאה שלישית. תודה רבה לחברי ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הודעת יושב-ראש הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

ראש הממשלה מבקש להודיע, על-פי סעיף 36(א) לחוק-יסוד: הממשלה, כי שר הבריאות שב ארצה ביום כ"ח בחשוון התשנ"ח, 28 בנובמבר 1997. שר התעשייה והמסחר שב ארצה ביום כ"ח בחשוון התשנ"ח, 28 בנובמבר 1997.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ד' תיכון:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת א' האן:

ברשות יושב-ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת – הצעת חוק מס שבח מקרקעין (תיקון מס' 41), התשנ"ח-1997, שהחזירה ועדת הכספים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. תודה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997 (קריאה ראשונה)

היו"ר ד' תיכון:

הסעיף הבא: הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997, בקריאה ראשונה. יציג את החוק ראש הממשלה, בבקשה.

ראש הממשלה ב' נתניהו:

אדוני היושב-ראש, קודם כול אני רוצה להודות לך על ההתחשבות בלוח הנסיעות שלי; אני חוזר עתה מסיור במגזר הבדואי בנגב. כיוון שאנו עוסקים בבעיית השוויון, הבעיה הזאת הרי שייכת למגזרים רבים, בעצם לכלל המגזרים בחברה הישראלית, וכולנו עדים לפערים ולעיוותים, בעיקר בהזדמנויות שאינן שוות, בין חלקים שונים של החברה בישראל.

אנו לא נותנים את דעתנו על הפער שקיים בין שני חלקים של הציבור בישראל, שמהווים יחד את המכלול. אני מתכוון לפער שקיים בהזדמנויות לחינוך, ולתעסוקה, ושוויון בפני החוק של נשים לעומת גברים בישראל. אינני יודע מתי היתה הפעם האחרונה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

בעניין הסיור בנגב, שאני מברך עליו, אולי אתה יכול לבשר לנו משהו?

ראש הממשלה ב' נתניהו:

כן, אבל לא זה הפורום, נעשה ישיבה נפרדת.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

היה נציג שלך בסיור.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

כן, אבל אולי יש לראש הממשלה בשורה.

ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני מציע שתתעדכן אצל חבר הכנסת טלב אלסאנע, שהיה שם.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

--- אולי יש בשורה לפחות.

ראש הממשלה ב' נתניהו:

ראש שדולת הבדואים, רובי ריבלין, בדואי ידוע, יכול לעדכן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

--- לפחות כמו בדואי.

היו"ר ד' תיכון:

ראש הממשלה ב' נתניהו:

בכל אופן, הפער הזה הניע אותי – נדמה לי, בפעם הראשונה במשך שנים ארוכות – להיות ראש ממשלה בישראל שבא להגיש הצעת חוק בפני הכנסת. אני לא עוסק בנושא הזה בפעם הראשונה; ביקשתי בזמני, וגם הפעלנו התחלה של תוכנית לחינוך הציבור, ונקטנו גם פעולות אחרות נגד אלימות המכוונת כלפי נשים, וכמובן, גם כלפי ילדים, ובדרך כלל יש קשר בין שני הדברים.

היום אני בא להציע בפני הכנסת, לקריאה ראשונה, את הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997. הצעת החוק הזאת באה לתת מענה על בעיית השוויון בין המינים, ואני חושב שהבעיה הזאת איננה בעיה של נשים. כלומר, כשנשים אינן מקבלות ייצוג ההולם את הכישורים שלהן, וכשהילדים מתחנכים על סטיגמות ולא על עובדות, וכשיש אנשים שמשוכנעים שאדם אחר נחות בגלל מינו, כשיש גברים שמאמינים שהאשה היא קניין פרטי שלהם, ובייחוד גברים שמאמינים שמותר להם להכות את האשה ולהתעלל בה נפשית וגופנית – אני חושב שלא רק הנשים מפסידות, אני חושב שהחברה כולה מפסידה.

אם הנשים תזכינה למעמד שווה בחברה – ואני מתכוון לשוויון אמיתי, ולא להצהרות גרידא – החברה קודם כול תרוויח, מבחינה תועלתנית, משום שאנחנו מפסידים במדינה הזאת כוח עבודה בעל כישורים ברורים; חלקים שלמים של כוח העבודה והפוטנציאל בישראל הולכים לאיבוד משום שאנחנו איננו מאפשרים לו לבוא לידי ביטוי. ובכן, אני לא אוכל לומר לכם מה הערך הכספי או התמורה הכלכלית שנקבל, כי אי-אפשר לאמוד את זה, משום שאלה ממדים שאין להם שיעור, אך בוודאי נגדיל את כוח הייצור ונקדם את המדינה. אבל, מה שבעיני הרבה יותר חשוב הוא, שנצליח לעקור מקרבנו, או לפחות לצמצם מאוד, תופעות בלתי נסבלות של התעמרות והתעללות ואלימות כלפי נשים. וכשנצליח להחדיר לתודעת הציבור את ההכרה בשוויון מוחלט בין המינים, אני חושב שיישטם הבסיס לתפיסה המעוותת והמכוערת שמתגלה בפשעים שתיארת.

אנחנו, כמובן, משופעים בהצהרות. במגילת העצמאות נכתב – אני מתנצל על צרידותי, אבל אתם תוכלו לזהות את המלים – "מדינת ישראל – תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה

בלי הבדל דת, גזע ומין". את זאת הבטיחו מייסדי המדינה. האם קיימנו? התשובה הפשוטה היא: לא, לא קיימנו.

הנתונים מדברים בעד עצמם. אני אביא לכם דוגמה: בשנת 1996 כמעט 56% ממקבלי התארים באוניברסיטאות שלנו היו נשים. אם תסתכלו מה שיעור הנשים בין המנהלים הבכירים בתעשייה שלנו, מדובר ב-14%. באותה שנה היה שכרו הממוצע של שכיר גבוה ב-60% מהמשכורת הממוצעת של שכירה. בשנת 1993 מונו רק 59 נשים לדירקטוריות מטעם הממשלה בחברות ממשלתיות. המצב השתפר, וכיום כבר יש לנו 345 נשים בדירקטוריונים, לעומת 1,048 גברים. כלומר, אף שמדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ומדינה פלורליסטית ומדינה פתוחה ומשגשגת, עדיין לא נסגר הפער הזה בין נשים לגברים, פער שאין לו הצדקה ואין לו זכות קיום.

אני רוצה לומר שוב, שהממשלה הזאת שמה לה למטרה להביא לצמצום הפערים בחברה הישראלית. החוק שמועלה היום לקריאה ראשונה יעזור לצמצום האי-שוויון בין המינים בישראל.

אני יודע שיש לכך תקדימים משפטיים ידועים, והכנסת חוקקה כמה חוקים מקדמיים. אני חושב שהחוק הזה הוא שונה, משום שלמעשה הוא מקים, בפעם הראשונה, גוף ממלכתי שירכז ויתאם בין הפעולות של הגופים השונים. יתר על כן, אין כיום גוף ממשלתי שאמור לבחון את המשמעויות והמעשים שחוק ספציפי אינו מתייחס אליהם. יש כל מיני חוקים. הם לא מכסים את מכלול הבעיות שנושא הפערים בין המינים מעלה בפנינו. אין גוף אחד שמסוגל לרכז את מכלול ההיבטים של הנושא, ועל כן הרשות לקידום השוויון בין המינים תוכל למלא את החלל הזה ולמלא את התפקיד הזה.

הצעת החוק המונחת לפניכם היום היא פרי מאמץ משותף שעשו משרדי הממשלה, יחד עם ארגוני הנשים למיניהם ועם הוועדה לענייני מעמד האשה של הכנסת. היא דומה בחלקה להצעת חוק פרטית שהגישה חברת הכנסת נעמי חזן.

העקרונות בחוק הם אלה:

קודם כול, מוקמת רשות לקידום השוויון בין המינים, והרשות הזאת היא יחידת סמך ממשלתית, שתהיה מורכבת קודם כול ממנהל הרשות, שיתמנה על-ידי הממשלה בהמלצת ראש הממשלה. מדובר גם בהקמת ועדה מייעצת, עם 32 חברים ממגזרים שונים, לרבות משרדי הממשלה, שאמורה להיות כור היתוך רעיוני, להעלות את הרעיונות, לעצב את המדיניות, וכמובן, מדובר בגוף שלישי אופרטיבי: מינהלת, שאמורה להביא ליישום מעשי של המלצות הוועדה המייעצת.

הרשות תקבל מעמד מיוחד בכך שבאפשרותה לנסח הצעות למדיניות הממשלה ולהביאן, באמצעות ראש הממשלה, לאישור הממשלה.

לרשות תהיה גם סמכות לדרוש מידע רלוונטי מגופים ציבוריים, אלא אם כן יש בגילוי המידע הזה פגיעה באינטרס ציבורי חשוב, או שהגילוי אסור בדיון.

כמובן, הרשות תוכל לקיים מעקב אחר מילוי המלצותיה והמלצות מבקרת המדינה, או מבקר המדינה – הנה עיוות.

שרת התקשורת ל' לבנת:

ראש הממשלה ב' נתניהו:

דרך אגב, עיוות לטובה, כי המוסד של מבקר המדינה, אם תרצו, כבר מושפע מהכהונה המרשימה של מרים בן-פורת.

הרשות תוכל ליעץ למשרדי הממשלה, על-פי בקשתם, וכאן יש חשיבות מיוחדת: גם על-פי דרישתה, כלומר, היא תהיה לא רק גוף שקולט בקשות, היא גם תוכל להפנות בקשות למשרדי הממשלה.

הרשות תוכל להגיש תלונות לנציב תלונות הציבור על עניינים שיש בהם משום אפליה בין המינים. אני חושב, שהזכות להגיש תלונה נתונה עד כה בחוק מבקר המדינה רק למי שנפגע בעצמו מהמעשה, או לחבר הכנסת שיכול לפנות בעניינו של אדם מסוים. פה אנחנו מקימים רשות שיכולה לפעול בשם הציבור, בענייני הציבור. אני חושב שזה כלי חשוב מאוד, כלי חשוב נוסף להפעיל את המדיניות שאנחנו רוצים להפעיל, לצמצום הפערים בין המינים בישראל.

אני ער לכך שחקיקה והקמת גופים ממלכתיים אין בהן – בוודאי אין בהן בלבד – כדי ליישר נורמות ציבוריות ולקבע יחסים בין אדם לחברו, אבל אין ספק שהחקיקה הזאת והקמת הגוף הזה יעזרו, במה שהם יעשו וגם במה שהם מסמלים, לצמצום הפערים בישראל. אבל, העיקר בסופו של דבר לא מתבצע בבית הזה, והעיקר לא יתבצע במשרדי הממשלה; העיקר יתבצע בבתי ישראל, במשפחות ישראל, במה שילדים ישמעו מהוריהם, הרבה יותר במה שיקלטו בבית מאשר במה שיקלטו בבית-הספר. אני חושב שמשפחות ישראל ובתי ישראל פתוחים גם הם לתיקון העוולה הזאת, ואני קורא שוב לנשים ולגברים בישראל להוות דוגמה משותפת לכיבוד הדדי, לאהבת ישראל, לאהבת המשפחה, ובעיקר לפתרון הבעיות, שמתעוררות מפעם לפעם, בדרכי נועם, בדרכי שלום ובשלילה מוחלטת של כל אלימות בתוך המשפחה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

האם אתה יודע, אדוני, שבימים אלה מפטרים בשירותי הרווחה ברשויות המקומיות עובדים סוציאליים שמטפלים בנושא אלימות במשפחה?

ראש הממשלה ב' נתניהו:

אני לא יודע על כך. אני אבדוק זאת בעקבות פנייתך. אני מודה לך.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. השרה לימור לבנת, בבקשה. בעצם השר. לאחר החוק אני כבר לא יודע.

שרת התקשורת ל' לבנת:

שרה, זה בסדר גמור. תיכף אומר מלה על זה.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני לא יכולה לפתוח את דברי בלי להזכיר שהיום שוב היה מה שנקרא בלשון הנוראה הזאת "רצח רומנטי", שבו בחורה נרצחה על-ידי בן-זוגה, שגם התאבד לאחר מכן, בגין עניינים רומנטיים כאלה או אחרים, שהם כלל ועיקר לא חשובים. מה שחשוב הוא, שהשנה היו 22 מקרי רצח כאלה, והיום עוד אחד כזה. רק לפני שבוע ישבנו כולנו במליאה ודיברנו על 22 מקרים, והנה חלף לו עוד שבוע, ועוד מקרה אחד כזה.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי השרה, אני חייב לתקן אותך. לא ברור אם היא נרצחה או רצחה.

שרת התקשורת ל' לבנת:

חבר הכנסת דיין, אני מודה לך. אני מרשה לעצמי להגיד, ש-22 מקרים של רצח נשים בידי בני זוג קרו השנה, וכיוון שאנחנו יודעים שזה מה שבדרך כלל קורה, ולא בכיוון ההפוך, ולמיטב ידיעתי, כפי שבדקתי זה אכן המצב – אבל, אני מקבלת את ההערה שלך.

נכון שיש לנו גם נחמות קטנות פה ושם, בכך שרק היום התפרסם ש"אל על" תקבל טייסות, נחמות קטנות בכך ששתי נשים הצליחו להגיע לשלבים מאוד מתקדמים בקורס הטיס. אבל אלה באמת נחמות קטנות, הן קורות, הן באות, אבל הן הולכות לאט מדי.

אני חייבת לומר, שאני מאוד מאוד גאה, כי זו פעם ראשונה באמת שראש ממשלה בישראל עלה לדוכן הכנסת ולא רק עסק בנושא של שוויון הזדמנויות בין המינים בדיבור או באמירה או בנאום, אלא הביא לכנסת הצעת חוק שאנחנו במהלך השנים האחרונות מנסים לקדם אותה, ושהיא בעצם תביא בפעם הראשונה להקמת רשות לקידום השוויון בין המינים.

כשאני שואלת את עצמי מהו שוויון, אם הייתי רוצה להגיד באמת מהו שוויון, הייתי אומרת כך: הרבה פעמים כשרוצים להחמיא לי אומרים עלי "גבר לעניין". מתי אני אדע שיש באמת שוויון? כשיום אחד יאמרו על מישהו, על גבר, על פוליטיקאי, על שר: הוא אשה לעניין. אז אני אדע שיש באמת שוויון.

שבח וייס (העבודה):

יגידו: אשת חיל.

שרת התקשורת ל' לבנת:

אני בכלל לא מתלוצצת, חבר הכנסת וייס.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי השרה, יגידו: אתה קשוח כמו לימור לבנת.

שרת התקשורת ל' לבנת:

בסדר גמור. אבל הייתי רוצה שיגידו לך גם להיפך: אשה לעניין.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

שרת התקשורת ל' לבנת:

זה בסדר. אני שמחה. סימן שהתקדמנו.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני גבר, מה אני שווה.

שרת התקשורת ל' לבנת:

אמרתי שיש נחמות קטנות.

היו"ר ד' תיכון:

אספר לך בדיחה. כשערכו פעם פריימריס אז רשמו: דן תיכון (לודמילה).

שרת התקשורת ל' לבנת:

בכל אופן, אדוני היושב-ראש, אנחנו עשינו דרך מאוד ארוכה עד לדיון היום. זה התחיל עוד ב-1978, כשאחת ההמלצות של הוועדה המיוחדת לבדיקת מעמד האשה בישראל, שהיתה אז בראשות מי שהיא היום שגרירת ישראל בסין, ואז היא עוד לא היתה חברת כנסת; היא היתה יועצת ראש הממשלה למעמד האשה ואחר כך חברת הכנסת אורה נמיר – – –

נעמי חזן (מרצ):

היא היתה חברת כנסת ויועצת.

שרת התקשורת ל' לבנת:

היא היתה חברת כנסת ויועצת. בסדר. דרך אגב, הספר שהכינה אז אורה נמיר הוא עד היום נכס צאן ברזל מבחינתנו, וכל פעם אנחנו מוחקים עוד דף אחד או עוד המלצה אחת שהצלחנו לקדם, אם כי לא את כולן, ולא מספיק. אבל, אחת ההמלצות היתה שצריך להקים רשות ממלכתית לקידום מעמד האשה, והשנה אנחנו חוגגים לא רק 50 שנה לכ"ט בנובמבר, אנחנו חוגגים גם 20 שנה להמלצות של אורה נמיר – דוח-נמיר מאז.

בשנת 1991 אישרה מדינת ישראל את האמנה לביעור האפליה נגד נשים. בכנס בייג'ין בשנת 1995 חתמה מדינת ישראל, בין מדינות רבות אחרות בעולם, על "המצע לפעולה", שבו נקראות כל המדינות בעולם להקים רשויות לקידום מעמד הנשים, בהשתתפות הדרגים הגבוהים ביותר בממשל.

אני בטוחה שהצעת החוק הזאת יכולה להמשיך לקדם ולהזיז עוד את המהפכה הדרושה כל כך.

עד היום היה קיים תפקיד של יועצת למעמד האשה במשרד ראש הממשלה. התפקיד הזה, שהיה בעצם תלוי ברצונו של ראש הממשלה – דרך אגב, כל ראש ממשלה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

זה היה יותר קישוט.

שרת התקשורת ל' לבנת:

לא, רגע. אני רוצה לומר עוד מלה על העניין הזה.

חבר הכנסת דראושה, בחלק גדול מן המקרים לא. אולי היו פה ושם גם כאלה. ברוב המקרים לא היה מדובר בקישוט. אני חושבת שהיו כמה יועצות שעשו עבודה מצוינת.

זה אולי המקום להזכיר, אדוני ראש הממשלה, שהיועצת האחרונה, שעזבה לפני זמן קצר את תפקידה, אמונה אלון, עשתה עבודה יוצאת מן הכלל. אני חושבת שזה לכל הדעות. היא פעלה נמרצות, בתמיכת ראש הממשלה, גם לקידום החקיקה הזאת ולהקמת רשות, גם לאותו מסע הסברה שהיה נגד אלימות כלפי נשים, ואני חושבת שאני יכולה כאן להודות לה היום בשם רוב הציבור, או כל הציבור, ובוודאי ציבור חברות הכנסת, שאני מניחה שהן תאמרנה אחר כך את דבריהן.

אני חושבת שגם עכשיו, כאשר אנחנו נאשר את הצעת החוק הזאת, ועד שהחקיקה תושלם, ועד שהקמת הרשות תושלם, חשוב מאוד, אדוני ראש הממשלה, שתמונה יועצת לתקופת הביניים הזאת, כי זה תהליך שייקח את הזמן שלו, אבל היא צריכה להיות יועצת שתוכל אחר כך גם לקבל את התפקיד של מנהלת הרשות, כדי שתוכל גם להעביר את התפקיד ישר למצב של רשות. ואני פונה אליך, לאחר שאמונה אלון עזבה – וחבל שעזבה, כי היא עשתה, כאמור, עבודה טובה – למנות יועצת שתוכל אחר כך להמשיך.

אמרתי פעמים רבות, ולא אחסוך מעצמי את הזכות ואת החובה להמשיך ולומר זאת, שהמאבק לשוויון בין המינים הוא מאבק שחוצה גבולות פוליטיים וחוצה מפלגות. יש לנו ויכוחים פוליטיים בעניינים רבים, לגיטימי לחלוטין, אבל יש לנו מאבק משותף באפליה כלפי נשים ובחוסר השוויון. יש שורה ארוכה של גופים שעוסקים בנושאים הללו בישראל; משרדים ממשלתיים, שדולות, ארגונים, כולם חשובים, וכל אחד עושה את עבודתו. אבל חוץ מעבודת הוועדה לקידום מעמד האישה בכנסת, שבראשה עומדת חברת הכנסת יעל דיין, ושעושה עבודה חשובה מאוד, כפי שעשתה בקדנציה הקודמת, וגם בקדנציה הזאת כמובן, שתחתיה בעצם מתכנסים מפעם לפעם כל אותם ארגונים וגופים, לפי העניין, אנחנו צריכים לזכור, שברשות המבצעת עד היום לא היה שום גורם כזה. אז ברשות המחוקקת יש הוועדה לקידום מעמד האישה, שגם היא חדשה יחסית, כי היא קיימת בסך הכול קדנציה וחצי. אבל ברשות המבצעת, היינו בממשלה, לא היה גוף כזה שירכז את כל הפעילות, ולכן הרשות הזאת באה כדי לענות בעצם על החסר הזה.

אני הרי יודעת, שכמו בהרבה הצעות חוק שנוגעות להרבה מאוד נושאים שקשורים למעמד האישה, לא אחת אנחנו נאלצים להתפשר, ולא תמיד ההצעה היא הצעה אופטימלית, ויש לשקול דברים ולהכניס שינויים כאלה ואחרים. אבל אני חושבת שההצעה הזאת, שמועלית פה היום, והיא על דעת כל הגופים הממשלתיים, הציבוריים, חברות הכנסת, ארגוני הנשים שליוו את החקיקה או את ההכנות במהלך השנים האחרונות, הגם שזה עדיין לא מושלם – אני חושבת שזה צעד מאוד גדול קדימה,

והחובה שלנו לדאוג לכך, אדוני ראש הממשלה, שהרשות הזאת שתקום – ולמעשה ראש הממשלה יהיה השר המפקח או השר הממונה – צריכה להיות מתוקצבת בהתאם, מפני שלא נוכל לבער את האפליה ולא נוכל לבער את האפליה המובנית הקיימת בחברה בלי שהוקצו לזה תקציבים מתאימים. לא מדובר כאן בתקציבי עתק, מדובר בתקציבים שמוכרחים לאפשר את הפעולה, ולא די בתקציבים שעמדו לרשות היועצת.

ראש הממשלה הזכיר קודם את מבקר המדינה, הוא אמר – מבקרת, סליחה, מבקר המדינה. אני רוצה להעיר, שהחוק, כפי שהוא מנוסח כרגע, מנוסח, לצערי, בלשון זכר, אף שמדובר ברשות שנוגעת לנושאים של נשים. קראתי את החוק וכתוב בו, למשל, ש"תפקידי הרשות יבוצעו בידי מנהל הרשות, והוא יסתייע במינהלת הרשות ובוועדה מייעצת", ו"מנהל הרשות יתמנה בידי הממשלה". כיוון שתמיד אנחנו מדברים בלשון זכר, גם במקום שצריכה להיות בו לשון נקבה, נשגב מבינתי מדוע הממשלה שאני חברה בה – – –

שמריהו בן-צור (מפד"ל):

זה בסדר.

שרת התקשורת ל' לבנת:

זה לא בסדר.

שמריהו בן-צור (מפד"ל):

מבחינת העברית זה בסדר.

נעמי חזן (מרצ):

בממשלה הקודמת זה היה בלשון נקבה.

שרת התקשורת ל' לבנת:

אני מוחה על זה. רק היום ראיתי – – – סליחה, זה לא נכון?

יעל דיין (העבודה):

זה מן הדברים שאין לי ספק שישתנו.

שרת התקשורת ל' לבנת:

זה מה שרציתי להגיד: הדברים ישתנו. ראיתי את זה רק עכשיו, ואני מודה שכעסתי.

אני רוצה לספר. האקדמיה ללשון נזקקה לא אחת לשאלה מה עושים עם לשון זכר ולשון נקבה. הציעו כל מיני פתרונות: לוכסן מנהל, לוכסן מנהלת, וכל מיני דברים כאלה. אני חושבת שיש אפשרויות שונות. אנחנו מכינים במשרד התקשורת דף הסברה על השיחות הבין-לאומיות. אני קבעתי, שחלק מהפנייה באותו דף יהיה בלשון זכר, וחלק בלשון נקבה. גם זו שיטה – אפשר לבחור שיטות שונות – במובן מסוים זה יותר קל כך. אנחנו צריכים להפנים את ההכרח לפנות גם לנשים ולא לפנות רק לזכרים. אני מדברת שנים על זה שהבת שלי, בספרי הלימוד שלה, פונים אליה בלשון זכר אף-על-פי שהיא בכיתה ג' וברור שכולם גדלים כך אחר כך. אסור היה שזה יקרה בחוק הזה, חבל שזה קרה; בפירוש היה צריך לכתוב "מנהלת". אגב, גם אם היה כתוב "מנהלת", זה לא אומר שגבר לא היה יכול להיבחר לתפקיד הזה. זו כבר שאלה נפרדת לחלוטין, יועץ או יועצת. אני בטוחה שזה אכן יתוקן במהלך תהליך החקיקה בוועדה. אני מניחה שזה מגיע לוועדה למעמד האשה, ואני סומכת על חברת הכנסת יעל דיין ועל שאר חברות הכנסת שזה אכן יתוקן.

לסיום, אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לכל חברות הכנסת וחברי הכנסת שפעילים בנושא הזה במהלך השנים האחרונות, בעיקר בקדנציה הקודמת ובקדנציה הזאת של הכנסת, שבהן קיבל הנושא תאוצה הרבה יותר גדולה. אני מקווה שהנושא יקבל ביטוי הולם ויתפוס מקום חשוב בסדר-היום הציבורי שלנו, חוץ מכל הנושאים החשובים האחרים שיש. בעיני זה נושא חשוב ביותר.

אני גם רוצה להודות לראש הממשלה, שמצא לנכון לקחת את הנושא הזה תחת חסותו, תחת כנפי המשרד, ולקדם אותו. אני בטוחה, שכאשר תושלם החקיקה, אחר כך יבואו הביצוע והיישום של החקיקה, שהם מאוד חשובים, והקצאת התקציבים, וזה אכן יקדם אותנו עוד צעד קדימה. תודה רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. הדיון מתחיל, שלוש דקות. ראשונה, חברת הכנסת יעל דיין, בבקשה.

יעל דיין (העבודה):

אני יודעת שכבוד ראש הממשלה צריך לעזוב. אני מדברת שלוש דקות, ובערך דקה מזה תהיה מופנית אליך. אחר כך אבקש דקה נוספת כיושב-ראש הוועדה.

אני מרגישה, שאני יכולה לקחת את הסטנוגרמה של חברת הכנסת השרה לימור לבנת, להצטרף אליה ולהיות חתומה עליה, ודאי בהרגשה שהיום הזה הוא תפנית ופתיחת פרק, שעד עכשיו נרשמו בו הרבה דברים קשים, עגומים, מעליבים, מבזים, מס שפתיים, כל מיני "יום שנה", "יום האלימות",

"יום האשה" – ריטואל שחזרנו עליו. היום אנחנו הופכים את הנושא של מעמד האשה ושוויון נשים – אני משתמשת בלשון העם – לא שוויון בין המינים אלא קידום מעמד האשה ושוויון נשים, מחצית האוכלוסייה. היום הזה הוא יום של דף חדש שגם יישום ולא רק דף כתוב.

זו זכות גדולה לראש הממשלה וזכות לי להודות לו, כי זו באמת הפעם הראשונה שבה ראש ממשלה אישית, לא כרוח טובה מאחורי האירועים – היו לנו ראשי ממשלה שהיו מאוד מודעים לשוויון נשים, החל בבן-גוריון, אני לא רוצה חס וחלילה לקחת מהם את תפיסת העולם השוויונית, אבל בין תפיסת העולם לבין הרגע שראש ממשלה עומד על הדוכן ומציע הצעת חוק עברו 50 שנה. אולי כולם היו שותפים לתפיסת העולם, והנה בא ראש הממשלה הנוכחי וגם מציע לנו דרכי יישום לתפיסת העולם השוויונית.

אני רוצה לציין, ששם החוק הזה הוא דבר שבאופנה. כשם ששינוי בפקולטות באוניברסיטאות את לימודי הנשים והפכו אותם ליותר אלגנטיים, וקוראים לזה: לימודים לשוויון בין המינים, לפחות בז'רגון שתוך כדי החקיקה אני קוראת לזה: הרשות הממלכתית לקידום מעמד האשה. אני מסכימה עם כל ההערות הסמנטיות של השרה לימור לבנת, ונצטרך לשים את זה בסוגריים.

מלבד תודות לראש הממשלה, גם תודות ליועצת לשעבר אמונה אלון. היא יושבת כאן, ואני שמחה על כך. לפני שהיא קיבלה את המינוי באה אמונה לשאול אותי, מעין שיעורי בית, כי הייתי בראשות הוועדה תקופה ארוכה. היא באה לשאול אותי מה ממש עומד על הפרק ומה היא יכולה לעשות מחר בבוקר כשהיא נמצאת בתפקיד. הנושא הראשון שדיברנו בו – אמרתי לאמונה: תיקחי על עצמך את החקיקה של ייסוד הרשות לקידום מעמד האשה. וכך היה. מאוד הצטערתי שהיא עזבה, אבל מאוד שמחתי שהיא קיימה יותר מהבטחה – להיות זמן כל כך קצר בתפקיד, להביא הצעה, לקיים וליישם אותה. אפשר להגיד היום "שהחיינו". יש הרבה יועצות והרבה אנשים שעושים תקופה יותר ארוכה בתפקיד עם הישגים יותר קטנים.

תודות לחברות וחברי הכנסת, כמובן, ובראש לחברת הכנסת נעמי חזן, שעמדה בראש הצעת חוק פרטית שכולנו חתומות עליה, שמשלבת בהצעה הזאת, ולכל ארגוני הנשים וכן הלאה – תודות.

הנה ראש הממשלה צריך לעזוב. אני רוצה לבקש, שכאשר הנושא יגיע להשלמת החקיקה ולהכנה לקריאה שנייה ושלישית לא יהיה שום בזבז זמן – אנחנו עוסקים בו הרבה זמן. גם היועצת המשפטית של הוועדה מוכנה לזה, גם הארגונים מוכנים לזה וגם חברי הוועדה. עברנו על החוק במשך השנה האחרונה בכל הטיטות שלו, והשלמת החקיקה תהיה מאוד מהירה. ליישום של 60 יום מרישום החוק נגיע לחודש מרס, ליום האשה הבין-לאומי, עם הקמת הרשות, ואני יכולה להגיד – אם ירצה השם, ואינשאללה, וכיובת-ראש הוועדה אני יכולה להתחייב על זה.

יש נקודות שנדון בהן בוועדה. אני רוצה שיהיה ברור לדוברים אחרי, שנוסח הדיבור בזכר או בנקבה ישונה.

דבר שחשוב להזכיר אותו – שוב, בגלל המודה – נקבע שייצוג במועצה וכן הלאה לא יפחת מ-40% לכל אחד מן המינים. אני אסכים ל-40% ולא לייצוג הולם כאשר גם ייקבע 40% בחוק הדיריקטוריונים שהעברנו – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

תעבירי גם חוק שבכנסת בכל רשימה צריכים להיות 40%.

יעל דיין (העבודה):

לא, זה בדיוק ההיפך ממה שאני אומרת, אני נגד קביעה של 40%. אתה אומר אותו דבר שאני אומרת.

רפאל פנחסי (ש"ס):

יעל דיין (העבודה):

למה אתה מתווכח אתי על דבר שאנחנו מסכימים עליו?

סאלח טריף (העבודה):

הגברים מבקשים.

יעל דיין (העבודה):

הגברים מבקשים 40% ברשות לקידום מעמד האשה. אני אומרת, נקבע כאן ייצוג הולם לגברים, כי חס וחלילה אם נעסוק --

רפאל פנחסי (ש"ס):

יעל דיין (העבודה):

50%, בבקשה. אז גם במשרות הבכירות בשירות המדינה, גם שוויון בשכר וכל השאר.

רפאל פנחסי (ש"ס):

יעל דיין (העבודה):

תסלחו לי, שני חברי הכנסת הנכבדים. עוד לא היתה פעם אחת שאני אעמוד על הדוכן באיזה נושא, גם בנושא שאתם מסכימים אתי במאה אחוז עליו, ולא תהיה לכם איזו התפרצות.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

גברתי גורמת להם להתפרץ.

יעל דיין (העבודה):

זה דבר שראוי לבדיקה פסיכיאטרית. אני יכולה לסיים בשקט את דברי? סליחה, אני מבקשת את עזרת היושב-ראש.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני, אתה לא מגן על הנשים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת טריף, חזרת מסיור?

סאלח טריף (העבודה):

כן. זו הפעם הראשונה שהיושב-ראש מביע אהדה לסיור.

היו"ר ד' תיכון:

בסך הכול אמרתי שהיית בסיור.

יעל דיין (העבודה):

אני מבקשת לסיים את דברי. אנחנו חוגגים השנה יובל, 50 שנה לישראל, ויש ועדת היגוי; עכשיו נעביר את זה לרשות. יש ועדת היגוי של נשים, שכללה את יועצת ראש הממשלה, היא מייצגת את כל ארגוני הנשים, את מועצת ארגוני הנשים ואת הוועדה בכנסת, כדי להתוות תוכנית כיצד לציין את הישגי הנשים במשך 50 שנה בשנת היובל לישראל.

שבח וייס (העבודה):

יעל דיין (העבודה):

גם שלחו אותנו לחיפה, לתקציב שכבר יש למצנע. פנינו בצורה מסודרת. פנינו לסלוצקי, אין סלוצקי. פנינו לפלד, אין פלד. פנינו לשר קצב, אין השר קצב. פנינו לאחרונה עם כל החומר, עם תוכנית יפהפייה, זולה, שכוללת את כל המגזרים בכל רחבי הארץ ומציינת הישגים, לא בכיינות אלא באמת אומרת: הנה הנשים בישראל כך וכך וכך. קיבלנו תשובה ממודעי, שהנשים בחגיגות היובל – יוק; לא קיימות, לא תקבלו תקציב, איפה הייתם בשנת ה-30 ובשנת ה-40. אני אעלה את הנושא הזה כהצעה לסדר-היום בשבוע הבא ואני אפנה הערה גם לראש הממשלה וגם לשרה המייצגת אותנו הנשים בממשלה.

שוב, אני מודה מאוד, ומבקשת מהכנסת לאשר פה-אחד את החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותו לוועדה לקידום מעמד האישה להמשך חקיקה. תודה רבה.

ראש הממשלה ב' נתניהו:

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדה לקידום מעמד האישה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת עזמי בשארה. אחריו – חבר הכנסת בני אלון.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מקובלים דבריה של חברת הכנסת דיין חוץ מעניין החגיגות. אין לי מה לעשות עם חגיגות 50 שנה. חוץ מזה הכול מקובל עלי, לרבות התמיכה בפה מלא.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

למה? אתה לא בעד ציון 50 שנה למדינת ישראל?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אמרתי, זה לא עניין שלי. אני גם לא אדרוש שוויון זכויות לנשים בחגיגות 50 שנה. זה לא מעניין אותי בכלל.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

למה? אתה לא אזרח המדינה? זו לא המדינה שלך?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אני אזרח במדינה ואני בעד שוויון ובעד אזרחות. נתפסת למשהו, עזוב. אתה יודע שאני לא ציוני. עזוב את זה. בוא נדבר על הנושא.

— — — אני בעד החוק הזה ותומך — — —

הי"ר ש' בן-צור:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

לא, זו נקודה מאוד חשובה.

הי"ר ש' בן-צור:

בסדר. תלבן את זה אחר כך. עכשיו זה מעמד האשה. עזוב.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

זה דיון אידיאולוגי לפעם אחרת.

כיוון שהחוק הוא בקריאה ראשונה ולא דיון פרטני בענייני החוק עצמו, הייתי רוצה להגיד משהו על הסמכויות של הרשות הזאת. אבל נעזוב את זה לדיונים אחרים בכנסת. פה אדבר על העניין העקרוני.

יש בהחלט הרבה מה לעשות בעניין שוויון האשה במגזר הערבי. כמובן, מפני שזה מגזר באוכלוסייה, לא נוכל לחוקק חוק מיוחד לנשים ערביות. גם אין מוסדות לאומיים ערביים שיעשו את הדבר הזה. אני מקווה ליום שבו יהיו מוסדות כאלה שיוכלו לכפות אפילו עניינים של שוויון האשה באוכלוסייה הערבית, במגזר הערבי. אני חושב ששם יש הרבה מה לעשות, הרבה מעבר למה שיש לעשות באוכלוסייה הישראלית. זה לעניין החוק.

לעניין השוויון בכלל, וזה לדעתי קשור לדיון בקריאה ראשונה – היום התפרסם סקר ב"דיעות אחרונות". חברי חברי הכנסת, דיברנו על זה בוועדת החינוך. אני רוצה בהזדמנות זו להודות לך, חבר הכנסת זיסמן, שאתה מעלה נושאים כאלה בוועדת החינוך. דיברנו על כך ש-30% מהצעירים בארץ הזאת מתגאים שהם גזענים והעניין של שוויון בין אזרחים הוא לא ערך מהערכים שמקנה להם מערכת החינוך. האם לא הגיע הזמן שנדבר על רשות למניעת כל סוג של אפליה במדינת ישראל? הגיע הזמן שקבוצת חברי כנסת תתחיל לחשוב על הנושא הזה, שתהיה רשות במדינת ישראל האמונה על אכיפת החוק, ריכוז ממצאים, תיאום ממצאים, ביקורת משרדי הממשלה וביקורת החברות הממשלתיות בענייני אפליה, נקודה, לא אפליית נשים.

לכל הקבוצות המקופחות בארץ יש לובי בדרגים אשר מקבלים את ההחלטות, לרבות הנשים. לרוסים יש, לעולים יש, למזרחיים יש. רק הערבים אזרחי מדינת ישראל מצויים מחוץ לכל עניין של קבלת החלטות במדינה. רק כאן אנחנו יכולים לצעוק, ואני לא יודע מה הערך של זה. אפילו זה כבר לא מקובל על שכבות רחבות של האוכלוסייה. תסתכלו על הסקרים – כמה חושבים שלא מגיע לנו להיות חברי כנסת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

.72%

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

הגיע הזמן שנחשוב על רשות נגד אפליה בתעסוקה, במגורים וכו', רשות שתעסוק בכל הדברים, לרבות נשים, לרבות עדות, לרבות לאומים, לרבות גזעים. המלה גזע, אני לא יודע איך היא נכנסה

למגילת העצמאות, אולי בגלל התקופה. אני לא מאמין שקיים דבר כזה שקוראים לו גזע. זו המצאה. אני אומר: בין מינים, בין לאומים, בין תרבויות וכו' וכו'. הגיע הזמן שנחשוב על הדבר הזה. תודה.

הי"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך. חבר הכנסת בנימין אלון, בבקשה. שלוש דקות.

בנימין אלון (מולדת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הואיל ויש ניגוד אינטרסים – לא, ניגוד אינטרסים זו לא המלה הנכונה – בכל אופן בין הזרוע המחוקקת, שאני שייך אליה, לבין הזרוע המבצעת, שהיועצת היתה שייכת אליה והתפטרה, אז אני גם מצטרף למברכים את היועצת.

שבח וייס (העבודה):

— — — אתה יכול בהחלט להתגאות ברעייתך. אני הצעתי בהקשר הקודם שיפעילו את נשיאת ויצ"ו העולמית אצל השר מודעי.

בנימין אלון (מולדת):

אני רק אוסיף לדברים. כשתבוא ההצעה אלינו לוועדה לקידום מעמד האשה, אני אציע הסתייגות. אני אנסה לשכנע את הוועדה.

המלים "שוויון בין המינים" – אני חושב שעדיף "שוויון הזדמנויות" או "שוויון זכויות" או איזה שוויון שהוא. הרי אנחנו לא רוצים להפוך את האיש לאשה ואת האשה לאיש, ולא זו הכוונה.

אני רק אציין, שבשבע ברכות – שמקורן במסכת כתובות, דף ז' – הנוסח המקובל עד היום, וכולנו, כל חברי הכנסת פה מכירים את זה – מתחת לחופה – יש שתי ברכות: ברכה אחת מסיימת ב"ברוך אתה ה' משמח החתן והכלה", והברכה האחרונה מסיימת ב"ברוך אתה ה' משמח החתן עם הכלה". רש"י במסכת כתובות מדגיש ואומר: ברכה ראשונה צריכה להיות לחתן כחתן ולכלה ככלה, שכל אחד יזכה למימוש העצמי שלו – —

הי"ר ש' בן-צור:

אני מבקש לא להשתמש בפלאפון במליאה. אני מבקש לא להשתמש.

בנימין אלון (מולדת):

-- לברכה שלו, לשמחה שלו, לאושר שלו כאדם. הרי כשזוג מתחתן, הם ממשיכים להיות שני בני אדם שלכל אחד יש הזכויות שלו והחובות שלו.

הברכה האחרונה היא ברכה מיוחדת: "אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה, רינה, דיצה וחדווה, אהבה ואחוה, שלום ורעות". כלומר יש בריאה חדשה. בריאה חדשה ברא הקדוש-ברוך-הוא, והבריאה נקראת: אהבה. היא נקראת: חתן וכלה – "אשר ברא חתן וכלה, ששון ושמחה". זה מסתיים ב"ברוך אתה ה' משמח החתן עם הכלה". כאן זהו איחול מיוחד, שלא תהיה סתירה בין המימוש העצמי של זה למימוש העצמי של זו, בין הקריירה של זה לקריירה של זו, בין האושר והברכה של זה לבין האושר והברכה של זו, ושהשמחה שלהם תהיה חתן עם הכלה ביצירה החדשה הזו שהם יוצרים.

לכן, אני מאחל גם לחוק הזה, שירבה את כבוד האשה, ירבה את הזכויות וההזדמנויות השוות לאשה כאשה, למימוש העצמי שלה, ועם זה יהיה כלי עזר ליצירה הנפלאה הזו יחד של משפחה, שתהיה יצירה שיש בה איש ואשה, ששניהם יחד כוחות שיכולים לתרום לחברה והם חיים במין הרמוני כזו שהיא בריאה חדשה שנקראת: אהבה, אחווה, שלום ורעות. תודה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. חבר הכנסת סאלח טריף, בבקשה. שלוש דקות.

אפי אושעיה (העבודה):

אדוני, מי אחריו?

הי"ר ש' בן-צור:

אחריו – חברת הכנסת נעמי חזן.

שבח וייס (העבודה):

חבר הכנסת אלון, יפה מאוד.

הי"ר ש' בן-צור:

נאה דרשת.

סאלח טריף (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתנצל על כך שהטלפון צלצל ודיברתי במליאה, אבל אני רוצה לבשר לך ולמליאה בשורה טובה שקיבלתי זה עתה: רשות שמורות הטבע ואנשי בית-ג'ן – ראש המועצה יוסף קבלאן הודיע לי, שהגיעו להסכם ולהבנה, שהמכשולים הוסרו והמחסומים הוסרו.

אפי אושעיה (העבודה):

מזל טוב. החוק מבוטל?

סאלח טריף (העבודה):

אמרתי כאן במליאה, שהחוק – הלוואי שלא נצטרך אותו. אני שמח שרציתי לחוקק חוק שאני לא רציתי להשלים אותו.

שבח וייס (העבודה):

זה היה אד-הוק.

סאלח טריף (העבודה):

אד-הוק. אני רואה, אדוני יושב-ראש הכנסת הקודם ולעיתיד, שלפחות החוק הזה סייע להביא צדדים להבנה. זה היה חשוב מאוד, כי זה היה מעשה טוב מאוד. לכן, אני מניח שכל חברי הכנסת ישמחו מאוד שאנחנו הסרנו את המכשול הגדול לתושבי בית-ג'ן. אני רוצה באמת לקוות, שהשר רפאל איתן יחתום בקרוב על העניין, כדי לחסל את כל האי-הבנות שם – – –

בנימין אלון (מולדת):

זה היה אד-הוק ולא עד בכלל.

אפי אושעיה (העבודה):

דרך אגב, זה קשור לשוויון.

סאלח טריף (העבודה):

הכול קשור לשוויון.

מכאן אני רוצה לעבור בשמחה לברך את המובילים של החוק הנוכחי, שראש הממשלה הציג אותו, וחברתי חברת הכנסת יעל דיין, ולימור לבנת השרה, דיברו עליו כאן. אנחנו בהחלט נתמוך בחוק, שיש בו משום קידום השוויון בין המינים. כל אחד בתחומו, בסקטור שלו, פועל בעניין הזה. לי, באופן אישי, יש יותר מאינטרס אישי וציבורי להביא לכך שהנשים באמת יקבלו את השוויון, כי הנשים קופחו המון זמן בהמון מישורים, בכלל זה ברשויות ממלכתיות, והיה חשוב שניצור את הכלים לכך שיהיה אפשר לקדם את השוויון הזה. לפני כשלושה-ארבעה שבועות ביקרתי באוניברסיטת חיפה, חברת הכנסת יעל דיין, ושמחתי לראות שם כ-300 סטודנטיות דרוזיות. זו פריצת דרך אדירה מבחינתנו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

כמה?

סאלח טריף (העבודה):

300. זו ממש פריצה אדירה, שמביאה לתפנית גדולה מאד – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

יפה מאוד.

סאלח טריף (העבודה):

– – כי אני מניח שהחינוך ביסודו וההתקדמות הזו יביאו ליתר שוויון וליתר הבנה בין המינים. אני מודה לך, אדוני.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. חברת הכנסת נעמי חזן, בבקשה, שלוש דקות. אחריה – חבר הכנסת שבח וייס.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המאמץ החקיקתי בנושא הקמת רשות לשוויון בין המינים נמשך כבר חמש שנים. הוזכרו כאן שמות רבים, ואני חושבת שבצדק רב, בין היתר שמה של אמונה אלון, שעד לאחרונה היתה יועצת ראש הממשלה למעמד האשה. הוזכרו עוד שמות של חברות וחברי כנסת, ובצדק – – –

אפי אושעיה (העבודה):

מי יישם את החוק?

נעמי חזן (מרצ):

הושמט, לצערי הרב, שם חשוב מאוד – שמו של יצחק רבין, זיכרונו לברכה, שדווקא במקרה הזה נכון היה להזכיר את שמו משתי סיבות: האחת היא, שכאשר יצחק רבין היה ראש ממשלה בקדנציה הראשונה, הוא מינה את ועדת-נמיר.

שבח וייס (העבודה):

השרה לבנת הזכירה את זה.

נעמי חזן (מרצ):

ההמלצה הראשונה של ועדת-נמיר זו המלצה להקמת רשות.

הסיבה השנייה אולי פחות ידועה, ולכן אני מנצלת את הזמן לומר את הדברים מעל בימת הכנסת. ב-3 בנובמבר 1995, יום שישי, בשעות הבוקר, נפגש יצחק רבין עם מי שהיתה אז יועצת ראש הממשלה למעמד האשה, נאוה ארד, בדיוק בנושא של חוק הרשות לשוויון בין המינים. בישיבה הזו, האקט האחרון שלו כראש ממשלה בנושאי חקיקה, הוא הסכים לקדם את חוק הרשות – ולמחרת נרצח יצחק רבין. לכן, זה חשוב, אני לא חושבת שאנשים יודעים כמה חשוב להזכיר את שמו דווקא בקונטקסט הזה.

אדוני היושב-ראש, אני הובלתי את החקיקה בנושא הזה מאז 1992. אני מאוד מברכת על כך שהגענו לשלבי חקיקה, והצעת החוק שאני מובילה כבר עברה קריאה טרומית ונדונה בוועדה לקידום מעמד האשה. באיזה מקום אני אולי הייתי צריכה להיות שמחה מכולם, משום שבאמת במשך חמש שנים אני מקדישה הרבה מאוד זמן לנושא הספציפי הזה. לצערי הרב, גם בקריאה הראשונה עלי לומר, שאף-על-פי שהרעיון של הרשות אשר תוקם במהרה הוא רעיון נכון, חיוני שהחקיקה תהיה

משמעותית. יש לפחות שלוש נקודות מרכזיות, חברי הכנסת, המחייבות שינוי בהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הנושא הראשון הוא, שהחוק הזה מקים רשות ללא תקציב, וללא תקציב אין משמעות מתמשכת לרשות. אני חושבת שאנחנו נדאג, בהכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית, לתקצוב בחקיקה של הרשות לשוויון בין המינים.

נקודה שנייה: בטיטות הראשונות של החוק היו קריטריונים מאוד ברורים לגבי הכישרים הדרושים למנהלת הרשות. הקריטריונים הושמטו – – –

שבח וייס (העבודה):

– – – אם היתה שם קביעה שזו צריכה להיות מנהלת, כי בחוק כתוב מנהל.

נעמי חזן (מרצ):

לא רק זה, אבל כל החוק, אדוני, דווקא נוסח בלשון נקבה. הופתעתי לראות שכשזה הגיע לשולחן הכנסת, הנוסח בלשון נקבה הוחלף ללשון זכר. אין שום סיבה שזו לא תהיה חקיקה בלשון נקבה, אבל זו לא הנקודה. הנקודה היא, שהיו כישורים מאוד ברורים של ניסיון בתחום קידום מעמד האשה, כישורים מוכחים בתחום הזה, והקריטריונים הללו הושמטו מהטיטה שלפנינו. נעשה מאבק ומאמץ רציני להכליל את הקריטריונים על בסיס מקצועי בחקיקה.

הנקודה האחרונה: יפה מאוד להקים עוד גוף ממשלתי, וחשוב מאוד להקים רשות לקידום שוויון בין המינים, אבל אם אין לרשות הזאת סמכויות ברורות המעוגנות בחוק, הרשות תהיה מוסד ממשלתי ללא שיניים. לכן, אנחנו נכניס גם בהכנה לקריאה שנייה ושלישית את נושא הסמכויות. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אפשר לשאול שאלה?

נעמי חזן (מרצ):

אם היושב-ראש מסכים.

היו"ר ש' בן-צור:

כן, כן, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

יש חובת התייעצות בסעיף 7.

נעמי חזן (מרצ):

יש חובת התייעצות בסעיף 7.

שבח וייס (העבודה):

בסעיף 7(ב) מוזכרת המלה "רשאית": "הרשות רשאית לדרוש – – –

נעמי חזן (מרצ):

בעניין מסוים. אין חובה שהייעוץ יתקבל, וכדי שיהיו סמכויות משמעותיות, אדוני, אזי צריכות להיות סמכויות באכיפה, חיוב המשרדים לקבל את הייעוץ על סמך חוות הדעת המקצועית של המנהלת, של המועצה, ובמיוחד של המנהלת.

שבח וייס (העבודה):

יש פה חיוב לקבל, זאת אומרת, להיוועץ – – –

נעמי חזן (מרצ):

בדיוק, וכאשר אני מדברת על סמכויות, בוודאי הדבר ברור.

הי"ר ש' בן-צור:

זה טיבה של עצה.

נעמי חזן (מרצ):

זה צריך להיות קבלת הייעוץ, ולא חיוב להיוועץ. תודה רבה לך, אדוני.

הי"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך. חבר הכנסת שבח וייס, בבקשה.

שבח וייס (העבודה):

יש בעיה עם – – –

הי"ר ש' בן-צור:

אחריו – חבר הכנסת אופיר פינס, ואחריו – חבר הכנסת נסים דהן.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ודאי שאתמוך בהצעת החוק. אני רוצה דווקא להתחיל בדבר שהוא חלק מן העניין, אולי, העיקרי. חברתי סגנית יושב-ראש הכנסת, חברת הכנסת נעמי חזן, דיברה על העניין הזה של סמכויות. באמת, כאשר קראתי את החוק, זיהיתי את העדר הסמכויות, וחשבתי כל הזמן – לתת סמכות, באיזו צורה. ודאי שהתייעצות זה עדיין לא סמכות. זה מבוסס על הרצון הטוב, על כושר השכנוע, על הנסיבות וכיוצא באלה.

אני חושב שאתם תצטרכו מאוד להתאמץ לבנות שם מערכת סמכותית בלי לפגוע בכללי המשחק פגיעה גורפת. לא פשוט, אבל שווה מאמץ, שווה מאמץ.

נעמי חזן (מרצ):

אולי נתייעץ אתך כדי לפתור את הבעיה.

שבח וייס (העבודה):

לא, אני גם לא יודע כרגע מה לעשות.

חברים, חברי הכנסת, הנושא של שוויון בין המינים הוא נושא פופולרי, זה גם פוליטיקלי-קורקט, וזה בסדר גמור.

בכמה וכמה עניינים בשש-שבע השנים האחרונות היתה התקדמות. אני רוצה להעלות על נס דווקא מפעל של הכנסת הקודמת והנוכחית ברצף, ואולי גם הכנסת השתיים-עשרה לקראת סיום הכהונה. הייתי סקפטי לגבי הנושא של הקמת ועדה למעמד האשה, אתן בוודאי זוכרות את זה, אף שאני הקמתי אותה, כי חששתי מאוד שייטנו לכן מכלאה, ייתנו לכן גטו. אלה הסיפורים, כמו שתמיד ב"ארגון אמהות עובדות" היו מסתדרים – נותנים להן שני מנדטים בכנסת, וכך היו גומרים את העניין, גומרים את עניין הייצוג.

באיחוד וביצירת נישה יש תמיד גם סכנה של איזו קואופטציה קטנה, מתוחכמת, מניפולטיבית, גליצאית, והדברים ממשיכים לזרום כפי שזרמו קודם. אני מוכרח לומר, שאני עוקב בהחלט אחר הפעילות של הוועדה. היא מהרגע הראשון החליטה לא להיות גטו, וגררה את הכנסת כולה לסדרה של חקיקות חשובות ביותר. אז בקטע הזה אנחנו במסלול לא רע, ואתן עושות את זה באופן יוצא מן הכלל. אתן ואתם, כי יש שם גם חברי כנסת שנותנים כתף.

בגדול, החברה הישראלית בשניים-שלושה תחומים – אולי אני אזכיר את זה, ואני לא אומר עוד משפט אחד, אלא עוד שלושה, ברשותך.

הי"ר ש' בן-צור:

טוב.

שבח וייס (העבודה):

הקיפוח והאפליה נמשכים בצורה קיצונית. כל נושא השכר – יש שם קטעים מופקרים מאין כמותם, ואחד הדברים שתמיד מדהימים אותי הוא, איך המחוקקים שרוב נשותיהם מורות או אחיות במקובץ מחוקקים גם את הנשים שלהם, אפילו על זה הם לא חושבים. כלומר, המאצ'ואיזם הקולקטיבי הוא מוטיב יותר חזק מהקטע הפרטני המשפחתי, ששם "פוצי-מוצי". זה שווה טיפול נמרץ.

נושא שני, פוליטי – אין שום התקדמות בנושא הזה. כנסת ראשונה – 7%–8% נשים; הכנסת הארבע-עשרה – 7%–8% נשים, במקרה, לפעמים מתחלף מישהו, מישהו נפטר, חלילה, אז נכנסת

אשה, וזה משנה את האחוז. כל תוספת של אחת משנה את האחוז, וזה רק מראה עד כמה האחוז נמוך.

בשלטון המקומי זה פנטסטי. זה נע בין 5% ל-10%, אבל, באקזקוטיבה ראשי ערים אין. פעם עוד היתה ראש עיריית ראשון-לציון, היתה ראש המועצה המקומית יוקנעם והיתה ראש המועצה המקומית רמת-ישי; נגמר הסיפור הזה.

הי"ר ש' בן-צור:

בני-יהודה.

שבח וייס (העבודה):

אין. בקטע הזה הכול כפי שהיה, חברה גברית, מאצ'ואיסטית, עם הרבה חירות לנשים, מעמד בטורי רכילות, מעמד בעיתוני אופנה, פריצת דרך של עיתונאיות ברדיו ובעיתונות קיימת – זה לא מספק. יש הרבה מה לעשות. אני, על כל פנים, כל עוד אהיה בבית הזה ואכהן כאן, אתן כתף, יד ולב לעניין הזה. תודה רבה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה, חבר הכנסת שבח וייס. חבר הכנסת אופיר פינס, בבקשה, שלוש דקות. אתה נציג הצעירים.

אפי אושעיה (העבודה):

זו תכונה שחולפת.

אופיר פינס-פז (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, בסך הכול אני חושב שהצעת החוק הזו, במיוחד שהיא הצעת חוק ממשלתית, היא הצעה הראויה לכל שבח, במיוחד אם ראש הממשלה בכבודו ובעצמו מצא את הזמן ואת המקום והביא אותה לדין בקריאה ראשונה.

עם זאת, אני מוכרח לומר, אף שחברתי, חברת הכנסת יעל דיין, אולי קצת חולקת על דעתי, אני סבור שנושא השוויון בין המינים – איני בטוח שהדרך הנכונה לבטא אותו, או לנסות לקדם אותו, היא באמצעות רשות, כי מה זו רשות? רשות במדינה, בממשלה, בממשל, היא גורם ביצועי ממדרגה ראשונה; למשל: יש רשות הנמלים והרכבות, רשות שדות התעופה, רשות הספורט, רשות למלחמה בסמים. זו רשות שיש לה תפקיד ביצועי. לרשות הזו יש תפקיד בקביעת מדיניות, שזה תפקיד חשוב

מאין כמוהו, ובאכיפה, שזה תפקיד לא פחות חשוב. אבל זו תהיה ודאי רשות שונה מרשויות שהמדינה הקימה מתוקף חוק, כדי להתמודד עם תפקידים ביצועיים בעיקר מסדר עדיפויות יותר גבוה ויותר חשוב.

מעמד האשה, או השוויון בין המינים, הוא, לפי דעתי, נושא מרכזי וחשוב מאוד.

היו"ר ש' בן-צור:

חבר הכנסת דראושה, אתה לא מדבר.

אופיר פינס-פז (העבודה):

האם הצורה הביצועית שאנחנו מציעים כאן היא המכשיר, האורגן האופטימלי כדי להתמודד עם הסוגיה? אני סומך על דעתך, חברת הכנסת דיין, ועל דעתו של ראש הממשלה, ואני מניח שבדקתם את כל האפשרויות האחרות והגעתם למסקנה שזו הדרך הטובה ביותר שאפשר לנקוט כדי לקדם את נושא מעמד האשה והשוויון בין המינים.

יעל דיין (העבודה):

יש מודלים כאלה בארצות אחרות, והאופציה השונה היא להפעיל משרד ממשלתי – – –

היו"ר ש' בן-צור:

תסיים.

אופיר פינס-פז (העבודה):

משפט אחרון. אני באמת רוצה להעיר על כך, שראשית, מדובר על מנהל הרשות, ואני מניח שמדובר, בפועל, על מנהלת הרשות – – –

היו"ר ש' בן-צור:

אם, נניח, יהיה מנהל ממין זכר, זה פסול?

אופיר פינס-פז (העבודה):

נדמה לי שזה לא ממין העניין בסוגיה – – –

היו"ר ש' בן-צור:

להיפך.

שבח וייס (העבודה):

זה יהיה קצת מוזר.

היו"ר ש' בן-צור:

לא מוזר, להיפך, זה מעיד על קדמה.

שבח וייס (העבודה):

– – – כל ראשי הערים הם גברים – – –

היו"ר ש' בן-צור:

אבל אם יש גבר שיכול להרים את המשא הזה, למה לא?

אופיר פינס-פז (העבודה):

כי נדמה לי שדווקא פה, בתפקיד הספציפי הזה, מן הראוי שתכהן אשה.

היו"ר ש' בן-צור:

ראוי לדון בכך. לי אסור להתדיין. אילו היתה לי זכות דיבור – הייתי מדבר על זה.

שבח וייס (העבודה):

אופיר פינס-פז (העבודה):

לך יש זכות לדבר כל הזמן כיושב-ראש.

אני חושב שהכנסת חייבת להקפיד, שהתפקיד הזה יהיה עם קריטריונים, ויהיה לגביו מכרז. אין פה שום עניין של תפקיד נאמנות –

הי"ר ש' בן-צור:

תודה.

אופיר פינס-פז (העבודה):

-- אין פה שום עניין של תפקיד אמון; זה תפקיד שהאמון בו הוא לכלל נשות ישראל ולמעמד האשה. אני מציע, בין הקריאות, להקפיד על העניין.

מלה אחרונה. אדוני היושב-ראש, אני לא יודע אם אתה יודע, קיימת תחרות חריפה בין ראש הממשלה לראש האופוזיציה בנוגע לשוויון בין המינים. גם ראש האופוזיציה אצלנו מגדיל את הייצוג של הנשים בתוך מפלגת העבודה, מדבר על כך בכל פורום, ואני אומר לכם, שמהתחרות הזאת, שהיא תחרות בונה וקונסטרוקטיבית, אני מאמין שיצאו דברים טובים.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. סיימת במשהו טוב.

חבר הכנסת נסים דהן – לא נמצא. חבר הכנסת חיים אורון – לא נמצא. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

קריאה:

מי אחריו?

הי"ר ש' בן-צור:

אחריו – חבר הכנסת אפי אושעיה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מברך על הבאת חוק הקמת רשות לשוויון בין המינים. נתמוך בחוק הזה, אף שיש לי ספקות לגבי יעילותו ולגבי היעילות של הרשות לפי הצעת החוק המובאת כאן. אני לא רואה סעיפי תקציב. החוק הזה לא מעוגן בתקציב וגם אינני רואה סמכויות לרשות הזאת.

לחשתי לראש הממשלה, וגם אמרתי לשרה לימור לבנת, שעד כה היו יועצות שהיו מעין קישוט לראש הממשלה. לא היו להן סמכויות ברורות, לא היו להן תקציבים שהן יכלו ליצור בהם שוויון או לקדם את ענייני הנשים בישראל. אני חושש, שעוד הפעם נחוקק חוק, נקים רשות, והיא תהיה קישוט. אם אין תקציבים בידי הרשות הזאת ואם אין לה סמכויות מוגדרות בחוק, איך אנחנו יכולים לערוב לכך שרשות כזאת תוכל לקדם את ענייני השוויון בין המינים?

אני חושב, חברת הכנסת יעל דיין, שאני מעריך מאוד את הפעילות שלך בעניין הנשים, ובכלל, שהוועדה שלנו, שאני חבר בה – הוועדה לקידום מעמד האשה – צריכה להתייחס לשתי הנקודות הללו, תקציב וסמכויות, כדי שנעגן בחוק את הדברים הללו, כדי שהרשות תפעל.

עוד נקודה: אני חושב שברשות הזאת צריך להיות גם ייצוג ערבי, במיוחד לנשים הערביות, כדי שגם הנשים הערביות תזכינה; הן הסקטור הכי מקופח בחברה הישראלית בכללותה – – –

יעל דיין (העבודה):

אין ספק, חבר הכנסת דראושה. כשם שאתה מכיר את עבודת הוועדה שלנו, שאין ארגון נשים ערביות. – – – אותו דבר, אנחנו נקפיד על זה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

אני עוד הפעם אומר, שאני מעריך את העבודה של הוועדה ואת העבודה שלך כיושבת-ראש הוועדה, אבל אני מעיר על נקודות שאני מקווה שתהיינה בתוך החוק.

בכלל, אנחנו מדברים על שוויון בין המינים, ואין שוויון בכלל במדינה הזאת בין יהודים לערבים, בין עדות שונות, ומי שרוצה להתייחס בכנות לשוויון בין המינים צריך גם להתייחס להעדר שוויון בין

יהודים לערבים במדינת ישראל. אני מקווה שראש הממשלה, שהביא את החוק הזה לכאן, גם ידע להביא חוק להבטחת שוויון בין יהודים לערבים במדינת ישראל, שוויון שיבטיח זכויות לכל אזרח ואזרח במדינה הזאת.

אדוני היושב-ראש, הערה אחרונה. היום התפרסם סקר שמראה, ש-72% מהנוער היהודי במדינת ישראל רוצים לשלול את הזכויות הבסיסיות, לרבות הזכות לבחור ולהיבחר, מהערבים אזרחי מדינת ישראל. זה דבר שזועק לשמים, זה מראה על גזענות שפושה בחברה היהודית במדינת ישראל, וחברה כזאת, שלא מקיימת את הדברים הבסיסיים, האלמנטריים, כלפי האזרחים הערבים בתוכה – אני מסופק אם החברה הזאת תוכל לעשות שוויון בין המינים, בין נשים לגברים בתוך המדינה.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה. חבר הכנסת אפי אושעיה.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אף-על-פי שאיחרתי כמה שניות, אני מבקש להתחשב – – –

היו"ר ש' בן-צור:

אני אשקול זאת.

קריאה:

מי אחריו?

היו"ר ש' בן-צור:

אחריו – חבר הכנסת זנדברג, ואחריו – חבר הכנסת מקסים לוי. יש רשימה ארוכה.

אפי אושעיה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בהמשך לדבריו של חבר הכנסת דראושה, אני רוצה רק להעיר הערה בעניין הזה. הוא דיבר על 72% שדיברו על ההצבעה של הערבים במדינת ישראל. לצערי הרב, אני חייב לקבוע שבכלל יש לנו חברה גזענית. תראה מה היחס של החברה הישראלית לעולים, תראה

את הפערים בין עדות המזרח לעדות אשכנז, בין דתיים לחילונים, ובכלל – יש פה עימותים גדולים, אבל בסך הכול אנחנו נמצאים בכיוון נכון, ואנחנו רואים את העובדות.

העובדות, למשל, בנושא נשים – רק לפני שנים מספר היו עשרות בודדות של דירקטוריות בחברות הציבוריות והממשלתיות, והנה היום יש כמה מאות. אנחנו, בכלל, מתקדמים.

אבל, אם אנחנו הולכים להקים רשות לקידום השוויון בין המינים, קודם כול, עצם הרעיון להקמת רשות מעיד על כך שקיימת בעיה. אנחנו מנסים להתמודד אתה בזה שמקימים רשות. זה רעיון יוצא מן הכלל, אבל כשאנחנו רואים את הלשון שכותבים בה את הדברים – לשון זכר, לא לשון נקבה, למשל – הנה בעיה שמתייחסת לשוויון בין המינים גם באופן שמנסחים הצעה טובה. יש לי הזדמנות סוף סוף להסכים עם ראש הממשלה, להצביע בעד חוק שהממשלה מביאה ולתמוך בהצעה.

בכל מקרה, ההצעה טובה, אבל צריך להרחיב בנושאים רבים ומגוונים בסמכויות הרשות הזאת, כי לא יעלה על הדעת שיקימו רשות בלי שיהיו לה תקציבים ובלי שהסמכויות שלה יוגדרו בבירור.

יש גופים אחרים במדינת ישראל שעוסקים בתחומים הללו, ואז אנחנו צריכים להגיד מה עושים אתם – האם מאחדים אותם בתוך הרשות? האם מקצים תקציבים גם לאלה וגם לאלה? אנחנו צריכים להגדיר את הסמכויות הפורמליות של הקבוצות הללו, ואין לי אשליה שבעקבות עבודה כזאת של רשות כזאת, שתהיה פורייה, עם סמכויות ותקציבים וכך הלאה, נגיע למצב של מדינות סקנדינביה, אדוני היושב-ראש, ששם הנשים מהוות 40%–50% מהפרלמנטים. בשבדיה, בדנמרק, בנורבגיה –

היו"ר ש' בן-צור:

ראש הממשלה.

אפי אושעיה (העבודה):

בוודאי ראש הממשלה. הנושאים האלה באים לידי ביטוי.

הייתי מציע לראש הממשלה, כשהוא מביא הצעה לשוויון בין המינים בהקמת רשות, שיפעל קודם כול לשוויון בין נשים לגברים במשרדי הממשלה. אנחנו יודעים על פערים גדולים מאוד בשכר, של כמעט 30%–40%, בין גבר לאשה שעוסקים באותה עבודה, אדוני היושב-ראש. אסיים ואומר שנותנים את השכר הבסיסי בתלוש הקובע לאשה ולגבר אותו דבר, אבל אחר כך אומרים: האשה לא חייבת רכב, למה שניתן לה רכב? אבל לגבר נותנים תוספת רכב, שהיא תוספת משמעותית של 1,000, 2,000, 3,000 שקלים. אחר כך זה מתבטא בכל התוספות הייחודיות שניתנות לגברים, עד כדי כך שאפילו כשמונתה מנכ"לית המשרד לאיכות הסביבה, הגברת רונן, היה פער בינה לבין המנכ"לים של המשרדים הממשלתיים האחרים שאין להם כל התוספות הללו – פער של בערך 1,000 שקלים, שהיה תמוה, אבל כמי שהיה פעם מזכיר מועצת פועלים אני מכיר יום יום את הפערים הללו, ואני מקווה שבעצם הקמת רשות נוכל אולי לקדם במשהו את השוויון. תודה.

הי"ר ש' בן-צור:

ברוך תהיה. תודה. חבר הכנסת אליעזר זנדברג – לא נמצא. חבר הכנסת מקסים לוי – לא נמצא.
חבר הכנסת מיכה גולדמן – לא נמצא. חבר הכנסת נסים דהן. אחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע,
ואחריו – חבר הכנסת דראושה.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, השם שלי מופיע יותר מוקדם, ולא הזכרת אותי.

הי"ר ש' בן-צור:

השם שלך מופיע, אבל מחקו. כנראה לא אישרת את זה. אתה אישרת?

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

למה אני יושב כאן, להסתכל על אחרים?

הי"ר ש' בן-צור:

אתה לא אישרת, חבר הכנסת סאלח סלים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

באתי וראיתי שאני לפני חבר הכנסת דראושה.

הי"ר ש' בן-צור:

טוב, נאפשר לך.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע-רע"ם):

אני מופיע?

הי"ר ש' בן-צור:

אתה לא מופיע פה.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

אני לא רוצה לדבר.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעת החוק המונחת לפנינו יש לנו דילמה קשה, ואני כבר אסביר את דברי. החוק נקרא: הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, ומייד בסעיף 1 לחוק – "מטרות חוק זה הן לקדם את השוויון בין המינים בישראל, לקדם פעילות למניעת אלימות נגד נשים".

מי שקורא את החוק – יוצא מהנחה, שכל אלימות נגד נשים נובעת מאי-שוויון, הווי אומר, שאם יפתרו את בעיית השוויון, עברה ובטלה מן העולם האלימות נגד נשים. אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, תרשו לי להגיד לכם שזה לא נכון.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

יש קשר.

נסים דהן (ש"ס):

תיכף אתה תשמע את הקשר.

הי"ר ש' בן-צור:

תן לו; יש לו עוד שתי דקות וחצי.

נסים דהן (ש"ס):

תרשו לי להזכיר לכם משל מפורסם על אותה עיירה, חלם, שהיה בה גשר רעוע. כל מי שעבר מעל הגשר, נפל והיה זקוק לאשפוז. במשך הזמן, בית-החולים בעיירה התמלא נופלים. התאספו כל חכמי חלם והחליטו, שהיות שבית-החולים כבר מלא עד אפס מקום, בגלל הנופלים מהגשר הרעוע, מקימים עוד בית-חולים. במקום לתקן את הגשר הרעוע, מקימים בית-חולים נוסף. אתם יודעים שעל הסדר הזה יהפכו את כל העולם לבית-חולים אחד גדול.

מורי ורבותי, בנושא של מניעת אלימות נגד נשים – אנחנו בעד. הפסיקה ההלכתית לאורך ולרוחב מטילה קנסות, חרמות ונידויים על בעל שמכה את אשתו. מוקצה מחמת מיאוס בהלכה אותו בעל שמרשה לעצמו להרים יד כנגד אשתו. אבל, כשאנחנו מדברים על שוויון, תרשו לי לחלוק. אני לא חושב, חברי חברי הכנסת, שהשוויון זה מה שדרוש לנשים.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

למה לא?

נסים דהן (ש"ס):

תיכף תשמע, ידידי היקר. הפסוק בבראשית אומר: "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו". בורא עולם, שברא – – –

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

נסים דהן (ש"ס):

חבר הכנסת מקסים לוי, היושב-ראש יקzz לי מן הזמן. אם זה על חשבונך, תדבר כמה שאתה רוצה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

על חשבוני.

נסים דהן (ש"ס):

אבל אני לא היושב-ראש. היושב-ראש מסכים שזה יהיה על חשבונך?

הי"ר ש' בן-צור:

תמשיך, אתה צריך כבר לסיים.

נסים דהן (ש"ס):

"אעשה לו עזר כנגדו". מי שמתמצא קצת במדרשי חז"ל יודע, שבתחילה האדם והאשה נבראו בגוף אחד, זה היה השוויון האמיתי. הם היו גוף אחד, הרשו לעצמם לאכול מאותה צלחת, עשו אותם צעדים, מה שעשה הזכר עשתה הנקבה – היה שוויון אמיתי. בבריאה המקורית של בורא עולם, זכר ונקבה בגוף אחד – צד אחד זכר וצד אחד נקבה.

אבל אחר כך, בורא עולם ידע יפה מאוד שזה לא טוב לבריאה. הוא הפריד ביניהם ועשה אותה עזר כנגדו – לא לידו, לא באותה רמה שלו, אלא עזר, אבל, כדי שזה יהיה עזר אמיתי, זה היה צריך להיות במעמד של כנגדו.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

נגדו.

נסים דהן (ש"ס):

כשאנחנו מדברים על שוויון, נוצר הרושם שמישהו נחות ממישהו. זאת הטעות הגדולה ביותר של החברה שלנו, שכאשר אנו מדברים על שוויון, אנחנו יוצאים מתוך הנחה שהאשה היא במצב נחות וצריך לרומם אותה לדרגת שוויון. זאת הטעות. מי אמר שמעמד האשה אינו אותו מעמד של הגבר אבל עם תפקיד אחר?

הי"ר ש' בן-צור:

תודה.

נסים דהן (ש"ס):

באותו מעמד חברתי, באותו מעמד סוציאלי – כל המעמדות שווים, אבל עם תפקיד אחר בחברה. לא ייתכן שהשוויון פירושו אותם תפקידים, אותן מטרות, אותם אמצעים.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

הי"ר ש' בן-צור:

הוא סיים.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אם אנחנו כבר מדברים על שוויון ברמה שהחוק מתכוון אליו, תרשו לי – אם חברי, חבר הכנסת הרב רפאל פנחסי ידבר, אני משאיר לו לומר את זה.

הי"ר ש' בן-צור:

תשאיר לו.

נסים דהן (ש"ס):

תודה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה רבה. חבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה.

אגב הערה שלך בנושא של המטרות, אני חושב שהמטרות של החוק כפי שזה מובא כאן – לפי דעתי זה מחייב תיקון רציני מאוד, כי אלה לא מטרות.

נסים דהן (ש"ס):

הי"ר ש' בן-צור:

טוב. אני משאיר את זה לחברת הכנסת יעל דיין, כי המטרות לפי דעתי הן לא אלה.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי חבר הכנסת נסים דהן התייחס להלכה, אם זה דאורייתא או דרבנן, הרב פנחסי, אבל אצלנו בקוראן נאמר גם "לה פדלא עלא אלערבין עלא עג'מי אלא בתקווא" – כל האנשים נולדו שווים, אין הבדל בין אדם לאדם, אין הבדל בין ערבי למי שאיננו ערבי, אלא במעשיו הטובים, בכישוריו.

אני יודע שגם בתורה נאמר, שכולם נבראו בצלם אלוהים, והשוויון הוא דבר מהותי ובסיסי. אמנת זכויות האדם מדגישה את האיסור המוחלט על הבחנה או אפליה בין אדם לאדם על רקע דת, או לאום, או מין – אם זה גבר או אשה, ערבי או יהודי, וגם במגילת העצמאות זה צריך להיות הבסיס החקיקתי, שגם כן אוסר על אפליה והבחנה על רקע דתי, לאומי, או על רקע מין או שייכות כלשהי.

אבל, לצערנו הרב, אנחנו בעצם לא זקוקים להצהרות ולא זקוקים להכרזות, לנייר נוסף שעליו נכתב שהולכים להגשים את השוויון, אלא זקוקים למדיניות מעשית – הלכה למעשה, שיממשו את מה שמעוגן גם בקוראן, מה שמעוגן גם בתורה, מה שמעוגן באמנת זכויות האדם, מה שמעוגן בחוקי-היסוד, מה שמעוגן במגילת העצמאות – זה נאמר בכל פינה ובכל מקום, שאסור לעשות הבחנה בין אדם לאדם.

ובכל זאת, במקומות עבודה, אם קוראים את הפרסומים ואת מודעות "דרושים", רואים שעושים הבחנות – למשל, אפילו היום מפרסמים לעבודות ניקיון, שדרוש מי שסיים שירות צבאי. למה? כדי לתת את העבודה הזו לאדם מסוים עם שייכות לאומית מסוימת.

לכן, אנחנו רואים את הנגע הזה, את המחלה הזו של העדר שוויון בתוך החברה. יש הבחנה ויש אפליה בין גברים לנשים, יש אפליה ויש הבחנה וחוסר שוויון מוחלט בין ערבים ליהודים, יש אפליה ויש הבחנה בין דתיים לחילונים, ויש הפרדה והבחנה בין אשכנזים למזרחיים, וזה קיים.

לכן, לדעתי, במקום שכל יומיים-שלושה ימים נחוקק חוק – – –

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אתה מדבר על אלה שמשרתים בצבא או על אלה שלא משרתים בצבא?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אזרח שלא משרת בצבא הוא לא אזרח? אם כתוב בחוק האזרחות שהאזרחות מותנית בשירות צבאי
-- --

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

מה זה שייר?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אם הוא אזרח, הוא זכאי לשוויון, ללא קשר לשאלה אם שירת או לא שירת בצבא. צריך לתת לו את מלוא זכויותיו.

לכן, רבותי חברי הכנסת, לדעתי הגישה צריכה להיות, שהגיע הזמן, לרגל 50 שנה לקום המדינה, לחוקק חוקה למדינת ישראל, אשר תעגן את זכויות האדם ואת זכויות האזרח ותאסור איסור מוחלט על כל סוג של אפליה על רקע של דת, לאום, גזע או מין.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. רשות הדיבור לחבר הכנסת ראובן ריבלין. אחריו, אחרון – חבר הכנסת רפאל פנחסי.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, כנראה דילגו על שמי.

הי"ר ש' בן-צור:

אני מאוד אכעס על היושב-ראש של הישיבה שהעז לדלג על שמך.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

הייתי כאן.

הי"ר ש' בן-צור:

קראו את שמך, גם קראו את שמו של חבר הכנסת מקסים לוי, ואתם לא הייתם פה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

מה פתאום? היינו פה.

הי"ר ש' בן-צור:

יש לי עדים.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

היינו פה.

הי"ר ש' בן-צור:

בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי חברי הכנסת, במשך היום ביקר ראש הממשלה, יחד עם לובי חברי הכנסת לעניינם של הבדואים, בפזורה ובערים הבדואיות המוקמות והקיימות ברחבי הנגב. קיבלו שם את פני ראש הממשלה בברכה ובתקווה לשלום ולשוויון.

אני בטוח שאחינו הבדואים, אזרחי ישראל, מייחלים קודם כול לשוויון. נושא השלום הוא נושא מסובך. אם היה בא השוויון לכל אזרחי מדינת ישראל, היינו הרבה פחות חלוקים בכל מה שקשור לשלום. משום ששלום הוא לא מלה שהיא בבחינת איזה רצון שאדם דוחה מעל פניו, אלא השלום הוא דבר שצריך להיות מפגש רצונות בין כל אותם אנשים אשר נמצאים כל הזמן ביחסי עוינות.

בואו, על מנת שנוכל ללכת כמקשה אחת ולקיים את כל אותן דרישות, כדי שנבוא אל אויבינו ואל מבקשי נפשנו ואל אותם שכתבו אמנות כדי לגרשנו מארצנו ומעל אדמתנו, בואו נדאג במדינת ישראל שנלך כולנו שכם אחד, מדינה אחת, מדינתו של העם היהודי, שבו נמצאים מיעוטים רבים. אם נדבר

על שוויון, אחר כך גם נוכל לדבר על שלום. קודם כול צריך שיבוא השוויון לארץ. אני אומר זאת משום שבאמת האי-שוויוניות במדינתנו היא קשה.

אני מברך את מגישי ההצעה, יהיה זה חבר הכנסת בנימין נתניהו, שהוא גם ראש הממשלה, תהיה זו השרה לימור לבנת, ותהיה זו חברת הכנסת הנמרצת, שהגיע הזמן שתהיה לפחות מועמדת לשרה, חברת הכנסת יעל דיין, העושה לילות כימים בענייני חקיקה שנושאים הוא שוויוניות, ולא דווקא שוויוניות הנשים.

אדוני, האם סיימת?

הי"ר ש' בן-צור:

עוד דקה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

דקה? בסדר. דקה זה הרבה זמן. אדוני לימדני. מכל מלמדי השכלתי.

אני רוצה לשאול שאלה: האם לא היה צריך להקים רשות, חברי חברי הליכוד, גברתי יושבת-ראש הוועדה, ולו בגלל העובדה שדוברת הליכוד שכרה אינו כמו שכרו של דובר הליכוד? מדוע דוברת הליכוד, בחורה נמרצת לכל הדעות, עושה מלאכתה בצורה מצוינת – אני לא אומר טוב יותר מדובר הליכוד, שכן דובר הליכוד הקודם, זיכרונו לברכה, ברון, עשה עבודה נפלאה – אבל עם קידום אמצעי התקשורת והיכולת התקשורתית והצורך באמת במיומנות רבה בעבודתו של דובר, עושה דוברת הליכוד מלאכתה לעילא ולעילא. מדוע בכלל אנחנו יכולים להעלות על דעתנו, שדוברת הליכוד בהגדרה יכולה לקבל פחות כסף מדובר הליכוד?

אם רק מסיבה זו אני צריך להצביע בעד החוק, הרי אני מצביע בעדו. תודה רבה, אדוני.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה רבה. אני רואה שיש הרבה דברים לתקן אצל הליכוד.

יעל דיין (העבודה):

יש 40% הפרש.

היו"ר ש' בן-צור:

חבר הכנסת רפאל פנחסי, בבקשה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כאדם דתי חרדי אינני חושב שאני צריך חוקה כדי לבוא ולהקים רשות לשוויון בין המינים. הכבוד של האשה במקורותינו הוא מעל ומעבר: כבוד בת מלך פנימה, הבעל צריך לראות אותה ולכבד אותה ולתת כל מה שמגיע לה.

אבל אתם, לשיטתכם, שרוצים לעשות זאת בחוקה על-ידי רשות, דאגו שזו תהיה רשות אבל לא קישוט. בהצעת החוק הנוכחית אין הצעת תקציב למימון, אין מציינים מה התקציבים כדי להביא לשוויון. אבל אם אתם רוצים להביא שוויון, למה לעשות זאת רק בחלקים כן ובחלקים לא? תקבעו בחוק, שגם מפלגות חילוניות, שיש אצלן במצע נשים בבחירות – שיוכלו להיות 50% נשים ו-50% גברים. הרי במדינת ישראל יש 50% נשים.

נעמי חזן (מרצ):

חבר הכנסת פנחסי, יש לי הצעת חוק בנושא. תתמוך בה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדרבה. אני אתמוך. מפלגה שיש אצלה נשים, שלא יהיו רק לקישוט אשה אחת או שתיים. שיהיו לפחות 50%. הרי אלו הקולות שמצביעים לאותה רשימה. אותו דבר ראש ממשלה, אותו דבר שרי ממשלה. היום בממשלה יש שרה אחת. בממשלת השמאל של מרצ והעבודה היו רק שתי שרות. היו יותר חברי כנסת. למה לא לקחו כמה חברות כנסת ועשו מהן גם כן שרות, כדי ליצור שוויון? למה ללכת רק בנושאים שוליים, קישוטיים? רק לעשות קישוט? אם הולכים באמת לשוויון לאורך כל הדרך, אני אתמוך בזה. כי מבחינה דתית, אני רואה אחרת היכן כבודה של האשה: היא לא צריכה להיות בפרלמנט ולא צריכה להיות בממשלה ובכנסת. אבל אתן, שחושבות שיש שוויון וצריך להביא את הנשים, לכו בקו שלכן לאורך כל הדרך. תיתנו לנשים להיות גם במוסדות שבהם יש החלטות ושם הגברים מובילים. עשו שגם שם יהיה מעמד שווה בין נשים לבין גברים.

יעל דיין (העבודה):

חבר הכנסת פנחסי, מפלגת העבודה, ביוזמה מאוד ברוכה של היושב-ראש החדש, מטפלת בזה, ותשמע חדשות טובות מאוד בשבוע הבא.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני עוד זוכר את הסידורים שהיו במפלגת העבודה בעשיריות, שבכל עשירייה תהיה אשה אחת, אם זכור לך. גם במפלגת העבודה עשו טובה, שבכל עשירייה יכניסו אשה אחת, אם היא לא זכתה בפריימריס. לכן, גם מפלגת העבודה צריכה לתקן הרבה במובן הזה. אני בהחלט מברך את פעולותייך, כיושבת-ראש הוועדה לקידום מעמד האשה, להביא מבחינה חברתית לשוויון, אבל לכי לאורך כל הדרך. הביאי חקיקה כמו שחברת הכנסת נעמי חזן אומרת, שהמפלגות יצטרכו לבחור נשים, 50%, בכל התפקידים, ולא רק כקישוט בצורה כזו או בצורה אחרת. תודה רבה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. אני חורג ממנהגי ונותן דקות ספורות לשני חברים. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה, אבל באמת בקצרה. מאחר שזה נושא של נשים, אני מאפשר זאת.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, ראשית, אני מודה לך וממש אדבר בקצרה.

במקום הדברים שרציתי לומר אני רק אברך את היוזמים, גם את ראש הממשלה, גם את חברת הכנסת דיין וגם את השרה לימור לבנת. אני חושב שהחוק חשוב וטוב.

ממש הערה אחת לחבר הכנסת פנחסי, שעמד כאן לפני ודיבר בזכות קביעת העיקרון של מחצית ייצוג לנשים ומחצית ייצוג לגברים ברשימות לכנסת. הוא אמר שהוא יתמוך בהצעת החוק הזאת. לפני כן, בואו נשתף פעולה ונחיל אותו עיקרון גם במועצות הדתיות. הלוא גם המועצות האלה נותנות שירות – מחצית לגברים, מחצית לנשים. אני קורא לחבר הכנסת פנחסי לתמוך גם בעניין הזה, בשם אותו עקרון שוויון שהוא דיבר עליו בשפה כל כך ברורה לפני.

הערה אחרונה. נושא התקציב הוא נושא חשוב. אני חושב שכך צריך להיות. אבל נדמה לי, שהמהלך הנכון הוא קודם כולל לכונן את הרשות. כלומר, להעביר את הצעת החוק גם עכשיו וגם בקריאות השנייה והשלישית כשנגיע, ואז נושא התקציב, מן הסתם, במהלך השנה יהיה חלק מן הנושאים שנעסוק בהם לצורך הפעולה השוטפת של הרשות. תודה.

הי"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך. חבר הכנסת מקסים לוי, בבקשה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, קודם כול ארשה לעצמי לתקן את חברי הדתיים. גם אני אדם מסורתי, אני בא מבית דתי. לפי מה שאני מבין את התורה ואת ההלכה, האשה עמדה במרכזיותה של התורה עצמה. עם כל הכבוד לחברי, אין צורך לדבר בשם התורה על אשה ועל השוויון.

אבל בהחלט שמעתי את דברי ראש הממשלה, ושמעתי גם את דברי חברי ראובן ריבלין. לא שאיני שמח שראש הממשלה ביקר ברהט, אבל חשוב שבימים כאלה יבקר גם באופקים, בשרות, בדימונה ובקריית-שמונה ויראה את הבעיות הניצבות בפני המשק ואת האבטלה האיומה. אינני יודע אם תקציב המדינה בכלל יביא לשוויון הזה שאנחנו מדברים עליו. כמה נשים מעיירות הפיתוח ניצבות היום בפני תפקידי דירקטורים או בפני עמדות כאלה ואחרות? כמה כאלה? אם הוא הביא נתון מסוים, לעניות דעתי, כולם במרכז, משום שכל אלה שמסיימים את האוניברסיטה – למעלה מ-80% לא נשארים בעיירות הפיתוח. על מה יישענו אלה הנשארים שם? על הטקסטיל? על מפעלים כושלים?

יש צורך גם במתן הזדמנות שווה לעיירות הפיתוח ולשכונות לעומת המרכז הזה. ואם היתה בהצעה הזאת גם הכנסת השוויון הזה כדי לקדם את מעמדן של אותן נשים שנגזר עליהן להיות עלובות חיים באותן עיירות פיתוח, הייתי שמח. לכן, מהנתונים של 300 ו-600 משרות כאלה לתפקידים בכירים, נדמה לי שיש אפס בעיירות הפיתוח.

לכן, אני בוודאי אתמוך בחוק הזה, אבל צריך לתת שוויון גם לאותה אשה ממשפחה ברוכת ילדים בכפר או בעיירת הפיתוח.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה. אנחנו ניגשים להצבעה. ראש הממשלה, שהציג את החוק, ביקש להעביר אותו לוועדה לקידום מעמד האשה. מי בעד? מי נגד? בבקשה להצביע.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 13

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997,

לוועדה לקידום מעמד האשה נתקבלה.

היו"ר ש' בן-צור:

13 בעד – – –

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אני רוצה לצרף את קולי להצבעה.

היו"ר ש' בן-צור:

13 בגימטריה זה – אהבה. אז נוסף עוד אחד, שיהיה י"ד. 13 בעד, אין נגד, אין נמנעים. הצעת חוק הרשות לקידום השוויון בין המינים, התשנ"ח-1997, קריאה ראשונה, עוברת להכנה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית לוועדה לקידום מעמד האשה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

למה לא צירפת אותי להצבעה?

היו"ר ש' בן-צור:

הוספתי.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר לוועדת הכנסת.

קריאות:

היו"ר ש' בן-צור:

אי-אפשר, כבר היתה הצבעה.

הצעות לסדר-היום
יום האיידס הבין-לאומי

הי"ר ש' בן-צור:

אנחנו עוברים לנושא הבא: הצעות לסדר-היום מס' 3379, 3383 ו-3394 – יום האיידס הבין-לאומי. חבר הכנסת אדיסו מאסלה, בבקשה. אחריו – חברת הכנסת נעמי חזן; היום היא פעילה, כרגיל.

נעמי חזן (מרצ):

אדיסו מאסלה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, אתמול היה יום האיידס הבין-לאומי, וחבל שלא התקיים דיון דווקא אתמול. בכל זאת אני מברך את יושב-ראש הכנסת, שמצא לנכון לקיים דיון היום.

מחלת האיידס היא מגפה בין-לאומית, שמאז התגלתה ועד עצם היום הזה העולם כולו אינו יודע איך להתמודד אתה, ואף-על-פי שהמדע מצא תשובות חלקיות, עדיין המחלה הזאת מדאיגה מאוד את העולם כולו.

כיום מספר נשאי האיידס הוא 30.6 מיליון איש בעולם – חולים ונשאים. יש גידול של 35% מאז 1996, כלומר – מהשנה שעברה. בשנה שעברה היו 22.6 מיליון, ויש גידול של כמעט 10 מיליון נשאים וחולי איידס בעולם.

אחד מכל 100 איש בגיל הפריור הוא חולה או נשא איידס. 16,000 איש נדבקים מדי יום במחלת האיידס והופכים לנשאים. מהירות התפשטות הנגיף היא כפולה מהידוע עד כה.

מעל 90% מהנשאים החדשים נדבקים במדינות המתפתחות, מה שנקרא "העולם השלישי", והחוקרים מעריכים כי עד סוף 1997 מתו או ימותו 2.3 מיליון איש ממחלת האיידס. 1.5 מיליון – כלומר 53% – כבר מתו מאז 1996.

מדי שנה נדבקים בנגיף האיידס כ-1,600 ילדים מתחת לגיל 15. כ-1,200 ילדים מתים מדי יום ממחלת האיידס.

מומחים באו"ם ציינו, שנתונים אלה מרמזים על כך שמגפת האיידס עלולה לגרום להרס כלכלי בכמה אזורים בעולם, כיוון שהיא תוקפת אנשים בגיל העבודה.

הנתונים בישראל: על-פי נתוני משרד הבריאות יש כיום 1,637 נשאים וחולי איידס. הנתונים רשומים במרכז האיידס, שהוא פורום וולונטרי. במרכז רשומים כ-2,000 נשאים וחולי איידס. על-פי הערכת מומחים, מספר חולי ונשאי האיידס גדול פי-ארבעה מהנתון שקיים במשרד הבריאות. יש כאלה שלא נבדקים, או שלא מדווחים בכלל לגורמים אלו או אחרים.

כיום חולים באיידס חמישה ילדים במדינת ישראל ו-81 ילדים נשאי איידס, שהנגיף קיים בהם. 20 ישראלים נדבקים מדי שנה במחלת האיידס.

כיום מצאה הרפואה פתרון חלקי – את קוקטייל התרופות לחולי האיידס ולנשאי האיידס, תרופה שמקטינה את רמת הנגיף בגוף. כ-400 חולים בלבד מטופלים בקוקטייל התרופות; כ-1,600 נשאים וחולי איידס לא יכולים לקבל את קוקטייל התרופות בגלל מצוקה כלכלית.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, יש להבין, שכאשר אדם מתבשר בבשורה המרה הזאת, שנגיף האיידס קיים בגופו, המשפחה כולה מקבלת זעזוע נפשי, משפחתי וגם כלכלי.

לצערי הרב, מדינת ישראל לא מצאה לנכון, אף ששר הבריאות, מר יהושע מצא, רוצה שקוקטייל התרופות ייכלל בסל הבריאות – אם אני לא טועה, אדוני השר, ותתקן אותי אם כן, בפגישה שלנו בעבר הבטחת שהדבר הזה ייכלל בסל הבריאות, וההתנגדות, כפי שאני יודע, היא באוצר, שלא מצא לנכון לכלול את התרופות החדשניות בסל הבריאות, ולכן הרבה חולים במדינת ישראל, כ-1,600, לא מקבלים את קוקטייל התרופות, אף שחולה שאינו מקבל טיפול כזה עלול למות בתוך שלוש שנים. מטופל בקוקטייל התרופות יכול לחיות עוד כ-40 שנה, ומשרד הבריאות ומשרד האוצר – אולי לא נכון להזכיר בהקשר זה את משרד הבריאות, כי שר הבריאות תומך, אבל האוצר גוזר גזר-דין מוות על אלפי חולים במחלת האיידס ונשאי האיידס בישראל, על-ידי אי-אספקת קוקטייל התרופות.

היו"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך.

אדיסו מאסלה (העבודה):

אדוני היושב-ראש, תרשה לי להוסיף עוד כמה מלים. הפתרון הוא לכלול את קוקטייל התרופות והבדיקה בסל הבריאות וגם לכלול אוטומטית את התרופות החדשות שייתוספו בעתיד.

אני עצמי הגשתי הצעת חוק בכנסת. אני קורא לכל חברי הכנסת מכל הסיעות לחתום; אני מחתים בימים אלה חברים שתומכים בחוק שלי.

תרשה לי, אדוני היושב-ראש, עוד משפט אחד. אני לא מבין את האטימות של משרד החינוך. משרד החינוך מתנגד להכניס לבתי-ספר ממלכתיים-דתיים את נושא החינוך המיני למניעת מחלת האיידס, ומדובר פה בחיי אדם ובפיקוח נפש. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה. חברת הכנסת נעמי חזן, חמש דקות, ואחריה – חבר הכנסת חיים דיין, חמש דקות. כן, קיבלתם חמש דקות. לא ידעתי את הדבר הזה, משום שזה לא במכסת המציעים.

נעמי חזן (מרצ):

זו מכסת האנושיות של מדינת ישראל.

היו"ר ש' בן-צור:

נכון.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, 1,687 נשאי איידס במדינת ישראל קיבלו גזר-דין מוות מהמדינה, ואלה מלים מאוד חמורות, ולצערי הרב מאוד נכונות.

אני רוצה לעסוק רק בנושא של התרופות, אף-על-פי ששר הבריאות ער לעובדה שמה שהוא אמר על תרופות לטיפול באיידס נכון גם לגבי תרופות נגד סרטן, תרופות לטיפול בסוכרת וגם תרופות לטיפול במחלת האלצהיימר. ארבעת התחומים האלה אינם נכללים בסל התרופות.

מדוע אמרתי שאנחנו נתנו, ונתנים, גזר-דין מוות לחולי איידס? בשנה האחרונה הפסיקה קופת-חולים לאומית לממן את קוקטייל התרופות, ואגב, הנפגעים העיקריים הם יהודים מאתיופיה. קופת-חולים "מכבי" – איכשהו. אבל אתמול, 1 בדצמבר, יום האיידס הבין-לאומי, הוציא מנכ"ל קופת-חולים הכללית מכתב, ואני אקרא רק את המשפטים הרלוונטיים: "בימים אלה הגיעה הקופה למצב בו יכולתה לעמוד בהתחייבויותיה נתונה בסכנה ואין באפשרותה להמשיך ולספק תרופות שאינן כלולות בסל התרופות על-פי חוק. לדאבוני הרב" – כך הוא כותב – "אנו נאלצים להפסיק אספקת תרופות מחוץ לסל לחולים חדשים". והוא ממשיך ואומר, שימשיך לספק את התרופות עד סיום המלאי.

מה המשמעות האמיתית של הדברים האלה? 1,687 איש, שאנחנו יודעים שהם נשאי איידס היום, ימותו, הם פשוט ימותו. זה גזר-דין מוות.

שר הבריאות, אני שמחה שאתה פה, כי אני חושבת שאתה באמת מנהל את המאבק הזה ורוצה לכלול את התרופות המחיות הללו בסל הבריאות, ויש לך ויכוח אדיר עם משרד האוצר בנושא זה, וצר לי שאתה יושב פה ותשיב על ההצעות לסדר-היום בנושא, כי צריך לעמוד פה אדם אחר לגמרי. שמו יעקב נאמן, הוא שר האוצר במדינת ישראל, והוא נותן הוראות לכתוב מכתבים לחברי הכנסת שהתלוננו על אי-מימון התרופות הללו, בזו הלשון: "על-פי סעיף 8 לחוק ביטוח בריאות ממלכתי ראשי שר הבריאות בצו לשנות את רשימת התרופות" – אדוני היושב-ראש, אני כבר מסיימת – והוא ממשיך ואומר: "אי לכך נדרש משרד הבריאות" – הוא מאשים אותך, אדוני השר – "במסגרת סדרי העדיפויות שיקבע, לבחון את האפשרות של הכנסת תרופה חדשה כנגד הוצאת נושאים חשובים פחות" מהסל.

לא, אדוני שר הבריאות, אני במקומך לא הייתי משיבה היום על ההצעות. הייתי מזמנת את שר האוצר שישב, שאם לא כן, שיהיה ברור לכול: מדינת ישראל, החברה הישראלית, אנחנו, משליכים חולים סופניים – חולים שאפשר לעזור להם לחיות – הרבה יותר קרוב לקבר מכפי שנסבל בכלל על-פי אמות מידה אנושיות כלשהן. לא רק צריך להצטרע על כך, צריך גם למחות ולעשות הכול כדי שהדבר הזה לא יקרה. תודה רבה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. חבר הכנסת חיים דיין, בבקשה.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הבריאות, חברי הכנסת, יש בדיקות שמראות שמחלת האיידס אכן החלה אצל הקופים, אבל יש אזהרה די ברורה בספר תולדות האדם, שכן כתוב: זה ספר תולדות האדם ביום ברא אלוקים אדם בדמות האלוקים יצר אותו זכר ונקבה. ושם בצופן, המלה איידס נראית ברורה מאוד. לכן, האיידס בא דווקא ממשכב זכר והוא התגלגל לאנשים שאף לא הגיעו לקיום יחסי מין – ילדים, אנשים שנדבקו מתרומת דם. ואנחנו צריכים לעמוד ולעודד את ההומוסקסואלים, להכיר בהם, כשאחד הדברים שגורמים למחלה הוא בעצם קיום יחסי מין בין גברים?

אדיסו מאסלה (העבודה):

— — — תתבייש לך.

נעמי חזן (מרצ):

— — —

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

ואת זה אנשים לא רוצים לשמוע, ולא ברור לאנשים ממה נובעת מחלת האיידס האמיתית.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מה פירוש "להכיר בהם"?

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

להכיר בזוגיות הגברית.

ואני רוצה לומר לכם: אני לא מתפלא שיש היום במדינת ישראל 200,000 חולים, שנמצאים בבעיה מאוד קשה. ואני אומר שצריך לעזור להם. זו מחלה חשוכת מרפא, שאינה פחותה מסרטן וממחלות ממאירות אחרות, ולא ייתכן שיבוא שר הבריאות לשר האוצר ויאמר לו – – –

הי"ר ש' בן-צור:

200,000 איש?

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

אם אמרתי 200,000 אני מתקן: יש 2,000 חולים במדינת ישראל, כאשר רק ל-400 יש טיפול, וזה ברור, כי לאותם 400 יש הכנסות, אולי מהמשפחה, אולי מחברים, אולי מעוזרים מקורבים, ואילו עוד 1,600, שאין להם שום מקור מימון מהכנסה או פרנסה, אינם יכולים להביא 5,000 שקל לחודש כדי לקבל את התרופה הזו, את הקוקטייל. ומה שיותר גרוע, היום שר האוצר לא רוצה להכיר באותם חולי איידס ולתת להם את התרופה, כשברור שסל הבריאות הממלכתי נקבע לפני שנתיים, ובעצם רק בשנה זו באו והציגו את הקוקטייל, והוכח על-ידי מדענים שהקוקטייל הזה אכן מאריך חיים של אנשים.

אני לא רוצה להאשים, לא ילדים ולא תינוקות ולא נשים שנפגעו. הרי אנחנו יודעים שאחד הדברים שמדאיגים אותנו היום הוא הנידוי החברתי של אותם חולי איידס. הם אכן נדבקו, קרה מה שקרה. אבל עצם העובדה שהיום הם נתקלים בדלת סגורה בבתי-החולים, בקופת-חולים מאוחדת, שזרקה 135 מטופלי איידס ואמרה להם: אנחנו לא רוצים להמשיך לטפל בכם, אין לנו תרופות בשבילכם – האנשים האלה מרגישים ניכור חברתי, ובסופו של דבר הם ילכו ויאיימו וידביקו אחרים.

רק השבוע היה מקרה, ששוטר נשלח לבית-המשפט על מנת לקבל צו שיבדקו את האסיר שהצהיר שהוא חולה איידס ושחתך את עצמו והדביק את השוטר. גם השוטר נפצע. אז שלחו בסוף את השוטר לבדיקה.

מערכת החינוך צריכה להשריש ולהעמיק את המודעות לשימוש באמצעי מניעה בקיום יחסי מין. לא בוששה. אם בארצות-הברית היום לוקחים אביזר או קונדום ומראים לילד או לילדה איך משתמשים בהם, זו כבר לא בוששה. זה הפך להיות עניין של חיים או מוות, וצריך לתת על זה את הדעת.

רבותי חברי הכנסת, אני חושב שאם היום מוצאים תחליף תרופתי לסם, אדולן, אפשר למצוא גם מקורות מימון לחולי האיידס, לנשאים.

אדוני שר הבריאות, אני חייב להפנות את תשומת לבך. בית-החולים "איכילוב" נתבע היום לשלם 300,000 שקל פיצויים, כיוון שנרקומנית באה לשם לבדיקה וגילו שהיא נשאית. לא דאגו להודיע לה במשך שלוש שנים, כי לא מצאו אותה ולא ידעו איך לאתר אותה. פשוט כיוון שהיא לא פנתה. היום, אחרי שהמחלה החריפה, באים ומודיעים לה? הרי צריך איזו אחריות מינימלית. בכל מקום שלוקחים דם צריך לקחת כמות מזערית ולבדוק אם יש איידס, אם זה בצבא ואם זה בבתי-החולים שבהם לוקחים מנות דם.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. אני מודה לך חבר הכנסת חיים דיין. תשובת השר, בבקשה.

שר הבריאות י' מצא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני עולה כאן לומר דברים באחד הנושאים הכואבים והכאובים. דווקא לנוכח דברי חברת הכנסת חזן, לנוכח דברי שר האוצר מאתמול, מצאתי לנכון עוד יותר לעלות ולהשיב, ועוד מעט תביני מדוע.

ראשית דבר, אדוני היושב-ראש, העולם ציין אתמול, ב-1 בדצמבר, את יום האיידס הבין-לאומי. מדיווחי ארגון הבריאות העולמי אנו למדים, כי התפשטות האיידס לא רק שלא נבלמה, אלא אף התגברה, ושמספר הנדבקים מאז תחילת 1981 מגיע לערך ל-30 מיליון איש. המגפה הולכת ומתפשטת.

לפני שנתיים התגלתה טכנולוגיה חדשה, וייצרו תרופה שנקראת בשפת היום-יום "קוקטייל", שהיא תערובת של שלוש תרופות. היא לא מונעת את האיידס, כי מניעת האיידס נעשית על-ידי הסברה – ולמשרד הבריאות יש מבצע הסברה, שמגיע קודם לכל הציבורים שהחינוך בנושא חיי המין, ואני מנסה לומר את הדברים די בעדינות כדי שלא לפגוע, לא קרוב ללבם.

עם חינוך טוב אין איידס. בהתנהגות נכונה אין איידס. אבל אלה שלקו במחלה הנוראית הזאת, תרופת הקוקטייל עשויה להאריך את חייהם בעשרות שנים. ובישראל קוקטייל התרופות שאני מזכיר לא כלול בסל התרופות, ועל זאת מזדעקת הכנסת, מזדעקים ציבורים שלמים, מזדעקים חברי כנסת, וגם אני מזדעק. התרופה לא כלולה בסל התרופות שעל-פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, כיוון שהיא לא היתה קיימת ערב תחילת החוק, ולכן קופות-החולים לא חייבות לספקה. אלה שמספקות אותה עושות זאת תוך הכנסת המשאבים שלהן, שהם במילא בגירעון.

במשרד הבריאות ראיתי דחיפות וחיוניות להכליל את הקוקטייל בסל הבריאות, ופעלתי ללא הרף. במהלך כל השנה האחרונה בתביעה שהוא יכלול בסל.

נמסרו נתונים על ישראל, שנחשבת למדינה בעלת שכיחות נמוכה של איידס, אבל יש לנו 1,665, 1,680.

הי"ר ש' בן-צור:

אדוני השר, כולם תושבי הארץ?

שר הבריאות י' מצא:

כן, ודאי. הם חיים פה, ואנחנו אפילו מקבלים בברכה חלק גדול מהם כשהם מגיעים לארץ ומשתקעים בה. מדי חודש מצטרפים בארץ עוד כ-20 נדבקים חדשים. זו מחלה שמטפסת לה בטור גיאומטרי, טור אריתמטי, איך שנרצה להגדיר זאת, אבל היא מטפסת ועולה, ואנשים חייבים לקבל את התרופה הזאת כדי שנאריך את חייהם.

אני רוצה לציין, שמשרד הבריאות הפעיל השנה תוכנית הסברה מיוחדת למניעת האיידס בקרב בני הקהילה האתיופית, וזאת בעקבות המלצת ועדת-נבון, שכולנו זוכרים אותה. זו תוכנית מקפת, כוללנית, והיא אמורה להגיע עד לאחרון הנשאים. היא פועלת בקרב הדור הצעיר, כי שם חשוב החינוך, אבל יש גם קהילות נוספות שאנחנו צריכים ומחויבים גם בהן בחינוך למניעת התפשטות המחלה.

מאוד הופתעתי אתמול לשמוע ולקרוא הודעה של שר האוצר, שלפיה הוא מטיל את האחריות על משרד הבריאות, ואחריות על משרד הבריאות פירושו של דבר שר הבריאות. זה נכון שלא מקובל, לא נהוג להתווכח בין שרים, זה לא הליך פרלמנטרי או ממלכתי מקובל, אבל עם זאת, אני לא יכול להישאר חייב כשמוטחת אשמה כלפי משרד הבריאות.

היום הוצאתי מכתב לשר האוצר יעקב נאמן, עם העתק לראש הממשלה, ואני אקרא את המכתב ככתבו וכלשונו: "הודעתך מאתמול לפיה על משרד הבריאות 'להתייעל ובמשאבים שיחסכו להכניס תרופות וטכנולוגיות חדשות', אין לה על מה להתבסס. אתה משפטן ואתה יודע ודאי את חוק ביטוח בריאות ממלכתי, לפיו לא ניתן להוסיף תרופות חדשות לסל מבלי להצביע על מקור תקציבי, ומבלי לקבל הסכמת שר האוצר באישור הממשלה".

כך שאני יכול לרצות בכל מאודי ונפשי להציל נפשות, אבל אם שר האוצר ימאן להסכים והחלטת הממשלה לא תינתן, אין – – –

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אין סעיף חוקתי כזה, הקובע מה ששר האוצר דורש מכבוד השר. הכנסת תביע את עמדתה בחוק, ושר האוצר ימצא את התקציב.

שר הבריאות י' מצא:

אכן, החקיקה היא בידי בית-הנבחרים, ברור לחלוטין.

אני ממשיך במכתבי אל שר האוצר: "קוקטייל" האיידס הוכח מעבר לכל ספק כתשלובת תרופות המצילה חיים, מאריכה תוחלת חיים ומשפרת את איכותם בנשאים וחולים. מערכות בריאות מתקדמות כוללות טיפול זה כחלק מסל השירותים הבסיסי. יתרונה של שיטת טיפול במשלב התרופות שהיא משקמת את היכולת החיסונית של החולה ובכך גם מונעת תחלואה ואשפוז שעלותם גבוהה ביותר. קבוצה זו של נשאים וחולים נידונה למוות במידה שיימנע מהם הטיפול ולא יוכלל בסל. אין ידו של החולה משגת לממן הטיפול מכיסו" – ואנחנו יודעים, רבותי, באילו סוגי אוכלוסייה אנחנו מדברים.

"מניעת טיפול זה אינה עומדת גם בשום אמת מידה מוסרית אל מול הטיפול שזכאים לו תושבי המדינה במגוון מחלות אחרות. נכון להיום קשה לחשב במדויק את החיסכון הנגרם כתוצאה מירידה בתחלואה, אשפוז וצריכת תרופות יקרות. ברור גם שבשלב הראשון יש נטל של תוספת עלויות לקופות. נטל זה הוערך על-ידינו כתוספת נדרשת של כ-30 מיליון ש"ח לשנה לסל הבריאות, נכון למרס 1997. במצב הקיים אין באפשרות הקופות לתת תרופות אלה תוך איזון תקציבי" – ואכן צלצל אלי היום מנכ"ל קופת-חולים הכללית בלב דואב להודיע לי שהוא לא מסוגל לתת יותר, כי המלאי אזל, מה גם שיש שם בעיה נוספת קשה.

"צריך לזכור גם שעלייה מתמשכת של בני הפלאשמורה מעלה את נטל נשאות האיידס ומחייבת מענה" – מי שמעלה עלייה לארץ הזאת, כולנו אחראים לזה, בוודאי הממשלה, צריך גם לתת תשובה לקליטתם הנכונה.

"פנייתנו" – פניית משרד הבריאות – "לאוצר ממרס 1997 לכלול את תרופות ה'קוקטייל' בסל לא ענתה. התרעתי בפני ראש הממשלה ובפניך" – עשיתי זאת, רבותי, פעמים אחדות – "כי לא נוכל לעמוד ציבורית ומוסרית מול אי-היענות זו. נראה לי שלסוגיה זו דרוש פתרון לאלתר, בנפרד משאר הסוגיות העומדות על הפרק, וזה בגין דחיפותו ונחיצותו של ה'קוקטייל' בהצלת חיים".

אני לא מדבר רק מתוך הרגשה ואמונה אלא מתוך ידיעה, אני מאמין שעד 31 בדצמבר 1997 המצב הזה ישתנה, כי אני לא מאמין שממשלת ישראל תוכל להמשיך כך בלי לתת כ-14 תרופות – זה לא

רק לאיידס, אלא לסוכרת, לאלצהיימר ולמחלות קשות נוספות – שהן יקרות מאוד וכולן נוגעות לתחום החיים.

לסיום, אני רוצה להודות לכנסת, שהפנתה אתמול זרקורים ליום האיידס, לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, יושבת-ראש הוועדה. אדוני, אני גם רוצה להפנות תודה מיוחדת לעורכת "מבט לחדשות" של אתמול, גאולה אבן, שבאומץ לב נשאה על דש בגדה אותו סרט שבא לציין ולהפנות זרקורים לנושא. אני אומר זאת משום שהבוקר נמתחה ביקורת בתקשורת על הצעד הזה. זה היה צעד אמיץ, ואני חייב לברך על כל צעד שרק יכול להפנות זרקורים לנושא כאוב כזה. זה הדבר אשר נותן לי את ההרגשה והאמונה, שעד 31 בדצמבר 1997 אכן יימצא פתרון תקציבי לא רק לנושא התרופות לאיידס אלא גם לתרופות חיוניות אחרות. תודה רבה לכולם.

היו"ר ש' בן-צור:

אדוני השר, לאן אתה מציע להעביר את זה?

שר הבריאות י' מצא:

כרצונכם. ועדת העבודה והרווחה היא זו שמטפלת תמיד בנושא של הטכנולוגיה. חוק ההסדרים, כשאנחנו יודעים איך עוקפים כנסת ונושאים אחרים, הוא בוועדת הכספים. תחליטו לאן שתחליטו, מקובל עלי.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אם יסתפקו בתשובה של השר – גם טוב.

שר הבריאות י' מצא:

לפי רצונכם.

היו"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך, אדוני השר.

חבר הכנסת מקסים לוי מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אדיסו מאסלה. בבקשה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, לדבריו של שר הבריאות. מחר אנחנו מקיימים בוועדת העבודה והרווחה דיון על הסל. אנחנו רואים את הקיצוץ בסל הבריאות, וזה קשה יותר מאשר בחוק ההסדרים. במה מדובר עוד? במדינה שמעסיקה כ-300,000 עובדים זרים בתחומה. אם לא תינתן תשובה לנושא של תרופה לאיידס, אנחנו עלולים למצוא סכנה ברחובות ישראל, בכל שכונה ובכל עיר. לכן, אדוני השר, זו לא תשובה שתפנה אל השר. לדעתי אתה חייב לגלות אומץ ולהגיד שהתרופה בנושא האיידס מאושרת על-ידי משרד הבריאות, יהיה אשר יהיה. המצב שבו חולה איידס יעמוד בגינה או ברחוב, בכך הוא יסכן את בנינו, יסכן את הסובבים אותו. מאין הוא ייקח את הכסף לתרופה הזאת? מה, הוא יגנוב?

לכן חלה עליך, אדוני השר, חובה לנסות למצוא את המקור התקציבי מכאן ומכאן, כדי לתת תשובה על הנושא של התרופה לאיידס.

הי"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך. חבר הכנסת וליד צאדק חאג'-יחיא מבקש להסיר את הצעת חבר הכנסת חיים דיין.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, אני חולק עליך מבחינה פוליטית בהרבה תחומים, אבל היום נתונות לך כל הברכות על הנאום, על ההבטחות ועל הכאב שאתה חש כלפי האנשים הסובלים האלה.

יש היום חגיגה של ממש. כנראה זו היום מודה לפגוע בשכבות החלשות, אם אלה חולי האיידס, הסוכרת, האלצהיימר וגם סרטן השד. לא רק זה, פוגעים גם בחינוך של תלמידים שהם בעלי צרכים מיוחדים. בחגיגה הזאת נגד השכבות הקטנות, השחוקות והמסכנות האלה, אני מקווה שאדוני השר ימשיך בקו שהוא נקט היום מעל במת הכנסת והוא יהיה עמוד האש לפני המחנה, כדי שהוא יציל את האנשים האלה. יש בעיות מסוימות שאנחנו צריכים לפתור אותן. לא צריך לפתור בעיות פוליטיות מסוימות, למשל ההתנחלויות, על חשבון 30 מיליון שקל בסל התרופות שיצילו חיי אדם, כי חיי אדם הם הדבר הקדוש ביותר שאנחנו צריכים להגן ולשמור עליו.

הי"ר ש' בן-צור:

חיכיתי מתי תעלה את הנושא של ההתנחלויות. תודה.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

בוודאי.

הי"ר ש' בן-צור:

חבר הכנסת ראובן ריבלין מבקש להסיר את הצעת חברת הכנסת נעמי חזן. בבקשה.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אני מנצל את האפשרות רק כדי לומר את דברי, אין לי כוונה להוריד את העניין מסדר-היום.

הייתי רוצה להעיר לדבריו של חבר הכנסת חיים דיין. אין אנו אפטרופסין על העריות, אין אדם מחונך להיות בעל נטייה מינית כזאת או אחרת, הוא נולד עם נטיות כאלה, ובית-המחוקקים בישראל כבר אמר את דברו בחוקי-יסוד. מה עוד שהדברים שאמר חבר הכנסת חיים דיין אינם ראויים שייאמרו בצורה גורפת כל כך, משום שהם יכולים, שלא בצדק, להטיל כתם.

האיידס היא מגפה איומה, שאנחנו מצוים להתמודד אתה, וצודק שר הבריאות: אטימות משרד האוצר היא בלתי נסבלת בעניין זה, ופעם אחת צריך להעמיד את שר האוצר על הדברים כהווייתם. כנסת ישראל כולה רואה בנושא הזה חובה ציבורית ממדרגה ראשונה. שר הבריאות, המופקד על בריאות העם, רואה בכך דבר שהוא לא רק חשוב לבריאות, אלא גם בעל ערך מוסרי להציל, להושיע ולתת סעד וסיוע בידי כל אלה הנמקים באותה מחלה איומה.

היום חתמנו, אדוני שר הבריאות, על הצעת חוק פרטית, ורבים מחברי הכנסת צירפו את חתימתם. אנחנו נבקש מהכנסת להעביר חוק זה על מנת לסייע בידך שהאוצר ימצא את המימון לדברים אלה, לא חלילה על חשבון התנחלויות או דברים אחרים, אלא כצורך ממשי בתוך סל הבריאות.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. חבר הכנסת אדיסו מאסלה, אתה מסכים להעברת ההצעה לוועדת העבודה והרווחה?

אדיסו מאסלה (העבודה):

מסכים.

הי"ר ש' בן-צור:

מסכים. חברת הכנסת נעמי חזן מסכימה?

נעמי חזן (מרצ):

מסכימה.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד, מי נגד העברת הנושא של שני חברי הכנסת לדיון בוועדת העבודה והרווחה? חבר הכנסת חיים דיין לא נמצא. אני מוסיף גם אותו.

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 12

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

הי"ר ש' בן-צור:

12 בעד, אין נגד, אין נמנעים. ההצעה לסדר-היום בנושא: יום האיידס הבין-לאומי, של חברי הכנסת אדיסו מאסלה, נעמי חזן וחיים דיין, עוברת לוועדת העבודה והרווחה.

הצעות לסדר-היום

כרזות נגד ראש הממשלה

הי"ר ש' בן-צור:

אנחנו ניגשים לנושא הבא: כרזות נגד ראש הממשלה – הצעות לסדר-היום מס' 3387, 3391, 3408, 3414, 3415, 3425, 3439 ו-3446. חבר הכנסת ניסן סלומינסקי, בבקשה. אני שמח שיש שיתוף פעולה בין מרצ למפד"ל. זה טוב.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

שיתוף הפעולה הוא אישי. הוא שכן שלי.

היו"ר ש' בן-צור:

אם אתה גר ליד אלקנה, זה בסדר.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אנחנו גם רצים בערב.

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

כבוד היושב בראש, חברי הכנסת המכובדים, שוב מתחילות לצוץ הכרזות שכה רצינו לשכוח וכה התפללנו שלא יחזרו. אותן כרזות שהראשונות שבהן אולי בגבול הסביר, אבל אנו כבר חכמים, על הדרך של "אין חכם כבעל ניסיון", ויודעים שבתוך זמן קצר מתפתחת תחרות מי יקצין יותר, מי יחריף יותר, ונכנסים למחול שדים, מחול שהוא מכוער כשלעצמו, אבל הגרוע יותר – שהוא מלבה יצרים וגורם לקרע עמוק בעם.

אנו רוצים לנסות ולאחד את העם. יש נושאים רבים שבהם אנו, חברי הכנסת, חלוקים. אבל האם כל ויכוח חייב להיות מלווה בריב? האם כל חילוקי דעות חייבים להביא לפרץ של שנאה? חייבים, בכוחות משותפים, לפתח יותר ויותר את הנושאים המשותפים לכולנו, להרחיב ולהעמיק את הבסיס המשותף, וכשיש בסיס משותף, יציב ורחב, אזי אפשריים גם חילוקי דעות, אפשריים ויכוחים, ועדיין נישאר עם אחד. לכן, יש לגנות בכל תוקף כרזות החורגות מגבול הסביר, כי הן כדור שלג שמתחיל בקטן, אבל מתגלגל וגדל, ואין לאיש שליטה עליו.

לצערי, רק בימים אלו אישרה לי הנשיאות הצעה דחופה לסדר-היום בנושא. ולמה? כי בודדים ב"ימין הקיצוני" התחילו להניף כרזות "שקרן" לראש ממשלה בישראל. מדוע לא אישרו לפני שבועיים, לפני חודש – ואני אומר זאת בצער רב ולא כדי לפלג – כשאנשי השמאל פרסמו מודעות קשות נגד ראש הממשלה, שבהן הכינוי "שקרן" הינו קל ופעוט ביחס לכינויים אחרים, מאמרים וכתבות ללא סוף? האם לשמאל מותר לצאת בכרזות שטנה ומאמרי נאצה וזה בסדר, זה דמוקרטי, זה גילוי האמת, ורק כשהימין מתחיל לפרסם מודעות זה נחשב חמור – שטנה?

יש לי כאן מודעות שפרסמו: ביבי וחברתו מסיתים, משקרים, מחרחרי מלחמה, בואו לעצור אותם – דברים כאלו. אני רק רוצה להראות לכם איזו כרזה. תראו איזו כרזה: ביבי מוביל למלחמה – בצורה שלו; לא פחות ואולי יותר גרוע מהכרזות שעכשיו כולנו נזעקנו עליהן.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

"רוצח השלום", אמרו.

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

"רוצח השלום", ועוד דוגמאות רבות שאני מתבייש להגיד אותן, השמאל עשה את זה.

המשטרה והשב"כ – שוב אנחנו יודעים שהם יודעים על מסיתים. יש כאלה שכולנו יודעים שהם מסיתים, והם כנראה מטעם השב"כ או המשטרה. השב"כ גם יודע על קבוצה מסוימת שעושה את זה, ולא עושים דבר. האם נחזור שוב על סיפור אבישי רביב במהדורה חדשה? אנו יודעים בבירור על עוד כמה הנמצאים בסטטוס של אבישי, פעילים מאוד, ולא עושים להם דבר. האם נחזור על אותן טעויות?

אני חושב שזה נורא. האם העבר לא הספיק לנו? האם אין לנו אויבים משותפים שאנחנו יכולים להתלכד יחד? האם אין לנו בסיס משותף בתחומים כל כך רבים?

לכן, אני פונה לכל חלקי הבית, לכל חלקי הציבור בישראל, משמאל ומימין – בואו נשקיע יותר בשיתוף פעולה, באיחוד, ואז נוכל לנהל ויכוח אמיתי, לנצל את הדמוקרטיה למה שצריך, לגנות בכל תוקף את הכרזות של מי שנקרא "הימין הקיצוני", אבל בכל תוקף ובאותו תוקף את השמאל שמפרסם את זה, ונתחיל לבנות לנו חיים משותפים, חזקים יותר. תודה.

היו"ר ש' בן-צור:

אני מודה לך. חבר הכנסת ראובן ריבלין, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת דוד אזולאי, ואחריו – חברת הכנסת דליה איציק.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן השר, חברי הכנסת, לפני כשבוע, כאשר הופיעו ברחובות ירושלים כרזות השטנה שבהן מופיע ראש הממשלה עם כאפייה, שמעתי את חבר הכנסת בנימין בן-אליעזר, הלוא הוא פואד, קורא למעצרים המיידים של הגורמים שמקרבם יצאו הכרזות.

לא עברו שעות מעטות ונועם פדרמן נעצר לעיני מצלמות הטלוויזיה. הישג תקשורתי נוסף נרשם לזכותו של נועם פדרמן, שכן אלמלא המעצר המתוקשר, לא היו יודעים כלל רוב אזרחי ישראל על-אודות הכרזות או על-אודות מעורבותם של פדרמן וחבריו בהפצתן. שוב עשתה התקשורת שירות דוב לדמוקרטיה הישראלית. כלב השמירה למעשה נשך את בעליו.

אני לא יכול להקדיש את שלוש הדקות היקרות מפז, שאדוני היושב-ראש ודאי יאריך אותן בדקה או בשתיים, לתפקידה השלילי של התקשורת בהעברת מסרים שאחר כך כולם נזעקים ומכנים אותם "הסתה".

אני מבקש, ברשותו של מורי ורבי פרופסור שאקי, לדבר בדקות מעטות אלה על חופש הביטוי במדינה דמוקרטית. האם כרזות שטנה, קיצוניות ככל שתהיינה, חורגות מגבולות חופש הביטוי? כדאי לדון בשאלה נכבדה זו ולהביא כמה דוגמאות.

בהפגנת עובדי התעשייה האווירית לפני ימים מספר נישאה כרזה שעליה נכתב: נאמני-יאק. בכלל, בהפגנות של הימים האחרונים הונפו כרזות חריפות לא פחות מן הכרזה שבגללה הזדעזעו כולם.

אתמול דיבר שר האוצר על השביתות המאורגנות במשק, והשתמש בביטוי "פצצות תוצרת בית". עמיר פרץ קפץ מייד תוך זעקות שבר נוראיות וצעק: הסתה.

אני מוכרח לומר, שלאחר רצח ראש ממשלתנו היקר וחברי הטוב יצחק רבין מתחולל סחרור מטורף, שלא פסח גם על המשטרה ועל הפרקליטות בישראל. אני מוכרח לומר: חופש הביטוי בסכנה, והיועץ המשפטי הנוכחי נתן ביטוי לעניין זה. חופש הביטוי נבחן דווקא לנוכח התבטאויות חריפות, מזעזעות, קיצוניות ומעוררות שאט נפש.

אני מוכרח לצטט ציטוט: "חופש הביטוי וחופש ההפגנה אין משמעותם אך החופש לבטא דברים הערבים לאוזן. חופש התהלכה אינו רק החופש של ילדים זרי פרחים בידיהם לצעוד ברחובה של עיר, אלא גם חופש הצעידה של אנשים, אשר דעותיהם אינן מקובלות ועצם צעידתם מרגיזה ומעוררת כעס. אלה כאלה זכאים לצעוד, וזכותם זו אינה קשורה במידת החיבה או הכעס שהם מעוררים".

דברים אלה, מורי ורבותי, נכתבו בפסק-דין על-ידי כבוד נשיא בית-המשפט העליון אהרן ברק ימים אחדים אחרי הרצח הפוליטי הקודם שאירע כאן, הרצח של אמיל גרינצוויג.

גם בארצות-הברית, וגם בתקופות שלאחר רציחות פוליטיות, מעולם לא העלו על הדעת פגיעה בחופש הביטוי. לא בכדי הפכו "הוועדה לפעולות לא-אמריקניות", הזכורה לשמצה, ושמו של מי שעמד בראשה, סנאטור מקארתי, למושגים המציינים תקופה חשוכה, שרוב האמריקנים מבקשים לשכוח.

שימוש היתר שנעשה מאז רצח רבין במונח "הסתה" מעורר פלצות. כאשר מדובר בביטויי מחאה מצד הימין, גם כאשר מדובר בביטויים שנפוצים – מה לעשות – בחברה שאנו חיים בה, מייד נשלף נשק ההשתקה: "הסתה", זועקים שומרי החומות מטעם עצמם. מי שלא זוכה להיות קורבן "הסתה", מייד חש מקופח. נוצר כאן מין "ניו-ספיק" אורוליאני, מין קוד אתי כביכול, שמי שחורג ממנו מסומן מייד כמסית, כקיצוני, וכמובן, כתומך מובהק ביגאל עמיר. במציאות הישראלית שלאחר רצח רבין, או שאתה מסית או שאתה קורבן להסתה.

מדוע לתת בימה לקיצונים סהרוריים? מדוע ליצור דמויות ציבוריות בהבל פה, על-ידי מתן פומבי למעשיהם ולסממאותיהם הפנאטיות? הרי ראינו איך התקשורת נופלת קורבן לפרובוקציות של אלה.

אדוני היושב-ראש, גדולתה של הדמוקרטיה האמיתית, המגינה על זכותם של הפנאטים להשמיע את דעותיהם הנפסדות, היא בכך שאין היא נבהלת לא מהם ולא מדעותיהם. יש לעקוב אחריהם, יש לוודא שאינם עוברים מדיבורים למעשים, יש לפעול בתקיפות נגד גילויי אלימות כלשהם, אך עם זאת יש להגן על זכותם להשמיע את דעותיהם.

לסיום, אני מבקש להדגיש: כרזות השנאה מעוררות זיכרונות מרים, כיוון שאותן כרזות הופנו נגד ראש הממשלה רבין, זיכרוננו לברכה. אבל, לא הכרזות הן שרצחו את רבין. ההיסטריה שבה מתייחסים על כל כרזה, על כל סטיקר, על כל שיהוק של "פעיל ימין" זה או אחר, המהירות שבה מגיבים עיתונאים על כל פיפס שמעבירים אליהם טיפוסים מוזרים בביפרים, הן ניצחון לדרכו של יגאל עמיר ולניסיון לרצוח את הדמוקרטיה בישראל. אל ניתן יד לכך.

הי"ר ש' בן-צור:

תודה. דיברת מנהמת לבך.

חבר הכנסת דוד אזולאי, בבקשה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

ב-15:00 – – –

דוד אזולאי (ש"ס):

אני לא צריך טלוויזיה – – –

הי"ר ש' בן-צור:

אחריו – חברת הכנסת דליה איציק.

דוד אזולאי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי-כנסת נכבדים, ראש השב"כ לשעבר, יעקב פרי, מזהיר מפני קיצונים בשמאל הקיצוני. לאחרונה אנחנו עדים להסתה לא רק נגד ראש הממשלה, אלא גם נגד הציבור החרדי, וזה הולך ונמשך ביתר שאת. הרושם הוא, שהלקח לא נלמד מהמעשה המטורף של רצח ראש ממשלה במדינת ישראל.

חשוב שנזכור ונדע: לא ככל הגויים בית ישראל. תמיד חשבנו שאנחנו המדינה הדמוקרטית ביותר בעולם, ורצח פוליטי אצלנו לא יקרה. בכל זאת, לצערנו, קרה הדבר הנורא מכול. מי שמרשה לעצמו לשחרר את הרצובות לשונו נגד אדם שנברא בצלם אלוקים, ועל אחת וכמה וכמה כאשר משתלחים בראש ממשלה נבחר, והדבר, לצערי הרב, נעשה על-ידי נבחרים – האזרח הקטן רואה ולומד. במשלי נאמר: "מות וחיים ביד לשון". חכמים, היזהרו בדבריכם. יש לזכור ולהזהיר, שההסתה במלים סופה, חס ושלום, שתביא לפגיעה באדם. ההסתה של היום קשה ומסוכנת יותר מההסתה שלפני רצח רבין, זיכרונו לברכה, מאחר שאת התוצאה אנחנו כבר ראינו, יודעים וגם כואבים.

צריך לזכור, שקנאים ומטורפים חסרי מעצורים נמצאים בכל מחנה, והם נוטים לפעול על-פי משמע אוזניהם. ברגע של חולשת הדעת הם פועלים בצורה הפוגעת בכולנו. כאשר מפיצים תמונה של ראש הממשלה עם כאפייה, וכרזות האומרות: "הרצחת וגם ירשת" – זה להתיר דמו את האיש, וכשאנחנו רואים כאן: "לביבי נתניהו אין אלוקים" ו"ביבי נתניהו – אסון לאומי", וזה מתפרסם בתקשורת – רבותי חברי הכנסת, זה צריך להטריד את כולנו ולהפחיד אותנו.

מבחינתי, זה נקרא להתיר את דמו של ראש הממשלה. ראש הממשלה נבחר; גם אם יש ביקורת על תפקודו, צריך לעשות זאת בדרכים פרלמנטריות. אני מבין את השמאל. כשרואים את מה שקורה היום בליכוד – את המריבות הפנימיות, כאשר יש ביקורת קשה נגד ראש הממשלה על תפקודו, כאשר חבר כנסת אלמוני מקבל במה תקשורתית בזכות ההשתלחות בראש הממשלה – בעיני זה חמור. בכל זאת, נתניהו מוכיח לכל המספידים, כי ארוכה הדרך, ולא קלה, להפלת ממשלת נתניהו.

אדוני היושב-ראש, יש להפסיק את ההסתה נגד ראש הממשלה, להפסיק את מסע הרדיפה של שלטון דמוקרטי נבחר, ויש להתאזר בסבלנות עד לבוא ההזדמנות להפלת הממשלה. עד אז יש לשמור על כבוד האדם – בנימין נתניהו – ולבקר את ראש הממשלה בדרך פרלמנטרית.

מסע הכפשה כזה לא תורם ולא מקדם את המטרה שאליה שואפים המטיפים, והיא: החלפת השלטון. יש עדיין שפויים בעם הזה – –

הי"ר ש' בן-צור:

נא לסיים.

דוד אזולאי (ש"ס):

– – שלא אוהבים את הצורה ואת הדרך הזאת להחלפת שלטון.

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אני כבר מסיים.

מי שמרשה לעצמו לפגוע בראש ממשלה, שידע שזה החינוך והדוגמה שנותנים לעם – היום ראש ממשלה זה, ומחר ראש ממשלה אחר. בפרקי אבות נאמר: "על דאטפת אטפוך, וסוף מטייפייך יטופון". באותה דרך שאתם נוהגים, היזהרו, חס ושלום, שלא ינהגו בכם; ומי יודע, חס ושלום, לאן נגיע אם נמשיך בדרך הזו. לא ירחק היום, ששוב יירצח מנהיג מתוכנו, ואז שוב נתחיל כולנו להכות על חטא. רק היום ראינו איך זוג שחקנים לחצו על ההדק בקלות יתירה – כמה שזה עצוב. עלינו לשפר את תדמיתנו בכל העולם. "לא ככל הגויים בית ישראל".

הי"ר ש' בן-צור:

תודה.

דוד אזולאי (ש"ס):

עלינו נאמר: "אשר בחר בנו מכל עם ונתן לנו את התורה". עלינו נאמר: "אשר קידשנו במצוותיו". כאשר אנחנו נוהגים בדרך הזאת, הסיכוי שלנו הוא טוב להיות לעם הנבחר, לעם סגולה.

הי"ר ש' בן-צור:

חבר הכנסת דוד אזולאי, אני מודה לך. חברת הכנסת דליה איציק, בבקשה, שלוש דקות.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

יישר כוח.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

שלוש דקות – זה גם למפלגת העבודה וגם – – –

הי"ר ש' בן-צור:

כולם. שלוש דקות.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, כשמדברים על הסתה, חבר הכנסת דוד אזולאי, צריך גם לדעת לדבר על הסתות מכל הכיוונים. שלוש סטודנטיות תמימות שבאו לגור בירושלים – – –

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

הן לא סטודנטיות. היה ברור שהן לא סטודנטיות.

דליה איציק (העבודה):

זה גם מטריד אותך. זה מאוד חשוב – אתה צריך גם לתקן. לא בכדי אתה קופץ.

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

זה לא נערות.

דליה איציק (העבודה):

זה לא נערות. שורפים להן. תסלח לי, אך תתבייש לך בכלל שאתה מתקן אותי. שורפים להן את דלת ביתן.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

חברת הכנסת דליה איציק, זו לא הסתה. זה פשע.

היו"ר ש' בן-צור:

רגע.

דליה איציק (העבודה):

זה פשע. אתה צודק, חבר הכנסת רובי ריבלין, זו לא הסתה. זו גזענות.

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

שרפו להן, מפני שהן בנות, ולא מפני שהן ערביות. זה דבר חמור.

היו"ר ש' בן-צור:

אני מציע – – – זו הצעה לסדר-היום. היום נדון בזה.

דליה איציק (העבודה):

שלוש נשים תמימות – שורפים להן. אם היינו שומעים שככה עושים ליהודים בעולם, איזו צעקה היתה קמה. והבית שותק כאילו כלום לא קרה.

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני מוקיעה ומגנה בתוקף את הכרזות הנאלחות נגד ראש הממשלה. אני מגנה לא כמעט ולא בערך ולא על-יד, אלא בתקיפות ובנחרצות. ההבדל בין מה שקרה אז לבין מה שקרה היום, אדוני היושב-ראש, הוא שמאז נרצח ראש ממשלה ומאז היינו צריכים להפיק את הלקחים.

אדוני היושב-ראש, נתניהו גידל, טיפח ועודד את הקבוצות האלה. חבר הכנסת דוד אזולאי, צריך להגיד את האמת. עכשיו הגולם קם על יוצרו. זה הכאב, זו הטרגדיה. צריך להוקיע אותם. חבר הכנסת דוד אזולאי, איפה כל הרבנים? איפה כל אלה שאמרו "פולסא דנורא"? איפה הם? איפה הם עכשיו? איך הם לא מגנים? איך הם לא אומרים? איך הם לא משמיעים את קולם? – אותם רבנים, שאני מאמינה בהם. אני מאמינה בהם באמונה שלמה, שיש להם יכולת להשפיע.

אדוני היושב-ראש, נתניהו ויועציו מכירים בדיוק את בית-הדפוס שבו נעשו הדברים. הם מכירים את האנשים האלה טוב מאוד. הם השתמשו בהם. שילכו עכשיו, לפני שיהיה מאוחר. שיעצרו את האנשים האלה. אני קוראת ליועץ המשפטי לממשלה לא לוותר, כי מי שרחמן סופו שיהיה אכזר לדמוקרטיה, וזה מה שאנחנו עושים לה. היא ממילא איננה מובנת מאליה יותר, ממילא במדינת ישראל צריך לחנך לה שוב ושוב. הדמוקרטיה שלנו בסכנה של ממש. חס וחלילה, שמישהו ירים את ידו על נתניהו. הוא ראש ממשלה נבחר של מדינת ישראל, לטוב ולרע.

אני לא מתווכחת עם תוכן המודעות. אני רוצה שיהיה ברור, אני חושבת שנתניהו הוא איש מאוד לא אמין, ואני חושבת שרוב בבית הזה חושב שהוא לא אמין.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה.

דליה איציק (העבודה):

אני חושבת שהאיש אינו דובר אמת.

דוד אזולאי (ש"ס):

— — — כתוב "הרצחת וגם ירשת".

דליה איציק (העבודה):

נכון. אני חושבת שהאיש אימץ לעצמו את הססמה "מדבר אמת תרחק". עם זה, ההסתה הנוראית שמרמזת כאילו הוא לובש כאפיייה – אגב, כאפיייה זה לא עלבון, זו גאווה לאותם מוסלמים שנושאים אותה, וצריך להגיד את זה, אבל מי שהתכוון לזה, התכוון להסית נגדו כמו שהוא הסית נגד רבין.

חבר הכנסת דוד אזולאי, אתה איש ישר, אתה יודע שנתניהו השתמש בהם, אתה יודע שהגולם קם על יוצרו. אני קוראת לו עכשיו לעשות מעשה, לתבוע מהמשטרה ומהרשויות השלטוניות האחרות, מהמערכת המשפטית, לברר מאין זה יצא ולהעמיד אותם אנשים מעוררים בנפשם לדין.

היו"ר ש' בן-צור:

תודה לחברת הכנסת דליה איציק. חבר הכנסת עבד-אלמאלכ דהאמשה, בבקשה, שלוש דקות. אחריו – חבר הכנסת וליד חאג'י-יחיא.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת – — —

היו"ר ש' בן-צור:

סליחה?

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

על עניין הדקות אנחנו כבר נשתווה, אין לי בעיה. רשום פה שתי דקות, דקה אחת, לא חשוב, אני יודע שתיתן לי לדבר – – –

קו דק בלבד מפריד בין הסתה לבין זכות הביטוי. אני בעד שזכות הביטוי, זכות המחאה, תישמר במדינה הזאת, והיא לב לבה של הדמוקרטיה, אבל את הגבול הדק הזה צריך תמיד למצוא, ודברים של הסתה ואיומים לרצח צריך לגדוע באיבם, גם כאשר האיומים האלה מופנים כלפי העם האחר, גם כאשר זאת תוצאה של גזענות. ראו, גם כאשר רצו להסית נגדו, נגד ראש הממשלה, אז הלבישו אותו בכאפייה. רצו להסית נגד רבין, לרצח, אז הלבישו אותו בבגדי נאצים.

הרי הגזענות פה מתבטאת גם בדרך הזאת, ומי שלא שם לזה קץ עכשיו, ובעוד מועד, סופו שיסבול מזה גם בעתיד. הרציחות הפוליטיות במדינת ישראל לא התחילו עם רצח ראש הממשלה יצחק רבין, גם לא עם רצח אמיל גרינצוויג. הרציחות האלה התחילו ונעשו בצורה מסיבית בשטחים הכבושים, אבל כל עוד זה נגד פלסטינים ונגד העם האחר, זה לא כל כך חשוב, לא כל כך קואב, לא כל כך מעורר.

הנה, אנחנו עדים לזה יום יום, גם היום התפרסם בעיתונות סקר של תלמידים. ראו על מה מחנכים את התלמידים במדינה הזאת – 72% בדעה שלא מגיע לערבים ייצוג בכנסת; 72% מהתלמידים. 30% מצהירים באופן מלא: אנחנו גזענים.

אף אחד לא מעורר שום מחאות, שום מעשים, לא מזדעקים. זו גזענות נגד ערבים, ולערבים באמת לא מגיע כל כך ייצוג בכנסת, הרי אנחנו רואים את זה. אנחנו רואים את זה במשך 50 שנה. מי שמשלם מס שפתיים מהדוכן הזה, כן משלם, אבל ברגע שניגשים לביצוע, למעשים, אף אחד לא עושה את זה, ומוצאים את כל הפתרונות ואת כל הדברים הטובים, ואפליה של 50 שנה לא נתקן בשנה אחת או בשנתיים. לכן אני אומר, הגיע הזמן, הדברים הם כתובת על הקיר.

קודם כול, יושם קץ לגזענות; שנית, יושם קץ להסתה. אם לא יעשה כדבר הזה, ובעוד מועד, הרציחות הפוליטיות תימשכנה, הגזענות תכה קודם כול בגזענים עצמם, ובסופו של דבר לא יהיה מקום אפילו לבכות על המעשים האלה. תודה רבה.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה. אני מזמין את חבר הכנסת וליד חאג' צאדק – הוא חאג' בשבילי, מה זה משנה?

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אני לא נמנה עם חסידי הנלהבים והלא-נלהבים של ראש הממשלה, אבל יש להוקיע את הכרזה הזאת בכל לשון ובכל תוקף. אני חושב שקודמי דיברו על אמצעים פרטניים כדי

לגדוע את התופעה הזאת. אני חושב שעצם הדיון הזה בין שני קטבים מראה, שעדיין אנחנו פה בכנסת, במליאת הכנסת, מדברים על דברים שבסופו של דבר יביאו לשיסוע ולפירוד בתוך החברה הישראלית.

אין ספק שהדמוקרטיה חייבת להגן על עצמה, להגן על עצמה באמצעים דמוקרטיים ובאמצעים חינוכיים. לא יכול להיות שבשם הדמוקרטיה תהיה השתוללות של יצרים, של אנשים שיגיבו מתוך האינסטינקטים שלהם, ולא מתוך הריאליזם הפוליטי שלהם – וכאן לדעתי, אדוני היושב-ראש, אם רק תגן עלי – – –

הי"ר ח' דיין:

רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת זיסמן. עוד חצי דקה, לא, יותר, שתי דקות, תורך.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אני יושב במקומי.

הי"ר ח' דיין:

אבל אתה מדבר, וזה מפריע לנואם, והוא פנה אלי, אז ברשותך.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

היום בוועדת החינוך, בראשותו של היושב-ראש שלה, חבר הכנסת זיסמן, קיימנו דיון על סטריאוטיפים בקרב תלמידים, בספרי לימוד. לדעתי, הדיון הזה מאוד מאוד חשוב שיתקיים דווקא בוועדת החינוך, מכיוון שלדעתי – אני לא מאמין שבאמצעים משטרתיים יכולים למגר את התופעה הזאת. חייבים לנקוט צעדים חינוכיים, אם זה לבטל ולשנות סטריאוטיפים שנמצאים בספרי לימוד ואם זה באמצעים אחרים.

לדעתי, אנחנו צריכים להחדיר לאזרחי מדינת ישראל תרבות דיבור, תרבות דיבור ותרבות ויכוח, להתווכח בצורה נעימה עם האנשים שהם שונים ממך בדעה, שונים ממך בגישה, אבל צריך לכבד את דעותיהם, וההכרעה הדמוקרטית צריכה ליפול בעניין הזה.

אין ספק, אדוני היושב-ראש, שהיום בחברה הישראלית הולכת וגוברת מגמת הגזענות. אני חושב שהתחילו בגזענות לא ברצח רבין. מרצח רבין לא הפקנו שום תועלת, עדיין אנחנו דשים באותו נושא, בלי להסיק מסקנות. אנחנו צריכים להסתכל איך מתייחס הרוב למיעוט. איפה הייתם כאשר בחוצות ישראל צעקו "מוות לערבים"? למה לא הזעקתם? למה לא קמתם, כמו שהיום אנחנו מדברים על כרזה מסוימת? כמו שאמר קודם חברי דהאמשה, חבר הכנסת דהאמשה, זהו בומרנג. קודם כול

אנחנו מתנכלים לאחר, ואחר כך זה פוגע בחברה שלנו, וכאן שורש הבעיה. שורש הבעיה הוא איך ללוות את היחסים שלנו בין הרוב לבין המיעוט הלאומי שנמצא בתוך הרוב היהודי.

הי"ר ח' דיין:

ברשות חבר הכנסת וליד – – –

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

ואם אנחנו ניטיב לפעול בעניין הזה, אני חושב שנחוסך לעצמנו הרבה מאוד ויכוחים, הרבה מאוד תלאות והרבה מאוד אסונות שיכולים להתרחש, אם זה לגבי מנהיגי מדינה, ואם זה על רקע של אפליה במעגלים-מעגלים, כי בתוך החברה הישראלית – ובזה אני מסיים – יש הרבה מאוד מעגלים של אפליה, ואפילו שנאה. כאן נתחיל וכאן נסיים.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת וליד חאג'-יחיא. אני מזמין את חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת שמואל הלפרט, ואם הוא לא יהיה – ישיב סגן השר סילבן שלום.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המאבק נגד גזענות, שנאה ואלימות הוא מאבק של כולנו, ומדינת ישראל היא מדינה ששרויה, עדיין, במצב מלחמה. היא מאוימת, ויש בה עלייה וקליטה וקונפליקטים פנימיים בין הרוב היהודי לבין המיעוט הערבי ובין הרוב היהודי לבין הפלסטינים. ברור לנו שאי-אפשר, בשום פנים ואופן, חבר הכנסת וליד צאדק, להביא לידי הפסקה מהירה וטוטלית, אבל אם אנחנו, כולנו, נפעל בנחישות, בהתמדה, בעקביות, אני יודע שאתה רוצה את זה, אבל גם באומץ לב – וכשאתה אומר: אומץ לב, אני מתכוון לכך שאנחנו בנושא הזה לא יכולים להיות חד-צדדיים.

אני אומר לך, שבכל מקום, אתה רוצה לבקש מסיעת ש"ס – – –

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת דהן – – –

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אספה מגוונת.

היו"ר ח' דיין:

חברת הכנסת דליה איציק.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אני אתן דוגמה.

יצחק כהן (ש"ס):

היו"ר ח' דיין:

יש לכם המנצחת ויש לכם המקהלה.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אם חבר הכנסת יצחק כהן, שיכול להיות לוחם אמיץ מאוד בתנועה היהודית המשותפת, הערבית-היהודית, נגד גזענות ושנאה, יוצא מביתו ורואה לא רחוק ממנו ססמה, שצריך לדרוס את הדוסים – אנחנו חייבים, יחד אתו, למצוא את אלה ולהעניש אותם. אם חבר הכנסת יורי שטרן מארגן הפגנה של 1,500 עולים, שאני מכיר אותם, כי עשיתי למענם בארבע-חמש השנים האחרונות אולי יותר ממה שהוא עשה, כדי לשפר את מצבם ואת תנאי הקליטה שלהם, ואם הוא שמע, אני לא בטוח, שהם קראו לשוטרי ישראל: נאצים, והוא לא גינה את זה מעל הבמה, וצריך לגנות זאת לא בעברית בלבד אלא גם ברוסית – אני דורש. אם חבר הכנסת שבח וייס, שהוא בשבילי מורה ומדריך, לא יוצא נגד זה שיש ספרי לימוד במזרח-ירושלים שבהם כתוב שצריך לטאטא את הזוהמה היהודית, היום, 1997, בירושלים הריבונית – אני דורש מכל אחד ואחד מכם, כמו שאני דורש מעצמי, בשיטתיות, ברציפות, גם אם זה נוגד איזה סיכוי אלקטורלי מפוקפק, זה או אחר, לנהוג ביושר כלפי כולם.

אם נעשה את זה ונבדוק את ספרי הלימוד, כפי שאתה אומר, שהרבה מהסטריאוטיפים יצאו מהם, אבל עדיין יש סטריאוטיפים, והם לא רק כלפי התימני הקטן, הם גם כלפי הערבי הגדול והם לגבי זה ולגבי אחר – ננקה את ספרי הלימוד שלנו מסטריאוטיפים, זאת ההחלטה שהתקבלה בוועדת החינוך

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת זיסמן.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אם נפעל כולנו בנושא הזה בלי זיקות סיעתיות ומפלגתיות ובלי חישובים אלקטורליים מפוקפקים, אבל ביחד – אנחנו נשיג, לא מייד, אבל נשיג שבמדינת ישראל אחוז האנשים שיש להם דעות קדומות – –

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

– – ודעות גזעניות ילך ויפחת.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת עמנואל זיסמן. אני מזמין את חבר הכנסת שמואל הלפרט; איננו. אדוני סגן שר הביטחון, נא להשיב על ההצעות לסדר-היום. בבקשה, שלוש דקות.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

כמה?

היו"ר ח' דיין:

פשוט התרגלתי, אתה מבין?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כאשר שמעתי את הדברים הכנים נגד ההסתה כלפי ראש הממשלה נתניהו, בשל אותה כרזה שהציגה אותו כחובש כאפייה ובתחתיתה המלה "שקרן", שאלתי את עצמי, האם ההסתה התחילה רק מהכרזה הזאת, חברת הכנסת דליה איציק?

דליה איציק (העבודה):

לא, היא התחילה מכם.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

האם ההסתה התחילה רק בשבוע שעבר? האם את זוכרת אותו גרפיטי שאמר: ביבי ייפול כי יגאל עמיר יש גם בשמאל – – –

דליה איציק (העבודה):

אתה זוכר, אולי, את קצין האס.אס. – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

האם את זוכרת אותם דברים שנאמרו בשנה וחצי האחרונה, שלפיהם ביבי רוצח, ביבי בוגד, מוות לנתניהו – – –

דליה איציק (העבודה):

רבין בוגד, רבין רוצח, רבין נרצח.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

– – – "הרצחת וגם ירשת"? אל תגני על העניין הזה. גם זה לא היה בסדר.

וליד צאדק חאג'י-יחיא (מרצ):

אדוני סגן השר – – – על מה אנו דנים?

דליה איציק (העבודה):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

זה בדיוק העניין, חברת הכנסת דליה איציק. את לא היית צריכה לבוא עכשיו ולענות, אלא היית צריכה להגיד: נכון, הדברים חמורים, אסור שהדברים יאמרו, אסור שהדברים יעשו – – –

דליה איציק (העבודה):

כמו שאתה אמרת אז – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

בדיוק, בדיוק. כן. הסתנו, הבאנו לרצח, הכול.

דליה איציק (העבודה):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

גם יהושע מצא, לימור לבנת וצחי הנגבי – – –

דליה איציק (העבודה):

אפילו אתם כבר לא מאמינים לשטות הזאת.

היו"ר ח' דיין:

חברת הכנסת דליה איציק, קריאת ביניים אחת, שתיים – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אפילו אתם כבר לא מאמינים, אבל לבוא ולומר כאילו ההסתה נגד ראש הממשלה נתניהו התחילה השבוע – באמת התחלחלתי. זו פעם שלישית שאני עונה על דברי הסתה נגד נתניהו, והבאתי צילומים מעיתונים, וכבר אין לי כוח להביא אותם פעם נוספת, גרפיטי אחר גרפיטי, שלטים אחרי שלטים.

מדברים על ארון המתים ברעננה, מוכר מאוד, נכון? ארון המתים ברעננה – – –

שבח וייס (העבודה):

עמוד התלייה – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

תלייה וארון המתים, ששם היה כתוב: רבין משמיד את ישראל, או משהו בסגנון הזה.

לפני כשלושה שבועות ביקר ראש הממשלה נתניהו בעיר באר-שבע. איתרע מזלו וביקרו היה ב-4 בנובמבר 1997. ב-4 בנובמבר 1997 ארגנו הפגנה המונית כאשר נתניהו הגיע. באותה הפגנה נשאו חלק מהמפגינים על כתפיהם לא משהו אחר מאשר ארון מתים שחור, עטוף בשחור, ושם היה כתוב: נתניהו רוצח את השלום. אני לא יודע כמה אנשים יודעים את זה בכלל, אני לא יודע כמה אנשים בכלל ערים לכך. ארון המתים ברעננה – אין אדם בארץ שלא יודע עליו. לגבי ארון המתים בבאר-שבע – אינני יודע אם 1% מהציבור יודע עליו. זה חמור וזה חמור וכל הדברים חמורים.

אנחנו צריכים להבין, שכאשר יש כרזה של "שלום עכשיו", שמופצת בכל רחבי ישראל ומודבקת על לוחות מודעות, אם באופן חוקי ואם באופן בלתי חוקי, וכתוב בה: ביבי מוביל למלחמה, כאשר פרצופו נראה, כמוכן, בצורה מעוותת – מה זה ביבי מוביל למלחמה?

אני אומר את הדברים, חברת הכנסת דליה איציק, כי אני מאמין שאת באמת מזועזעת, אני מכיר אותך, מאותה כרזה שהראתה את ראש הממשלה נתניהו בכאפייה ומתחת לזה הכתובת "שקרן".

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

למה זה עלבון, תגיד לי? אני נעלב.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

יכול להיות שאתה נעלב, אתה צודק, אבל המטרה של אותם אנשים היא לא מטרה חיובית. לשים כאפייה מותר. אני עצמי גדלתי בעיר כמו באר-שבע, גדלתי עם בדואים, תאמין לי, הם אנשים הכי נחמדים בעולם, אנשים נהדרים, ביקרתי אצלם, הם ביקרו, תאמין לי – אנשים נהדרים. כאפייה, בכלל, בכל פורים היינו מתחפשים עם כאפייה ואף אחד לא אמר שזה דבר רע. אבל המטרה של האנשים היא מטרה רעה. המטרה של האנשים היא להראות, שבעצם ראש הממשלה נתניהו משחק את האינטרסים של העם הערבי, הפלסטיני, מעבר ל"קו הירוק". זאת המטרה. מאחר שזה כך – המטרה איננה מטרה כשרה. הרי בסופו של דבר, גם אם היו שמים את ערפאת עם מגן-דוד על החזה – המטרה היתה להשמיצו, אף שמגן-דוד על החזה, מבחינתי, זה דבר שאיננו השמחה. תסכים אתי, חבר הכנסת וליד צאדק, שאם היו עושים קריקטורה או היו שמים כרזה של ערפאת עם מגן-דוד על החזה, זאת היתה קריקטורה שבאה להעליב, שבאה להשפיל.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

עם שטריימל.

וליד צאדק חאג' -יחיא (מרצ):

אני התחפשתי עם שטריימל.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

לכן, כשאתה שואל אם זה מעליב אותך, אין סיבה שזה יעליב אותך. המטרה היא בעצם להראות שהוא משתף פעולה. שיתוף הפעולה הוא בצורה שבה הוא שם את הכאפייה, כי זה סימן ההיכר לעם הערבי, כמו שמגן-דוד זה סימן ההיכר ליהודים בכל קריקטורה שעושים בעולם.

דליה איציק (העבודה):

את זה ביבי גם לא ראה כשאנחנו היינו בשלטון.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

חברת הכנסת דליה איציק, הסתה, כאשר היא באה משני הצדדים היא דבר רע, היא דבר לא נכון. אז אני אומר, מבחינתך עשית את מה שאת צריכה. אם גילוי של גזענות הוא משני הצדדים, עשית את מה שאת צריכה.

העלית נושא שהוא חמור ביותר – שרפת הבית של אותן שלוש סטודנטיות ערביות. טוענים שזה מעשה "משמרות הצניעות", לא בגלל היותן ערביות, אבל זה לא משנה, זה מעשה חמור ביותר. מה שקורה הוא, שזה דבר חמור, אבל אני רוצה להראות לך המחשה אחרת, שאת לא חושבת עליה, ואראה לך דבר שאולי כאן אפשר לעשות אותו וכאן לא. למה אני מתכוון? כאשר יהודים גרים בעיר העתיקה בלב אוכלוסייה ערבית צפופה – – –

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

איזו השוואה אתה עושה?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

ושורפים להם את הבית – הם לקחו סיכון, הם פרובוקטורים.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

זה חמור באותה מידה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אלה מתנחלים וכובשים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

הם עושים מעשים שלא ייעשו. אבל כאשר הן באות לגור שם, זה מותר.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

מה אני טוען? זה חמור וזה חמור. לכן, חבר הכנסת דהאמשה, אתה צריך להבין ששני הדברים, יכול להיות שלא תבין אותם, אז אתך אין לי שיג-ושיח אולי לגבי העניין הזה, אבל עם חברת הכנסת דליה איציק יש לי.

שבח וייס (העבודה):

אמרת דבר שהוא לא בסדר.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני אומר, זה חמור וזה חמור, אבל הראייה היא ראייה סובייקטיבית. הראייה היא ראייה חד-ממדית.

קריאות:

סגן שר הביטחון ס' שלום:

למה? כי ההשוואה היא מאה אחוז אותה השוואה. לו הלכו שלוש סטודנטיות וגרו ברובע המוסלמי והיו עושים להן משהו, זה היה מותר? זה אסור וזה אסור. אני בא לתת המחשה שאין פה חד-ממדיות.

קריאות:

היו"ר ח' דיין:

סליחה, חבר הכנסת ריבלין, חבר הכנסת צאדק, חבר הכנסת מחאמיד.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אין מה להשוות.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מזל שאתה לא שולט פה, אתה מסית לרצח.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אני לא מסית, אבל אין להשוות. זו התחמקות מהמציאות.

קריאות:

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אתה יודע מה, אני אתן לך דוגמה אחרת. ירושלים העתיקה נמצאת אצלך במחלוקת? איפה אתה גר, חבר הכנסת דהאמשה?

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

בכפר-כנא.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

מחר ילכו שלוש סטודנטיות יהודיות, יגורו בכפר-כנא ויסתובבו שם במיני. יבואו וישרפו להן את הבית, מה תגיד? – פרובוקציה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

לא ישרפו.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

מה אני רוצה להגיד לך? שזה גרוע וזה גרוע. אני רוצה רק שתראה, תודה לפחות בעניין.

היו"ר ח' דיין:

רבתי, תודה רבה על כל קריאות הביניים.

דוד אזולאי (ש"ס):

— — — בתוך אום-אל-פחם.

היו"ר ח' דיין:

חברי חברי הכנסת, אנחנו יכולים להיות מלאים רעיונות ודמיונות. בואו לא נוסף.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אם היו באות שלוש נערות או שלוש צעירות בנות 22 לכפר-כנא או לאום-אל-פחם ומסתובבות בצורה פרובוקטיבית, והיו עושים להן משהו, היית אומר שהן עשו פרובוקציה.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

תחזיר אותן בתשובה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני אומר: זה חמור וזה חמור, אבל אני אחזור לעניין עצמו. זו היתה רק הערת אגב.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

רוצחים בגלל מיני?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני רוצה להגיד לך, בוא נהיה קשובים לכל הסתה, חבר הכנסת מחאמיד – בוא נהיה בטוחים שכל הסתה היא הסתה חמורה וכל מעשה גזענות הוא מעשה חמור, כל ונדליזם הוא מעשה שלא יעשה. אם היינו מסכימים על כך, היינו חוסכים חלק גדול מן העניין. אני יודע שחברת הכנסת דליה איציק מסכימה אתי לפחות בטיעונים האחרים שלי.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

היו"ר ח' דיין:

חבר הכנסת ריבלין, אני לא צריך עזרה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

חבר הכנסת דהאמשה, אני רוצה להגיד זאת רק כדי שנוכל אולי להגיע לשפה משותפת; לא כדי שנגיע למצב של ריבוי מחלוקות. אם היינו מגיעים להסכמה שכל דבר שהוא הסתה, כל דבר שהוא גזענות, אנחנו מתנגדים לו, אולי היינו מצליחים להגיע להדברה, להאטה, לחיסול – כל אחד יקרא לזה כרצונו. אבל ברגע שמעשים בצד האחד נחשבים הסתה, ומעשים בצד השני, אותם מעשים, אינם נחשבים הסתה, זה לעולם לא ילך. זה לעולם לא ילך, וצריך להבין זאת, כי גם בצד השני יושבים אנשים.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

האירועים קורים בצד אחד.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

כאשר הם רואים שיש הסתה נגד ראש הממשלה נתניהו ולא קוראים לכך הסתה ולא פותחים קווי שידור מבוקר עד לילה, הציבור אומר – יש כאן משהו שהוא לא בסדר. לכן, אם להם מותר גם לי מותר. אני אומר: זה חמור וזה חמור, אבל אם אני מסכים עם כולם ששני הדברים חמורים – היינו אולי מצליחים לצמצם.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

אפשר לשאול שאלה?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

בבקשה, לפני שאני יורד, מותר לך. עכשיו, כשחבר הכנסת שוחט הגיע, אני יכול לרדת, משום שהוא כמעט פספס את תורו.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

זה מחייב לא רק את כולנו אלא את הממשלה לנקוט אמצעים נגד המטורף הזה שכל פעם גורם נזק כשהולך לבקר את יגאל עמיר.

דליה איציק (העבודה):

אביגדור אסקין – – –

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

הרי הוא גורם לנו נזק עצום.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

חברת הכנסת דליה איציק, אמרת כאן אמירה שהולכת ותופסת אחיזה שאין לה שום בסיס, שום אחר. ורע.

דליה איציק (העבודה):

איך אתה יודע?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני יודע. מה אכפת לך איך אני יודע.

דליה איציק (העבודה):

אדוני סגן שר הביטחון, אפשר לשאול משהו?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני לא רוצה להיכנס לפרשה הזאת, אבל תפסיקו. אני כבר שומע זאת בפעם העשירית. אין לזה שום בסיס, אין לזה שחר, חבל על הזמן.

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

— — — הוא מקבל משכורת מהמשטרה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

טוב, הוא איש שב"כ. אני אומר לך שלא. תגיד מה שאתה רוצה.

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

שאלתי אותך שאלה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אבל חברת הכנסת דליה איציק קפצה, ואני כבר שומע את זה בעשרים מקומות. לכן זה כאן הקפיץ אותי – העניין של מה שאמרת. אני לא רוצה אפילו לחזור על זה ולא לפתח את הנקודה הזאת.

קריאות:

הי"ר ח' דיין:

אתם אפילו לא מבקשים רשות דיבור. חבר הכנסת וליד צאדק, אין יותר שאלות ללא אישור יושב-ראש הישיבה. תודה רבה. אין יותר התפרצויות. בבקשה, חברת הכנסת דליה איציק.

דליה איציק (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני סגן שר הביטחון, אתה צודק לחלוטין, ולא בכדי – – – יש שמועה, יש תחושה ויש הרגשה שהאיש המופרע והמטורף הזה הוא סוכן של איזו רשות שאתה יודע מי היא. למען הסר ספק וכדי לטהר את האווירה – – – אני מבינה שאתה נתת לי עכשיו תשובה מוסמכת שהאיש איננו סוכן השב"כ. האם אני הבנתי נכון?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

את הבנת נכון. תודה רבה.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה לאדוני סגן השר. ובכן, חברי הכנסת, נשמע הצעות נוספות.

קריאה:

משטרה.

הי"ר ח' דיין:

מה מציע סגן השר? להסתפק בהודעת סגן השר?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אתם מוכנים להסתפק?

קריאה:

לא.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני מציע להעביר לוועדה.

קריאות:

היו"ר ח' דיין:

אני חושב שאנחנו מאבדים כאן סדר וטעם טוב. תודה רבה, חברי הכנסת. חבר הכנסת זיסמן, אני מאוד מודה לך.

אדוני סגן השר, מה הצעתו?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני מציע להעביר לוועדה.

היו"ר ח' דיין:

איזו ועדה?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

ועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר ח' דיין:

הצעות אחרות? חבר הכנסת האשם מחאמיד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת ראובן ריבלין, אף שהוא נמצא בחוץ. דקה מהמקום, בבקשה.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני פשוט לא יודע במה מדובר, משום שמי ששותק ונהיה אילם ואטום כלפי תופעות של עלייה לרגל לקברו של ברוך גולדשטיין, והוא יודע מי עולה לרגל לשם, מי שיודע מי הם אלה שרוקדים סביב קברו של כהנא וצועקים: רבין רוצח, רבין בוגד, רק לפני שבועיים, והממשלה – גם בקרבה ודאי יודעים מי אלה.

אדוני סגן השר, מי ששולח מכתבים כאלה – ובממשלה שותקים, כולם שותקים – – – אני אקרא לך: "אין מנוחה לרוצחים. התרענו. אם לא תחדלו ממעשיכם, נבצע. עזבו את ארצנו. יהודים למען מדינה בשלטון יהודי בלבד". יש מי שכותב: "הגיע זמן הנקמה, עכשיו תורך". אף אחד אינו מזדעזע, כי זה נשלח לחברי כנסת ערבים. מי ששותק על זה אל נא יגיד: למה באנו עד כדי כך שמצלמים את ראש הממשלה עם מדי אס.אס., או שרוצחים את ראש הממשלה. אל תתפלאו אם זה יקרה, כל עוד אתם שותקים על מה שקורה לאוכלוסייה הערבית, לערבים, לחברי כנסת ערבים. תודה.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת האשם מחאמיד. אני מזמין את חבר הכנסת שבח וייס, המציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דוד אזולאי. בבקשה.

צר לי לשמוע, חבר הכנסת האשם מחאמיד, שאתה מקבל מכתבים כאלה, אבל סביר להניח שמי ששולח מכתב כזה הוא גם חולה נפש.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

לא חולה נפש.

הי"ר ח' דיין:

אני מתייחס אליו כאל חולה נפש.

האשם מחאמיד (חד"ש-בל"ד):

הוא ירצח בסוף.

הי"ר ח' דיין:

רוצח הוא חולה נפש. גם מי שכותב מכתב כזה הוא חולה נפש. בבקשה, חבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (העבודה):

אם הוא היה חולה נפש, בית-המשפט היה שולח אותו לטיפול פסיכיאטרי. אני מתכוון לרוצח ההוא.

הי"ר ח' דיין:

אם היו תופסים אותו בזמן.

שבח וייס (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה, ברשותך, שתיתן לי דקה לספר סיפור קצר שנוגע מאוד לעניין, ואני חושב שחשוב שיירשם בפרוטוקול הכנסת, כי זו עדות אישית.

באותו לילה של ההפגנה, אחת מהן, אבל ההפגנה הפראית ביותר בכיכר-ציון, אנחנו קיימנו כאן דיון. זה היה ב-5 באוקטובר 1995, חודש לפני הרצח של ראש הממשלה שלנו. אתם אולי זוכרים, מי שהיה אז חבר כנסת זוכר, שאני ניהלתי את הישיבה שעות אחדות, ואני קיבלתי פתק מחבר הכנסת חגי מירום, שהיתה הפגנה כזאת וכזאת והיו שם כרזות של רבין במדי א.ס.א. אני ניהלתי את הישיבה, לא עקבתי אחרי החדשות, לא היה לי קשר. גינתי גינוי חריף מאוד את התופעה כאן, קראתי ליועץ המשפטי לממשלה לטפל בכל הפושעים האלה טיפול ראוי. ואז חבר הכנסת נתניהו, שהיה ראש האופוזיציה, הצביע וביקש ממני רשות להצטרף לגינוי. אני נתתי לו רשות, וחטפתי כאן מהסיעה שלי וממרצ.

תרשה לי, אדוני היושב-ראש, חשוב שיירשם בפרוטוקול.

הי"ר ח' דיין:

אני זוכר את האירועים.

שבח וייס (העבודה):

זה היה לילה קשה בשבילי. ראש הממשלה יצחק רבין, שאני כל כך אהבתי אותו, גם כעס עלי. זה מאוד הכאיב לי. זו היתה הכרעה קשה ביותר שלי כיושב-ראש הכנסת. עמדתי על כך, כי חשבתי שכיושב-ראש הכנסת אני צריך לאפשר, ודאי לראש אופוזיציה, להצטרף לגינני. חשבתי גם לגרור אותו לתוך הגינני. היה לי מאוד קשה.

אני אומר בגעגועים, בערגה ובכאב, שאחרי הסיפור שהיה כאן אני צלצלתי למכונתו של ראש הממשלה יצחק רבין, שהיו לנו יחסי קרבה יוצאים מגדר הרגיל שנים רבות, ואמרתי לו: יצחק, אני נהגתי כפי שחשבתי שאני צריך לנהוג כיושב-ראש הכנסת. אגב, אחר כך הזמנתי אותו לשוב לאולם. הוא חזר לאולם. זה היה לי חשוב. הוא החזיק את המיקרופון הזה, וכשאני לוטף את המיקרופון הזה ואני יודע שהוא החזיק אותו חודש לפני שהוא נרצח, אתה ודאי מבין מה עובר בקרבי גם ברגע זה. הוא אמר משפט מאוד חשוב, שרלוונטי לדיון הזה.

בבוקר ראינו אותי בטלוויזיה הישראלית ואמרתי, שאילו הייתי יודע על הכרזה של האס.אס. וכן הלאה – כי לא תיארו לי בדיוק מה היה שם – לא הייתי מאפשר לבנימין נתניהו לשאת את דברו; לו הייתי יודע שהוא היה שם על המרפסת וכו'. בנימין נתניהו כעס מאוד. היו לנו יחסים אישיים טובים מאוד. הוא צלצל אלי מייד אחרי השידור ואמר לי: שבח, ככה דיברנו, מה זאת אומרת לא היית נותן לי? אני ראש האופוזיציה. אמרתי לו: ביבי – ואני רוצה שזה ייכנס לפרוטוקול – למה אתה וחבריך במפלגות הלגיטימיות משתתפים בהפגנות האלה, כשכבר יש לך ניסיון? כל פעם זה חוזר על עצמו, הן הופכות להפגנות הסתה נוראות. למה אתה מתחבר לאנשים האלה? ואז הוא אמר לי: מה אני אשם ש-200-300 אנשים פראיים מכהנא ואחרים מצטרפים? אמרתי: אתה יודע שזה ככה, אל תהיה שם. אל תהיה שם.

אני אומר את זאת שוב כאן. אני ממש רוצה להסיר את ההצעה. אני הפעם לא משתמש כאן בזכות הזו טכנית. אני מבקש להסיר את ההצעה. למה? כי כל הוויכוחים חוזרים על עצמם. אנחנו מייצרים כאן סימטריות. אין סימטריות. כל עוד בארץ הזו תהיה גזענות וכל עוד בארץ יהיה פאשיזם, זה יבוא.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

שבח וייס (העבודה):

לכן, אני רוצה, ראובן, להציע משהו קונסטרוקטיבי. צריכה להיות עמידה איתנה של הכנסת, על המפלגות הלגיטימיות שלה, על הליכוד, חבר הכנסת סילבן שלום, סגן שר הביטחון, על כולנו, מעכשיו ואילך. יש לנו ניסיון נורא, ואני לא רוצה עוד הפעם לחזור עליו. הוא מחריד. הוא לא ירד מההיסטוריה שלנו. נחוצה עמידה נחרצת נגד כל התופעות של גזענות ופאשיזם.

אני אומר לכם: מי שצווח בסך "מוות לערבים", כן יטיל כרזה, לא יטיל כרזה, הוא בסוף ירצח גם יהודים.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה. אני רק רוצה להוסיף, חבר הכנסת שבח וייס, חבל מאוד שהיום במדינת ישראל, כשיודעים מי הפיץ אותן כרזות, כשזה ברור לחלוטין, אין מעמידים אותו לדין, ונותנים לו איזה כיסוי, שאינו ברור לי עד היום כחבר כנסת. אבל נעבור לסדר-היום.

שבח וייס (העבודה):

שוב אבישי רביב?

הי"ר ח' דיין:

אני מזמין את חבר הכנסת טלב אלסאנע, המציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת – – –

קריאות:

הוא איננו.

הי"ר ח' דיין:

איננו.

חבר הכנסת וליד צאדק מסכים להעביר את ההצעה לוועדה? זה מה שסגן השר הציע.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

לוועדה? כן.

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת ראובן ריבלין?

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

מסכים.

היו"ר ח' דיין:

חבר הכנסת אזולאי?

דוד אזולאי (ש"ס):

מסכים.

היו"ר ח' דיין:

חברת הכנסת דליה איציק?

דליה איציק (העבודה):

מבקשת דיון במליאה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

לא יהיה דיון. תפסיקי.

היו"ר ח' דיין:

חבר הכנסת עבד-אלמאלכ דהאמשה?

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

במליאה.

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת ניסן סלומינסקי?

ניסן סלומינסקי (מפד"ל):

במליאה.

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת עמנואל זיסמן?

עמנואל זיסמן (הדרך השלישית):

במליאה.

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת שמואל הלפרט איננו.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני מצטרף להצעה לקיים דיון במליאה.

הי"ר ח' דיין:

חברי הכנסת שהציעו דיון בוועדה, האם גם אתם רוצים להעביר את הנושא למליאה?

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

כן. למליאה.

הי"ר ח' דיין:

חברי הכנסת, נצביע על העברת הנושא לדיון במליאה. מי שרוצה דיון במליאה, יצביע בעד. מי שרוצה להסיר מסדר-היום, יצביע נגד.

אני מקווה שגם את שמי כיושב-ראש שינו לצורך ההצבעה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 15

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

הי"ר ח' דיין:

15 בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. ההצעה נתקבלה והנושא יידון במליאה ברגע שנשיאות הכנסת תחליט.

הצעה לסדר-היום מערכת היחסים השוררת בין ראש הממשלה לבין חברי ממשלתו

הי"ר ח' דיין:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 3381, הצעה רגילה, בנושא: מערכת היחסים השוררת בין ראש הממשלה לבין חברי ממשלתו – של חבר הכנסת אברהם שוחט. בבקשה.

דליה איציק (העבודה):

בייגה, לפי דעתי אתה סתם ממציא את זה.

הי"ר ח' דיין:

אני לא צריך עזרה. תודה רבה.

עשר דקות עומדות לרשותך, חבר הכנסת שוחט.

אברהם שוחט (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הנושא אומנם נדוש ועלה הרבה מאוד בשנה האחרונה, אבל אני יכול להגיד לכם, שלהכין את דברי על הדיון הזה, אדוני סגן השר, היה קל מאוד, שכן ביקשתי שיאספו לי קטעי עיתונות שבהם מדברים השרים על יחסם לראש הממשלה, על הערכתם כלפי ראש הממשלה, והייתי צריך לעשות ארבעה סיבובי מיון ולהוציא החוצה קטעים ולבחור ולהשאיר לעצמי רק חלק מהם. אם מישהו מחברי הכנסת רוצה לראות את זה בצורה מרוכזת, הרי אפשר לעשות מזה שלושה-ארבעה כרכים של קטעי עיתונות, שכולם עוסקים במערכת היחסים ובהערכה הרבה, במרכאות כפולות ומכופלות כמובן, של השרים כלפי ראש הממשלה.

דליה איציק (העבודה):

בייגה, אתה יודע שיש עכשיו ספר "חברים מספרים"? חבריו של נתניהו מספרים עליו.

אברהם שוחט (העבודה):

כן, אבל צריך בשביל זה עשרה כרכים, לא ספר אחד.

נסים דהן (ש"ס):

אתה מאמין לעיתונים?

אברהם שוחט (העבודה):

לא. אלה פשוט ראיונות. אלה לא דברים שהעיתונאים כתבו.

תודה גם אתה, ידידי סילבן שלום, שאף פעם לא היה דבר כזה, שבתקופה כל כך קצרה התערער אמון של שרים כלפי ראש הממשלה. זה ראש ממשלה שיש לו חוק שמחזיק אותו חזק יותר מכל ראשי הממשלה האחרים, אבל בסמכות, באמינות וביכולת ניהול ממשלה הוא נמצא בדיוק בצד ההפוך, מול ההגנה שהוא מקבל דרך החוק.

בנימין נתניהו הוא ראש הממשלה התשיעי של מדינת ישראל. כמובן, היו הרבה ממשלות, אך מבחינת מספר ראשי הממשלות הוא התשיעי. הייתי מתאר את זה בלשון סגי-נהור. אנחנו יודעים שירושלים קיבלה תשעה קבין של יופי, אך ראש הממשלה, תשעה קבין של תכנות ירדו אליו.

הי"ר ח' דיין:

לא, לא, זה לא נכון.

ראובן ריבלין (הליכוד-גשר-צומת):

חבר הכנסת שוחט, אני מבין עכשיו שאתה תוקף את ראש הממשלה. אני רוצה לומר לך, שאנחנו היינו מודאגים מאוד, כי הציבור התחיל לא לפקפק בעניין ראש הממשלה, והוא מחכה שתתמכו בו, כדי שיתמכו בנו בצורה נמרצת. אנחנו מודים לך מאוד – – –

אברהם שוחט (העבודה):

מאה אחוז. אם כך, אני אשמח אם לא תפריע לי.

תשעה קבין של חוסר אמינות, תשעה קבין של חוסר סמכות, תשעה קבין של זלזול של שריו בו, תשעה קבין של חוסר יכולת ניהול ממשלה. הייתי אומר – ותסכים אתי, חבר הכנסת ריבלין, כאשר, לא ספקולציה עיתונאית, דברים שאמרו חלק on record אנני אקרא כמה כותרות מדברים שאמרו, משרי הממשלה. כולם דיברו, מלבד אחד או שניים אולי, אבל לא טרחתי להביא את כולם.

אתחיל מדבר מאוד פשוט שאמר השר אדלשטיין, ב-21 במאי 1997. כמובן אי-אפשר להתעלם מדרך הרכבת הממשלה, מה נעשה עם השרים, איך התמנה שר האוצר ואיך התמנתה שרת התקשורת. אבל השר אדלשטיין אמר ב-21 במאי 1997: "אם הבלגן בממשלה יימשך, השרים יגידו שהם אינם מוכנים יותר". והוא מוסיף: "לא ציפיתי מלכתחילה שבנימין נתניהו יהיה מיומו הראשון בתפקיד ראש ממשלה דגול. והוא אכן לא היה ראש ממשלה דגול. בממשלה היה הרבה בלגן, ועדיין יש הרבה בלגן, ואם המצב הזה יימשך, השרים יגידו: אנחנו לא מוכנים לכך יותר, פשוט לא מוכנים".

מישהו שאיננו שר, אבל היה כבר חמש פעמים כמעט שר, ואולי עוד יהיה נשיא המדינה, אומר: "חמש פעמים שיקרת לי, אדוני ראש הממשלה, חמש פעמים שיקרת לי". שוב, זה ציטוט ישיר, לא הערכה של עיתונאי, אלא דבר שאומר חבר כנסת אשר הונה על-ידי ראש הממשלה, שמלה ממה שהוא אמר לא היתה יכולה להתקיים, שכן הבטיח דברים לאחד, לשני ולשלישי.

חבר הכנסת לנדאו, יושב-ראש ועדת החוץ והביטחון, אומר במכתב לצירי הוועידה: "להוציא את קביעת מדיניות התנועה מידי של נתניהו". למה הוא אומר את זה? אם הוא היה ראש ממשלה שהוא מאמין בו, אם הוא היה ראש ממשלה שהוא יכול להתעלם מדרך עבודתו, הרי הוא לא היה אומר את זה.

שר החוץ דוד לוי, ב-10 באוקטובר 1997, מתח ביקורת ואמר: "לפעולה בירדן לא הייתי נותן לקרות לו היו מתייעצים בי". ראש הממשלה עושה פעולה כזו או אחרת ולא מדבר אתו, לא שומע לו, ולא מתייעץ עם שר החוץ בפעולה כזאת.

לאולמרט היתה ביקורת קשה על נתניהו בכל הקשור למילוי הבטחות. אולמרט אמר: "כל ההבטחות שניתנו ולא קוימו, זה פגם חמור ביותר, לא רק לחרדים אבל גם לחרדים. כל ההבטחות חייבות להיות מקוימות, כי אני מאמין בקיום הבטחות".

יש האמירה המפורסמת של שרון, שנאמרה בוועידה: "אמרתי לראש הממשלה, אינני יודע אם לעזור לידך הימנית או לידך השמאלית. אינני מבין מה אתה רוצה ואינני יודע מה עמדתך".

שרי הליכוד כחבורה אמרו באופן מפורש: "נתניהו הולך אותנו שולל". לאחר מכן, השר יהושע מצא, שהוא מנאמניו הגדולים ביותר של ראש הממשלה, אמר בריאיון: "תמיד ידעתי שראש ממשלה זו אמינות מוחלטת, עכשיו התברר לי שלא". כלומר, איזה מושג. הוא בוודאי חשב על בגין, הוא חשב על שמיר, אולי הוא גם חשב על ראשי ממשלה ממפלגת העבודה, אולי הוא חשב על יצחק רבין, זיכרונו לברכה. אבל, הגענו לימים טובים כאשר הוא אמר את זה בריאיון ל"סוף שבוע", ב-14 בנובמבר 1997, שהיום ברור לו שגם ראש הממשלה לא חייב להיות אמין.

השר שרון, שמפעם לפעם מגלה הבנה למה שעושה ראש הממשלה, צוטט: "יש לעשות הכול כדי להדיח את נתניהו". הוא שר חשוב בממשלה, שיושב היום בצוות המצומצם שמכין את תוכנית הסדרי הקבע, שממנה תיגזר הפעימה, לדברי הממשלה. הנה אנחנו רואים מה הוא אומר על ראש הממשלה.

השר מיכאל איתן עשה ניסיון אדיר לגייס תמיכה של חברי כנסת בראש הממשלה, אך הוא נכנס למבוכה ואמר: "הניסיון להחתים את חברי סיעת הליכוד על עצומה נכשל אתמול, רק ארבעה חברי כנסת חתמו על העצומה".

יש גם עזרה מסוימת מהקואליציה. יושב-ראש סיעת ש"ס, חבר הכנסת בניזרי, אמר: "לליכוד אין בעל בית, אין אבא, אין אמא, והם מתנהגים כאילו הם חניכים בפנימייה של חוסים". על דבריו של אריה דרעי אני לא אחזור, שכן הוא אמר לאחר מכן שהוא הכחיש אותם.

נתניהו הקים ועדה שחבר הכנסת ריבלין היה בה, ומה מצטטים חברי כנסת מהליכוד: "נתניהו שוב משחק משחק כפול". את זה אמרו שרים זועמים. "רק אם ימנו שופט מבחוץ, שאין לו מורא ומשוא פנים, רק החלטה כזאת תוכל להרגיע את התסיסה".

הכותרת – גורמים בליכוד: נתניהו שוב עשה לנו תרגיל. ראש הממשלה הודיע על ועדת בדיקה ועל משאל של מתפקדי הליכוד, וכמובן כולם מסתייגים מהעניין.

הייתי מוסיף גם מדבריו של ראש עיריית תל-אביב, שהוא מהקיצונים שמתייחסים לבנימין נתניהו. אך הכותרת המתאימה ביותר שיכולה לסכם את קטעי העיתונות בארץ ובעולם היא: לא מאמינים יותר לביבי. האיש הזה לא אומר אמת.

מובן שהדברים האלה, שצוטטו מפי שרים, חבר הכנסת ריבלין – יכולים להגיד בעצם: מה זה עניינך, יש ראש ממשלה, יש שרים, הוא מנהל את העניינים כפי שהוא מנהל. אני אומר לכם, חברי חברי הכנסת, התופעה הזאת, ששר אחרי שר, כמעט כל השרים, אומרים שהם אינם מאמינים לראש הממשלה, אומרים שאיננו דובר אמת, אומרים שכל דרך עבודתו אינה יכולה לבטא אמון במה שהוא אומר ובמה שהוא עושה, זו אינה בעיה פנימית של הממשלה בלבד. זו איננה בעיה פנימית. יכול להיות שקורה מקרה כזה או אחר לראש ממשלה זה או אחר, אך מעולם לא היה מצב, שבתוך שנה וחצי הצליח ראש ממשלה לגרום לכך שכמעט כל השרים אומרים שהם אינם מאמינים לו. חלק גדול מחברי הכנסת ששייכים למפלגתו וחלק גדול מהקואליציה, חלקם יושבים כאן באולם, יוצאים החוצה ואומרים את הדברים.

אנחנו צריכים לשאול את עצמנו, מה זה אומר לאזרחי מדינת ישראל והעולם כולו, שבראש המערכת השלטונית עומד אדם שנבחר בהליך דמוקרטי, ואין בכך ספק ואף אחד לא מערער על זה, אך מיום ליום מתברר, שהוא אינו ראוי להיות ראש ממשלה. אומרים את זה שריו, חברי מפלגתו, ראש ממשלה לשעבר כמו יצחק שמיר, שר ביטחון וחוף לשעבר כמו משה ארנס, אנשים שיושבים בבית הזה ואנשים שמחוץ לפוליטיקה.

אני אומר את הדברים לא רק כדי לקנטר. הדברים כל כך קלים, הם מופיעים בעיתונות. אני אומר שאנחנו צריכים לשבת ולחשוב מה המשמעות של תופעה כזאת מבחינת הציבור במדינת ישראל ומבחינת החיים הדמוקרטיים שלנו. תודה רבה.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה. אני מזמין את סגן השר להשיב על ההצעה לסדר-היום. בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

— — מספיק.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

איך אני יכול להשאיר את הבמה לחבר הכנסת בייגה שוחט, ידידי?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אבל בעל ההצעה לא התייחס למה שאומרים סגני השרים, אלא למה שאומרים השרים לגבי ראש הממשלה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

תראה, הוא דיבר על הממשלה – אני הממשלה; הוא דיבר על שרי הליכוד – מותר לי להשיב, לא?

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חבר הכנסת אברהם שוחט הביא לפה שורה ארוכה של גזרי עיתונים. אני לא עשיתי את מה שאתה עשית ולא הבאתי את הספר המפורסם "פנקס שירות" של יצחק רבין, שדיבר בצורה כל כך ברורה ומפורשת על מה שעשה לו השר הבכיר ביותר בממשלתו ומה היו יחסי האמון בין ראש הממשלה יצחק רבין לבין שר הביטחון שמעון פרס. היחסים היו אידיליים, תקינים, מעולים, ללא חתירה, ללא הבעת ביקורת, ללא הדלפות לעיתונים – כאילו לא היה דבר.

אני חושב שהמערכת הזאת שהיתה בין יצחק רבין לבין שמעון פרס היא מן המפורסמות לגבי חוסר אמון בסיסי ביותר ששרר בין שני הקודקודים של הממשלה: בין ראש הממשלה יצחק רבין לבין שמעון פרס. והיחסים האלה, שכביכול הגיעו לידי השלמה והסכמה, תמיד היו מלווים באווירת חשדנות, גם בקדנציה הראשונה של יצחק רבין, גם כאשר שמעון פרס היה ראש הממשלה וגם לאחר מכן, כאשר את הסכם אוסלו התחילו לעשות מאחורי גבו של ראש הממשלה, ורק לאחר מכן נאמרו הדברים לראש הממשלה יצחק רבין, שלא היה כלל וכלל בסוד הדברים, וזאת בדברים מהותיים ביותר. וכולנו יודעים אילו דברים נאמרו על-ידי רבים ובכירים במפלגת העבודה, מצד מחנה רבין – על שמעון פרס, ומצד מחנה פרס – על יצחק רבין.

לכן, חבר הכנסת אברהם שוחט, ידידי הטוב, כאשר אתה בא ומתאר כאן את התמונה, אתה כאילו מחדש לצעירים, שאולי רואים אותנו עכשיו ושומעים בפעם הראשונה שמערכת של ביקורת כזאת או אחרת לא היתה מעולם. אז אני רוצה להגיד לך, שלא קיים שום אי-אמון בין חברי הממשלה לבין ראש הממשלה.

אבל, מעבר לכך, אני צריך להזכיר לך את מערכת היחסים שהיתה ביניכם השרים לבין ראש הממשלה יצחק רבין? הרי אתם טענתם שהוא לא משתף אתכם והוא מזלזל בכם והוא אינו מתייחס אליכם, וכל פעם הופיעו הכותרות בעיתונים כמה ראש הממשלה הוא צנטרליסט ואינו מתייחס לשריו והפך אותם לפקידיו.

אני אתאר לך את מערכת היחסים בתוך מחנה רבין, בינך לבין שמעון שבס, כאשר מתקפות אדירות בינך לבין שמעון שבס פיארו את כל העיתונים, כאשר השאלה היתה אם הוא עשה את זה בשם ראש הממשלה או לא בשם ראש הממשלה?

אני אומר, חבר הכנסת אברהם שוחט, שלפעמים יש ביקורת כזאת או אחרת, זה נכון. יש ביקורת רבה יותר, יש ביקורת מועטה יותר, אבל לבוא ולומר שהמערכת הזאת שקיימת כיום לא היתה מעולם?

אברהם שוחט (העבודה):

לא היתה מעולם. מעולם לא היתה מערכת כזאת.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני לא רוצה להגיד לך: טול קורה, אבל היית אולי מרענן את הזיכרון, פותח את הספר "פנקס שירות", בעמוד בדבר "החתרן הבלתי נלאה", כלפי שמעון פרס – – –

אברהם שוחט (העבודה):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אז היו ביניהם יחסי אמון? לא היו הדלפות והשמצות והכפשות?

אברהם שוחט (העבודה):

לא היה מצב שבו שר אחרי שר אומרים: אין אמון בראש הממשלה, הוא לא מדבר אמת, הוא שקרן, הוא אדם – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני רוצה להגיד לך, חבר הכנסת שוחט: אפשר לבוא ולומר שהעולם נברא ב-18 ביוני 1996, בכלל לגבי הרבה דברים העולם התחיל ב-18 ביוני 1996, ולפני כן כאילו לא היה דבר.

האם שכחנו את ישיבתו של יצחק רבין, זכרו לברכה, כאן מולנו, עם תנועת היד המבטלת כלפיהם או כלפי יושב-ראש הכנסת או כלפי אחרים? הרי הדברים האלה היו והדברים האלה יהיו. וכאשר חלקכם באתם – אולי לא אתה, כי אתה נמנית עם מקורביו הקרובים ביותר של יצחק רבין, אבל אחרים –

ובכיתם בפנינו, חברי האופוזיציה: אינכם יודעים מה קורה בממשלה, הוא אינו משתף אף אחד, אף אחד לא יודע מה קורה; הוא מתייחס אלינו כמו אל פקידים, אנחנו איננו קיימים. אז כל ביקורת כלפי ראש הממשלה, אם היתה, כנראה תהיה גם בעתיד.

צריך גם להבין, שהמבנה של הקואליציה העכשווית שונה מהמבנה של הקואליציה הקודמת, והוא, כמובן, מאפשר ליתר הסייעות חופשיות רבה יותר במגעייהן עם ראש הממשלה וגם באמירות ובהתייחסויות כאלה ואחרות כלפי ראש הממשלה. אני חושב שהדברים האלה הם פשוט דברים שצריכים להתייחס אליהם בפרופורציה הנכונה.

השבוע קיבלה הממשלה החלטה, שהייתי אומר שהיא משמעותית ביותר, בנושא של הפעימה השנייה, וראיתי אחדות מלאה בקרב שרי הממשלה, אחדות שלא נראתה בעבר. האם זה מצביע על אמון, על חוסר אמון? האם זה מצביע על מצב של משקעים? אני חושב שכאשר הממשלה מתפקדת בנושאים המדיניים או בנושאים הממשלתיים, התפקוד שלה הוא תפקוד ראוי ונכון. בעניינים המפלגתיים יש תמיד בעייתיות. גם לי היתה ביקורת, ואני משיב כאן בשם ראש הממשלה. אני יכול להגיד שגם לי היתה ביקורת. לגבי אירועי הוועידה, גם לי היתה ביקורת, וחשבתי שצריך להקים ועדת בדיקה, ואני עדיין תובע שאותה ועדת בדיקה תקום ותהיה ושהמבקר הפנימי יבדוק, ואנחנו נעביר את זה והוא יבדוק. אכן, יש דברים שאפשר לומר אותם. אז יכול להיות שאצלנו המשטר הוא יותר דמוקרטי, ואצלכם הדברים אולי נאמרו יותר בחדרי חדרים.

אין ספק שהתופעה הזאת, שמצד אחד ראש הממשלה נבחר בבחירה אישית על-ידי כלל הציבור, ומצד אחר מפלגתו מצטמקת למספר קטן כזה של 22 מנדטים בלבד – מחייבת אותו להקים קואליציה עם עוד שבע סיעות, ושמונה סיעות בקואליציה זה לא המצב שבו אתם הייתם נתונים, כאשר הייתם רק עם מרצ בממשלה. לכן, הדברים הם שונים, הדברים אינם אותו דבר.

לכן, ידידי חבר הכנסת שוחט, אני מאוד מקווה שאכן תהיה הרמוניה גדולה יותר בין ראש הממשלה לבין שריו, כי בסופו של דבר זה גם לטובתך, זה לטובת מדינת ישראל. אבל לבוא ולהגיד שב-18 ביוני נולדה המדינה ולא היו ראשי ממשלה כאלה ולא היו מהומות? אני לא רוצה לתת לך דוגמאות אצלכם, גם אצלנו. מה, אנחנו לא זוכרים את "שרי החישוקים" אל מול ראש הממשלה? הרי ציינת ראשי ממשלה קודמים, כאילו לא היה אצלם שום דבר. אנחנו זוכרים שגם אז היו התארגנויות והיו אמירות. הדברים היו מאז ומעולם והדברים גם יהיו. יכול להיות שזה צריך להיות, יכול להיות שזה לא צריך להיות, אבל הדברים הם דברים ברורים, הם דברים קבועים. הדברים האלה היו. אני אזכיר לך את ליל שני המיקרופונים, או דברים אחרים אצלכם? תראה, דברים נעשים, דברים נעשו. תאמין לי, בכל כתבה שאני קורא נגד ראש ממשלה, ולא משנה אם הוא משמאל או מימין; בכל כתבה נגד שר, ולא משנה אם הוא משמאל או מימין – כל החומר שכתוב בכתבה הוא כולו ממפלגתו שלו, כולו ממפלגתו שלו. שום דבר לא מהאופוזיציה. ולכן, הדברים האלה ידועים.

אברהם שוחט (העבודה):

— — — בהיקף כזה ובכמות כזו, האם זה מצב רגיל שהיה אצל ראשי ממשלה אחרים, בגין, שמיר?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אתה יודע מה? הכרחת אותי. לא רציתי להגיד את זה, אבל הכרחת אותי. האם לא זכורה לך מערכת היחסים בין דוד בן-גוריון לבין לוי אשכול? לא רציתי להגיד את זה, אבל אני אומר, כי הדברים היו מאז ומעולם.

אברהם שוחט (העבודה):

אבל בן-גוריון לא היה שר בממשלתו. הוא פרש למפלגה אחרת – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אבל אשכול לא היה שר אצל בן-גוריון?

אברהם שוחט (העבודה):

חיים אורון (מרצ):

היו יחסים מצוינים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

והם דיברו אחרי זה?

אברהם שוחט (העבודה):

מתי?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אחרי שבן-גוריון פרש.

אברהם שוחט (העבודה):

אחרי שבן-גוריון פרש – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

עזוב, אני לא רוצה להיכנס לזה, כי יש לך אולי גם נגיעה אישית, ואני לא אוהב להיכנס לדברים האלה.

אברהם שוחט (העבודה):

לא, פשוט תדייק בעובדות.

נסים דהן (ש"ס):

מה עם פרשת לבון?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אבל אני רוצה להגיד לך, ידידי חבר הכנסת שוחט, ידידי בייגה, הרי בסופו של דבר הדברים האלה היו קיימים. לא רציתי להביא את הדוגמה הזאת. היא היתה כאן מולי על הכתב, אמרתי שאני אוותר על זה, אבל מאחר שכבר אמרת והזכרת את זה, אני רוצה לומר שזה היה קיים בכל הממשלות – –

אברהם שוחט (העבודה):

זה פשוט לא רלוונטי. אין ספק שגם בעבר היו – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אז זה יהיה תמיד. אלה לא דברים שלא היו בעבר. הדברים האלה הם פחות טובים ממה שהיה צריך להיות, אבל הם היו.

ולכן, אדוני היושב-ראש, אני מבקש להעביר את הנושא לדיון בוועדה – אינני יודע איזו ועדה. אתה רוצה להסתפק בדברי, אתה רוצה דיון במליאה, לכל דבר אני מוכן להסכים, אבל בשביל הפרוטוקול אני אומר: להעביר לוועדה, כדי שתהיה רק הסרה, ולא שתי הצעות.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה, אדוני סגן השר.

ובכן, חבר הכנסת שוחט, אתה מציע להעביר את הנושא לוועדת האתיקה?

אברהם שוחט (העבודה):

היו"ר ח' דיין:

הצעה יותר רצינית, מסתפק בהודעתו של סגן השר?

אברהם שוחט (העבודה):

לא.

היו"ר ח' דיין:

אתם לא אמיצים, אני מצטער. חבר הכנסת טלב אלסאנע, אל תעזור לי.

חבר הכנסת שוחט, האם אתה מסתפק בהודעת סגן השר?

אברהם שוחט (העבודה):

אני מבקש דיון במליאה.

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת טלב אלסאנע מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אברהם שוחט. בבקשה, דקה מהמקום.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, חברי חבר הכנסת שוחט, שגם הוא תושב הנגב, ומאחר שהוא גם מהלובי של הנגב, אנחנו נוהגים לגבי חברי כנסת מהנגב גם להדגיש ולומר "חברי".

חבר הכנסת שוחט העלה את העניין לפני שבוע, אבל מאחר שהאירועים רצים כל כך מהר והדברים משתנים בקצב כל כך מהיר ומדהים, הדברים שהוא מעלה כאילו קרו לפני הרבה-הרבה זמן. היום אנחנו מתייחסים לאירועים סביב החלטת הממשלה לפני יומיים, שגם הם מדברים בעד עצמם – איך ממשלה מחליטה על מנת שלא להחליט, איך במקום לדבר על נסיגה מדברים על הקמת ועדת פרשנות לגבי כל מיני סעיפים שהתחייבו עליהם בעת הנסיגה מחברון, איך ממשלה בישראל מחליטה שהיא מקדמת את השלום ובעצם היא מחליטה לא לקדם, לא לפעול, לא לעשות מאומה. החלטה שלא להחליט.

לדעתי, הממשלה הזאת, מסיבות אחרות, לא בגלל מה שאומרים השרים בתוך הממשלה, אלא בגלל מה שאומרים גם השרים וגם ראש הממשלה – אני חושב שאין לה זכות קיום. לכן, אני מבקש להסיר את ההצעה מסדר-יומה של הכנסת.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה. חברי הכנסת, יש הצעות – אחת להסיר, אחת לקיים דיון במליאה ואחת להעביר לוועדה. קודם כול נעבור להצבעה, מי בעד הסרת ההצעה מסדר-היום.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני מציע להצביע רק מי בעד דיון במליאה.

הי"ר ח' דיין:

בסדר, דיון במליאה.

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 8

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 9

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 3

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ח' דיין:

תשעה בעד, שלושה נגד, אין נמנעים. הנושא עובר לדיון במליאה.

אני מזמין את סגן שר הביטחון להשיב על שאילתא בעל-פה מס' 161, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי. הוא איננו באולם. אם הוא איננו, אין גם שאילתא.

שאלות ותשובות

היו"ר ח' דיין:

אנחנו עוברים כעת לשאלות ותשובות.

גביית דמי ביטוח חיים מחיילים

חבר הכנסת רע' כהן שאל את שר הביטחון ביום י' באדר ב' התשנ"ז (19 במרס 1997):

בעקבות הפרסומים בתקשורת שצוין בהם כי צה"ל גובה דמי ביטוח חיים מחייליו, מהשכר החודשי, רצוני לשאול:

1. מדוע גובים את הכסף ממשכורתו של החייל במקום שצה"ל יפריש את הסכום מתקציבו?

2. האם מנוכים סכומים אוניברסליים נוספים משכרם של חיילי צה"ל?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. הרמטכ"ל הנחה להפסיק ניכוי דמי ביטוח חיים ממשכורות חיילי חובה.

מימון אנדרטה לחללי אסון המסוקים

חבר הכנסת א' יחזקאל שאל את שר הביטחון ביום כ' בסיוון התשנ"ז (25 ביוני 1997):

בעקבות הידיעות על כוונת משרדך שלא להשתתף במימון אנדרטה לחללי אסון המסוקים, רצוני לשאול:

1. מדוע לא ישתתף משרדך במימון האנדרטה?

2. האם יש קשר בין עתירת המשפחות לבג"ץ לבין הסירוב לממן את האנדרטה?

3. באילו דרכים תסייע להקמת האנדרטה?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1, 3. הסיוע הניתן על-ידי משרד הביטחון לעניין הנצחה הינו כדלקמן: א. להנצחה אישית – סך של 3,500 שקל במענק למשפחת החלל; ב. להנצחה קבוצתית – סך של 17,500 שקל במענק לגוף המנציח, בדרך כלל לעמותות הנצחה.

במסגרת ועדת תמיכות, נהוג לסייע לרשויות מקומיות בהקמת אנדרטה להנצחת הנופלים, או בהקמת בית "יד לבנים", או בהקמתו של פרויקט אחר שייעודו הנצחת הנופלים תושבי אותה רשות מקומית.

הואיל ובמקרה זה מדובר באסון שנפלו בו 73 חללים, הוחלט במשרד הביטחון לבחון מתן סיוע כספי שיוקצה לעמותת ההנצחה, או לחלופין לרשות המקומית או האזורית שבתחומה תוקם האנדרטה, כפוף להצגת תוכנית הקמה, פירוט עלויות ומקורות תקציביים נוספים. כמו-כן הוחלט לסייע באמצעות אגף כוח-אדם בצה"ל לגיבוש דרך ההנצחה. הקמת אנדרטה חייבת לקבל את אישור המועצה לאתרי הנצחה.

2. התשובה שלילית; למותר לציין כי אין שום קשר בין עתירת המשפחות השכולות לנושא הסיוע להקמת האנדרטה.

היעלמותו של אזרח לבנוני

חבר הכנסת ע' בשארה שאל את שר הביטחון ביום כ' בסיוון התשנ"ז (25 ביוני 1997):

בשנת 1983 נלקח האזרח הלבנוני הית'ם אלטסי מביתו בביירות על-ידי קבוצה של אנשים חמושים. מאז סברו בני משפחתו כי הוא אינו בין החיים. לאחרונה העידו אסירים משוחררים כי הנ"ל מוחזק בכלא עתלית.

רצוני לשאול:

1. האם ידיעות אלה נכונות?

2. האם מוחזק הנ"ל בישראל?

3. כמה אזרחים לבנונים מוחזקים ללא משפט בבתי-כלא בישראל?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

1. האזרח הלבנוני הית'ם אלטסי אינו מופיע ברישומי חיל המודיעין ואף לא ברישומי שירות בת-הסוהר.

2. מידע זה אינו בר-פרסום משום שיש בו לדעתי פגיעה בביטחון המדינה. זאת לפי סעיף 42 לתקנון הכנסת.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

תחזור בבקשה על המשפט האחרון. זאת תשובה על שאלה 2 או על שאלה 3?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

התשובה היא על שאלה 3, אבל על שאלות 1 ו-2 התשובה זהה.

הכרה בחייל כבן יחיד

חבר הכנסת צ' ויינברג שאל את שר הביטחון ביום כ"ז בסיוון התשנ"ז (2 ביולי 1997):

החייל א"ס – שמו המלא מופיע במקור – עלה לארץ יחד עם אמו לפני כשש שנים. אף שלהלכה יש לו אח, הרי למעשה כבר לפני כ-11 שנים הוצא אח זה מחזקתה של האם והקשרים עמו נותקו. בעוד משרד הפנים הכיר בא"ס כבן יחיד – מצורפים בזה המסמכים – אין צה"ל מוכן להכיר בו בתור שכזה.

רצוני לשאול:

מדוע לא יוכר א"ס כבן יחיד?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

על-פי דיווחו של החייל, שיש לו אח, לא יכול היה צה"ל להכיר בו כבן יחיד. אלה פקודות הצבא.

החייל למד בבית-ספר ימי וביקש עם גיוסו להתנדב לחיל הים. החייל שובץ על-פי בקשתו בחיל הים.

היתרי בנייה לתושבי בית-מירסים

חבר הכנסת ט' אלסאנע שאל את שר הביטחון ביום ד' בתמוז התשנ"ז (9 ביולי 1997):

תושבי בית-מירסים, אשר בתיו נהרסו בשנת 1967, אינם מצליחים לקבל היתר בנייה, דבר המגביר את מצוקת הדיור.

רצוני לשאול:

1. האם יקוצר תהליך מתן היתרי בנייה לתושבי היישוב בית-מירסים?

2. מה הוא הפתרון המוצע על-ידיכם לתושבי היישוב?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

1-2. לכפר בית-מירסים קיימת תוכנית מיתאר מיוחדת בתוקף, שמספרה 1713/92. אין מניעה לקבל רישונות בנייה בתחום תוכנית המיתאר המאושרת לכפר, בכפוף לכך שהמבקשים יגישו את כל המסמכים הדרושים על-פי החוק והנוהל ללשכת התכנון של המינהל האזרחי.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת לחבר הכנסת טלב אלסאנע, בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

קיבלתי את התשובה לגבי השאילתא הזאת.

שלשום פנו אלי, כבוד סגן השר, תושבים מכפר דהרייה בנפת חברון והודיעו לי, שהמתנחלים מהתנחלות שמעה, ליד דהרייה, מתפשטים על אדמות שלהם, והם התלוננו במשטרת קריית-ארבע וגם במינהל האזרחי. אבל להפתעתם המינהל האזרחי, במקום לטפל בתלונה, עומד לצד המתנחלים C.שמבצעים את עבודות הגידור על אדמות פרטיות שיש טאבו לגביהן. האדמות האלה הן בשטחי

אני רוצה לדעת באופן עקרוני, האם יש הרחבת התנחלויות על חשבון אדמות פלסטיניות בעידן הזה, בתקופה הזו?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

כמו שאתה מבין, אינני מכיר את המקרה. אם יש לך פרטים, תעביר לי אותם ותקבל תשובה.

סיוע קצין צה"ל לרכישת קרקעות ברצועת-עזה

חבר הכנסת ע' בשארה שאל את שר הביטחון ביום י"א בתמוז התשנ"ז (16 ביולי 1997):

ביום חמישי, 3 ביולי 1997, נאמר ביומן הבוקר של "קול ישראל", כי קצין צה"ל בשירות פעיל סייע ברכישת קרקעות מפלסטינים בעזה, וכי כמה מהמעורבים נרצחו.

רצוני לשאול:

1. האם נחקר מקרה זה?

2. מי הוא הקצין?

3. מה היא מדיניות הצבא בעניין רכישת קרקעות בשטחים והשתתפות אנשיו בה?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

2-1. לצה"ל לא ידוע על מקרה של קצין צה"ל שהיה מעורב באופן פעיל ברכישת קרקעות מפלסטינים בעזה, ועל כן אין חקירה בנושא זה.

3. קרקעות באזור יהודה ושומרון ובאזור חבל עזה ניתנות לרכישה על-פי הכללים הנוגעים בדין ובתחוקת הביטחון החלים באזורים אלה. קיימים מנגנונים שונים של רשויות המינהל האזרחי להנפקת ההיתרים הנדרשים לשם הרכישה ולשם רישומה. על-פי הסכם הביניים, סמכות ישראל בלבד. בנושא זה מוגבלת לשטח

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת לחבר הכנסת בשארה, בבקשה.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, השאילתא הזאת לא נבדטה. שמעתי ב"קול ישראל" ב-3 ביולי, בשעה 09:00, שהרבה אנשים ששיתפו פעולה עם הקצין הזה ברכישת קרקעות בעזה כבר נרצחו. פעמיים הזכר שזה קצין צה"ל.

אתה אומר שזאת לא עילה. אני אומר שזה קיים ב"קול ישראל". למה אין כאן עילה לחקור אם יש אדם כזה? הרי אפשר לאתר את העיתונאי, אפשר לאתר את המידע ב"קול ישראל" ולהתחיל בחקירה. למה אתה אומר: לא ידוע לנו? אני אומר: ידוע לי. אז למה לא ידוע לכם? יכול להיות שאפשר באמת להפריך את זה, אבל צריך לחקור קודם. אם אתם צריכים את עזרתי, אני אתקשר ל"קול ישראל" ואשאל את העיתונאי.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

חבר הכנסת בשארה, עם כל הכבוד ל"קול ישראל", שאני מעריך אותו מאוד ומכבד אותו, לא כל ידיעה ב"קול ישראל" תגרום לפתיחת חקירה מצד רשויות הצבא או רשויות המדינה. אם יש דבר ספציפי או תלונה ספציפית, אפשר לפתוח בחקירה, אבל לא בגלל ידיעה ב"קול ישראל". בדקנו את המקרה וניסינו לראות אם אכן יש דברים בגו. לנו אין מידע כזה. אם יש לאדוני מידע מובהק, ידוע, ברור – שיגיש תלונה למשטרה או ישלח מכתב אלי, ואני אוכל לטפל בזה. אבל לאחר בדיקה אין לנו ממצאים כאלה.

היו"ר ח' דיין:

שאלות מס' 1600 ו-1601, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי, והוא ביקש ממני, אם תואיל בטובך, גם להשיב על שאלתא בעל-פה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אין לי בעיה. אתה רוצה שאשיב קודם על השאלתא בעל-פה?

היו"ר ח' דיין:

אומרים שהשאלתא בעל-פה זה מהמיקרופון למטה, כי זה טקס מיוחד, אבל אני מסכים שתשיב מפה. קודם תשיב על שאלתא מס' 1600, עד שיארגנו לך את השאלתא בעל-פה, ואז נמשיך הלאה.

הורדת דגל ישראל בצומת גוש-קטיף

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר הביטחון ביום י"ח בתמוז התשנ"ז (23 ביולי 1997):

פורסם בעיתון "מעריב" מ-21 במאי 1997, כי דגל ישראל שהיה מונף בצומת גוש-קטיף הורד, לפי החלטת מפקד החטיבה באזור, בלחצם של קצינים פלסטינים.

רצוני לשאול:

1. האם הידיעות נכונות?

2. אם כן – כלום אין בכך כניעה ללחצים?

3. מה ייעשה כדי לשמור על כבוד הדגל הישראלי?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

3-1. הדגל הוצב בשטח שאינו בשליטה ישראלית. מפקד כוחות צה"ל באזור החליט כי הדגל יורד, מתוך ראייה כי מוטב למנוע יצירת פרובוקציות הדדיות בגזרה. הדגל לא הורד בשל לחץ פלסטינים.

הי"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, אני שמח לשמוע את התוצאה, כיוון שהיו גרסאות אחרות. האם מותר לומר בבטחה, שההנחיות הקבועות הן שלעולם לא נקפל דגל שלנו בגלל לחץ פלסטיני או אחר?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אכן היתה בדיקה בנושא הזה. הדגל הזה לא היה בשטח שנמצא בשליטה ישראלית היום. כידוע לך, יש גם כללים והסכמים לגבי השטחים שנמצאים באחריות כזאת או אחרת. ההחלטה להוריד את הדגל היתה של המפקד במקום. מפקד כוחות צה"ל באזור הזה, שהוא בדרגה בכירה, החליט להוריד את הדגל, כי הוא חשב שזה יביא לפרובוקציות. זו היתה החלטה שלו, ללא שום לחץ של הפלסטינים.

בכלל, אני מקבל שאלה מכאן שזה לחץ של המתנחלים, אני מקבל שאלה מכאן שזה לחץ של הפלסטינים. האמת היא שזה לא מכאן ולא משם ותמיד זו ראייה כוללת גם של טובת הביטחון וגם של שמירה על הסדר.

המאחז החקלאי הר-חמד – קדומים

חבר הכנסת א"ח שאקי שאל את שר הביטחון ביום י"ח בתמוז התשנ"ז (23 ביולי 1997):

בעקבות הודעת עוזר שר הביטחון, מר אלי כהן, על כוונות לפנות את תושבי קדומים מהמאחז החקלאי הר-חמד, שבו מתקיים מחנה עבודה חקלאי לצעירים, אף שהר-חמד נכלל בתוכנית המיתאר של קדומים, שאושרה לפני שבע שנים, ולאחרונה שונתה והוצאו ממנה שטחים – רצוני לשאול:

1. האם הידיעות נכונות?

2. האם יש מדיניות לצמצם את היישובים בשטחי יש"ע?

סגן שר הביטחון ס' שלום: 1. גבעת-חמד הוקצתה ב-1994 עבור קדומים ואושרה עבודה חקלאית לשמירה על הקרקע. לגבעה אין רצף ליישוב קדומים, גם לא באמצעות דרך כלשהי. על חלק משטח הגבעה, שעליו נעשתה הכרזת מדינה לפני כשבע שנים, הוגש ערר על-ידי ערבים מקומיים, וערעורם נתקבל על-ידי המינהל האזרחי. המועצה מערערת על החלטת המינהל האזרחי.

על הגבעה, בכלל זה על השטח שעל-פי החלטת המינהל האזרחי הינו בבעלות פרטית ערבית, הוקמו מבנים זמניים ונעשו עבודות תשתית – ללא הגשת תוכניות כחוק וללא מתן אישורים. נסללה דרך על אדמות פרטיות מקדומים לגבעה – ללא אישור.

הוצאו צווי הפסקת עבודה לדרך שאינה חוקית ועוברת על אדמות פרטיות של ערבים. התקיימו שלוש ישיבות עם המועצה וכל גורמי הביטחון, בכלל זה על הגבעה עצמה, על מנת למצוא פתרונות חוקיים למצב שנוצר. ניתנו הנחיות למועצה להפסיק כל פעילות בדרך הלא-חוקית, ולהפסיק כל עבודות פיתוח שלא אושרו כחוק על הגבעה. ניתנה הנחיה למועצה לפנות כל ציוד ולא לבצע שום פעולה בשטחים הערביים הפרטיים.

אושר למועצה להמשיך לבצע עבודה חקלאית בלבד בשטחי המדינה שהוקצו לצורך זה. נאמר למועצה שפינוי השטח הפרטי אינו גורע מזכותם לערער על החלטת המינהל האזרחי.

2. התשובה שלילית.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת, בבקשה.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, בהתחשב בכך שהערבים באזור עושים כמיטב יכולתם כדי לגמד את נוכחותנו ולקצץ בה, האם אפשר לומר בבטחה, שרק העובדה שהאדמה הזאת שייכת בחלקה לערבים היא שמנעה את האפשרות לפתח את האזור?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אנחנו לא מנסים בשום דרך שהיא להצר את ההתיישבות הישראלית ואיננו מנסים למנוע ממתיישבים ישראלים לחיות בבטחה ובשלום באזור ולספק את צורכיהם. במקרה הספציפי הזה הדברים פעלו על-פי החוק. אותם בעלי קרקע פרטית ערערו בפני המינהל האזרחי, המינהל האזרחי בדק את הדברים ואכן גילה שהקרקע היא פרטית ולכן קיבל את הערעור. כרגע עומד ערעור שכנגד של המועצה. יביאו מסמכים אחרים, יוכיחו דברים אחרים – נראה. כרגע, נכון לעכשיו, הערעור של התושבים הערבים נתקבל.

אענה עכשיו על השאלתא בעל-פה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אין סדר, שאלתא בעל-פה?

היו"ר ח' דיין:

אדוני סגן השר, אנחנו נמשיך את השאלות לפי הסדר. שאלתא בעל-פה בסוף הדיון.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני מחכה לתשובה על השאלתא שלי.

היו"ר ח' דיין:

אתה צודק, חבר הכנסת פנחסי. בגלל זה יש מי שמנהל את הישיבה ויודע בדיוק מה הנהלים.

גזר-דין של בית-משפט צבאי על נאשם במעשה מגונה

חבר הכנסת י' וקנין שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בתמוז התשנ"ז (30 ביולי 1997):

בעקבות התחייבות מפקדי משטרת חברון כי תלונות על מעשים מגונים כלפי נערות תושבות חברון וקריית-ארבע יטופלו בנחישות, התלוננה הגברת ע"א – שמה המלא מופיע במקור. לתדהמתה נמסר לה, כי החשוד נחקר והואשם, וכי בית-המשפט הצבאי בחברון גזר עליו שמונה ימי מאסר ו-200 ש"ח קנס.

רצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. מדוע לא זומנה המתלוננת להעיד?

3. הניתן לערער על קולת העונש?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הפרטים אינם מדויקים. נוסף על העונש שצוין על-ידיך הוטלו על הנאשם שלושה חודשי מאסר על-תנאי למשך שלוש שנים, שלא יעבור עבירות דומות לאלו שבהן הורשע.

2. המתלוננת לא זומנה להעיד משום שהנאשם הודה באשמה במסגרת עסקת טיעון שהתקבלה על-ידי התביעה הצבאית ואשר נראתה סבירה, בהתחשב בכך שמדובר היה בנאשם קטין בן 16 שעברו נקי, וברמת ענישה שאינה חורגת לקולא מרמת ענישה המקובלת בעבירות מסוג זה בישראל.

3. לא ניתן לערער כיום על קולת העונש, מאחר שמדובר בעסקת טיעון שהתביעה והסניגור הגיעו אליה, ואשר כובדה על-ידי בית-המשפט. כמו-כן חלף זמן הגשת ערעור, על-פי דין.

בנייה בלתי חוקית ביהודה ובשומרון

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בתמוז התשנ"ז (30 ביולי 1997):

בעקבות ידיעות שקיבלתי על גל בנייה בלתי חוקית ביהודה ובשומרון, רצוני לשאול:

1. מה הוא מספר הבתים הבלתי-חוקיים שנבנו על-ידי ערבים בשטח ביהודה ובשומרון בכל אחד C1. מה הוא מספר הבתים הבלתי-חוקיים שנבנו על-ידי ערבים בשטח מששת החודשים הראשונים של שנת 1997?

2. כמה מבתים אלו נהרסו בכל אחד מהחודשים הנ"ל?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

1-2. יחידת הפיקוח מאתרת את רוב רובן של הבניות הבלתי-חוקיות ומבצעת דיון בוועדת הפיקוח ומוציאה צו הריסה בהתאם להחלטות הוועדה. בחודשים ינואר-יולי 1997 ניתנו צווי הריסה ל-378 מבנים, שמתוכם נהרסו בפועל 99.

היקפי ההריסות והעיתוי נקבעים במערכת שיקולים ביטחונית כוללת.

הי"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני סגן השר, לא ענית על השאלה הראשונה. ביקשתי לדעת מה הוא מספר המבנים הבלתי-חוקיים שנבנו על-ידי הערבים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

ענית לך כמה צווי הריסה ניתנו.

חנן פורת (מפד"ל):

לא. השאלה השנייה היתה כמה בתים נהרסו. לפי מיטב הכרתי, המספרים שאתה נוקט שהוגשו כנגדם צוויים ושבוצעו צווי הריסה הם מספרים שעומדים במרחק עצום ממה שקורה בשטח בפועל. אני אומר את הדברים האלה מתוך היכרות מקרוב, ולכן היה חשוב לי לדעת. הרי עד השלב שמגישים בו צו הריסה גם כן שוקלים. אני רוצה לדעת קודם כול מה הוא ההיקף של הבנייה הבלתי-חוקית? אם אין לך תשובה על השאלה הזאת, אני מוכן לקבל תשובה מאוחר יותר, אבל אני לא רוצה התחמקות.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

בנייה בלתי חוקית היא בנייה שניתן נגדה צו הריסה. כל עוד לא ניתן נגדה צו הריסה, אני לא יכול להכריז עליה כבנייה בלתי חוקית. יש גם החלטות שבהן לא אנחנו קובעים אם זה בלתי חוקי.

חנן פורת (מפד"ל):

גם אם היא נעשתה ללא היתרים?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אם היא נעשתה ללא אישורים, על פניה לכאורה היא בלתי חוקית, אבל מי שקובע את ההגדרה וההבחנה זו המערכת המשפטית. המערכת המשפטית הוציאה צווי הריסה ל-378 מבנים, שמתוכם נהרסו בפועל 99, זה המספר. יכול להיות שיש עוד, יכול להיות שיש כאלה שנמצאים בהליכים. אם תרצה, אומר לך כמה נמצאים בהליכים, אבל אין לי כרגע הנתון. אם תרצה אתן לך תשובה בשאלה נוספת.

עקירת מזוזות מבית-הכנסת "שלום על ישראל" ביריחו

חבר הכנסת ר' פנחסי שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בתמוז התשנ"ז (30 ביולי 1997):

"המודיע" מיום 26 ביוני 1997 – רצ"ב צילום הידיעה – כותב, כי "פלסטינים חדרו לבית-הכנסת שלום על ישראל ביריחו ועקרו את המזוזות". כמו-כן נטען, כי "שוטרים פלסטינים מעכבים יהודים בחברון בניגוד להסכמים", וכן ש"שוב חוללו מצבות הזיכרון ליהודים שנרצחו בכבישים ליד חברון".

רצוני לשאול:

1. האם הפרטים נכונים?

2. האם הם נחקרו?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

2-1. מצב התחזוקה של מערת-המכפלה אכן ידוע ומוכר למינהל האזרחי. בשל הסטטוס-קוו שנקבע

רפאל פנחסי (ש"ס):

השאלתא שלי על היא בית-הכנסת ביריחו ואתה עונה על מערת-המכפלה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אתה צודק.

היו"ר ח' דיין:

הם טעו, התכוונו ליריחו. יכול להיות שגם שם עקרו מזוזות ולא שמנו לב.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אתה צודק. זה דבר שהיה צריך להיבדק קודם, אני מצטער, פשוט כאן נאמר חברון. אכן היתה טעות בתשובה. אזרז את התשובה – כבר בשבוע הבא.

חנן פורת (מפד"ל):

מתוך עדות אישית, אלה העובדות.

רפאל פנחסי (ש"ס):

מותר לי לשאול שאלה נוספת?

היו"ר ח' דיין:

על מה? לא קיבלת תשובה, איך אתה רוצה לשאול שאלה נוספת? לפניך משורת הדין, אני מוכן לתת לך לשאול.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש להכניס את השאלתא לסדר-היום של השבוע הבא ואני מענה עליה בצורה מסודרת.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני סגן השר, אדוני היושב-ראש, אני יודע שבשבוע הבא אקבל את התשובה הנכונה, אבל בהזדמנות זו רציתי לשאול שאלה נוספת: לפי ההסכם, כפי שידוע לי, צריכה להיות גישה חופשית ליהודים לבית-הכנסת ביריחו ולכל המקומות הקדושים. לפי מיטב ידיעתי, יש בעיות בנושא הזה, אין גישה חופשית, ומדי פעם הפלסטינים חוסמים את הדרך, או שמטעם משרד הביטחון אומרים: אין גישה, יש סכנות. האם ניתן לקיים את ההסכם כדי שתהיה גישה חופשית ליהודים למקומות הקדושים, קרי, יריחו, שכם ומקומות אחרים?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני מציע שאני אקח את השאלה שלך מהפרוטוקול ואענה גם עליה במסגרת התשובה בשבוע הבא.

היו"ר ח' דיין:

אתה יכול לענות לו גם בכתב, כך שהשאלתא לא תיחשב לו במכסה.

יחס מתנחלים משילה ומשבות-רחל לתושבי ג'אלוד וקריות

חבר הכנסת ע' בשארה שאל את שר הביטחון ביום כ"ה בתמוז התשנ"ז (30 ביולי 1997):

נמסר לי כי לאחרונה התחדשו התנכלויות מתנחלים לתושבי ג'אלוד וקריות. בשבוע שעבר נעקרו יותר מ-100 עצי זית. ב-17 ביולי 1997 הופיעו המתנכלים בארבע מכוניות, מתוכן מכונית צבאית ומכונית הביטחון של שילה.

רצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. האם נחקרו מקרים אלה?

3. האם שיתוף פעולה זה מקורו בהוראה?

4. מה עמדתכם בנדון?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

4-1. באזור הכפרים קריות וג'אלוד וכן בשטחים החקלאיים של היישוב שילה קיימים לעתים חיכוכים ועימותים על רקע טענת המתיישבים בדבר פגיעה של פלסטינים בצידוד החקלאי ובמטעים של ישראלים.

בתאריכים 23 ו-24 ביולי 1997 פגעו ישראלים במטע של תושבים פלסטינים כתגובה על גנבת טפטפות וגרימת נזק לחלקה חקלאית של ישראלים.

שני המקרים הנ"ל מהווים הפרה של החוק והינם מטופלים ונחקרים כעת על-ידי משטרת ישראל.

בעלי הקרקע הפלסטינים הגישו תלונה למינהלת התיאום והקישור הישראלית ברמאללה, ובמקביל הוגשה תלונה בתחנת בנימין של משטרת ישראל – בית-אל – שפתחה בחקירת האירוע.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, אני לא יודע מה זה חוק בשטחים. אני חושב שהשטחים הם כבושים. אני יודע דבר אחד, שהמתנחלים הם כובשים והאנשים שנכנסו למקום הזה בשביל לעקור זיתים, נכנסו גם במכוניות צבאיות.

אתה אומר לי שיש חקירה. אני אומר לך שיש שיתוף פעולה, במקרים מסוימים, בין המתנחלים לבין החוק בשטחים כאשר זה נוגע לרכוש של פלסטינים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

איך אתה מסביר שלפני שתי דקות עניתי על שאלה של חבר הכנסת שאקי ואמרתי, שאף שסללו את הדרך החקלאית, החלטנו להפסיק את סלילת הדרך מאחר שהדבר לא נעשה בהתאם לחוק? פעם אחת אתה חושב שאנחנו כן שומרים על החוק, פעם אחרת אנחנו לא שומרים על החוק.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אני חושב שהדברים החוקיים למעשה הם לא חוקיים, כי לפי החוק הבין-לאומי זה שטח כבוש – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

לגבי נושא השטחים, קראתי היום שגם אתה גר במה שנקרא שטחים. האם לך, כאזרח ישראלי, מותר לגור שם?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אני גר שם בדירה שכורה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

מותר לך לגור שם כאזרח ישראלי?

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אם זה בשכר ובהסכם, למה לא?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

זאת אומרת, חבר הכנסת חנן פורת גר בהתיישבות ביש"ע, מותר לו?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

הוא כובש, הוא מתנחל.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

הוא מתנחל, ואתה מה?

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

אני אורח רצוי.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אבל אתה גם אזרח ישראלי. אתה שונה ממנו? למה לך מותר לגור בשטחים מעבר ל"קו הירוק"? אתה גר בא-ראם.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

כשזה לא יהיה שטח כבוש יהיה מותר לו לגור בו.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אל תהיה עם מוסר כפול. אם לך מותר לגור, למה לחנן אסור לגור בגוש-עציון? בגוש-עציון גרים הוא ומשפחתו כל השנים.

עזמי בשארה (חד"ש-בל"ד):

מוסר כפול זה להגיד חוק ולהגיד – – –

סגן שר הביטחון ס' שלום:

בכל מקרה, אני רק רוצה להוכיח לך, שכשאתה אזרח ישראלי-יהודי, אסור לך לגור מעבר ל"קו הירוק". כשאתה אזרח ישראלי-ערבי, מותר לך.

היו"ר ח' דיין:

אלה לא שאלות שלא נגמרות. חבר הכנסת עזמי בשארה, יש אפשרות לשאלה נוספת, אחר כך זה הופך להצעה לסדר-היום.

בניית רבי-קומות על-ידי הרשות הפלסטינית

חבר הכנסת ח' פורת שאל את שר הביטחון ביום י' באב התשנ"ז (13 באוגוסט 1997):

נודע לי כי הרשות הפלסטינית בונה רבי-קומות מעל עמדות צה"ל ברצועת-עזה, מעל צומת נצרים, מעל צומת גוש-קטיף ומול מפקדת צה"ל בגוש-קטיף. בכל בניין הותירו את הקומה העליונה לא גמורה.

רצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. מה ייעשה כדי להבטיח שלומם של חיילי צה"ל?

סגן שר הביטחון ס' שלום: 1. הרשות הפלסטינית אכן בונה מבנים בסמוך למקומות שצוינו בשאילתא. יודגש, כי המבנים מוקמים בשטחים שבאחריות פלסטינית מלאה, בנייתם אינה מנוגדת להסכם הביניים ולא ניתן למנוע את הקמתם.

2. דרך הבטחת שלומם של חיילי צה"ל תיבחן על-ידי המפקדים בשטח, הערים לבעיה ומחפשים לה פתרונות.

הי"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני סגן השר, הבתים שבהם מדובר כבר שימשו, בעת אירועי ספטמבר, אותו ספטמבר ידוע לשמצה, לפיגועים על-ידי הרשות הפלסטינית, לירי מתוך הבתים האלה. עכשיו, כשהקימו את הקומות הנוספות הללו, הדבר הזה מסכן באופן אקוטי את המתישבים.

לפי מיטב הכרתי, גם קיבלתי את החומר הזה מתוך הדברים שהועברו אלי, יש, במקרים של צרכים ביטחוניים קונקרטיים, אפשרות למנוע דבר מעין זה. אני חושב שהדבר הזה חייב להיבחן, מפני שאנחנו עוסקים פה בסכנת חיים. תודה.

היו"ר ח' דיין:

זו אמירה, זו לא היתה שאלה. מה השאלה?

חנן פורת (מפד"ל):

השאלה היא, האם תהיו מוכנים לבחון פעם נוספת כיצד למנוע במקרה הזה סכנת חיים?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אנחנו מנסים ופועלים בהצלחה – בלי לפתוח פה לשטן – למנוע כל פגיעה בחיים מכל סוג שהוא. אני חושב שבעניין הזה, הפעולות שאנחנו עושים הן פעולות קבועות.

לצערי הרב, לא רק במקומות האלה, לא רק באירועים האלה, הפעילות שלנו נגד פעילות חבלנית עוינת או כנגד פיגועים מתוכננים היא פעילות שוטפת יומיומית ומאבק מתמשך, שלצערי הרב לא נפסק כי הפיגועים המתוכננים נמשכים. אבל בוא נאמר שאני מאוד מקווה שהם לא יצליחו ולא יצלחו.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה.

ידיעה על הקמת התנחלות חדשה בגוש-עציון

חבר הכנסת א' סעד שאל את שר הביטחון ביום ה' בחשוון התשנ"ח (5 בנובמבר 1997):

ביום שני, 27 באוקטובר 1997, התפרסם בכלי התקשורת שמועצת יש"ע מתכננת התנחלות חדשה בגוש-עציון.

רצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. מה יעשה כבודו בעניין הקמת ההתנחלות נוכח תהליך השלום?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה שלילית.

2. משרד הביטחון פועל על-פי החלטות הממשלה ועל-פי החוק.

הצהרת שר החוץ הרוסי יבגני פרימקוב

חבר הכנסת א' סעד שאל את שר הביטחון ביום ה' בחשוון התשנ"ח (5 בנובמבר 1997):

כפי שהתפרסם ב"דיעות אחרונות" ב-29 באוקטובר 1997, רמז שר החוץ הרוסי בשיחה עם בכירים ירדנים, כי יש לו מידע שישראל מתכננת "מבצע בקנה מידה גדול בדרום-לבנון".

רצוני לשאול:

1. האם הטענה הזאת נכונה?

2. מה ייעשה למניעת התפוצצות מלחמתית שתאיים על התקווה לשלום צודק באזור?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

2-1. אין לי מושג. צריך להפנות את השאלה לשר החוץ הרוסי.

אנו נעשה כמיטב יכולתנו למנוע מלחמות ולמצוא דרכים להידברות ולקידום השלום.

עצור מינהלי לבנוני בישראל

חבר הכנסת ע' דהאמשה שאל את שר הביטחון ביום י"ב בחשוון התשנ"ח (12 בנובמבר 1997):

העצור הלבנוני חצא"ח – שמו המלא מופיע במקור – גמר לרצות עונש של שלוש שנים שנגזר עליו בבית-המשפט לפני שמונה שנים. מאז הוא נתון במעצר מינהלי.

רצוני לשאול:

1. האם ישוחרר העצור הנ"ל סוף-סוף ממעצרו ויורשה לו לחזור לארצו ולמשפחתו?

2. אילו שיקולים ענייניים עומדים ביסודו של המעצר הנ"ל?

סגן שר הביטחון ס' שלום: 1. בית-המשפט המחוזי אישר החזקתו במעצר של העצור הלבנוני. עצור זה מוחזק במעצר מינהלי מכוח חוק סמכויות שעת-חירום (מעצרים), התשל"ט–1979, ולפיו גם אישר בית-המשפט את המעצר. העצור זכאי לתנאי מעצר בהתאם לתקנות שלפי חוק זה, ובכלל זה לייצוג משפטי.

2. השיקולים הוצגו בפני בית-המשפט.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת, בבקשה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, סגן השר, חברי הכנסת, מדובר באזרח לבנון שהובא לארץ ונשפט. בית-המשפט גזר עליו שלוש שנות מאסר. הוא ריצה את עונשו. לאחר שריצה את עונשו, שמונה שנים רצופות הוא נמצא במעצר מינהלי. איך אפשר לשכנע מישהו שהאזרח הלבנוני הזה, שמונה שנים אחרי שהוא גמר לרצות את עונשו, מהווה סכנה לביטחון ארץ-ישראל ומחזיקים אותו במעצר מינהלי? אני לא שאלתי אם יש עורך-דין, אם יש בית-משפט ואם יש חוק. אני שואל: איך אפשר לשכנע אדם אחד בעולם כולו שהאזרח הזה חייב להיות עצור בישראל? שלח אותו לארצו וגמרנו. אזרחי לבנון האחרים הם שונים ממנו? למה צריך לעצור אותו שמונה שנים רצופות, מעצר מינהלי, לאחר שהוא ריצה את עונשו? איך אפשר לקבל את זה?

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

מפני שהוא מחבל.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

אפילו היה מחבל, חבר הכנסת זנדברג, גם מחבלים שמרצים את עונשם נשלחים לחופשי אחר כך. בשביל מה יש בית-משפט? אתה עורך-דין במקרה. אחרת, לא צריך לשפוט את האנשים.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת דהמאשה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

מעצרים מינהליים נקבעים משיקולים ביטחוניים והם אכן נגמרים. כמו שאתם יודעים, תמיד לפני חגים יש גם שחרור של עצורים מינהליים בעיקר, וגם אחרים. כך היה בעבר וכך יהיה בעתיד, בלי שאכנס לפרטים כאלה ואחרים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

יש אנשים שיושבים 15 שנה בבית-הסוהר בלי בית-משפט. זו הדמוקרטיה בישראל?

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת סאלח סלים, אנחנו עוברים לנושא הבא. תודה רבה.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

זו המדינה היחידה שבה יושבים אנשים בבית-הסוהר 15 שנה בלי משפט.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, רק משפט אחד.

הי"ר ח' דיין:

עברתי לנושא הבא. אתה מפריע לחבר הכנסת זנדברג. אני לא מוכן לזה.

עבד-אלמאלכ דהאמשה (מד"ע-רע"ם):

הי"ר ח' דיין:

אני לא מוכן. עברתי לנושא הבא. חבר הכנסת דהאמשה, אתה אוהב שמכבדים אותך?

חנן פורת (מפד"ל):

--- חבר הכנסת דהאמשה ---

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה. שאילתא מס' 1846, של חבר הכנסת מודי זנדברג, בבקשה.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

סגן שר הביטחון ס' שלום:

חבר הכנסת סאלח סלים, תן לנו לענות על השאלה. תודה.

מימון ביקורי הורים שכולים בארץ

חבר הכנסת א' זנדברג שאל את שר הביטחון ביום י"ב בחשוון התשנ"ח (12 בנובמבר 1997):

מכתבה שהעתקה מצ"ב עולה, כי משרד הביטחון מסרב לממן ביקור הוריו השכולים של גדעון פוזנר, זיכרונו לברכה, המבקשים לעלות לקברו, בנימוק שנוהלי משרד הביטחון קובעים זכות למימון כזה אחת לעשר שנים.

רצוני לשאול:

1. לכמה משפחות שכולות מומן ביקור בארץ בפרק זמן קצר מעשר שנים?

2. כמה הורים שכולים מתגוררים בחוץ-לארץ?

3. כמה הורים שכולים לחיילים שהוכרו כחיילים בודדים מתגוררים בחוץ-לארץ?

4. האם ישונו הנהלים?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

1. מימון הגעת משפחות שכולות מחוץ-לארץ בפרקי זמן הקצרים מעשר שנים נעשה במקרים מיוחדים בלבד, דוגמת גיל גבוה, מחלה, סיבה נפשית, מצב כלכלי קשה.

מספר המשפחות שהגיעו ארצה במסגרת זו אינו עולה על עשר משפחות בשנה.

2. בחוץ-לארץ מתגוררות דרך קבע 150 משפחות שכולות, כ-450 זכאים.

3. אין בידינו נתונים על כך.

4. הנחיתי לשנות את ההוראות, כך שביקורי משפחות שכולות מחוץ-לארץ, מקרבה ראשונה, יהיו בתכיפות של אחת לשנה.

הי"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להודות לסגן השר על תשובתו, ויותר מכך – אני רוצה להודות על היוזמה הברוכה לקחת לידיים את הנהלים ולהנחות ולבצע את השינוי הזה. אני חושב שהשינוי היה שינוי מתבקש, ומן הראוי לומר גם דברים של שבח והערכה כאשר סגן השר מוצא לנכון לפעול בצורה כל כך מהירה ויעילה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני חייב לציין שזה, כמובן, בתיאום עם שר הביטחון.

דוד מגן (הליכוד-גשר-צומת):

מה השאלה?

הי"ר ח' דיין:

אתה משיב לו?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

כתשובת השר.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אמרת: הנחיתי.

הי"ר ח' דיין:

יש לך תשובה או שנעבור לנושא הבא?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

לא. הוא אמר שהוא מודה לי, ואז אמרתי שיודה גם לשר הביטחון.

מכירת שטחי תע"ש ברמת-השרון

חבר הכנסת ד' מגן שאל את שר הביטחון ביום י"ט בחשוון התשנ"ח (19 בנובמבר 1997):

נודע כי תע"ש מתכוונת למכור 1,100 דונם קרקע ברמת-השרון, במטרה להגדיל את הונה העצמי לצורך בקשת הלוואות והנפקה בבורסה.

רצוני לשאול:

כיצד מתיישבות כוונות אלה עם החלטות הממשלה, והתוכניות שעובדו על סמך החלטות אלה, לנצל את מכירת הקרקעות למימון העברת תע"ש לנגב?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

בהחלטות הממשלה מיום 2 באוקטובר 1997 נאמר, כי במסגרת תוכנית הבראה של תע"ש ימומשו קרקעות ברמת-השרון בהיקף כספי של כ-100 מיליון דולר. כ-300 דונם מתוך שטח של 1,100 דונם הינם מימוש של החלטת ממשלה הנ"ל; יתרת השטח, כ-800 דונם, מוצעת למכירה במטרה ליצור לחברה הון עצמי בהיקף של 150 מיליון דולר.

לאחר מכירת 1,100 הדונם עדיין יישארו ברמת-השרון כ-5,500 דונם.

העברת תע"ש לנגב אינה עומדת על סדר-היום של השנים הקרובות. בכל מקרה, המהלך הנוכחי יתרום לייצוב מצבה הכלכלי של החברה.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

דוד מגן (הליכוד-גשר-צומת):

אינני רוצה להכביד על סגן שר הביטחון, כאיש הנגב במקורו, ולשאול אותו האם הוא שלם עם ההחלטות האחרונות של הממשלה – ממשלה שהיתה צריכה להמשיך בבשורה של פיתוח הנגב ולקיים החלטות של ממשלות קודמות בדבר העברת תע"ש לנגב. אני, כמובן, מאוד לא מרוצה מהתשובה. אני מרוצה מזה שהתשובה נכונה, אבל אני מאוד לא מרוצה מהנסיגה הזו של הממשלה בנושא הזה, ואני קורא לסגן שר הביטחון להיכנס בעובי הקורה ולקיים את התוכניות המקוריות להעברת תע"ש לנגב, כי כל הרפורמות שנעשו ועבודות ההכנה שנעשו באמצעות ועדת-הרמלך וועדות אחרות היו כדי לקיים את המעשה הציוני הזה, ולא כדי להנפיק את תע"ש בבורסה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אעשה מעשה חריג ואומר שאני מסכים אתך. ואכן, השאילתא הזו, שנכתבה כתשובה במשרד בנושא ההעברה לנגב, אינה מקובלת עלי. היא נכתבה במצב שבו מתע"ש נמסר שהנושא של ההעברה לנגב לא נמצא על סדר-היום. אני אכן חושב שיש לעשות מאמץ להעביר את תע"ש לנגב, וגם כשהייתי אצלם בביקור דיברתי אתם על כך. יש אכן קשיים גדולים היום לחברה עצמה, כאשר האפשרות של המעבר כרגע לא נראית ריאלית, כי המטרה היא להציל גם אותה וגם את התעשייה האווירית. כך שאכן, גם אם הדבר יקרה, ואני רוצה שהוא יקרה – אין ספק שזה יקרה רק לאחר שניתן יהיה להבריא את שתי החברות האלה ולהפוך אותן לחברות שאכן עומדות על רגליהן, ולא במצב שבו הן קיימות כיום. תודה רבה.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה. סגן שר הביטחון ישיב גם על שאילתות שהוגשו לראש הממשלה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

טוב. גמרתי את נושא שר הביטחון, ועכשיו – ראש הממשלה.

היו"ר ח' דיין:

האם החומר אתך?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

כן.

כתבת הערוץ הראשון בעניין רכס-שועפאט

חבר הכנסת נ' דהן שאל את ראש הממשלה ביום י' באב התשנ"ז (13 באוגוסט 1997):

באמצע חודש יולי פרסם הערוץ הראשון הבהרה, שלפיה הידיעה ששידר שבועיים קודם לכן, כאילו 40% מרוכשי הדירות ברכס-שועפאט אינם בעלי זכאות, אינה נכונה.

רצוני לשאול:

האם ייבדק העניין? מתי ובידי מי?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

השאלתא הועברה לרשות השידור, ועל סמך פרטים שנמסרו לי מן הרשות, אבקש להשיב כדלקמן:

ההבהרה שפורסמה ב"יומן" לא התייחסה למהות התחקיר ולמצאיו, שנותרו בעינם. ב"יומן" הובהר רק, שהנתון שפורסם בדבר אחוז הבלתי-זכאים המתגוררים בשכונה התייחס לשנת 1996 ולא לשנת 1992, כפי שנקרא בטעות על-ידי המגיש.

העניין נבדק כיום על-ידי הגורמים המוסמכים, ומסקנותיהם יפורסמו בוודאי ברבים.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני סגן שר הביטחון, השר המתאם – הוא סגן השר, והוא גם המתאם – אני מצטער לומר, שהתשובה שאדוני קרא מתוך הכתב אינה נכונה, אינה מדויקת, ויש פה הטעה מכוונת של רשות השידור. אני מבקש לבדוק את הדברים האלה עד הסוף, כיוון שרשות השידור התנצלה במפורש על מגמתיות הכתבה, שבה רצו להציג את הציבור החרדי כציבור נצלן, שקרן, שניצל טובות הנאה שניתנו לזכאים, כשבפועל השתמשו בזה לא זכאים. הדברים האלה, ששודרו ברדיו, התבררו כלא נכונים. נפתחה חקירת משטרה. עד הרגע הזה לא הוגשו כתבי אישום. אין שם העמדה לדין. הכול עורבא פרח. מה שהציבור זוכר הוא, שמהכתבה עולה ומשתמע, שהציבור החרדי ניצל הטבות לא לו ברכס-

שועפאט, כשרשות השידור יודעת שזה שקר וכזב. היא התנצלה על זה, ועכשיו, בתשובה פה בכנסת, היא מנסה להתכחש לדברים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

רשות השידור אכן מסרה את התשובה – אני זוכר את המקרה. אין ספק, שכאן הם מודים בטעותם. אבל כנראה "מודה ועוזב ירוחם" לא תופס בעניין הזה מבחינתך. בכל מקרה, אין ספק שאם אכן נעשו דברים שהציגו את הציבור החרדי בצורה לא נכונה ובאורח שלילי, אני הראשון שמתקומם על כך בכל עול שנעשה לאנשי ציבור, לגופים או לסקטורים, ברשות השידור. זה דבר שאסור שייעשה ואסור שיקרה. אם הוא אכן קרה, אני מצר על כך.

היו"ר ח' דיין:

תודה.

ייעוץ פוליטי לראש הממשלה

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את ראש הממשלה ביום ה' בחשוון התשנ"ח (5 בנובמבר 1997):

רצוני לשאול:

1. האם קיבל ראש הממשלה במהלך סוף ספטמבר ובתחילת אוקטובר שנה זו ייעוץ פוליטי ותדמיתי מאת מר פינקלשטיין?

2. מה היתה עלות הייעוץ הזה, אם אכן ניתן לראש הממשלה?

3. מה היה מקור המימון לייעוץ זה?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ראש הממשלה מתייעץ עם ידידים, חברים ומכרים בעניינים שונים, כפי שנהגו וינהגו גם בעתיד. ראשי ממשלה ואישי ציבור אחרים.

2-3. התייעצויות מסוג זה נעשות במסגרת יחסי החברות.

העברת מידע מסווג ליועצי תקשורת

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את ראש הממשלה ביום ה' בחשוון התשנ"ח (5 בנובמבר 1997):

לפי מידע עיתונאי, קיבל ראש הממשלה ייעוץ תקשורתי ממר ארתור פינקלשטיין בעקבות כישלון פעולת המוסד בירדן. לצורך כך, עשוי היה להעביר ליועצו פרטים על פעולת המוסד.

רצוני לשאול:

1. האם העביר ראש הממשלה מידע למר ארתור פינקלשטיין?

2. האם מדובר במידע מסווג?

תשובת סגן שר הביטחון ס' שלום:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1-2. לא הועבר שום מידע.

היו"ר ח' דיין:

השאלתא האחרונה היא שאלתא מס' 1901, של חבר הכנסת חנן פורת.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

זו שאלתא מס' 1905.

היו"ר ח' דיין:

סליחה. זו שאלתא מס' 1905, של חבר הכנסת חנן פורת. בבקשה.

פעילות אוניברסיטאות פלסטיניות בירושלים

חבר הכנסת ח' פורת שאל את ראש הממשלה ביום י"ט בחשוון התשנ"ח (19 בנובמבר 1997):

נודע לי, כי בירושלים פועלות האוניברסיטאות "אל-קודס" והאוניברסיטה הפתוחה הפלסטינית. פעילות זו נעשית נוכח חוק המועצה להשכלה גבוהה.

רצוני לשאול:

1. האם נכון הדבר?

2. כיצד יפעל משרדך בנדון?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

2-1. אכן בירושלים פועלות האוניברסיטאות "אל-קודס" והאוניברסיטה הפתוחה הפלסטינית.

פעילות זו לא קיבלה את האישורים הנדרשים לפי החוק להשכלה גבוהה.

עתירה לבג"ץ בנושא הוגשה לבית-המשפט העליון – בג"ץ 3350/97 – והדיון בה אמור להתקיים בשבועות הקרובים.

פרקליטות המדינה, המטפלת בעתירה, מגבשת בימים אלה את תגובתה, ובמסגרת זו נבחנות האפשרויות המשפטיות המתחייבות מהמצב.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני סגן השר, יש כאן שתי עבירות חמורות: האחת היא באמת שהאוניברסיטה לא קיבלה רשות, ואף שפנו אליה והציעו לה ואמרו לה "את יכולה לקבל רשות" – היא פשוט צפצפה, ולא רצתה לקבל רשות.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כל שנעשה – – – כדת וכדין.

חנן פורת (מפד"ל):

הדבר השני החמור – אני מצטט כאן לא את דברי נציג הממשלה – – –

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

חנן פורת (מפד"ל):

אולי תפסיק?

אני מצטט כאן לא את דברי נציג הממשלה הלאומית המכהנת כיום, אלא את דברי השר שחל, שכותב במפורש, בהיותו שר המשטרה, כי בנוגע לאוניברסיטת "אל-קודס", הרי שהיא מפירה בידועין את החוק; היא משמשת מאחז ובסיס לרשות הפלסטינית בירושלים, ועל הממשלה להשתמש בכלים העומדים לרשותה על-פי חוק המועצה להשכלה גבוהה ועל-פי החוק למניעת פעילות של הראשות הפלסטינית ולסגור את האוניברסיטה. אלה דבריו של השר שחל.

השאלה המכרעת – ואתה יודע זאת יפה – היא, מה תעשה הפרקליטות? האם, שוב, כמו בהר-הבית, כמו במקומות האחרים, היא תתחמק מלמלא את חובתה, או שהיא, לפחות בעתירה לבג"ץ, לא תשיב? זו שאלה שלא רק תלויה בפרקליטות, אלא בהנחיות לפרקליטות מהדרג המדיני. אני רוצה לשאול אותך, האם הדרג המדיני יאפשר לפחות למערכת המשפטית לעשות את פעולתה כראוי, ללא התערבות? תודה.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אין ספק שהפעולה היא בלתי חוקית, ושתי האוניברסיטאות אינן פועלות בחוק. הבג"ץ הזה קיים. המערכת המדינית אינה מתערבת בבג"ץ ובשיקולי הבג"ץ. המערכת המדינית אינה מנחה את הפרקליטות וקובעת לעשות דברים בניגוד לחוק. הפרקליטות תגבש את דעתה ודבריה בעניין הזה,

ואני מאוד מקווה, שאם אכן הדברים הם בלתי חוקיים, יימצא הפתרון המתאים כדי שדברים בלתי חוקיים לא ימשיכו לשרוד במקומות אלה. אדוני יושב-הראש, אני מודה לך.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה. אני רוצה שתשיב על שאילתא בעל-פה של חבר הכנסת שאקי, כפי שהבטחנו לו בסוף הדיון.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

הי"ר ח' דיין:

בינתיים, הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת החלטת ועדת הכנסת מהיום בעניין פנייתו של חבר הכנסת רפי אלול מיום 27 באוקטובר השנה, בצירוף 40 חתימות חברי הכנסת, בדבר העברת ראש הממשלה מכהונתו. תודה.

שאלות בעל-פה

הי"ר ח' דיין:

בבקשה, שאילתא בעל-פה מס' 161, אדוני סגן השר.

הפסקת השמירה ביישובי קו העימות

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, פורסם כי בצפון מקצצים בתקציב לשמירת היישובים. בסוף השבוע פורסם כי צה"ל החליט להפסיק השתתפותו בשמירה על יישובי קו העימות בצפון.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה?

2. האם אין חשש שהנטל ייפול על המתיישבים הסובלים בלאו הכי ויגדיל אי-ביטחון?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

ההחלטה לבטל את תקני האבטחה ברמת-הגולן תיכנס לתוקפה החל ב-1 בינואר 1998. כמו-כן יימשך הביטול ההדרגתי של תקני האבטחה ביישובי גבול הלבנון במהלך שנת העבודה 1998.

כוח-האדם ששימש לאבטחת היישובים יופנה לביצוע משימות אבטחה היקפיות, להבדיל משמירה נקודתית ביישובים. שמירה ביישובים תמשיך להתבצע על-ידי התושבים עצמם. הנטל על תושבים לא יגדל, מכיוון שכחלק משינוי באופן האבטחה צמצם צה"ל את דרישותיו מהתושבים לאבטחת היישובים.

הרב"שים – רכזי ביטחון השוטף – ביישובים אינם מונחים להציב שמירה במהלך כל שעות היממה אלא לממש אחריותם על-פי הצורך שהם רואים לנכון ועל-פי חוק השמירה של משרד הפנים. יצוין כי צה"ל מפנה משאבים לאבטחת היישובים השונים בהתאם להיערכות המצב הביטחוני.

היו"ר ח' דיין:

שאלה נוספת.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני סגן השר, בהתחשב בכך שחלק גדול מתושבי יישובי העימות הם אנשים קשי-יום, שמצבם הכלכלי ירוד ביותר, האם אין המעמסה הזאת מעמסת יתר? אני אומר, בהתחשב במצבם הכלכלי הירוד בלאו הכי ובהתחשב בקשיים שיש להם בכלל בהימצאות ביישובי העימות, האם אין בקיצוץ הנוסף הזה, שעומד להתחיל ב-1 בינואר 1998, כדי לפגוע בהם וביכולת עמידתם במקומות הללו מבחינה חברתית?

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אין ספק שהמצב של יישובי קו העימות הוא מצב שדורש תמיד טיפול – – –

נסים דהן (ש"ס):

יש שאלות נוספות.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

אני יודע.

נסים דהן (ש"ס):

אז – – –

היו"ר ח' דיין:

אה, סליחה, אדוני סגן השר.

בבקשה, חבר הכנסת נסים דהן.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני סגן השר, לצערי הרב, נושא השאלתא שייך למקומות נוספים בארץ, במיוחד ביהודה ובשומרון. גם בהם צמצם צה"ל את השמירה ביישובים מסוימים, שעד 1 בינואר 1998 היה שומר בחלקם, משתתף בשמירה שלהם, והרב"שים ביהודה ושומרון קיבלו הודעה שצה"ל יצמצם את השמירה באותם יישובים, והנטל ייפול על התושבים.

אם בגבול הלבנון הסכנה לחדירה לתוך היישובים היא לא כל כך ממשית, הרי ביהודה ובשומרון הסכנה היא ממשית ויומיומית. אני מבקש לשקול שוב את צמצום השתתפות הצבא בביטחון השוטף בתוך היישובים.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

לשאלה הנוספת של חבר הכנסת אבנר שאקי – מערכת הביטחון עושה את הכול כדי לסייע ליישובי קו העימות. יישובי קו העימות רואים במערכת הביטחון את האבא שלהם, ואנחנו מטפלים בנושאים שאינם קשורים כלל למשרד הביטחון, יכולים לטפל בדרך חקלאית ליישוב מסוים, או במזגן בבית-ספר של יישוב אחר, וכך הלאה. הרבה מאוד נושאים שאינם קשורים בנו, אנו מבצעים אותם.

גם לגבי מפעלים באזורי פיתוח, אף שהארכת תוקף החוק, שהממשלה היתה צריכה להחליט עליה באשר לעדיפות למפעלים באזורי הפיתוח, לא ניתנה, הנחה שר הביטחון את מינהל הרכש להמשיך ולתת את הדברים.

צריך להבין שאנחנו עושים את הדברים בלי לפגוע. אני מאוד מקווה שהדבר אכן יתבצע בצורה שתשביע את רצונם של כל הצדדים.

לגבי שאלתו של חבר הכנסת נסים דהן – ביקשנו ממשרד האוצר תוספת תקציבית להיערכות חדשה ביהודה ובשומרון. לצערי, התשובה שניתנה היא שלילית, ולפיכך דברים רבים שהיו צריכים להיעשות אינם יכולים להתבצע.

נסים דהן (ש"ס):

האוצר אשם.

סגן שר הביטחון ס' שלום:

תודה.

היו"ר ח' דיין:

תודה רבה לאדוני סגן השר.

חנן פורת (מפד"ל):

הי"ר ח' דיין:

עוברים לנושא הבא בסדר-היום: במלאות שנה לרצח איטה ואפרים צור בדרכם לבית-אל מסתובבים רוצחיהם ברמאללה, הצעה לסדר-היום מס' 3441. אני מזמין את חבר הכנסת חנן פורת, בבקשה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

זה לא הנושא – – ?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מה עם השכפולים?

הי"ר ח' דיין:

לא, אני הולך לפי הסדר.

חנן פורת (מפד"ל):

— — — אדוני היושב-ראש

הי"ר ח' דיין:

סדר ניהול הישיבה.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, פנה אלי סגן השר ואמר שלא הכין תשובה על ההצעה הזאת לסדר-היום. לצערי הגדול, אף שהנושא הזה הוא נושא מאוד קריטי ונמצא על סדר-היום במלאות שנה בדיוק לרצח הנתעב, בשעה שהרוצחים מתהלכים חופשיים בחוצות רמאללה, בכל זאת, אדוני היושב-ראש, אני רוצה את תשומת לבך. מי שהיה אמור להשיב על ההצעה הזאת לסדר-היום היה שר המשפטים צחי הנגבי. בעקבות נושא משפחתי, הוא נאלץ לעזוב.

פנה אלי סגן השר סילבן שלום וביקש ממני לדחות את הנושא לשבוע הבא. מובן שהוא לא יובא בחשבון המכסה שלנו, ויהיה מייד בתחילת סדר-היום ביום שלישי. אני אומר שאני מביע את מחאתי, מפני שהבאתי את הנושא הזה ומפני שהיום הוא יום השנה לרצח הנתעב הזה. אבל בכל זאת, כיוון שחשוב לי מאוד לשמוע את תשובת הממשלה בעניין, אני נענה להצעתו ואני דוחה את זה לשבוע הבא. אני מבקש מאוד לקבוע את זה בסדר-היום בתחילת הישיבה. תודה.

הי"ר ח' דיין:

ידוע לך, כעיקרון, שיכולת להעלות את הנושא הזה היום בלי תשובת סגן השר, אבל אני בינתיים – –

חנן פורת (מפד"ל):

אני חושב שהתשובה במקרה הזה היא מאוד מאוד חשובה.

הי"ר ח' דיין:

כן.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

חנן פורת (מפד"ל):

לפי בקשתו, אני לא הייתי דוחה. הוא ביקש ממני, הוא אומר: חשוב לנו מאוד לענות על כך מטעם הממשלה, התשובה אצלי לא מוכנה, הנושא כבד מאוד, ואני מבקש לדחות את זה לשבוע הבא.

הי"ר ח' דיין:

טוב, בסדר. אני מקבל את בקשתך.

חנן פורת (מפד"ל):

תודה.

הי"ר ח' דיין:

אני מקבל את בקשתך, ואנחנו באמת נדחה את זה להמשך דיון.

רבותי, אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: שכפולים גנטיים של חבר הכנסת אברהם רביץ.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

— — —
אדוני היושב-ראש — — —

דוד צוקר (מרצ):

שכפולים גנטיים של אברהם רביץ.

הי"ר ח' דיין:

לא התכוונתי שאת אברהם רביץ משכפלים, אבל תאמינו לי שאם היו משכפלים אותי, המדינה היתה נראית אחרת.

נסים דהן (ש"ס):

— — —

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אדוני היושב-ראש, האם שר הביטחון, או סגן שר הביטחון, יענה על ההצעה לסדר-היום — — ?

הי"ר ח' דיין:

על מה, על המשכפל או על המשוכפל? לא, סגן השר לא ישיב, אין על זה גם תשובה. זה בסך הכול דיון.

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

— — — לקיים דיון, אני הולך לנאום כמו שנאם חבר הכנסת פורת.

נסים דהן (ש"ס):

— — —

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

— — — זה

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

— — — הצעות דחופות

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת וליד צאדק, אני מאוד מבין אותך, וזה מאוד נוגע ללבי.

נסים דהן (ש"ס):

— — — בדיון יש הצעה

וליד צאדק חאג'-יחיא (מרצ):

אני מבקש לדחות את הדיון.

הי"ר ח' דיין:

סגן השר לא חייב להיות בדיון.

וליד צאדק חאג'י-יחיא (מרצ):

--- לשבוע הבא.

רפאל פנחסי (ש"ס):

הי"ר ח' דיין:

רבתי, אני צריך להשיב לו. חבר הכנסת פנחסי. חבר הכנסת וליד צאדק. בדיון, יש סיכום דיון.

נסים דהן (ש"ס):

--- אין הצעה ---

הי"ר ח' דיין:

יש הצעה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

הוא רוצה לדחות לשבוע הבא, זו זכותו.

הי"ר ח' דיין:

לא, אני לא דוחה.

דוד צוקר (מרצ):

--- זכותו ---

רפאל פנחסי (ש"ס):

למה לא?

נסים דהן (ש"ס):

זאת לא הצעה לסדר-היום.

וליד צאדק חאג'י-יחיא (מרצ):

בפעם הקודמת – – –

הי"ר ח' דיין:

חבר הכנסת וליד צאדק, זכותך לדחות את הנושא שאתה מעלה לשבוע הבא. אני מכבד את זה ויש לדחות את זה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

הי"ר ח' דיין:

כן, כן. יושב-ראש הכנסת והנשיאות יחליטו מתי, אין לי בעיה בנושא.

שכפולים גנטיים

הי"ר ח' דיין:

עכשיו אנחנו בנושא אחר: שכפולים גנטיים. המציע – חבר הכנסת אברהם רביץ, ויש כאן דיון.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת – חבר הכנסת צוקר, אתה מדבר בעניין?

רפאל פנחסי (ש"ס):

— — — אדוני היושב-ראש

אברהם רביץ (יהדות התורה):

מי מדבר? אמרו לי שעוד מישהו. נסים. טוב.

קריאה:

הוא עונה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

חברי הכנסת, אני חושב שהנושא הזה שאני עומד לדבר בו הוא בדיוק הנושא הכי מתאים להיות נדון בכנסת. אני חושב שהנכון היה לו זכינו והיתה הידברות בריאה ואמיתית בין החוגים השונים, אנשי הגות, מחשבה, אנשים בעלי רגש ועניין, אנשים דתיים, אנשים ששייכים לעולם האקדמי, ולו היתה לנו הידברות כזאת, לרבות עם עולם המדע, עולם הרפואה, והיו יוצרים גוף כזה, ולא במסגרת יום עיון או יום דיון, אלא באמת העלאת הנושא הזה על הבמה הציבורית, תוך לימוד הנושא באופן אמיתי, באופן אינטליגנטי, והתעמקות בו, על כל ההיבטים שבו. כך צריך להתנהל הדיון בסוגיה מסובכת, קשה, שיש לה המון היבטים, שחלק מהם אעלה בפניכם כאן היום.

אני רוצה לומר מייד בתחילת דברי, שלצורך הדיון הזה קראתי, למדתי דברים רבים שנכתבו על-ידי אישים, אנשי תורה בדור שלנו, וגם אמירות של דורות קודמים, שכבר טיפלו במין אפשרות תיאורטית כזאת. גם קראתי מחקרים ומאמרים שנעשו במדינות שונות.

אני יכול לומר בתחילת דברי, וחשוב לומר זאת, שהתפתחות טכנולוגית כלשהי, שיכולה לעשות את הדברים המופלאים ביותר, איננה נוגדת את השקפת העולם האמונית; איננה נוגדת, כלל וכלל לא. יש לא מעט אמירות בחז"ל ובתורה אשר מאפשרות ונותנות לאדם ליצור, להתפתח ולהביא לפיתוח הדברים המופלאים ביותר. יש אפילו רמיזות מעין אלה, שחלקן אולי שייכות לפולקלור היהודי, אבל הן התקבלו והתאזרחו בתוך חיי העם היהודי, שמרמזות שכבר היו דברים מעולם; לפחות בתפיסה

הפולקלוריסטית, ואולי גם אמיתיים היו הדברים. לא דחו סיפור כמו הגולם, למשל, לא דחו את הסיפור מכיוון שזה נגד את תפיסת ההלכה, דחו את זה – אולי זה לא היה אמת.

אני רוצה לקבוע, שהגישה שלנו לנושא המורכב הזה איננה גישה האומרת שהדת, היהדות, עומדת מנגד להתפתחות הטכנולוגית. לא היא, אלא בתוך מסגרת היהדות אנחנו מכירים בכוח שהקדוש-ברוך הוא נתן למין האנושי ליצור, להתפתח ולעשות גם דברים שנראים מופלאים.

השאלה היא לא האם אדם מאמין יכול להאמין שהדבר הזה יקרה. השאלה היא מה ראוי לעשות ומה מותר לעשות במסגרת מדעית או טכנולוגית, מבחינת השקפת העולם של היהדות, ובכלל מבחינת השקפת העולם של החברה האנושית. זוהי שאלה מסוג אחר לחלוטין, והעניין הזה איננו פשוט כלל וכלל.

בנושא הזה יש היבטים משותפים לכל בני המין האנושי – היבטים חברתיים, משפחתיים, אנושיים – ויש ללמוד ולדון, כיוון שניתנו בידי המין האנושי כלים טכנולוגיים, מדעיים, עד היכן ראוי ומותר שהחברה המדעית הטכנולוגית תשתמש בכלים האלה כדי ליצור שכפולים מכל סוג שהוא, גם בבעלי חיים וגם בבני אדם.

אני רוצה לומר, חברי חברי הכנסת, האמת היא שבכלל כל העשיות של האדם עלי אדמות, שהקדוש-ברוך הוא נתן לאדם לעשות, חייבות להיות מכוונות להיטיב לבני האדם. כל מה דעביד רחמנא, לטב עביד – זה צריך להיות הכלל. אם ניתנו לבני האדם כישורים ויכולות מדעיים וטכנולוגיים, הם ניתנו לו כדי שהוא יוכל לעשות טוב יותר לחברה האנושית, למין האנושי, לעזור, לסייע, שיהיה טוב יותר לבני האדם.

מכאן אנחנו גם למדים, אף שאנשים חולים זוהי גזירת הבורא, ובכל זאת הקדוש-ברוך הוא אמר לנו בתורתו: ורפוא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרופא לרפא. אתם יודעים שלולא הרשות הזאת, ייתכן שהיה אסור להתערב במעשי הבריאה, אבל הרשות הזאת מלמדת אותנו, שאנחנו רשאים לעשות את הטוב ואת הישר ולהשתמש בכוחנו.

כאשר אדם חולה, ייתכן שזו מטרתו וכוונתו של הקדוש-ברוך הוא, שיהיה מישהו שיבריא אותו, ולשם כך הוא חולה. כאשר האדם עני – זו כוונתו של הקדוש-ברוך הוא, שהחברה תסייע בידו. לכן השאלה היא, באמת, האם זה טוב ונכון להשתמש בהתפתחות מדעית וטכנולוגית לשם יצירת השכפולים בבעלי חיים, ואולי אפילו בבני אדם?

אנחנו, בעוונותינו, מבינים שבני האדם אינם יצורים טכנולוגיים. בני האדם שייכים למין האנושי, לחברה האנושית. לפיכך האדם, אומר הרמב"ם, הוא איש מדיני, הוא איש שמעורב עם הבריות, הוא חלק מחברה, הוא איש ששייך למקום כלשהו, והוא הולך למקום כלשהו. הוא מחויב לזולת, הוא צריך לדעת מאין הוא בא כדי לדעת לאן הוא הולך. אוי לנו, בואו ונתאר לעצמנו, בלי שכפולים, סתם אדם בודד עלי אדמות, בלי קשר לשום דבר – לא לעבר ולא לעתיד – איכה יראה ההווה של איש כזה?

נגיד שהיינו יכולים ליצור בני אדם כאלה, ללא שום קשר – לא רגשי, לא נפשי, לא משפחתי, לא פיזי, לשום דבר – האם היינו עושים זאת?

לכן אני חושב, חברי, שהנושא הזה איננו נושא לדיון, עם כל הכבוד, לנו כפוליטיקאים, לא לכנסת. כאן אנחנו דנים בדברים שלאחר המעשה, כאן אנחנו דנים בדברים של החיים שלאחר המעשה, אבל לא ביצירת החיים. ודאי שאין בשלב הזה שום מקום לחקיקה כלשהי. אם כן חקיקה – חייבת החקיקה להיות מרסנת, שלא ניתן לדמיון, לטכנולוגיה ולמדע לאמלל יצורים שיבואו עלי אדמות. מרסנת. אנחנו עדיין גם לא בשלב הזה.

אני מציע, אדוני היושב-ראש, שהצעתנו תהיה שתוקם ועדה במדינה, שתהיה מורכבת מכל הגוונים של החברה ומכל האישים שמרגישים שיש להם מה לומר בעניין, לא מבחינה מדעית טכנולוגית אלא מבחינת התפיסה החברתית והאנושית הנוגעת ליצירת דברים כאלה.

אני רוצה לומר לכם, קראתי מה קורה בעולם. העולם כולו תוהה, בוהה ומסוכסך ולא החליט. רוצה אני לומר לכם, יש כמה מדינות שהעסק בהן כמובן פרוץ, אבל, כמו בנושאים אחרים שעלו, העולם מתבונן בנו לראות מה אנחנו, היושבים בציון, נאמר על הבעיה הזאת. עד כמה שאנחנו קטנים, בהיסטוריה הארוכה שלנו העברנו מסרים אנושיים לכל העולם בדברים מהותיים, והעולם מתבונן בנו.

לכן, חברים, אני מציע שהדין שלנו, או סיכום הדין, יהיה – הבה לא נתעסק בעניין הזה בתקופה הקרובה, או לפחות לא נתעסק בהיבטים מעבר לתועלת הממשית, הנוכחית, העכשווית של סיוע בעולם הרפואה, כי זה קטע מכל העניין הזה; ושלא נתפרע ולא נשתולל ונדון יחד עם עמי העולם, האם אנחנו הולכים לאיזו אוונטורה כזאת של להיות גם בעניין הזה "ראשונים תמיד אנחנו".

נדון בעניין בכובד ראש מכל ההיבטים. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

הי"ר ח' דיין:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם רביץ. ובכן, חברי הכנסת, רשימת הדוברים נעולה. ראשון הדוברים – חבר הכנסת אליעזר זנדברג. חבר הכנסת אליעזר זנדברג, בבקשה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

כמה דוברים יש?

הי"ר ח' דיין:

מעט מאוד, עשרה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

זה ירד לחצי.

הי"ר ח' דיין:

נראה לי שאני מפספס את התור שלי.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ראשית אני חייב לומר, שעצם קיומו של הדיון הוא יוזמה ברוכה ונכונה, מכיוון שהנושא הוא נושא ראוי, טוב, ונכון שניתן עליו את הדעת בכנסת ישראל.

שמעתי את דבריו של יוזם הדיון, חבר הכנסת אברהם רביץ, ואני חושב שבעצם נכון יהיה אם אנחנו כאן בדיון ננסה להתייחס לשאלה מן ההיבטים העקרוניים ביותר שעומדים על הפרק.

דעתי אינה זהה לדעתו, אני חושב שאפשר היה לנחש זאת עוד בטרם התחלתי לומר את דברי. עקרונית אני חושב, שהתחום כתחום מחייב באמת דיון מעמיק בשאלות, אגב דיון פתוח, ציבורי, לא רק במסגרת הפרלמנט, אלא בהשתתפות אנשים שהם אנשי מוסר, אנשי הגות, גם אנשי דת וגם אנשי מדע, במסגרות שהן מחוץ למסגרת הפרלמנטרית. אבל המסר שיצא או יכול לצאת – – –

הי"ר י' לנקרי:

רבותי, אני מבקש לא להפריע את שטף דיבורו של חבר הכנסת אליעזר זנדברג.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

על כל פנים, הדיון כאן חשוב. חשוב שהמסר שיצא מן הדיון כאן, שבית-המחוקקים, שיכול להיות שיזדקק לסוגיה בצורה כזו או אחרת במסגרת תיקוני חוק או יוזמות חקיקה – חשוב שהמסר יהיה לא של קיפאון, לא של הסתייגות, לא מסר של שימוש בידע, אם קיים בכלל במקום אחר, אבל: סירוב להתקדם ולהתפתח מבחינת הידע, או לתת יד ושיתוף פעולה לרכישת ידע נוסף.

אני לא יודע עד איפה והיכן נסרטט את קו הגבול בנושא של שכפולים גנטיים.

קריאה:

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אני מסכים שצריך דיון מעמיק על העניין. אני גם לא יודע, אם וכאשר נצטרך לקבוע ולסרטט אותו קו גבול, מה יהיה מעמדה של מדינת ישראל בתחום ובנושא. אני חושב, שההיסטוריה המדעית מלמדת, שכיוונים והתפתחויות בגילויים ובהמצאות הגיעו למקומות שהם שונים בתכלית מן הנקודה שבה התחילו הדברים.

אני חושב, שגישה שאומרת, כפי שסיים חבר הכנסת רביץ את דבריו והביא אותם בעצם ברוח של הצעת החלטה, שאני מניח שהוא יבקש להעלות כאן – בואו לא נהיה שותפים לעניין אלא נצפה מן הצד, לא ניקח חלק בהתקדמות כלשהי אלא נסתפק בלמידת הקיים – זו לא הדרך הנכונה.

אני חושב, שעל מנת לדעת יותר, על מנת אפילו לברר בבוא היום בירור יסודי ומקיף מה ועד כמה אנחנו מבקשים להיות פעילים בתחום, אנחנו חייבים בשלב הזה להיות מעורבים יותר, ולפחות אסור שמהבית הזה יצא מסר שאומר – איננו מבקשים להתערב, אנו צועדים החוצה או הצדה, מדינת ישראל תצפה במה שקורה, תקלוט ולו מעט מן הדברים, אבל לא תהיה מעורבת.

אני חושב, שאנחנו צריכים לתת אור ירוק במובן הבסיסי של הדברים לפעול, להיות שותפים, בין היתר על מנת שיהיו לנו הכלים והיכולות לבוא ולשקול את הנושא כולו בצורה מקיפה יותר.

אם צריכים להגיע בסופו של יום כאן להחלטה, דומני שהחלטה נכונה תהיה לקרוא להקמתה, ואם היא קיימת להאצת פעולתה של ועדה, או של איזה פורום ציבורי רחב, שכפי שציינתי יכלול אנשים מקבוצות שונות, רלוונטיות, שיגבשו עמדה. לא הכנסת לבדה צריכה לעשות זאת, אבל גם הכנסת, אסור לה להיות זו שקוראת לעצור את המהלך כולו ברוח הדברים שיוזם הדיון השמיע לפני. תודה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת אליעזר זנדברג. רשות הדיבור לחבר הכנסת נסים דהן, ואחריו – לחבר הכנסת חיים דיין.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, כשאנחנו מדברים על נושא השכפולים הגנטיים, אולי כולנו שכחנו, שלא מזמן היתה סערת רוחות בעולם בנושא של שכפולים גנטיים, כי פורסם שמדענים בבריטניה הצליחו לשכפל כבשה, ואז נוצר רעש, שאולי או-טו-טו ישכפלו אפילו בני אדם. מי שחשש יותר מכולם

הם חברי הכנסת, שהנה יתחילו לשכפל חברי כנסת ויהיה בלבול בהצבעה. יתחילו פה לראות חברי כנסת באותה דמות, באותה מידה, באותו משקל, אולי אפילו באותו שם.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לא יצטרכו את החוק הנורבגי.

נסים דהן (ש"ס):

קודם כול, ארגיע אתכם, חברי הכנסת. בפגישה שנערכה ברבנות הראשית בתקופת הסערה הגדולה, בנושא השכפול הגנטי, נכחו מלבד כבוד הרבנים הראשיים, מדענים מפורסמים שיש להם סוד, שיג-ושיח בנושא השכפול הגנטי, ורופאים. השתתפו שם חוקרים, מדענים, והכול אמרו שבעצם זו סערה של כבשה, אין זה אומר שהם יצליחו DNA בכוס מים. הווי אומר, גם אם הצליחו מדענים לשכפל לשכפל כל כך מהר ובהצלחה דומה גם בני אדם, היות שבני אדם הם לא רק גובה, רוחב, משקל, עיניים, צבע, אלא הם גם הווייה רוחנית. זו התפתחות פסיכולוגית של האדם, שהוא רוכש אותה מהסביבה הטבעית שלו, החוויות שהוא עובר במשך חייו מיום היוולדו. זה האדם. האדם הוא בעצם לא רק בשר, עצמות ודם, אלא זה גם משהו הרבה יותר מורכב. את זה אי-אפשר לשכפל.

אבל המסר הגדול שהיה באותה פגישה, ואלה הדברים שנאמרו פה על-ידי יושב-ראש ועדת הכספים, חבר הכנסת הרב רביץ, ואני מסכים עם כל מה שהוא אמר, ואין לי להוסיף על דבריו אלא רק לחזק אותם – כיוון שביהדות כתוב, כמו שהוא אמר: ורפוא ירפא, מכאן שניתנה רשות לרפוא לרפא. זאת אומרת, כל מה שניתן. זו לא רק רשות בעצם אלא זו גם חובה על האדם לרפא את עצמו. כל מה שניתן כדי להאריך את חייו של האדם, לא רק להאריך את חיי האדם אלא גם לתת לו יותר איכות חיים – חובה מוסרית וחובה הלכתית לעשות את כל הניתן כדי להאריך את חייו של האדם ואפילו ברגע אחד. כולנו יודעים את ההלכה של פיקוח נפש שדוחה את כל התורה כולה, ולו רק ספק פיקוח נפש. אפילו לא ברור לנו שהוא חי, יכול להיות שאפילו אינו חי, אנחנו מצווים לחלל שבת ויום כיפור כדי להציל אדם. בוודאי ובוודאי אין לנו שום דבר נגד התפתחות המדע בנושא הרפואה. ודאי שאנחנו מעודדים זאת, אלא מאי?

כמו בהרבה המצאות חשובות, לא תמיד נתנו המדענים את דעתם לתוצאה הסופית, וראו לנגד עיניהם את ההצלחה הרגעית, את הפרסומת שלה הם זוכים. הם לא הביאו בחשבון מה יקרה כשהמצאה שלהם תפתח לממדים שיצאו משליטתם. כולנו יודעים את הדוגמה הפשוטה של הדינמיט. כשהמצאו את הדינמיט, אדוני היושב-ראש, היו הכול בטוחים שזה מביא רק הצלחה וברכה לעולם. חשבו, הנה, הרים שהיו צריכים לחצוב אותם ב-20 שנה, בעשר דקות מסלקים אותם. קצת דינמיט, פיצוץ אחד גדול וההר נעלם, ואפשר להמשיך לסלול כבישים ומסילות ברזל.

היו"ר י' לנקרי:

הרי כתוב, חבר הכנסת נסים דהן, מפוצץ הרים ומשבר סלעים.

נסים דהו (ש"ס):

כל מוצא פי השם. תודה, אדוני היושב-ראש.

התברר מהר, שאותו חומר שהיה צריך להביא ברכה ושלום לעולם, היה לחומר שמביא מוות וזרע מוות בעולם. אף אחד לא התכוון לזה. הכול יודעים שאותו ממציא הקדיש חלק חשוב מהונו למסגרת של פרס נובל.

וכן המצאת המכונית. אף אחד לא חשב שהיא תגרום נזקים. הכול היו בטוחים שהיא תקצר את הדרך מפריס ללונדון והנסיעה תארך כעשירית מהזמן; או מתל-אביב לירושלים תארך הנסיעה כעשירית מהזמן. התברר מהר מאוד שזה בהחלט כלי ברכה, אבל זה גם כלי משחית. וכך האווירון, וכך כל ההמצאות הגדולות של המאה. כשהשתמשו בהן בברכה, הן הביאו ברכה. כשחס ושלום, השתמשו בהן בתבונה הפוכה, הדבר נהפך לכלי משחית.

אנחנו חוששים, שההמצאות בנושא הרפואה, שהן בהחלט מבורכות ואפשר להביא מזור לבני האדם – יש חשש גדול, כמו כל ההמצאות האלה, שהן יהפכו לרועץ לאנושות אם לא ישתמשו בהן בתבונה. לכן חשוב מאוד שתוקם ועדה שתבדוק את ההיבטים המוסריים, המקצועיים, את ההיבטים לטווח ארוך, שתבדוק שזה לא נוגד השקפות עולם או אמונות דתיות בחברה, בכל החברה העולמית, כדי שאותה המצאה באמת תהיה המצאה לטובת האנושות ולא, חס ושלום, ההיפך. תודה רבה לאדוני היושב-ראש על הסבלנות שגילה. תודה לחברי הכנסת.

הי"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת נסים דהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דיין, ואחריו – לחבר הכנסת סאלח סלים.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, הדיון על נושא השכפולים הגנטיים מאוד מעניין, אבל אין לחשוש מה יכול לקרות או מה ילד יום. הרי ברוך הוא וברוך שמו הקדוש-ברוך-הוא עם הבריאה הנפלאה שלו, אפילו האדם שהוא נותן לו את האשה שתהיה עזר כנגדו, כשאנחנו מדברים על אותם 24 כרומוזומים שבאים מהאשה ו-24 כרומוזומים שבאים מהגבר, כשמביאים ילדים לעולם, אפילו כשמדובר באותו "שטאנץ", אין יוצאים ילדים דומים. אח אינו דומה לאחיו, אף שזה אותו דם. כל אחד לוקח את הדברים השונים שיש גם מצד האב וגם מצד האם.

נכון שעשו ניסוי, וראינו שהניסוי הצליח, לגבי בעלי חיים. אולי הרעיון לשכפל בעלי חיים הוא רעיון טוב לחקלאות, אולי הוא רעיון טוב כדי להשביח דבר מסוים. אבל אני לא רואה בזה רעיון טוב מסיבה אחת פשוטה – כי אם אנחנו מדברים על גידול בעלי חיים בממדים הרבה יותר גדולים, בשביל מה צריך את השכפול הגנטי? אני חושב שהשכפול הגנטי נעשה כצעד ראשון לקראת בדיקה אם ניתן לשכפל אדם. זה לא לצורך מילוי תקנים אלא אולי לצורך דבר אחד ויחיד: היום מנהיגים בעולם, אנחנו

יודעים, מחפשים כפילים כדי שיוכלו להגן על עצמם. שכפול גנטי כזה יכול ליצור כפיל. אולי יש רעיון לאיזה פרופסור או לאיזה דוקטור או לאיזה מדען להקים צבאות של כפילים במקום שיתחילו אמהות לבכות וכאב להן, אולי יש למישהו רעיון שהוא יכול להקים צבא משלו. אין לי מושג.

אבל אני רוצה להגיד לכם, רבותי חברי הכנסת, עוד ארוכה הדרך לייצר אדם כך שיהיה האחד דומה לרעהו; זה לא ניתן לעולם. אולי הוא יכול להיות דומה כתינוק, אבל הטבע כדרכו משנה צורתו, אם בגובה, אם במשקל, אם בצבע, אם בדרך, אם באופי ובאלף ואחד דברים.

אני בהחלט חושב שהנושא הזה שאנחנו כאן מעלים היום, של השכפולים הגנטיים – – –

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

גם לזה נגיע. פה בישראל אני לא חושב שיגיע היום. לא נוכל לעמוד מנגד כשהיו כל מיני מדענים בעולם שימשיכו לפתח וירצו לפתח וירצו להגיע לאיזו תגלית. עם זאת, אני תמיד שמח ובוטח בקדוש-ברוך-הוא, שבעצם דרכם של האחרים היא דרך רעה והיא לא תצלח, אבל אם יש כוונה אחרת, נחכה, ימים יגידו את שלהם. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים דיין. אחריו – חבר הכנסת סאלח סלים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הקשבתי קשב רב לכל חברי הכנסת, ולרב רביץ במיוחד. אני מכבד את כל הדעות, גם העדתיות, כי הם חושבים כך ומשוכנעים כך. אבל קראתי היום בעיתון, ש-72% מהתלמידים במדינת ישראל בעד שימנעו מהלא-יהודים, מהערבים במדינה הזו לבחור ולהיבחר. 72% מהתלמידים בבתי-הספר חושבים שצריך למנוע מהערבים לבחור ולהיבחר. אתם יודעים מה זה? אתם מבינים מה זה? אתם רואים מה זה? אתם שומעים? אתם מרגישים? כאילו כלום.

בדיוק דברים דומים התחילו בגרמניה בשנות ה-30. מה אתם שותקים? איך אתם לא עושים שום דבר? זה בא מהחלל? – לא. זה בא מהחינוך, זה בא מהבית, זה בא מהחברה. אז למה שותקים? אני מתפלל. אני מזועזע, כי אני לא רואה שום צעקה, כאילו זה דבר נורמלי בחברה היהודית הישראלית, ש-72% מהצעירים בדעה כזאת. זה דבר מזועזע, דבר מדהים. חברים, תתעוררו, תראו מה שהולך בחברה הזאת.

בזה אתם אשמים, ההנהגה, הכנסת, הממשלה, משרד החינוך, חברי כנסת שעמדו פה ואמרו לרבין, זיכרונו לברכה, שממשלתו לא לגאלית כיוון שהיא מסתמכת על קולותיהם של הערבים. זו התוצאה. חברי כנסת עמדו פה בלי בושה ואמרו: זו ממשלה לא לגאלית, כיוון שהיא מסתמכת על קולותיהם של הערבים. וזו התוצאה שאנחנו רואים היום.

מה יהיה בעוד כמה שנים? חברים, יש כנראה סכנה לדמוקרטיה, וכשהדמוקרטיה בסכנה, תמיד מתחילים במיעוטים, אך אחר כך זה עובר לחברה היהודית הישראלית. כשהאש פורצת, כולם נשרפים, זה ראשון, זה שני, זה חמישי.

לכן אני זועק מכאן זעקה גדולה, שמה שתחולל בחברה הישראלית בימים האלה הוא דבר מסוכן מאוד – מסוכן לדמוקרטיה, מסוכן לחינוך, מסוכן לעתיד, וצריך להתערר ולתפוס את הראש בשתי הידיים. תארו לכם שסטטיסטיקה כזו או מחקר כזה היו נערכים באיזו מדינה אירופית, ומהם היה עולה שזו הדעה על היהודים; מה היה קורה פה, ובצדק? למה שותקים? אם תמשיכו לשתוק זה יביא לסוף רע של המדינה הזאת, של העם הזה, כי מי שמסית נגד אחרים, מגיעה אליו בסוף ההסתה.

לכן, אני רואה במחקר הזה, בסטטיסטיקה הזו – שכפולים, שכפולים. משכפלים, שישכפלו עז או כבש, פה יש סכנת חיים. יש פה סכנת חיים. מה השכפולים עכשיו? מחפשים שכפולים זה עם זו, זו עם זה. זה מה שמדאיג אותנו? מדאיג אותי שאני אלך ברחוב ולא ייתנו לי מכות כיוון שאני ערבי, ומחר ייתנו לך כיוון שאתה מרוקאי, ואחר כך זה יעבור. ככה זה מתחיל.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

נסים דהן (ש"ס):

יש לי עצה, תשכפל את עצמך.

היו"ר י' לנקרי:

אני מעניק לך עוד דקה לסיום. רבותי, אנא אל תפריעו, דקה לסיום נאוומו של חבר הכנסת סלים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

שכפול, לא שכפול, עם כל החשיבות של הנושא, חשוב לי שכולם יחיו בחברה שמכבדת את עצמה, מכבדת את הזולת, מכבדת את האחרים בחינוך, לראות את כולנו כבני אדם, לא אתה סוג א' ואני סוג ב'. בחיים אני לא אסכים להיות סוג ב', ובחיים אני גם לא אסכים שאתה תהיה סוג ב'. זה מה שאני רוצה. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

משפט יפה לסיים, חבר הכנסת סאלח סלים, הגם שנאומך לא היה שכפול מדויק להצעת השכפול הגנטי. אני חושב שהאזהרה והקריאה היו בהחלט במקומן.

חבר הכנסת טלב אלסאנע, ואחריו – אחרון הדוברים, חבר הכנסת חיים אורון.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מברך את חבר הכנסת רביץ, שמצא לנכון להעלות את הנושא. אין ספק שהנושא של השכפול הגנטי הוא תוצאה של ההתפתחות הטבעית של המחקרים המדעיים, שבאים להתמודד עם בעיות סבוכות, עם מחלות גנטיות, ולתת עליהן תשובות. מתוך ניסיון לשכלל את ההנדסה הגנטית, הגיעו לתוצאות המדהימות האלה. אבל, אם מסתכלים על הפן המדעי, אין ספק שיש לזה חשיבות, אבל יש לזה השלכות, מבחינה מוסרית וערכית, על התפתחות האדם.

כולנו יכולים להבין, שההתפתחות הטבעית של הטבע כרוכה בסלקציה טבעית, בהתפתחות טבעית, כתוצאה של הזדווגות; במרוצת הזמן אפשר לראות שאנשים יכולים לשפר תכונות מסוימות. השכפול יכול להנציח את הקיים ולהביא להכחדת הקיים, מאחר שהוא לא משתפר ולא מתאים את עצמו להתפתחות הטבעית.

אני מסכים להצעת הסיכום שאתה מעלה, שמצד אחד התפתחות המחקר המדעי תמשיך להתקדם בתחום המחקרי, לטובת רווחת האוכלוסייה, כדי לתת תשובות על מחלות הקיימות. אך מצד שני, יש לשמור על הבריאה, לשמור על החברה, לשמור על המשפחה, לשמור גם על הסלקציה הטבעית.

אני לא יכול לסיים בלי להתייחס לנאומו הקולע של חברי סאלח סלים. אינני סבור שהעניין הזה הוא בדיחה. יש כאן פעמון שמצלצל בקול רם. יש כאן אור אדום, שצריך להזהיר את כולנו. לדעתי, אם תופעה זו תלך ותתפתח, אם ילכו וייתנו מכות לצעיר ערבי בחדרה, מחר ייתנו מכות לצעיר יהודי בנצרת. זה יהיה הדדי. אחרי שהאש תוצת, לא נוכל לדעת איך זה התחיל ומתי זה התחיל. האחריות היא של כולנו. אנחנו לא יכולים לפטור את עצמנו מאחריות בזה שנאמר שאלה הם מחקרים, או שמישהו הביא איזה סקר. אם הדברים האלה קיימים, צריך לחקור את שורש התופעה – אם יש אמת בדבר ומאין זה נובע. זה לא יכול להיות מנותק מהמציאות. לא יכול להיות שהדעות האלו נכנסו סתם, ביום בהיר אחד, לראש שלהם, אותן תפיסות עולם מעוותות.

צריך להדגיש את המשותף, והמשותף הוא המון, הוא הרבה. לדעתי, התרבות הערבית והיהודית היא תרבות מאוד משותפת. השבטים היהודיים היו במקור שבטים ערביים, ודיברו ערבית. התרבות

היהודית היא ברובה תרבות ערבית, כי בזכות מדינות ערב והאסלאם היתה הפריחה של היהדות. באים ומנסים לעוות. חבר הכנסת חיים אורון, אני רוצה לומר לך, שההפריה התרבותית החשובה ביותר – –

חיים אורון (מרצ):

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

– – היתה בעידן של השליטה הערבית-האסלאמית. השבטים היהודיים היו שבטים ערביים שאימצו את הדת היהודית.

נסים דהן (ש"ס):

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

הם שבטים ערביים שאימצו את הדת היהודית, והיו ערבים-יהודים והיו ערבים-מוסלמים והיו ערבים-נוצרים. והיום אתם, היהודים שסבלו מרדיפה, שסבלו מדעות גזעניות, מאמצים כלפי אחרים, כלפי הערבים, את מה שאתם שנאתם, את מה שאתם הוקעתם. וכפי שאמר גם חברי, לאור הגאווה שלנו, התרבות שלנו, אנחנו לא נסכים שמישהו יוכל להתייחס אלינו בעליונות, בפטרונות, בגישה אחרת מאשר גישה שוויונית. מי שידע לכבד אותנו, אנחנו בוודאי נכבד אותו.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לך על דבריך. אחרון הדוברים בנושא זה – חבר הכנסת חיים אורון.

חיים אורון (מרצ):

עשית שכתוב היסטורי.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

מדויק.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי, כדי שהשתיקה לא תתפרש כחוסר התייחסות, אני מבקש להתייחס גם לדבריו של חבר הכנסת סאלח סלים וגם לדבריו של חבר הכנסת טלב אלסאנע ולהזדהות באופן מלא – לא עם השכפול, או לא עם השכתוב ההיסטורי, שאני לא מוכרח להסכים לו עד הסוף, אלא עם המהות של הדברים שלו. הקטע של תיאור ההיסטוריה של העם היהודי לא היה מדויק, אבל אני מתייחס לקטע המהותי בדבריו.

ההזדהות שלי, כיהודי, עם תחושתך ועם עמדתך מביאה אותי לומר את הדבר הפשוט: לא רק שאתה לא תסכים; אני מקווה שגם רוב רובו של הציבור היהודי לא יסכים, כאשר מדובר בציבור הערבי, ואני מקווה ובטוח שבאותה צורה ינהג הציבור הערבי כאשר יעמוד על הפרק נושא שקשור בציבור יהודי או בחלק ממנו. מבחינה זאת אני באמת חושב ששותפות הגורל היא מעבר להיבט הלאומי שלך ושלי.

אני רוצה לחזור לנושא שעומד על סדר-היום. יכול להיות שהיה לנו יותר קל לחיות את חיינו לולא היינו צריכים מפעם לפעם לבחור בין טוב לרע ולקבל הכרעות והחלטות קשות ולבור את דרכנו בסיטואציה שמציאות מאוד סבוכה יוצרת אותה, בלי שאנחנו בוחרים בה, ולעתים גם איננו יכולים לכוון אותה כך שלא תעמיד אותנו בבוא הזמן בפני דילמות קשות. ואני שמח שבנושא זה אין מחלוקת שחוטכת בין חלקי הבית, עד כדי כך שאף אחד מאתנו, כך אני מקווה, לא מציע לחסוך מאתנו את ההתלבטות בבוא זמנה, על-ידי זה שנעצור את ההתפתחות; אלא אנחנו צריכים, כל אחד לשיטתו, כל אחד לערכיו, כל אחד לאמונתו, לבוא ולהכריע בין טוב לרע בשאלה מאוד מאוד מורכבת, אולי מהקשות ביותר שהמין האנושי יעמוד בפניהן – כל מכלול הנושאים הקשורים בהנדסה הגנטית ובשכפול הגנטי.

אני בהחלט אצטרף להצעת הסיכום שחבר הכנסת רביץ עומד לקרוא כאן, כי אני חושב שהיא מבטאת שלושה דברים, שבעיני נראים מרכזיים לעניין זה: האחד, רצון להיות שותפים, כעם וכמדינה, לתהליך המדעי הזה, על הסכנות שיש בו; השני, הצורך להגיד ולהזהיר כל הזמן, שיש דילמות מוסריות, ערכיות, דתיות ותרבותיות, שיהיה צורך לקבל עליהן החלטה; השלישי, צריך לעשות מאמץ, ככל האפשר – ואני מאמין שזה ניתן – שההכרעות הללו תתקבלנה על בסיס של הסכמות רחבות מאוד בין גישות שונות, נקודות מוצא שונות ותפיסות שונות.

נדמה לי, שאם נלך בדרך הזאת, אנחנו יכולים לתרום, כמדינת ישראל, תרומה ייחודית לתהליך עולמי שמתרחש, ואולי לתרום תרומה, מנקודות המבט המוסריות, גם לגיבוש אותה אתיקה, שאני מקווה שתצמח בנושא הזה בבוא הזמן, ובעצם הקווים שלה כבר מתחילים להיווצר עכשיו, והם עדיין לא הגיעו עדיין לשלב של בשלות, אבל עוד חזון למועד, אני מאמין שהם יגיעו, ונצטרך לקבל החלטות קשות.

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת אורון, תודה על דברייך, שיש בהם בהחלט טעם של סיכום.

ובכן, רבותי חברי הכנסת, יש לנו כאן הצעת סיכום מטעם הסיעות – הליכוד-גשר-צומת, ש"ס, מפד"ל, מרצ, יהדות התורה, מד"ע-רע"ם, בנושא שכפולים גנטיים. אני מבקש לקרוא לחבר הכנסת אברהם רביץ כדי שיקרא את הצעת הסיכום. בבקשה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הצעת סיכום בדיון על שכפולים גנטיים, מטעם הסיעות – הליכוד, ש"ס, מפד"ל, יהדות התורה, מרצ, מד"ע-רע"ם:

הכנסת ממליצה להקים ועדה המורכבת מאנשי מוסר, דת, מדע, תרבות, אתיקה והגות לדיון בנושא.

הכנסת קוראת לאנשי המדע והטכנולוגיה לנהוג כחוקרים מחד גיסא, ומאיך גיסא לנהוג בזהירות וברגישות ובהתחשבות בענייני דת, תרבות, חברה ומשפחה.

כמובן, התפתחות טכנולוגית לרפואת בני-אדם ולרווחתם – מבורכת, וגם זאת – בזהירות.

הוועדה תהיה בקשר עם ועדות דומות בעולם. תודה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת אברהם רביץ.

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד הצעת הסיכום, שזוכה כבר מלכתחילה לקונסנסוס של כל חלקי הבית הנוכחים כאן? אפשר להצביע.

הצבעה מס' 9

בעד הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' רביץ – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

הצעת הסיכום שהביא חבר הכנסת א' רביץ נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

ובכן, שמונה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. הצעת הסיכום של חבר הכנסת אברהם רביץ מתקבלת.

שאלות בעל-פה

היו"ר י' לנקרי:

נעבור לנושא הבא: השר לביטחון פנים ישיב על שאלתא בעל-פה מס' 162, מאת חבר הכנסת חיים אורון, בנושא: חקירות חירשים במשטרה. בבקשה, חבר הכנסת חיים אורון.

חקירות חירשים במשטרה

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, הגיעו אלי תלונות מספר – ואני העברתי אותן בפירוט גם אליך – על מקרים שאירעו בחודשים האחרונים, ובהם חירשים הוזמנו לחקירות במשטרה או למתן עדות בתחנות משטרה, במקרה זה בירושלים, ולמרות בקשתם, לא הועמד לרשותם מתורגמן.

רצוני לשאול:

1. מה הן תקנות המשטרה בנוגע לחקירות חירשים?

2. מה נעשה לבדיקת מקרים אלה?

3. מה תעשה המשטרה בנדון בעתיד?

היו"ר י' לנקרי:

תודה. כבוד השר, בבקשה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, תשובה על שאילתא של חבר הכנסת חיים אורון, בנושא: חקירות חירשים במשטרה.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת חיים אורון, שנושא חקירת חירשים ואילמים הוסדר במשטרת ישראל כבר בשנות ה-70.

עם הזמן התגלו בעיות ביישום הנוהל, ולכן המשטרה הגיעה להסכם עם אגודת החירשים והאילמים, ולפיו תסתייע המשטרה במתורגמנים שיוסמכו ויומלצו על-ידי האגודה.

המשטרה תשלם תמורת התרגום. התשלום יכלול את התרגום עצמו, נסיעות של המתרגם מביתו למקום שאליו הוא מוזמן ובחזרה, וכן עבור משך הזמן שמלאכת התרגום נמשכת.

רשימת המתורגמנים ותעריפי התרגום משתנים מעת לעת.

לגבי המקרים שהוזכרו בשאילתא שלך, הבירור הועבר ליחידה הנוגעת בדבר – מחוז ירושלים. גם בהעדר פרטים, בשלב זה נראה לכאורה כי הטיפול היה שגוי, ולא עלה בקנה אחד עם ההנחיות הקיימות. כלומר, העלאתה של השאילתא שלך היתה במקום, ובהחלט יש סיבה לבדוק את הנושא, כי בעצם לא עבדו לפי ההוראות.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לשר לביטחון פנים. האם לחבר הכנסת אורון יש שאלה נוספת? בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

כן. ראשית, אני רוצה להודות לשר על תשובתו. שנית, בחרתי להפוך את הנושא – אף שהעברתי אותו בכתב לשר – לשאילתא בעל-פה, כדי לעורר את המודעות הציבורית לנושא הזה.

מותר פה להעיר בהערת ביניים, שבועדת הכספים בחרו בחבר הכנסת נסים דהן ובי כוועדת משנה לקידום שורה של נושאים שקשורים לציבור החירשים בארץ, שלא רק שהם, כידוע, לא שומעים, לפעמים אין להם גם קול מספיק חזק כדי להעלות את בעיותיהם.

המקרים הקונקרטיים מפורטים, והשר אמר שהוא חושב שהם נכונים. אני חושב שצריך לעשות מאמץ מחודש במשטרה, ואני מקווה שבתקופה הקרובה חבר הכנסת דהן ואני נצליח יחד להביא כמה תיקונים בתקנות ובחקיקה שיחייבו באופן ברור יותר ליישם החלטות קיימות, כמו במשטרה. דרך

אגב, לחירשים יש גם תקציב של עד עשר שעות תרגום בשנה שהם זכאים לו ממשרד העבודה והרווחה. אנחנו מנסים להגדיל את הסכום ואת הכמות ואת היקף הנושא הזה. חשוב להביא למודעות ציבורית את זכותו המלאה של אדם חירש לקבל, במידת האפשר, את השירותים בכלים שיאפשרו לו להבין, לתקשר ולהתקשר בצורה המרבית, ולא תמיד אנחנו מספיק דואגים לכך. אני מקווה שנעשה זאת.

אנחנו מתכוונים לעשות פעולה נוספת כדי לחייב את כל מוסדות הציבור, נוסף על פרסום מספרי הטלפון שלהם, לפרסם את מספרי הפקס שלהם, כי הפקס הופך היום למכשיר מאוד קומוניקטיבי לציבור החירשים, ולחייב אותם לענות בפקס באותה מתכונת, כמו שהם חייבים לענות בטלפון כאשר מדובר באזרח שומע.

כפי שאמרתי, אני השתמשתי בכלי הזה של שאילתא בעל-פה כדי לעורר באופן מהיר את הנושא, ואני שמח על תשובתו של השר.

הי"ר י' לנקרי:

תודה לך, חבר הכנסת חיים אורון. שותפך הנאמן לעניין, חבר הכנסת נסים דהן, מבקש גם הוא שאלה נוספת.

נסים דהן (ש"ס):

תודה, אדוני היושב-ראש. אני אשאל לא בנושא של תרגום לחירשים אלא בנושא תרגום לנחקרים. פורסם בעיתון – מקומי, כנראה – מודיעין שלנו, שבתקרית שהיתה בין שוטר לאזרחית עולה חדשה מקולומביה, שלא ידעה לדבר ברור את השפה העברית – מכיוון שהיא עולה חדשה, לשמחתנו – נוצרו שם תקלות והאשמות הדדיות, כיוון שהשוטר התעקש לדבר רק אתה ולא עם מתורגמן, במקרה זה בעלה הישראלי שמדבר עברית שוטפת. השוטר התעקש לא לדבר אתו, אף שהיא הסבירה שהיא לא מדברת עברית ולא מבינה את השפה, היא מבינה רק ספרדית. סירבו לדבר עם בעלה, רצו לדבר רק אתה, ובסוף התפתחו שם האשמות הדדיות של תקיפת שוטר, אזרח הטוען ששוטר תקף אותו. אילו נתנו לבעלה לעשות את מלאכת התרגום, היו חוסכים את כל האי-נעימות הזאת.

אדוני השר, האם למשטרה יש הוראות ברורות בנושא זה, לפחות כמו לגבי החירשים?

הי"ר י' לנקרי:

לפני שכבוד השר ישיב, יש לנו עוד אפשרות למיצוי שאלה נוספת, ויעשה זאת יושב-ראש ועדת העבודה והרווחה, חבר הכנסת מקסים לוי. בבקשה.

מקסים לוי (הליכוד-גשר-צומת):

אני בהחלט שמח על התשובה של השר לביטחון פנים ועל שאלותיהם של חברי הכנסת. עניינם של החירשים מעורר בוועדת העבודה והרווחה שאלות רבות, כדוגמת השאלה הנוספת בקשר לפקס.

אדוני השר, אני חושב שמן הראוי, שבמוקד שבו יושב המודיעין או השוטר יהיה פקס. אני בדקתי ומצאתי, שכאשר מגיע פקס למשטרה מביתו של חירש או אילם, הפקס לא יגיע ליומנאי, כי הפקס לא מצוי ליד הטלפון במרכזייה.

אילו היה הפקס מצוי ליד הטלפון במרכזייה, הוא היה כלי עזר חשוב מאוד לחירש ולאילם – כמו מגן-דוד-אדום, למשל, או כמו שירות החירום של העירייה. אני חושב שיש הצעת חוק בנדון, ואם השר לביטחון פנים ישים דגש בנושא הזה, זה יעזור מאוד לאותם אנשים שנגזר עליהם להיות חירשים ואילמים.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת מקסים לוי. ישיב השר לביטחון פנים, בבקשה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

ראשית, אני רוצה להודות לחברי הכנסת שהעלו את הסוגיה. אני חושב שהחירשים והאילמים במדינת ישראל זכאים לקבל את מלוא תשומת הלב.

כמי ששומע באוזן אחת בלבד, אני יכול להבין חצי מן הבעיה, ואני מודה לכם על שהעליתם כאן סוגיות, וחבר הכנסת מקסים לוי הוסיף עליהן.

אשר לפקס, אני חייב לבדוק. אלה דברים שאני לא מודע להם.

אשר לתרגום מעברית לשפה אחרת, המקרה לא מוכר לי. תעביר לי את כל הפרטים ואני אטפל בעניין הזה. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לשר לביטחון פנים.

הצעות לסדר-היום

יחסי חילונים-דתיים בפרדס-חנה ובמגדל-העמק

היו"ר י' לנקרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום – הצעות לסדר-היום מס' 3388, 3389, 3392, 3396, 3406, 3423, 3434 ו-3440, הקשורות גם הן לשר לביטחון פנים, בנושא: יחסי חילונים-דתיים בפרדס-חנה ובמגדל-העמק. יעלה ראשון את ההצעה לסדר-היום חבר הכנסת צבי ויינברג. אחריו – חבר הכנסת אבנר חי שאקי. מוקצבות שלוש דקות בלבד, שכן זו הצעה דחופה.

צבי ויינברג (ישראל בעלייה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במסורת היהודית שאני ינקתי ממנה, ואני חושב שאני קשור למסורת עתיקת-יומין, הרמת יד של יהודי נגד יהודי, בכל מקרה, ובמיוחד הרמת יד של קבוצת יהודים חובשי כיפות בשבת – פסולה אלף פסולים.

לפי העיתונות, בפרדס-חנה, בשבת, תקפו יהודים חובשי כיפות יהודים חילונים, או יהודים שאינם שומרי שבת, באבנים, בבקבוקים, הכו בהם, חתכו גם צמיגי מכוניות, רדפו ואיימו על חברי ועד השכונה שצילמו בשכונה.

אין לי ספק שזה איסור מוחלט לפי המסורת שאני מכיר. זה מצד אחד.

נסים דהן (ש"ס):

שמעת את האגדות על הרוסים בישראל? גם זה כתוב בעיתונות.

צבי ויינברג (ישראל בעלייה):

זה לא הנושא שעומד על הפרק.

נסים דהן (ש"ס):

אני רק רוצה להזכיר לך מה העיתונות כותבת על הרוסים.

צבי ויינברג (ישראל בעלייה):

חבר הכנסת דהן, בנושא הזה אני עוסק מרגע שהגעתי לכנסת. הגשתי שלוש הצעות חוק בעניין הזה, ואחת מהן תעלה – – –

נסים דהן (ש"ס):

בנשימה אחת אתה מסתמך על העיתונות – – –

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת דהן, חבל לקחת יתר על המידה מזמנו של הנואם.

צבי ויינברג (ישראל בעלייה):

אני מדבר על "מעריב" מ-1 בדצמבר 1997, כתבה גדולה מאת דוד לביא, אני מדבר על עיתון "הארץ", אני מדבר על "ידיעות אחרונות".

יש כאן עוד ידיעה, שבמגדל-העמק פוצצו מכונית של בעל חנות שהשכיר אותה למי שמכר בשר לא-כשר. גם כן עניין שקשור, כנראה, לאנשים דתיים או חובשי כיפות שהשתמשו באלימות נגד יהודים.

מצד שני, אני קורא שבאותה שכונה, בפרדס-חנה, החילונים, הלא-דתיים הביאו בשבת להקה ברזילאית רעשנית, כדי להגן, כנראה, על זכויותיהם להתנהג בשבת כפי שהם רוצים. בשבילי זו פרובוקציה ממדרגה ראשונה. קראתי גם שחברת הכנסת ענת מאור הגיעה לאותו מקום כדי להזדהות. בשבילי זה כמו מי ששופך שמן על המדורה, וזה פסול.

אני קורא מדוכן הכנסת לרבנים הראשיים, לרבני מועצת גדולי התורה, חכמי התורה, להוציא פסק-דין, כי בכל המסורת שלנו ובכל הכתבים שלנו אסור להשתמש באלימות, במיוחד כדי להגן על שם שמים; אין שום הצדקה לאלימות, אפילו אם היא לשם שמים. מצד אחר אני קורא למנהיגים של החילונים – אם יש דבר כזה – בכל אופן יש בכנסת סיעה שקוראים לה מרצ, שמעלה את העניין של חופש פולחן וחופש התנהגות, נגד כפייה דתית וכו', ואומר כי פרובוקציות מסוג זה, ששמענו עליהן באותה שכונה, מוכרחות להיפסק.

לפי מה שאני יודע, מה שקרה לאחרונה זה תקדים. נדמה לי שזו הפעם הראשונה שהיתה התחלה של מלחמת תרבות בשכונה, בעיר בישראל, לא כמו ברחוב בר-אילן, שאיזה בחור זרק אבן. כאן מדובר על מקרה מאורגן משני הצדדים, שמוביל לאלימות, מוביל לחילול השם, ואנחנו מוכרחים לעשות הכול כדי להפסיק את זה. אני מודה לך, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' לנקרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת צבי ויינברג. רשות הדיבור לחבר הכנסת אבנר חי שאקי.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, עמיתי חברי הכנסת, מה שאירע בשבת בפרדס-חנה עצוב ומדאיג. עצוב מפני שיהודים עמדו מול יהודים ופגעו זה בזה, ומדאיג מפני שהעילה המיידית היתה התנגדות לכך שיש שם ישיבה ובית-כנסת ומתפללים יהודים. יש אפילו מי שהודתה בפומבי שהיא שמחה שהיא התנגדה, כי היא רוצה שבית-הכנסת הזה יעקר ממקומו.

אני שולל אלימות מכל סוג שהוא, ומכל צד שהאלימות תבוא, אני בטוח שכולנו בכנסת, ובכלל זה – בשדולה, בלובי ליחסי חילונים-דתיים, שוללים כל אלימות לסוגיה. אנחנו מאמינים בהבנה, בהידברות, בסובלנות ובשכנוע הדדי. ברור לי כשמש, כפי שאמר לי הרב בובליל – הוא נמצא שם כבר 17 שנה – שכל העניין הוא שפשוט קבוצה מסוימת של תושבים אינה רואה בעין יפה קיומו של בית-כנסת במקום. הדבר מעורר מחשבות נוגות.

לפני חודש מצא סקר של "גאלופ", ש-56% מאזרחי ישראל משוכנעים, שמלחמת אחים היא בלתי נמנעת, חלילה, אם על רקע של העימות דתיים-חילונים, ואם על רקע של ימין ושמאל, ניצים ויונים. פירושו, שכעם אנחנו עדיין מצויים רק בשלב של התהוות, ולא למדנו שהאחדות היא ערך עליון, ושהמשותף רב בהרבה מן המפריד. איננו יודעים זאת דיינו, ומכאן חוסר היכולת להשתלט על הרצון לגונן על עמדתך ויהי מה.

אני קורא מכאן קודם כול לאנשי השכונה הזאת, נווה-רותם, לעשות מאמץ עילאי, ולשבת ולהידבר. חובה היא לשמוע ולהקשיב. לצערי הגדול, פורסמו עשרות מאמרים בשנה-שנתיים האחרונות בנוסח: בואו ניפרד; בואו נחלוק; אנו שני עמים, שתי תרבויות. אלה התבטאויות מסוכנות ביותר. רק חלשי אופי, אנשים שידיעותיהם ביהדות חלשות מאוד, יכולים להגיע למסקנה, שעקב חילוקי דעות ומחלוקת אידיאולוגית יש מקום לניקוב צמיגים מצד אחד, ולהשלכת אבנים מצד אחר, לקללות, לגידופים, ולהבאת להקות רקדנים ורקדניות אל חצר בית-הכנסת, כדי להוציא את המתפללים כמעט מדעתם.

אני קורא בזה להתעשתות ולשיקול דעת. אני שמח שעומדים להשתתף בדיון כאלה שמאוד הייתי רוצה לשמוע את דעתם. בואו נוציא מן המילון סמכות, או זכות, של אזרח כלשהו לעקור אזרח אחר כלשהו ממקומו בשל שוני באמונות ובדעות. לא יעלה על הדעת, שמפני שקבוצת אנשים מאמינה בקדוש-ברוך-הוא ורוצה להתפלל, היא תמצא את עצמה מיותרת; מצד אחר, לא יעלה על הדעת שיינקטו אמצעים פיזיים ואלימות פיזית, כדי לממש את הזכות הזאת, כנגד התושבים המתנגדים. אחים הם, וכך יש להתייחס אליהם.

ברור, אם כן, שרק סובלנות אמיתית, רק תפיסה של "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", רק ניסיון להבנה ומאמץ מוגבר לזהות את המשותף בהשקפותינו ובתוכניותינו יפיגו את המתח. הסקרים האלה מבעיתים, מפחידים. די לנו בכל האימה שיש סביבנו; די באיבה ובשנאה שבתוכנו ומסביבנו. אל נוסף

לשנאה הזאת שנאה פנימית מיותרת ומזיקה. לשם כך יש צורך בהתעלות של המנהיגות, בהתעלות של התושבים. אותה אזרחית אמרה – אמרו לי שזה היה גם בטלוויזיה – שהיא תעשה הכול כדי שבית-הכנסת לא יישאר שם. אסור שאמירה זו תישאר ללא תגובה ראויה, גם מהמשרד לביטחון פנים וגם ממינהל מקרקעי ישראל. לא ייתכן למנוע מיהודים דתיים לקיים בית-כנסת ובית-מדרש רק מפני שחלק אחד מן התושבים הוא גדול יותר, ואינו רוצה לראות בתוכו חובשי כיפות או דתיים. מצד אחר, שום אדם דתי אין לו זכות, לא דתית ולא מוסרית, להרים יד, לפגוע בזולתו ולנקב צמיגים. משה רבנו, עליו השלום, הצטיין על במת ההיסטוריה בפעם הראשונה כשאמר: "למה תכה רעך". הכאת רע היא היא מקור כל האסונות, בעבר בהווה ובעתיד.

מכאן הקריאה לכולם לאיפוק, לסובלנות, להבנה, להתגברות. אני קורא לחברי בכנסת, בלובי הזה, להתכנס בקרוב כדי להשמיע את קולנו המשותף בכנסת, במליאה וגם בשדולה. אני בטוח, שיש בעם קולות המחייבים ניסיונות הבנה ומניעת כל הסלמה באלימות הזו, מפני שהיא יכולה לסכן את עתידנו. אני בטוח, שהקול הצלול, השפוי והבריא הזה הוא שינצח, בעזרת השם. אני מודה מראש לכל מי שיתרום בכיוון הזה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת אבנר חי שאקי. אנא סייעו בידי, רבותי חברי הכנסת, לשמור על מסגרת שלוש הדקות. הדובר הבא הוא חבר הכנסת דוד צוקר. אחריו – חבר הכנסת חיים דיין.

דוד צוקר (מרצ):

אני אאמץ את מושגי שלוש הדקות של חבר הכנסת שאקי.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לבי לשר המשטרה, שצריך לענות על העניין הזה; זה מסוג הסכסוכים שמי שחושב שהמשטרה יכולה לפתור אותם חי בעולם אופטימי. המשטרה נחלצת לעניין, כי הדברים האמיתיים לא נפתרים. הרי לא מדובר, חלילה, בתופעה של עבריינות, אלא באיזו תופעה חברתית שלא למשטרה לעסוק בה, כל זמן שלא עוברים על החוק, כמובן. אף שכל הנראה יש שם כמה מבנים לא חוקיים – אני לא רוצה להיכנס לעניין הזה – כי הקרוונים שהציבו שם, תלמוד-תורה, כנראה אינם חוקיים, לא בזה דברים אמורים.

אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, על-פי הגרסה החילונית, הסיפור שם הוא לא טוב, הוא לא מאוד אופטימי. אני רק אקרא לכם, חברי, ופה אני רוצה להגיד "חברי", לא "חברי הכנסת", שניים-שלושה משפטים מתוך הכרוז הזה שחולק בשבת האחרונה, וזה כרוז לא טוב, זה לא טוב. זו אזהרה מפני הנקראים מתייוונים, שניסו – אני מצטט – לשרוף בית כשידעו ששוכנים בתוכו ספרי תורה, וכעת גם פתחו מרכז ללימודים נגד היהדות, לחנך את ילדינו ומשפחותינו לדת אחרת. שומר נפשו ירחק מההסתכנות בפניהם וכל מגע עמהם שמא יידבק מהחידק הארסי שבתוכם נגד היהדות. זה ממש לא טוב. הייתי אומר, זה אפילו רע מאוד. מי שחושב שעל זה לא תבוא תגובת נגד, טועה.

על-פי הגרסה החילונית – אני לא הייתי במקום, כמו שאר חברי, בשבתות האחרונות, ולכן אני רוצה להיות זהיר, אבל על-פי הגרסה שהביאו באוזני, מדובר על פעולה שיש בה הרבה אגרסיביות מצד

הרב בובליל ותומכיו, שיש בה הרבה ארוגנטיות, שיש בה הרבה שחצנות. נחלצו לשם אנשים שגרים באזור נפרד, שהם חלק מהשכונה, אבל באזור נבדל, והם מגינים, בין השאר, על הרכוש שלהם. חברים, הם השקיעו שם את מיטב העבודה והם מגינים, בין השאר, על הרכוש שלהם.

הפעלת האלימות, ככל הנראה, גררה גם פרובוקציות מן הצד השני, החילוני. כלומר, זו הסלמה שכבר לא יודעים מי התחיל בה. לך תגיד עכשיו מי התחיל ומי לא התחיל. אבל, אם הכרוז הזה הוא סימן לרוח הדברים, עם זה אי-אפשר ליישב סכסוך גם אם השר קהלני ישלח לשם ארמיות שלמות של שוטרים. אם זו תהיה רוח הדברים, לא ייפתר שם כלום. שוטרים לא פותרים את הבעיות הללו.

אני יכול להצטרף כמובן לקריאות לפיוס, להוריד טונים וכו' וכו', אבל השאלה היא עד כמה זה ישפיע על התושבים שגרים במקום הזה, שבאמת הגיעו לאוקטבות רמות מדי, צורמות מדי. אני רק יכול לומר דבר כללי, חלק מהחברים כאן יודעים את עמדתו, ואני יודע ששאקי לא אוהב אותה, אבל, חברים, אם נרצה למנוע את זה בעתיד, אנחנו נצטרך להכיר בעובדה הבריאה, שרצוי שמגורים יהיו נבדלים, שאנשים יגורו בסמוך זה לזה ולא זה בתוך זה, לא בית ליד בית, משום שאנשים קנאים לאורחות החיים שלהם. הם באמת קנאים לאורחות החיים שלהם. הדתיים והחרדים קנאים, אגב, גם אנחנו קנאים לאורחות חיינו, הם חשובים לנו, הם על-פי אמונה ועל-פי השקפה. מי שחושב שאפשר באותה שכונה לשים אנשים שקנאים כל כך לאורחות חיהם, טועה ומרבה מדון. יש לנו מכה משותפת מספיק רחב, מספיק עמוק ומספיק מקיף כדי שאנשים יגורו שכונה ליד שכונה, פרויקט ליד פרויקט, ולא פרויקט בתוך פרויקט.

אינני מאמין שיש פתרונות אחרים זולת זה. בכל מקום כמעט שבו בעלי השקפות עולם ברורות ומקוטבות זו לזו התגוררו זה ליד זה, זה גרר קטטות, זה גרר מדון, זה גרר מדינים, וזה עלול לגרום לדם.

אני קורא לכל הצדדים לבוא ולומר לאנשים להוריד את הטון כדי להיכנס להידברות, כדי שלא להשאיר את העבודה הזאת למשטרה. לא מדובר פה בעבריינים, שהמשטרה צריכה לבוא ולהסדיר את היחסים ביניהם. הכול צריך להיות על-פי הכלל של כיבוד השקפת עולם. אבל, חברים, זה כיבוד השקפת עולם גם של מי שנדמה לכם שהוא מתייוון. אתם תצטרכו לכבד גם את השקפת העולם שלנו. אנחנו נתבע גם מהאנשים שלנו לכבד את השקפת העולם שלכם.

הי"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת דדי צוקר. רשות הדיבור לחבר הכנסת חיים דיין, ואחריו – לחבר הכנסת נסים דהן.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, מכובדי השר, המאבק שלנו הוא על החופש והזכות לבחור את דרכי היהדות, אם להיות יהודי חילוני, יהודי רפורמי, יהודי חובש כיפה סרוגה, יהודי חובש כיפה שחורה, או כיפה לבנה של נחמן מאומן, או חרדי ספרדי או חרדי אשכנזי, עם שטריימל או בלעדיו.

ריבוננו של עולם, שבחר את העם היהודי, הוא נתן לו דרך ואמר גם לאלה שמאמינים בדרך: כך לא מקרבים חילונים ליהדות.

הרי מה הוא בא ואמר לנו? – אחד הדברים הפשוטים ביותר. לנו הוא אמר: ואהבת לרעך כמוך. אחד הדברים שאדם צריך לדעת הוא מה זה "ואהבת לרעך כמוך". משמעות הדבר, שמה שאתה אוהב, ותר עליו ותן לחברך כדי להראות לו מה המושג של "ואהבת לרעך כמוך". כלומר, אני צריך היום ללכת לבן אדם שאני לא מכיר, ואם הוא אומר לי: תראה, מתאים לי הז'קט שלך, אני צריך להסיר ולתת לו אותו, כי אני אוהב אותו, יהודי כנגד יהודי.

אבל מה הוא אמר לבני ישמעאל? הוא אמר לבני ישמעאל: אל תעשה לחברך מה ששנוא עליך. הוא אמר לו: אל תאהב אותי, אבל גם אל תעשה לי רע. אני לא צריך שתאהב אותי, אבל מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך, אל תעשה לי את מה שאתה שונא. אל תאהב אותי, אל תיתן לי כלום, אבל גם אל תעשה לי נזק.

אי-אפשר לכפות על אדם לשנות את אורח חייו, אבל לא ייתכן שחילונים ייכנסו לשכונות של חרדים, כמו שאני רואה כאן בצומת שמואל הנביא. דווקא בשבת מרצ מצאה לנכון, כדי לשמור על חופש התנועה, לעבור דרך בתי החרדים. אותו דבר אני רואה שקורה בפרדס-חנה. אני מזדעזע. למה אזרחים צריכים דווקא ללכת נגד ולהפריע זה לזה? ריבוננו של עולם, אני שומע יהודי שבא ואומר: אני אמנע הקמת בית-כנסת. הייתי בטיול במרוקו וראיתי איך מלך מרוקו שם שומר, שם שוטר ליד כל בית-כנסת כדי שיהודי יוכל להתפלל. ריבוננו של עולם, במדינה של גויים. אני במדינה של יהודים לא יכול להקים בית-כנסת במקום שאני רוצה להתפלל.

אבל, אני מאשים גם את הדתיים. הרי אחד הדברים שמצווה כל דתי זה לקרב את אחיו לדרך האמת בדרכי נועם. מה קורה במצב הזה? איך אנחנו מקרבים יהודים בדרכי נועם – בחיתוך צמיגים? בתופים? בהפרעה לתפילה? בחרדים נגד חילונים?

אני תושב מגדל-העמק. אני רוצה להגיד לכם, רבותי חברי הכנסת, בואו ללמוד דוגמה אישית מהרב יצחק דוד גרוסמן. איזו דוגמה, איזה אדם נפלא.

הי"ר י' לנקרי:

אכן, דוגמה נפלאה.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

זה אדם שידוע לקרב לבבות. זה אדם שמסוגל ללכת לבית-הכנסת עם טלית, וביום שבת, כשאני יוצא בבוקר לבית-הכנסת, הדרכים שלנו נפגשות, ואנחנו יורדים ביחד. עוצרים לידו רכבים, ואומרים לו: שבת שלום, כבוד הרב. הוא אומר להם: שבת שלום. הם ממשיכים בדרכם והוא ממשיך בדרכו.

אתה יודע מה, גם פתחו חנות למכירת בשר חזיר. אני אלך לקנות בחנות בשר חזיר? אתה, הרב נסים דהן, תלך לקנות בחנות בשר חזיר? יש אוכלוסייה שבאה למדינת ישראל, הם לא יהודים, 33% מהעלייה מברית-המועצות, לצערי הרב. הם אוכלים בשר חזיר. החרדים יקנו ממנה? הדתיים יאכלו בשר חזיר? מי שהתחנך על דרך התורה יאכל את זה? מי שרוצה לקנות בשר חזיר, נצרת רחוקה 6 קילומטרים משם, הוא לא יכול לקנות?

אז הולכים ושורפים. אלימות. שורפים חנות של בן אדם שבסך הכול השכיר אותה למישהו אחר. עשו לו נזק. זה במקרה חבר טוב שלי, שלמד אתי בכיתה 12 שנה. הוא השכיר את החנות. הוא יודע מה הולכים למכור בחנות? יש לו זכות לבוא ולקבוע מה ימכרו בחנות שלו? אז הלכו ושרפו את החנות ועוד איימו על חייו, על חיי ילדיו, חיי אשתו, אמו, אביו ואחיו. ואלה דווקא אנשים דתיים. אני מתפלא. אלה לא דרכי העם היהודי. אלה לא דרכי נועם, להביא אותו לאהבת ישראל.

אני רוצה להגיד לכם, חברי הכנסת: אני מגנה אלימות פיזית ומגנה אלימות מילולית. אני זוכר, גם כשפתחו קולנוע בשבת במגדל-העמק, עמדו שם הדתיים, התפללו ערבית בערב שישי, עד שהמקום הזה נסגר. לא באו ודפקו על דלתות ומנעו הקרנת סרטים. בדרכי נועם האנשים הבינו שזה מיותר, ושהשבת הרבה יותר חשובה. אבל, יש אנשים שכל השבוע עובדים וחושבים שהשבת שלהם היא חופש לטיולים. אז בואו ונחפש את הדרך האמיתית לקרב את עם ישראל –

דוד צוקר (מרצ):

בדיוק.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

– ולא פה, בתוך עם ישראל, לגרום לשנאת חינום ולקרע בעם היהודי, כאילו אנחנו האויבים של עצמנו. עד לאן העם הזה יכול להוביל? עד לאן העם הזה יכול להגיע? להוביל למצב כזה שחילונים יסתובבו עם דיסקית ויגידו: זאת המזוזה שלי? זה מה שאני רוצה להגיד להם?

היו"ר י' לנקרי:

לסיום.

חיים דיין (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, לסיום: אתמול ישבתי בראשון-לציון והאזנתי דווקא לרשת חרדית. ישבתי עם גיסי, שגם חזר בתשובה, ושמעתי מה הם משדרים. שאלתי את גיסי: למה הוא משדר ויכוחים בין חילונים לדתיים? הוא אומר לי: חיים, תשמע – דיברתי עם הקריין שם – אני החלטתי לשדר שאלות שדווקא אזרח שלא מאמין בתורה והכופרים הכי גדולים יבואו וישאלו אותן. אולי בדרך הזו אדליק איזה ניצוץ קטן, כדי שיבינו מה הערך היהודי.

רבתי, בדרך מלחמה אנחנו נגיע למצב של קרע עמוק מאוד בעם, ואנחנו לא צריכים את זה ולא זקוקים לזה – לא לדוגמה לנו ולא לדוגמה לגויים. תודה רבה.

הי"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת חיים דיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת נסים דהן, ואחריו – לחבר הכנסת אברהם רביץ.

נסים דהן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, לא מזמן פורסמו בעיתונות העולמית שני מקרים: מקרה אחד בעיר קיט ונופש בשווייץ, שפתאום החליטו שסוגרים את העיר בפני יהודים חרדים – "יודנריין" של המאה ה-20. מקרה שני הוא של בית-מלון, גם הוא, לצערנו הרב, בשווייץ, שסירב לארח רב מלונדון, בטענה שהוא לא מארח יהודים. המקרים האלו פורסמו בעיתונות העולמית, וכזכור לכולנו, הם יצרו סערה גדולה – איך ייתכן במאה ה-20, 50 שנה לאחר השואה, כשחשבנו שאירופה למדה לקח מהאנטישמיות הנוראה שהיתה לפני 50 שנה, שמקרים כאלה חוזרים על עצמם?

מורי ורבתי, כנראה הזעזוע שלנו הוא סלקטיבי. זה לא קרה בשווייץ. זה קרה פה, במדינת ישראל. תושבים יהודים חרדים, ש-17 שנה גרים ביישוב, קיבלו שטח עבור מוסדות החינוך שלהם במקום מסוים בפרדס-חנה. סמוך לאותו שטח הוקמה שכונה. נכון שהוקמה שכונה עבור יהודים לא דתיים. רוב הרוכשים שם הם יהודים לא דתיים. אבל, מטבע הדברים, מכיון שאותה שכונה היא בסמיכות לאותם מבני ציבור ומוסדות חינוך של התושבים הדתיים בפרדס-חנה, כמה משפחות – המספר לא ברור לי, כיוון שמהבירורים שערכתי יש הבדלים בין המספרים שאני מקבל, וזה בין 10 ל-20 משפחות, ובואו נאמר שהכי ממעיטים אומרים שזה 10 משפחות – שכרו דירות בשכר חודשי באותה שכונת נווה-רותם. הם לא עשו את זה רק כדי להתגרות, כמו שמישהו פה רצה ליצור רושם. עשו זאת מהסיבה הפשוטה: מוסדות החינוך שלהם הוקצו על-ידי מועצת פרדס-חנה בסמיכות לאותה שכונה. קמה צעקה גדולה – "יודן-יוק"; לא רציתי להגיד "יודנריין".

דוד צוקר (מרצ):

עזוב. אל תגזים.

נסים דהן (ש"ס):

משם התחילה המחלוקת. אתה לא רוצה להיכנס לשאלה מי התחיל. אני מבין – זה לא נוח לך. זה התחיל מזה, שיהודים אומנם לא דתיים החליטו שבשכונתם לא יגורו יהודים דתיים, ואני לא מאשים אותם. אני מאשים את אלה שיצרו את האווירה, שבמקום שיש יהודים דתיים מייד יש מלחמות יהודים. אף אחד לא התכוון לזה – לא הרוכשים ולא אלה ששכרו שם דירות. אבל, ברגע שיצרו אווירה כזו, היהודים הנחמדים האלה, שהם אומנם לא דתיים וגרים בשכונת נווה-רותם, חששו מהשכנים

הדתיים. ואז התחילו שם מלחמות היהודים. זו לא אנטישמיות לשמה? זה מקרה יותר קל מהמקרה בשווייץ, שלא רצו לתת ליהודי חרדי – רב מלונדון, שאני מכיר אותו אישית – להתגורר בבית-מלון?

דוד צוקר (מרצ):

מה עם – – –

נסים דהן (ש"ס):

אני ממשיך, ואני מגיע אליך.

– במלחמה la guerre comme a la guerre, איך אומרים בצרפתית, חבר הכנסת דדי צוקר? כמו במלחמה. ודאי שאם השכנים החילונים יצאו בהכרזות שהם לא ייתנו לשום דתי לגור בשכונה הזו, אף שהוא לא עשה זאת מטעמים של מלחמת תרבות אלא מטעמי נוחות – בית-הכנסת שלו בסביבה שם, ותלמוד-התורה של בנו בסביבה, והוא מוכן לשלם 700 דולר לחודש שכר דירה, והוא לא עשה זאת רק בשביל המלחמות. בשביל מלחמות לא משלמים 700 דולר שכר דירה בחודש, אפשר להילחם במחירים הרבה יותר זולים – אז לעשות מזה מלחמת תרבות? אחר כך העיתונות מצליחה לשכנע את חבר הכנסת ויינברג ואת חבר הכנסת חיים דיין, שהוא פיקח, שכאן יש מצד היהדות הדתית, החרדית, איזו השתוללות, או כמו שכתוב: פוגרום.

היו"ר י' לנקרי:

צריך לסיים.

נסים דהן (ש"ס):

מה שקרה עם שלוש הסטודנטיות לא קיבל רבע כותרת ממה שקרה בפרדס-חנה, אף שמה שקרה עם הסטודנטיות, אלה היו דברים ברורים, שחור על גבי לבן, ובפרדס-חנה יש מחלוקת מהותית לגבי מה שקרה שם. ואני לא רוצה להכנס לוויכוח. לא הייתי שם.

אבל, על דבר אחד אני רוצה להתריע: לא ייתכן שבמדינת ישראל, אדוני השר לביטחון פנים – וזה נוגע אליך; עד עכשיו יכולת להגיד: סליחה, עם כל הכבוד, זה לא נוגע אלי. זה כן נוגע אליך – מעדויות של התושבים במקום, ולא מאחד ולא משניים, מתברר שהמשטרה, לצערנו הרב, מצדדת בצד אחד. זה לא תפקידה. תפקידה לשמור על הסדר, ואם יש הפרות, לדאוג לכך שייפסקו, וזה לא משנה מי עושה את הפרות, אם אלו דתיים או חרדים. אבל, לקחת צד בוויכוח, זה לא תפקיד המשטרה, ויש עדויות שהמשטרה היא בצד אחד של הוויכוח. אדוני השר, תבדוק את זה. דיברנו על כך אתמול. בדקתי את זה עוד הפעם אחרי השיחה שלנו, ואנשים מוכנים אפילו בתצהיר בפני עורך-דין לומר, שראו את מפקד המרחב יושב עם המשפחות החילונית ומתאם אתן דרכי תגובה נגד המשפחות הדתיות. זה דבר חמור, אם זה נכון. אני מאוד מקווה שזה לא נכון, אבל זה נמסר לי על-

ידי כמה אנשים וכמה גורמים שראו את זה. אני מאוד מקווה שזו טעות אחת גדולה. אבל, אם הדבר נכון, אדוני השר צריך לתת את הדעת על כך. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת נסים דהן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם רביץ.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, חבר הכנסת דדי צוקר, לא בעיקרון אלא בפרקטיקה, אני מסכים אתך שטוב לדתיים ובוודאי לחרדים לגור בסביבה משלהם, וכנראה גם טוב לחילונים לגור בסביבה משלהם. יש לעניין הזה הרבה סיבות, מעל ומעבר לסיבות של הפרעות של שבת וכן הלאה. אלה הן סיבות חינוכיות עמוקות של שני המחנות, ולא זאת השאלה.

כתבת כמה מאמרים חשובים בעניין, ובחלקם הגדול אפילו הסכמתי אתך ברמה התיאורטית-פרקטית. הגישה שלך היא בעצם גישה, אם נקרא לזה הסכסוך בין חילונים לדתיים – הבעיה הזו תיפתר ברמה הפרקטית. אני מסכים אתך, אבל לא זאת השאלה. אתה מדבר על הלכתא דמשיחא. הלכתא דמשיחא – כולם ודאי יגורו יחד. אבל אתה מדבר על מצב שאיננו קיים. הוא קיים במידה מסוימת, יש שכונות, יש קריות, היום יש אפילו ערים שרק דתיים גרים שם, ויש ערים אחרות, באופן בלתי מאורגן, שבהן 90% מהתושבים אינם דתיים כלל.

אבל, השאלה היא אחרת. השאלה היא מה עושים כאשר הדבר הזה עדיין לא בא לידי ביצוע, ולכן צריך להתייחס. צדק חבר הכנסת נסים דהן – אני לא משתמש בכל הציורים והדוגמאות שלו, אבל הוא בהחלט צדק. הרי השאלה האמיתית היא שלך ושלי: מה אנחנו עושים בחברה דמוקרטית, שבה אנחנו מאמינים בחופש הבסיסי ביותר של כל אדם לגור היכן שהוא רוצה?

אני גר בשכונה דתית, אבל בשכונתי שלי גרים אנשים שאינם דתיים, והכבוד ההדדי שיש בין היחידים, או בין שתי הקבוצות, הוא דבר שיכול להיות דוגמה, כי לא הגענו, חבר הכנסת צוקר, לאותו מצב שאתה מציע שנגיע אליו.

אני לא חי באוטופיה שהיתה חלק מהחברה, מהתרבות, מהניסיון לבנות כאן חברה שאלו ישפיעו על אלו, כאשר אלו חיים בתוך אלו. אני מאמין בהשפעה שיש לזה על זה, וודאי שאני מאמין בהשפעת אנשים דתיים על חילונים, אבל אני מאמין שההשפעה הזאת יכולה להיות קיימת בשני הכיוונים. אבל אני לא חושב, ואני חושב כמוך – שאכן טוב היה לו המצב היה בלי חיכוך. אבל אתה חייב להתייחס, ואני חייב להתייחס, ואדוני השר לביטחון פנים, גם אתה חייב להתייחס לעובדה שמבחינה חוקית האנשים רשאים לגור שם.

דרך אגב, הזכרת את הקרוונים, אם הם נמצאים שם באופן חוקי או לא חוקי. אני רוצה לומר לך, דדי, היינו בכמה מקומות לפני כמה שנים לבדוק את תנאי הלימוד של ילדי ישראל בבתי-ספר, ואתה התרגשת יותר ממני לראות כיצד לומדים ילדי בתי-ספר, תלמודי-תורה, ובאילו תנאים מחפירים, וזה

היה בניגוד לחוק, אבל אין ברירה. זה חלק מהפאשלה של עיריית פרדס-חנה, שהקציבה במקום מרוחק כזה לאנשים דתיים את מבני הציבור שלהם, ולא בסמוך לבתיהם – אבל אני לא מדבר על כך. אדוני השר לביטחון פנים, ואתה, חבר הכנסת דדי צוקר, היום הבעיה היא – – –

דוד צוקר (מרצ):

בסדר, אני מסכים אתך.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

לכן, אני אומר שני דברים. אני אומר לך, אדוני השר, גם קיבלתי עדויות שהזכיר כאן חבר הכנסת דהן. אני לא בדקתי שם אישית, ואני מצטער על שלא מצאתי את הזמן לנסוע לשם ולהתרשם באופן אישי, כי הבעיה חמורה מאוד. אבל באמת בדקתי – סליחה, קיבלתי עדויות מאנשים, לא מהקבוצה החילונית, ולכן אני מסייג זאת, שאכן המשטרה נהגה שם שלא באופן אובייקטיבי. אני כבר מסיים, אדוני.

לך, חבר הכנסת צוקר, אני זורק כפפה. עשינו כמה דברים ביחד פעם. אני מוכן – ואני בטוח שחבר הכנסת שאקי, שהוא ראש הלובי, איך אתה קורא ללובי שלך? חילונים-דתיים?

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

יחד – יחסי חילונים-דתיים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אני מציע שייסעו ארבעה חברי כנסת משני המחנות לשם, אבל מתוך הסכמה.

דוד צוקר (מרצ):

צריך הסכמה של התושבים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן, אבל אגיד לך מתוך איזו הסכמה. אני לא יכול לנסוע למקום במדינת ישראל, כאשר מראש אחת האלטרנטיבות היא שאני אוציא אנשים מבית מגוריהם.

דוד צוקר (מרצ):

בסדר, די, אני מקבל – – –

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אז בהסכמה הזאת אני מציע שנרים את הכפפה, תדבר אתה עם אנשיך. הרב נסים דהן מכיר שם הרבה אנשים, נקים משלחת ונעשה זאת מהר. ניסע לשם ונעשה שלום בין יהודים. תודה, אדוני.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

– – –

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת אברהם רביץ. אחרון הדוברים הוא חבר הכנסת אלכס לובוצקי, והוא אינו נוכח. על כן אני מזמין את השר לביטחון פנים אביגדור קהלני להשיב למציעים. בבקשה, כבוד השר.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, קודם כול, אני מלא הערצה אליכם על מרץ הנעורים שיש לכם בשעות המאוחרות של הלילה.

דוד צוקר (מרצ):

כבר אין לנו כוח ללכת הביתה – – –

השר לביטחון פנים א' קהלני:

כל הכבוד לכם, אתם מחזירים אותי לימי נעורי, כשגם ישבתי כאן והעליתי הצעות לסדר-היום ושאלות, אז באמת כל הכבוד.

אני רוצה להתייחס לנקודה שהעליתם, והיא באמת נקודה כאובה מאוד. העובדות עצמן – ב-29 בנובמבר היה עימות בפרדס-חנה, בשכונת נווה-רותם, ולפי הנתונים שנמצאים בידי כרגע, בשעה 09:30 הוזמנה להקה ברזילאית להופעה בחצר פרטית. בשלב מסוים יצאו חברי הלהקה מהחצר וצעדו לאורך המדרכה כמה מטרים, כמובן מתוך רצון להקניט, או כאות של שמחה, והמשטרה עצרה אותם והחזירה אותם חזרה למקומם.

למקום הגיעו 15 חרדים מתושבי השכונה, ואליהם הצטרפו אנשים נוספים משכונת רמז הסמוכה, שחלקם היו חרדים וחלקם היו חילונים, והתפתחה קטטה במקום. המשטרה צפתה וראתה מן הצד ששלושה התחילו לדחוף והיו אנשים חרדים. שלושה אלה עוכבו על-ידי המשטרה, אלה הם הנתונים, ושחררו לאחר מכן. הלהקה המשיכה להופיע במשך כל היום, עד 18:00, והיא ניסתה פעם נוספת לצאת לכיוון המדרכה ולצעוד לכיוון בית-הכנסת, והמשטרה עצרה.

יש בידי המשטרה סרטים, סרטי וידיאו וצילומים, ועדיין הדברים האלה נמצאים בחקירה. אני מניח שכתוצאה מכך יחקרו אנשים נוספים, ויכול להיות שיהיו מעצרים נוספים. אלה הן העובדות הישונות.

שמחתי לחוש דווקא היום – ואני מדבר על כל חברי הכנסת – שלא ראיתם את המשטרה כשק חבטות. היא חוטפת, בדרך כלל, במקרים כאלה, כאשר יש ריב. דיברתי עם המפקדים במקום ארבע-חמש פעמים בזמן האירועים, לפני האירועים ובהכנה לקראת האירועים. גם צפיתי בסרטי הטלוויזיה, וצפיתי לפני שבועיים או שלושה שבועות – לא הייתי רוצה לחמם את האווירה, אבל ראיתי תופעות משני הצדדים שאינן מובילות לכך שיש איזה רצון לחיות יחד במקום, או למצוא דרך לחיות כך במקום.

המשטרה איננה גוף שמיועד לפשר במקום, הוא מיועד לשמור על הסדר הציבורי, ולכך נועדו השוטרים. אני רוצה לומר לכם, שכפי שאני רואה את הדברים כרגע, לא עומד להיות שם שקט. אני חושב שנעשו כמה טעויות, יכול להיות גם של המועצה המקומית במקום. אני בכלל חושב שסובלנות היא דבר שצריך להיות בעמנו, וחייבים למצוא את הדרך לחיות ביחד. נראה לי כרגע, על-פי הנתונים שקיימים בידי, שלא הולך להיות שם שקט.

אני מבקש מכם, חברי הכנסת, אלה עם היוזמה, כפי שהיא עלתה כאן על-ידי הרב רביץ: אם תצליחו להגיע למקום, ותנסו להגיע למקום ולמצוא דרכים שיוכלו להביא שקט למקום, תעשו טוב לתושבי השכונה, תעשו טוב לעם ישראל ותעשו טוב למשטרה, שאיננה רוצה להיות בתוך העימות הזו.

אני אומר לכם שהמשטרה אובייקטיבית. דיברתי עם המפקדים באופן ישיר. כשאתה מקבל תמונה מצד אחד – תמיד היא תמונה חד-צדדית, ואלי הגיעו גם טלפונים מהצד השני. המפקד שישב עם החילונים במקום ישב אולי כדי להרגיע אותם, אבל לא לתאם אתם עמדות איך להגיב. לא תמיד עצם זה שהוא נמצא באיזה מקום מעיד על שייכותו לצד אחד. המשטרה שם מאוד מאוד רגישה, ממפקד המחוז דרך מפקד המרחב, אנשים עם הרבה מאוד ניסיון, אנשים ותיקים, אנשים מבוגרים. לכן, אני חושב שטוב תעשו אתם, אני חושב שתהיו מלאכי שרת לטובת החברה אם תהיו במקום, תנסו להגיע לאיזה מצב שיאזינו לכם משני הצדדים, תעשו את זה יותר טוב מאחרים. אני מאמין בכם, בניסיון שלכם, אני אשמח על כך, ואני מבטיח לכם רק דבר אחד – המשטרה תעשה הכול כדי לשמור על השקט בשכונה, ומי ייתן באמת שנצליח לחיות חילוני ודתי בית ליד בית, ולשמור כל אחד את זכויותיו שלו בארץ-ישראל. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה, אדוני כבוד השר לביטחון פנים.

רבותי חברי הכנסת, אני מבקש לשאול אתכם על-פי סדר המציעים – – –

קריאות:

היו"ר י' לנקרי:

אתם אינכם מסתפקים בדברי השר לביטחון פנים.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

יכול להיות שאם נצליח – נבטל את הוועדה, אבל בינתיים – – –

היו"ר י' לנקרי:

לאיזו ועדה אתם מתכוונים?

קריאות:

ועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר י' לנקרי:

ועדת הפנים ואיכות הסביבה. ובכן, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא שהעלו חברי הכנסת א"ח שאקי, ד' צוקר, נ' דהן וא' רביץ לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

ברוב של תשעה בעד, נגד – אפס, נמנעים – אפס, ההצעה עוברת לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מוסיף גם את קולו של חבר הכנסת דוד אזולאי.

ההצעות שתעבורנה לוועדה הן מס' 3389, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי, מס' 3392, של חבר הכנסת דוד צוקר, מס' 3406, של חבר הכנסת נסים דהן, ומס' 3434, של חבר הכנסת אברהם רביץ.

הצעות לסדר-היום הנחת מטען חבלה בפתח ביתן של סטודנטיות ערביות במערב ירושלים

היו"ר י' לנקרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות הבאות לסדר-היום, מס' 3400, 3404, 3420, 3422 ו-3442, בנושא: הנחת מטען חבלה בפתח ביתן של סטודנטיות ערביות במערב ירושלים. אני מבקש לקרוא לחבר הכנסת סאלח סלים כדובר ראשון, ואחריו – חבר הכנסת טלב אלסאנע. גם במקרה הזה – שלוש דקות. והואיל ואנחנו מתקדמים אני מבקש, באמת, להקפיד על הזמן.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, כנסת נכבדה, הנושא של הבחורות בירושלים הוא אחד מכמה, והסכנה הקיימת היא שהדבר הפך להיות תופעה. זאת תופעה אף שחלק מחברי הכנסת בבית הזה מנסים להפחית מעוצמתה. מישהו מנסה להגיד, שמעתי זאת במו אזוני, שתקפו אותן כיוון שהן בחורות, ולא גברים. נו, אז כיוון שהן בחורות – מותר? אבל זו איננה האמת. האמת היא שתקפו אותן כיוון שהן ערביות, וזו פעם שנייה.

בשעה 20:00 שמעתי ברדיו שהמשטרה הודיעה שיש התקדמות. אני מקווה שההתקדמות הזאת תביא ללכידת האנשים האלה.

אני לא פונה, לא מבקש, לא דורש – אני יודע שזה בלתי אפשרי לעשות שמירה על כל בית, אבל הבעיה הזאת, התופעה הזאת הולכת ומתחזקת, וזו תופעה שלפי דעתי מסכנת את כל החברה הישראלית. זו לא גאווה, לא לעם היהודי, לא לממשלת ישראל ולא לאיש אלא לחלק הגזעני בעם. ולצערי, אם לא שמים לו גבול – העניין יתפשט, יתפשט ויתפשט ויגיע לגורמים נוספים, עוד ועוד, ואחר כך מי יודע לאן זה יגיע.

שמעתי, לצערי הרב, את ראש עיריית ירושלים, שבא לבקר אצלן בבית. מה הוא אמר? הוא אמר – שמעתי אותו בטלוויזיה – שזו עוד דוגמה לכך שבני עם אחר באים לגור בקרב עם אחר – זו התוצאה והדבר קרה. זאת אומרת שהוא משווה אותן למוסקוביץ', הוא משווה אותן למתנחלים. זה חבר כנסת? זה ראש עיר? הוא מצדיק את העניין.

יש להשוות אזרחי ישראלי שנולד פה, עם תעודת זהות ישראלית, שגר בעיר, גר בבית, למתנחלים, שהם כובשים וגונבים אדמות של אחרים? אז הוא משווה אותן למתנחלים. זו התגובה, ותגובה כזאת, לפי דעתי, אומרת, שאתם הערבים מתנגדים בראס-אל-עמוד ומתנגדים באבו-ע'נים – בהר-חומה, אז הנה יש גם יהודים שמתנגדים לערבים שיגורו בתוכם. זה מצער מאוד. תגובה כזאת מפי ראש העיר וחבר כנסת היא תגובה גזענית, היא גם מובילה להתקפות נוספות, ולפי דעתי זו סכנה לכל החברה הישראלית.

אני מקווה, אדוני השר, שהמשטרה, שהיא חלק מהפתרון – היא לא תפתור הכול, כי הבעיה היא בחינוך, הבעיה בתפיסה, יש לה תפקיד חשוב – תנסה להגיע לחקירה עד תום, ויש אפשרות בחקירה, בשב"כ שלנו, שהוא כול-יכול, להביא את האשמים לדין.

היו"ר י' לנקרי:

שוקראן ג'ידאן, חבר הכנסת סאלח סלים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

תודה רבה, אדוני.

היו"ר י' לנקרי:

רשות הדיבור לחבר הכנסת טלב אלסאנע.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

כבוד היושב-ראש, כבוד השר, חברי הכנסת, בגלל השעה המאוחרת אני אנסה לקצר, ולכן אדבר חמש דקות.

אני רוצה לומר, שמה שמעניין, כבוד השר, הוא, שאילו דבר כזה היה קורה, למשל, באירופה, קח למשל את גרמניה – לו נשרף בית של כמה צעירות ממוצא טורקי, או של צעירים ממוצא טורקי, היו משדרים את הכתבה הזאת ומדברים על תופעות קשות; על אנטישמיות ועל כל מיני תופעות קשות מאוד. אבל, כשזה קורה אצלנו, יש נטייה להדחיק את המשמעות ואת ההשלכות הקשות של הדבר ולהתייחס אליו כלאחר יד, כאל מעשה של אנשי שוליים, לנסות לטאטא את זה כאילו היה זה נטע זה, לגנות בשפה רפה, בלא להתייחס לאירוע במלוא חומרתו.

אתה יודע, כבוד השר, שלפני חודש-וחצי ציירו צלב קרס על הקיר של אותה דירה? זאת אומרת שאותם אנשים בכלל גם רחוקים מערכי היהודים. מישהו הולך, מאמץ דברים כאלה, אבל הם עושים זאת בשם היהדות.

הם עושים זאת לא במקרה נגד סטודנטיות ערביות, בשום פנים ואופן לא היו עושים זאת נגד סטודנטיות מכל מוצא אחר. לכן, הסוגיה הזו מקבלת ממד לאומי, וההתנכלות היא על רקע אחד ויחיד – על רקע אתני. זה החמור שבדבר, כי שותקים על כך. לא מטפלים בכך במלוא החומרה, לא מטפלים במלוא החריפות, לא תופסים את האחראים. ואני יודע שהמטרה, כל אחד שמבצע איזה פיגוע בכל מקום, בכל פינה, יכולים להגיע אליו, לתפוס אותו.

מדברים על הקמב"ץ של החרדים – אני לא יודע מה זה, אולי זה קצין המבצעים שלהם – הזמן, תוחקר, הוזהר – לא יודע. אבל הרפיון שמגלה המשטרה במקרה הזה מאוד מאוד מדאיג. במקרה זה זה יכול להגיע לכך שישרפו את דלת הבית, אבל זה יכול להיגמר גם במוות, והיו מקרים באור-יהודה ששרפו את המחסן, נהרגו כמה פועלים ערבים, וזה עבר.

אני אזכיר לך שהיה משורר גרמני שאמר: באו ולקחו את היהודים – שתקתי כי אני לא יהודי, אחר כך באו ולקחו את הקומוניסטים – גם שתקתי כי אני לא קומוניסט, אחר כך באו ולקחו את הסוציאלי-דמוקרטים – שתקתי כי אני לא סוציאלי-דמוקרט, אחר כך באו ולקחו אותי – לא היה מי שיצעק. אנחנו לא צריכים לחכות שיתחילו – כשזה מגיע ליהודים, משמיעים קול צעקה – איפה היינו?

מי שרצח את יצחק רבין – זו מנטליות, זו תפיסת עולם, זה לא צמח ביום אחד. זה היה תהליך – קריאות מוות לערבים, פיגוע בערבים, אחר כך בשמאל היהודי, אחר כך מי שמושיט יד לשלום עם ערבים.

היו"ר י' לנקרי:

לסיום.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

לכן, לדעתי צריך להילחם בתופעה הזו על מנת שלא יהיה מאוחר מדי, ואז הקורבן הוא לא אותן סטודנטיות. הקורבן יכול להיות כל אחד שמאמין בדעות ומאמץ דעות שאינן מתאימות לדעות של אותם גורמים נפשעים ונבזיים.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

רוצים ללכת הביתה, עבר הזמן.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אמרתי בתחילת דברי שאני רוצה להתייחס לנושא במלוא הרצינות שבדבר.

אני לא סיימתי, נכון?

היו"ר י' לנקרי:

סיימת. תודה רבה לחבר הכנסת טלב אלסאנע. הדוברת האחרונה היא חברת הכנסת נעמי חזן.

סאלח סלים (חד"ש-בל"ד):

היו"ר י' לנקרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת סאלח סלים.

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אני מעריך את גישת היושב-ראש, הסלחנית והסבלנית. לא רק אני, יש קונסנסוס בבית הזה לגבי היושב-ראש הזה.

היו"ר י' לנקרי:

נבחרתי בקונסנסוס. אני מודה לכם.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש היקר, חברי הכנסת, שלוש דקות יהיו שלוש דקות.

האם היה אפשר למנוע את ההצתה המכוונת של דירת הסטודנטיות לפני יומיים? התשובה היא כן, אם היו מתמלאים שלושה תנאים.

תנאי ראשון, אם היו מעונות לסטודנטים בירושלים די הצורך. אין מספיק. זו לא בעיה של הכנסת, אולי זו בעיה של ירושלים. אני חושבת שיש יותר מעונות סטודנטים בירושלים מאשר בכל אוניברסיטה אחרת. לצערי הרב, לא היה מקום עבור שלוש הסטודנטיות הללו.

תנאי שני רציני הרבה יותר, ולכן אתה נמצא פה, אדוני השר לביטחון פנים – הרי היה ניסיון הצתה לפני חודש וחצי, לא הוטלה שמירה צמודה על הסטודנטיות בתקופה שחלפה. היה פה מעשה מכוון, מתוכנן, של גורמים עוינים שניסו במישרין להציק ולהזיק לסטודנטיות הללו, ולמרות הידע המוקדם בנושא לא ננקטו, לצערי הרב, הפעולות הדרושות. על כך אני לא רק מצטערת; הייתי אומרת שצריך לכעוס, פשוט לכעוס, כי השכנים היו בסדר גמור, אבל במקרה הזה היתה, לצערי הרב, אוזלת יד של המשטרה.

האם היה אפשר למנוע את המעשה המזעזע? יש כאן תנאי שלישי, וזה תנאי של חינוך נגד גזענות. אבל 30% מהתלמידים בבת-הספר, לפי סקר שהתפרסם רק היום, מודים, בלי בושה, שהם מגדירים את עצמם כגזענים. האם אנחנו במדינת ישראל יכולים היום לעבור לסדר-היום על ממצאים מהסוג הזה? תשובתי היא לא.

לצערי הרב עוד יותר, מסתבר שהמציתים, המתנכלים והמבזים גם את כל ערכיה של מדינת ישראל, הצליחו. הסטודנטיות לא יישארו בדירה שלהן, הן עוברות למקום אחר – אז איפה שלושת התנאים למניעת מעשים כאלה בעתיד? תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחברת הכנסת נעמי חזן שאפילו חסכה לנו מחצית הדקה. תודה רבה. ישיב השר לביטחון פנים. בבקשה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, אני רוצה להתייחס לנושא של ההתנכלות לסטודנטיות הערביות בירושלים. אני מביע צער על מה שנעשה – – – אחריות לעניין, אבל אני עומד כאן כרגע ומשיב כשר. חברי חברי הכנסת, אני מצפה שתקשיבו לי, אני עונה לכם.

אני מביע צער על שדבר כזה קורה במדינת ישראל. אני לא חושב שמדובר בתופעה, אף שחלק מכם ניסה להראות זאת כתופעה. יש מתחים בארץ-ישראל בין עדות, בין דתות, ואני יכול להביע צער על כך.

אני חושב שהיה פרסום די גדול לעניין הזה, אני חושב שזה הופיע בכל מקום. אני חושב שההתייחסות לעניין היתה רצינית מאוד מבחינת המשטרה. חברת הכנסת חזן, אני לא חושב שניתן לשים שמירה צמודה בדבר כזה. היום גם לא שומרים על חברי כנסת מאוימים, לא על אנשי ציבור מאוימים ואפילו לא על שר, כך שאני לא חושב ששמירה צמודה – אם זאת היתה הכוונה שלך, אולי לא הבנתי אותך נכון – מהרגע שבו הדלת הזו סומנה בעבר – אין למשטרה ולעולם לא יהיו לה, לדעתי, כוחות לבצע דבר כזה.

אני מקבל שיש לנו בעם, בכל הזרמים, אנשים פנאטים, קיצוניים, שמשתמשים בסגנון שכזה, ואנחנו צריכים לאתר אותם. את, כמחנכת בישראל, ואני כאקס-מחנך – אנחנו צריכים גם להאשים את עצמנו כיוון שאנחנו מנהיגי המדינה, ואם יש גזענים, צריך לאתר אותם ולחנך אותם.

אני חושב, שאם הגענו למצב כזה שבו 30%, כפי שאמרת, טוענים שהם גדלו על גזענות, אנחנו צריכים לחפש את המקום, לראות איך זה קורה לנו ואיך לא קיימת סובלנות בתוכנו, ואנחנו חייבים לחנך את דור ההמשך ולא להרים ידיים. לא, אני לא אומר שהרמת ידיים.

נעמי חזן (מרצ):

להיפך.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

ציינת את המספר, אבל אני אומר לכולנו – ברגע שאנחנו אומרים דבר כזה, אנחנו צריכים לשאול זה את זה איך אנחנו מוצאים את הדרכים לשבת יחד, להתקרב, לחפש.

אני גדלתי במדינה הזו ללא שום משקעים. כל אזרח במדינת ישראל – אני נותן לו את מלוא הכבוד, אני סובלני כלפיו ואני אשמח לעזור, גם בתפקידי.

אני חושב, שהנקודה האחרונה שציינת היא נקודה שמחייבת דיון, ובראש ובראשונה היא תביא אותנו, המנהיגים, פה, בבית הזה, לגלות סובלנות זה כלפי זה. כאן, בבית הזה, לא אחת אנחנו – אני מדבר על כולנו – משתמשים בשפה שלא תעלה על הדעת. אנחנו משמשים דוגמה אישית גרועה, ומכאן זה מקרין לאחר מכן על השטח.

אנחנו צריכים לדרוש מעצמנו, ולאחר מכן נדרוש מעצמנו ללכת אל העם ולנסות להשפיע עליו כדי שתופעות כאלה לא תהיינה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, אתמול היה דיון בוועדת הפנים של הכנסת על העניין הזה, והשתתף נציג המשטרה, סגן מפקד המחוז, שתיאר את כל הדברים. אני לא יודע מה אתם רוצים לעשות בהמשך. אני יכול לומר לכם, שהיחידה המרכזית של ירושלים, של המחוז, עוסקת חזק מאוד בעניין. אני חושב, שהיא תגיע, בסופו של דבר, לנאשמים ונביא אותם לדין. אני אשמח מאוד אם זה יעשה מהר. היחידה המרכזית מורכבת מהאנשים הטובים ביותר שיש לנו כאן בירושלים, והם עוסקים בעניין הזה.

אני רק יכול להביע משאלה, קודם כול, שיהיו לבנות האלה שקט ושלווה, והן תעבורנה למקום מגורים כזה שבו לא יהיה להן איזה סיוט כתוצאה מהאירוע הזה. דבר שני, אני באמת מתפלל כמוך, שיהיו יותר מעונות לסטודנטים. אנחנו יודעים שבכל הארץ זאת בעיה. מי ייתן ותופעות כאלה במדינת ישראל ייפסקו.

אני חושב שהדיון שהיה אתמול בוועדת הפנים היה דיון ממצה מאוד. אם חברי הכנסת רוצים, אפשר לדון בנושא עוד הפעם. צריך להמתין פשוט עד שהחקירה תיגמר.

היו"ר י' לנקרי:

תודה על דברי התשובה של השר לביטחון פנים.

אני שואל את חברי הכנסת המציעים, האם הם מסתפקים בתשובת השר?

טלב אלסאנע (מד"ע-רע"ם):

אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר י' לנקרי:

דיון במליאה.

ובכן, אנחנו עוברים להצבעה על העברת שלוש ההצעות – של חברי הכנסת סאלח סלים, טלב אלסאנע ונעמי חזן – לדין במליאה. ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

שבעה בעד, אין נגד, אין נמנעים. ובכן, שלוש ההצעות של חברי הכנסת סאלח סלים, טלב אלסאנע ונעמי חזן עוברות לדין במליאה.

הצעה לסדר-היום תלונה על הכאת שלושה עצורים תושבי בני-ברק על-ידי חוקריהם במשטרת רמת-גן

היו"ר י' לנקרי:

אנחנו מתקדמים להצעה הבאה בסדר-היום: הצעה לסדר-היום מס' 3410 בנושא: תלונה על הכאת שלושה עצורים תושבי בני-ברק על-ידי חוקריהם במשטרת רמת-גן – של חבר הכנסת רפאל פנחסי.

נסים דהן (ש"ס):

ואחרים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

לא, אני אחד. זו הצעה רגילה לסדר-היום.

הי"ר י' לנקרי:

לפי סדר-היום זה אחד. עשר דקות. תיהנה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני השר, למרות השעה המאוחרת – – –

השר לביטחון פנים א' קהלני:

הייתי בטוח שאתה ישן.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני ישן? אני עובד מהבוקר. אבל אני חושב שהנושא רציני וחמור כל כך שכדאי לתת עליו את הדעת.

בהזדמנות זו אני גם רוצה לברך את אדוני יושב-ראש הישיבה, זו פעם ראשונה שאני עולה לנאום כשאדוני מנהל את הישיבה. אני מברך אותו על התפקיד.

הי"ר י' לנקרי:

תודה רבה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

הצלחה רבה. אתה עושה זאת בטוב טעם.

הי"ר י' לנקרי:

תודה רבה, כבוד הרב.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

איך אתה יודע? לא היית כאן.

רפאל פנחסי (ש"ס):

איפה לא הייתי? אני שומע בחדר כל הזמן איך הוא מנהל את הדברים. הוא עושה זאת במתינות, ולא רק עכשיו. ראיתי ושמעתי איך הוא מנהל, אבל לא עליתי לדבר. עכשיו אני עולה לדבר לראשונה כשהוא מנהל את הישיבה, לכן בהזדמנות זו אני מברך אותו על התפקיד.

היו"ר י' לנקרי:

חן חן על המחווה.

יצחק כהן (ש"ס):

אני פונה אליך בתור יושב-ראש ועדת הכנסת, תמיד תסדרו לו את הדיונים הכי קשים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני השר, ביקשתי להעלות נושא, ובתחילה, כשהגשתי את ההצעה, לא ידעתי את חומרתו. בעקבות ההצעה ניסיתי לעשות קצת שיעורי בית. כשבדקתי את הנתונים עם האנשים שהיו עצורים – אם זה נכון שכך משטרת ישראל נוהגת – כולי מזועזע.

המקרה הוא, שאוטובוס הפריע, כנראה, לשוטרים בלבוש אזרחי לעבור, או שעשה עבירת תעבורה – אני מניח, כי אני כתושב בני-ברק נתקל בכך רבות, שכיוון שהכבישים שם צרים, נהגי האוטובוס אינם נצמדים למדרכה, וכשהם עוצרים להעלות או להוריד נוסעים, הם עוצרים, בדרך כלל, את התחבורה שמאחוריהם, ונוצר פקק. אני מניח, שאותם שוטרי חרש שהיו בתוך המכונית נתקלו במקרה דומה, ולכן חמתם בערה בהם. הם מיהרו, כנראה, לאיזה תפקיד. אני בהחלט לא בא להגן על אותו נהג אוטובוס, כי גם אני לפעמים נתקע, ואני מרגיש שיש לו מקום להיצמד למדרכה, אבל הוא אינו עושה זאת. צריך לחנך אותם, אבל לא זו הדרך.

שוטרי החרש עלו לאוטובוס, ביקשו מהנוסעים לרדת מהאוטובוס וביקשו את הפרטים מהנהג. נראה שהיתה שם אי-הבנה, כי הם לא הזדהו כשוטרים. נוסעי האוטובוס ראו אזרחים פשוטים "מתחילים" עם נהג. נראה שאולי הגנו על הנהג, כי אלה שהיו עצורים – ודיברתי אתם – לא היו בתוך האוטובוס ואינם יודעים מה קרה שם. התפתחה תגרה והיתה התקהלות, כי כיוון שהכביש היה חסום, אוטובוסים שהגיעו אחר כך נתקעו אף הם, הרבה אזרחים היו שם וירדו להתעניין מה קרה בשטח.

פתאום השוטרים ראו את עצמם בסכנה, כמו שהם טענו, או כפי שאתה בוודאי תטען בשמם – ותיכף אני אפריך את כל הטענות ששמעתי שהם טוענים – והתחילו להוציא אלות. חמישה שוטרי חרש

מרבצים לאזרחים תמימים שעוברים לתומם ברחוב. ודאי שכשיש מקרה כזה יש התקהלות. מטבע הדברים. בתוך ההתקהלות הזו כנראה הם הזעיקו ניידת משטרה. במרחק כמה מטרים עמדה ניידת משטרה. עבר אזרח לתומו וראה שמכים אזרחים. אף אחד לא הבין שאלה שוטרים, כי הם היו לבושים בלבוש אזרחי. הם הכו באלות יהודים תמימים.

ניגש אותו אזרח בשקט, ראה שהוא עומד ליד ניידת משטרה, חשב שהאנשים האלה באו להפריד. ניגש אל השוטר ואמר לו: אדוני, אולי תגיד לאלה שמכים שיפסיקו. ברגע שהוא אומר זאת מתחילים להכות אותו מכות רצח. מרבצים לו בלי רחם. מתנפלים עליו עוד שלושה שוטרי חרש. וזה יהודי שאינו יודע על מה ולמה מכים אותו. בסך הכול הוא אמר, אנא, תפסיקו להכות. מכניסים אותו לרכב הפרטי שלהם, והוא עדיין אינו יודע שמדובר כאן בשוטרים. מכים אותו, חונקים אותו עד שכמעט התעלף, והוא מבקש מאותם שוטרי חרש, תפסיקו. הוא כבר לא יכול להגיד להפסיק, כי כבר לא היה לו אוויר, הוא כמעט נחנק. עזבו אותו.

נסים דהן (ש"ס):

איפה זה קרה? ברוסיה או בישראל?

רפאל פנחסי (ש"ס):

תשאל את השר לביטחון פנים.

נסים דהן (ש"ס):

היום בוועדה דיברנו על כך שדברים כאלה לא יכולים לקרות במדינת ישראל.

רפאל פנחסי (ש"ס):

תתפלא לשמוע, יש לי הפתעות בשבילי. הוא יסתור כל זאת, בוודאי, ויש לי הפתעה שהוא יופתע ממנה מאוד. אולי השר יציע להעביר את ההצעה בוועדת הפנים, ואני אגלה שם נתונים. עשיתי פה שיעורי-בית רציניים, כי בהתחלה לא האמנתי שמשטרת ישראל תנהג בפראות כזו ובצורה כזו. לא חשבתי שזה יכול לקרות.

נפלו לאותו אזרח הכיפה והמשקפיים. הוא מבקש כאדם דתי שייתנו לו אפשרות לקחת את הכיפה. לא, ממשיכים להכות אותו. הוא לא מבקש לרדת מהמכונית האזרחית שלהם, הוא מבקש מאחד השוטרים, תביא לי את הכיפה. לא, לוקחים אותו בלי כיפה. הוא מבקש מאזרח שייתן לו, לא נותנים. לו לתת את הכיפה.

לוקחים אותו לתחנת המשטרה. נכנסים מהדלת האחורית, ושם מכים אותו מכות רצח ואומרים לו: אתם גיבורים ברחוב חזון-איש בבני-ברק? נראה אתכם פה עכשיו, נראה אותך עכשיו. האיש מקבל מכות עד שנכנס לבניין המשטרה, ושם כולאים אותו כאילו צריך לערוך חקירה, לקחת עדות, אני לא יודע מה.

נכנסים אותם חמשת הבלשים לתוך החדר, מתאמים עמדות, מה להגיד, כדי שלא להפיל את עצמם. מנסחים פעם אחת מה צריכה להיות העדות. הדבר לא מוצא חן בעיניהם, מתווכחים, מכניסים למגרסה וגורסים את הגרסה הזו. פעם שנייה – שוב בתוך המגרסה. פעם שלישית מתאמים כולם איך ימסרו את העדות.

בינתיים, האיש הובא בשעה 22:45-23:00 לתחנת המשטרה, והוא מבקש מהם: תנו לי אפשרות להודיע לאשתי ולילדים. הם אינם יודעים שהוא נחטף ברחוב והגיע לתחנת משטרה במקום להגיע הביתה. עד השעה 01:30 אין מאפשרים לו להודיע בבית שאכן כך נעשה לו. הוא מבקש להתקשר עם עורך-דין שיוכל לבוא ולייצג אותו. אומרים לו: עוד מעט, עוד מעט. ב-01:30 נותנים לו להתקשר לאשתו. בשעה כזו כבר אי-אפשר להתקשר לעורך-דין. הוא מודיע שהוא עצור במשטרה. כל הזמן כשהמשפחה התעניינה אמרו, כן, כן, אנחנו משחררים, עוד מעט ישתחרר, עוד מעט ישתחרר. כך הבחור ועוד שניים אתו נשארו עד 08:00. ב-08:00 אשתו כנראה הודיעה לאביו, שנמצא בצרפת, בחוף-לארץ, וגם הוא התקשר לתחנת המשטרה לברר מה עם בנו. אומרים לו, עוד מעט הוא ישתחרר. כך הדברים נמשכים. הוא מבקש להתקשר לעורך-דין, ואין נותנים לו. אומרים לו: אנחנו עכשיו לוקחים אותך לבית-המשפט להארכת מעצר.

מה הגרסה בבית-המשפט? השוטר בא ואומר: היתה סכנת חיים לאותם שוטרים, היתה התקהלות, ולכן היו צריכים לחלץ את השוטרים. שכחתי עוד להגיד קודם, כי השוטרים שלפו אקדחים לאיים בהם על האזרחים כאילו הם בסכנת חיים. צריך לאיים באקדחים כדי שיוכלו להיחלץ משם, והניידת באה לחלץ אותם כאילו באמת האזרחים התמימים שהולכים ברחובות בני-ברק באים להכות אנשים שהולכים עם אלות ומכים בלא רחם, והמשטרה מגינה עליהם. עומדת שם ניידת ואינה מוכנה לעשות דבר.

אחד הנפגעים הרגיש ברע, לקחו אותו לבית-חולים לטיפול, ואחרי כן החזירו אותו לתחנת המשטרה. למחרת הבחור הגיע לבית-המשפט והשתחרר בערבות. הוא הלך לטיפול בבית-חולים, ויש לי כאן התוצאות הרפואיות – שבר באף, מכות רצח – וכל זאת על שום מה? מכיוון שהוא עבר לתומו ברחוב? כך נוהגת משטרת ישראל במקרה של עבירת תנועה שעשה נהג "דן" שהגנו עליו או לא הגנו עליו בלי לדעת? כך צריכה להתנהג ממשלת ישראל?

עכשיו, כשאני קושר את כל ההתנהגות הזו עם הדברים שחברי דיברו עליהם, על מה שקרה בפרדס-חנה, שקצין משטרה יושב ואוכל סטייקים עם משפחות בצד השני, אני חושב שצריך לעשות בדק-בית במשטרת ישראל אם זו דרכה.

כשהייתי לפני חודשים מספר עד לכך, שאדם התלונן על שכנו שהוא מכה אותו, ויש חשש לאלימות, באה המשטרה, ובנוכחותה איים אותו שכן עליו, שאם הוא לא יפסיק הוא יכה אותו וירצח אותו. השוטר שמע זאת המליץ לשניהם להגיש תלונה במשטרה. כעבור כמה שבועות התשובה שקיבל אותו אזרח היתה, שהשוטר שמע שהוא קיבל אימים, אין עניין לציבור, והתיק נסגר. במקרים כאלה, כשבאמת יש מכות בין שכנים, המשטרה לא מוצאת עניין ולא מוצאת זמן לטפל בכך. אבל כשהיא מעורבת וכשהיא מכה, אז יש גרסה שהם היו בסכנת חיים, היו צריכים להתגונן, ואז יש למשטרה זמן

לעשות מה שהיא עושה, היא לא נותנת לאזרח לבקש עורך-דין שיוכל להגן עליו כאשר מביאים אותו לבית-המשפט, ואפילו אין לו אפשרות להודיע לבני משפחתו.

איפה אנחנו נמצאים, אדוני השר? האם אתה מאמין למה שאתה שומע? כל זה מתועד, יש לנו ראיות ועדים, ונוכל להוכיח את הדברים בבוא העת, שהגרסה האזרחית היא הנכונה. אני בדקתי אותה עם אזרחים, טלפנתי אליהם וביקשתי מהם למסור את גרסתם. כאשר קראתי את הידיעה לראשונה – וחברי הרב גפני היה עד למקרה, והלך לתחנת המשטרה כדי להשתדל לשחרר את העצורים האלה – הטלתי בכך ספק. לא יכול להיות שסתם מכים ועוצרים אזרחים ולא מודיעים לאיש. התחלתי לבדוק את הנושא לגופו של עניין, ביקשתי מהאיש שישלח לי בפקס את התוצאות של בדיקות בית-החולים, וכשאני שומע מכמה אנשים, לא מאחד או שניים, איך היתה התקרית, אני חושב שזה באמת עבר את גבולות הטעם הטוב.

משה גפני (יהדות התורה):

לקחו אותו באזיקים לבית-החולים "בילינסון".

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת פנחסי, עוד דקה אחת לסיום.

נסים דהן (ש"ס):

רפאל פנחסי (ש"ס):

האם זה שלוקחים אותו באזיקים לבית-החולים "בילינסון" אחרי שערכו אותו בתחנת המשטרה – –

דוד אזולאי (ש"ס):

אולי הוא פושע, אולי הוא מסוכן לציבור?

משה גפני (יהדות התורה):

רפאל פנחסי (ש"ס):

לכן אני פונה לאדוני השר. אני מאמין ורוצה להאמין, שזה מקרה חריג, שאין עוד מקרים דומים למקרה זה. לא ייתכן ששוטרי חרש שהולכים בלבוש אזרחי, דבר המטעה את האזרחים התמימים שהולכים לתומם ברחוב ולא יודעים שאלה הם שוטרי משטרת ישראל, שיכו מכות רצח אזרחים תמימים, וכשיביאו אותם לתחנת משטרה הם ימשיכו להכות אותם מכות רצח ולהגיד להם: אנחנו נראה לכם, אתם גיבורים בעיר, ולא פה אחרי הדלת האחורית של תחנת המשטרה. אפילו לבקש עזרה ולהודיע בבית שבן-משפחתם עצור הם לא אפשרו. מה תגיד אותה אשה, מה יגידו הילדים? יש, לצערי, תאונות דרכים, יש מקרים חמורים. צריך להרגיע את המשפחה. עד 01:30 לא לתת לטלפן? איפה אנחנו נמצאים? ללכת לבית-חולים עם אזיקים? אנחנו מדברים פה עם פושעים?

משה גפני (יהדות התורה):

אמו של אחד העצורים התקשרה אלי ב-02:20 שהיא לא יודעת איפה הבן שלה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

לכן אני אומר, שכשבדקתי את הנושא היה קשה לי מאוד להאמין. לכן מצאתי לנכון, למרות השעה המאוחרת, 23:00, להטריד את השר ולהעלות את הנושא על חשבון המכסה הרגילה, כי אני חושב שמקרים כאלה אסור שיקרו. כבוד השר ודאי שלא יודע אותם. ואם הוא יודע, אין לי ספק, שהשר והמופקדים ימצו את הדין עם השוטרים. יש לי השמות של השוטרים, אבל אני לא רוצה להגיד אותם מהבמה. יש לי הנתונים שלהם וכל המקרים. יש גרסה שמתועדת במצלמת וידיאו שעשה מישהו.

נסים דהן (ש"ס):

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת דהן, תן לחבר הכנסת פנחסי לסיים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

לכן אני מבקש, שהכנסת תיתן על כך את דעתה ותקיים דיון בנושא כה חמור. לא יכול להיות שאזרחי מדינת ישראל יהיו להפקר בידי משטרת ישראל. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת רפאל פנחסי. ישיב השר לביטחון פנים. בבקשה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, שמעתי את המקרה בכאב לב, ואין פה אף לא אחד מן הצד השני שיכול להעיד. לכן אני חייב לבדוק את הדברים בצורה אובייקטיבית, ואני אבדוק אותם בצורה אובייקטיבית.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני מודה לך מאוד.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אני רוצה לומר לכם מראש, שהמקרה עצמו הובא למחלקה לחקירות שוטרים, אבל אני גם אבדוק באופן אישי.

חבר הכנסת דהן, זה לא יפה מה שעשית. התנועה הזאת לא מתאימה לך.

נסים דהן (ש"ס):

לא, אדוני השר – – – התכוונתי למחלקה, לא לאדוני השר. לא היה תיק אחד במחלקה לחקירות שוטרים שנתן פתרון. אין תיק אחד.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אני מציע, כאיש תרבות, אני אומר לך שתנועת ידך היתה מיותרת. אתה יושב בבית-המחוקקים, ואתה רשאי לחוקק חוק שלפיו תועבר המחלקה לחקירות שוטרים למשרד הדתות או למשרד אחר. שיש לך שליטה עליו, כמו משרד הפנים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אנחנו לא רוצים שליטה שלנו. ראוי שזה יהיה במשרד המשפטים.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

המחלקה לחקירות שוטרים אינה נמצאת בידי המשטרה אלא נמצאת במשרד המשפטים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

סליחה, למדתי.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אז הנה, למדת. טוב שנשארת עד 23:00. מחלקה זו לא נמצאת בשליטת המשטרה.

משה גפני (יהדות התורה):

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת גפני, מוענקת לך אחר כך האפשרות להציע להסיר את ההצעה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אתם נמצאים בבית-המחוקקים, תחוקקו חוק אחר. כרגע זאת השיטה; כשמתלוננים על שוטר, התלונה מועברת למחלקה לחקירות שוטרים. זה לא נמצא בשליטת משרדי, ואין שום השפעה של המשטרה. אני אומר לך שהם עושים עבודה טובה. אני עד לכך, והם מפחידים מאוד את השוטרים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אין לי ספק.

קריאה:

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אני גם אבדוק באופן אישי אם העובדה שהעניין עבר למחלקה מאפשרת גם לי, באופן אישי, לבדוק אותו. יכול להיות שבעצם מכיוון שהוא עבר למחלקה אני לא רשאי. אם אני רשאי לבדוק את העניין, האיש הזה שאתה מדבר עליו יוזמן למשרדי וארצה לשמוע ממנו. אני מבקש שאתה תעביר אלי את כל החומר המדויק. אני אומר שוב, אם אני רשאי – אני לא בטוח שאני רשאי – אבצע בדיקה באופן אישי. פעמים רבות לקחתי לעצמי מקרים בודדים ובדקתי אותם באופן אישי ומצאתי מציאות קצת שונה. העובדה שנמצאות פה, מבחינתי לפחות, אני חייב – – –

קריאות:

השר לביטחון פנים א' קהלני:

הוא היה רוצה להיות בדרך השלישית. יש לו בעיה עם העניין. היית אתי בוועד להגנת הגולן, עובדה, אתה עוד חתום אצלו.

מיכה גולדמן (העבודה):

השר לביטחון פנים א' קהלני:

הנתונים שנמצאים אצלי, רק כדי לסבר את האוזן, כדי שהציבור שמאזין לנו כרגע, אני לא יודע מי, אבל אני מניח שחלק מאזין לנו, הם כלהלן: ב-26 בחודש, ב-22:00, ברחוב חזון-איש בבני-ברק ביקש צוות בילוש במרחב "דן" לבדוק נהג אוטובוס בקו 54, לאחר שהוא עקף בצורה מסוכנת רכב אחר. נוסעים חרדים שהיו בתוך האוטובוס – לפי הנתונים הקיימים, על-פי בדיקה שאני עשיתי, יכול להיות שמה שאתה אומר נכון, ויכול להיות שמה שאני אומר נכון. אנחנו ניתן למישהו אובייקטיבי לבדוק את הדבר הזה – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

בהחלט.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

נוסעים חרדים שהיו בתוך האוטובוס קיללו ותקפו את השוטרים, וכן הצטרפו אליהם תושבים חרדים מהסביבה. לעבר הניידת נזרקה אבן, ולרכב נגרם נזק רב.

רפאל פנחסי (ש"ס):

לא היתה שם ניידת בהתחלה, הניידת באה אחר כך.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אתה אמרת שהיתה שם ניידת. אז אולי על הרכב המוסווה שלהם נזרקה אבן, ונגרם נזק רב לרכב. זה דבר שאפשר להוכיח.

רפאל פנחסי (ש"ס):

זה יכול להיות, אני מקבל.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

שני שוטרי בילוש נחבלו באורח קל. נעצרו שלושה חשודים שהועברו להמשך חקירה במרחב דן. העצורים טענו שהם הוכו על-ידי המשטרה. לכן הועבר כל החומר למחלקת חקירות שבויים.

קריאה:

למחלקת חקירות שוטרים.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

סליחה. זה רק מראה שהייתי כל כך הרבה זמן בצבא ועסקתי בדברים דומים. לכן כל החומר הועבר למחלקת חקירות שוטרים, והאנשים ייחקרו שם.

אני מוכרח לציין כמה דברים שמסרו לי אנשי מרחב דן במקום, כיוון שרציתי לשמוע גם התייחסות לאווירה הכוללת במקום ומה קורה כרגע. נאמר לי – אני גם אבדוק את הדבר הזה, ואני לא לא חושב שמישהו יאמר לי דברים אחרים – שבשנים האחרונות חלה ירידה במספר התלונות על שימוש בכוח במרחב דן. אפשר לבדוק זאת במחלקה לחקירות שוטרים. ירידה זו מאופיינת בקרב הציבור החרדי, שלא הגיש תלונות רבות כנגד אנשי משטרה על שימוש בכוח – כלומר, יש בהחלט סובלנות. זו עובדה. אפשר לבדוק את הדבר הזה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

בכך אני, כתושב העיר, מסכים אתך. יש הבנה בין המשטרה לבין התושבים. אין אלימות.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

נאמר על-ידי מרחב דן, שלא אחת יש אנשים ש"אוהבים" – כך נכתב לי – את השוטרים, ולא אחת הם יוצרים סביבם פרובוקציות.

אומר מפקד מרחב דן, תת-ניצב ארזי, שאין למשטרה ולמרחב שום עניין להתעמת עם תושבי בני-ברק, והמשטרה עושה הכול כדי לנהוג עם התושבים בסובלנות ובכלל להגיע למצב שבו ימשיכו לשרת את התושבים בחום ובאהבה. לכן – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

השר לביטחון פנים א' קהלני:

אני לא יודע לומר לך. אני מניח שהם הציגו תעודות שוטר לפני נהג האוטובוס. כך עובדת המשטרה במדינת ישראל, גם בצורה של בילוש.

רפאל פנחסי (ש"ס):

השר לביטחון פנים א' קהלני:

מה שאמרת, חבר הכנסת פנחסי: 1. כל החומר שיש לך, תעביר אלי; 2. הנושא הזה הועבר למחלקה לחקירות שוטרים; 3. אם אני רשאי – על-פי החוק, יכול להיות שאני לא רשאי – אני אקרא לאיש אלי וכן אקרא גם לשותפים במקום, כלומר, אני אעשה עימות בנוכחותי. אני אעשה את הדבר הזה, ואחר כך אתה תחזיר לי את הזמן: גם הזמן שישבתי וחיכיתי לך עד עכשיו וגם הזמן שאני אקדיש לזה בעתיד. אבל אני עושה זאת באהבה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

השר לביטחון פנים א' קהלני:

זה תפקידי, ואני עושה זאת באהבה, ואם צריך לעשות זאת, אני אעשה זאת. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה על דברי התשובה של השר לביטחון פנים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

מה אתה מציע, אדוני השר? מה הציע השר?

היו"ר י' לנקרי:

מה מציע כבוד השר?

השר לביטחון פנים א' קהלני:

להעביר את הנושא לוועדה, אם רוצים. אני מוכן להסכים למה שאתם רוצים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

יש לך אפשרות אחרת?

השר לביטחון פנים א' קהלני:

מה שאתה רוצה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אני מבקש להעביר לוועדה.

מיכה גולדמן (העבודה):

אני מציע לקיים דיון במליאה.

השר לביטחון פנים א' קהלני:

בסדר, להעביר לוועדה.

משה גפני (יהדות התורה):

יש לי הצעה להסיר.

היו"ר י' לנקרי:

לפני שאנחנו מצביעים, חבר הכנסת משה גפני ביקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת פנחסי.

רפאל פנחסי (ש"ס):

לא, זה טכני. הוא לא נגדי, הוא בעדי.

היו"ר י' לנקרי:

דקה לחבר הכנסת משה גפני. בבקשה.

משה גפני (יהדות התורה):

רק למען הפרוצדורה.

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, במקרה רגיל של חשד לאליומות שוטרים מעבירים את העניין למחלקה לחקירות שוטרים. כמי שהיה בתחנת המשטרה, כמי שהיה עד למה שקרה, אני רוצה לומר לך, שאתה אחראי מיניסטריאלית למה שקרה. כפי שאמרת, בגוש דן ובבני-ברק אין מקרים רבים של אלימות או של עימות בין שוטרים לבין תושבים. משום מה התפתחה שם תגרה ללא סיבה, והמשטרה צריכה לבדוק את עצמה למה זה קרה. לא על כך רציתי לדבר.

אדוני השר, אני הייתי בתחנת המשטרה ואני מבקש מאוד את הקשבתך. אין מדינות שבהן מותר לשוטרים בתחנת משטרה להכות – ולא חשוב מי – אנשים שאינם עבריינים, שאין להם עבר פלילי. הכו אותם מכות רצח. אני מעיד בפניך על כך. אני לא מדבר עכשיו על המחלקה לחקירות שוטרים. דיברתי גם עם מפקד המחוז, דיברתי גם עם מפקד המרחב. הם אמרו לי, שאם יתברר שיש שוטר שהכה בתחנת המשטרה, האיש יעוף מהמשטרה, וזאת לכבודה של המשטרה ולכבוד כל מי שחרד לתדמיתה. הכו עצירים שם, בתחנת המשטרה ברמת-גן, במרחב דן. אני לא רוצה להזכיר את השמות, אבל מבין שלושת העצורים הכו שניים מכות רצח. בעקבות המכות נלקח אחד מהם, עם האזיקים, לטיפול בבית-החולים "בילינסון".

— — — אני מבקש ממך, אדוני השר — — —

רפאל פנחסי (ש"ס):

— — —

משה גפני (יהדות התורה):

מה שעובר למח"ש עובר למח"ש; ייבדק הנושא, הוא ייבדק לגופו של עניין, אבל אתה, אדוני השר, אחראי להשיב, האם אנחנו מדברים על משטרת ישראל כעל משטרה במדינה דמוקרטית או שאנחנו מדברים על משטרה כפי שהיא קיימת במשטרים אפלים שבהם מכים עצורים בתחנת משטרה. זו היא חובתך, זאת אנחנו דורשים ממך. אי-אפשר לעבור על כך לסדר-היום.

אני מגיש לך, אדוני השר, את החומר החלקי שנמצא ברשותי. אם תרצה, הרב פנחסי יעביר לך עוד, אני מוכן להעביר לך עוד חומר, ואני מבקש את ההתערבות שלך. אנחנו לא יכולים לעבור על כך לסדר-היום.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת משה גפני.

נסים דהן (ש"ס):

האנשים האלה לא מבינים שפה אחרת – – –

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת דהן, הדיון הסתיים. חבר הכנסת דהן, אני מבקש להירגע.

אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה של הכנסת?
ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 9

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

ובכן, רוב של תשעה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. הצעתו של חבר הכנסת רפאל פנחסי עוברת לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997

(קריאה ראשונה)

היו"ר י' לנקרי:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום: הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997, מטעם ועדת הכנסת. יציג את הצעת החוק יושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת רפאל פנחסי.

רפאל פנחסי (יו"ר זמני של ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997. הנני מתכבד להגיש בזאת, לקריאה ראשונה, הצעת חוק מטעם ועדת הכנסת, כדלקמן:

הוספת סעיף 5. בחוק הכנסת, התשנ"ד-1994, אחרי סעיף 4 יבוא סעיף 5, שעניינו דיון בוועדת משנה.

נדרש, על-פי כל דין, אישור של ועדה מוועדות הכנסת, רשאי יושב-ראש הוועדה, בהתייעצות עם יושב-ראש הכנסת, לקבוע כי האישור יינתן על-ידי ועדת משנה של אותה ועדה, אם שוכנע כי טעמים של ביטחון המדינה, של יחסי חוץ או של קשרי מסחר בין-לאומיים מחייבים כי האישור, או הדיון בקשר אליו, יישמרו בסוד.

אציין כי לעניין סעיף זה, אישור – לרבות הסכמה, החלטה, חובת התייעצות ופעולה אחרת כיוצא באלה; ועדה – ועדה מוועדות הכנסת, לרבות ועדה משותפת.

בסעיף קטן (ג) נאמר, כי הוועדה תבחר את חברי ועדת המשנה; מספרם של חברי ועדת המשנה לא יעלה על חמישה. וב-(ד) – דין אישור שניתן על-ידי ועדת המשנה לפי סעיף זה, כדין אישור שניתן על-ידי מליאת הוועדה. בסעיף קטן (ה) נאמר, כי ישיבותיה של ועדת המשנה תהיינה חסויות.

אני רוצה להסביר בקצרה מה שקראתי. התיקון בא לאפשר העברת נושאים רגישים, הטעונים אישור בידי ועדה של הכנסת, לוועדת משנה, ודין אישורה של ועדת המשנה יהיה כדין אישור בידי הוועדה עצמה. תודה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה ליושב-ראש ועדת הכנסת. אנחנו פותחים את הדיון.

נסים דהן (ש"ס):

זה לא החוק. זו הודעה של ועדת הכנסת.

היו"ר י' לנקרי:

לא, לא, זו הצעת חוק.

רפאל פנחסי (יו"ר זמני של ועדת הכנסת):

לא, צריך לערוך על כך הצבעה.

היו"ר י' לנקרי:

להלכה רשומים – אל תיבהלו – 23 דוברים. למעשה נסתפק בשלושה דוברים. ראשון הדוברים הוא חבר הכנסת מיכה גולדמן. לכל אחד שלוש דקות, קצרות ככל הניתן.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, גם בשעה מאוחרת זאת אני חושב שיש חשיבות גדולה שנערוך דיון בכנסת גם על חוק, שיש לו, לדעתי, יתרון גדול מאוד כתוצאה מכך שאנחנו בכנסת יודעים שלא מעט מן הוועדות מקימות ועדות משנה, ואני יודע שלפעמים בוועדות המשנה יש עבודה לא פחותה מאשר בוועדות במליאתן.

אני יכול להביא דוגמאות רבות מאוד. אני יושב בכמה ועדות משנה, ואני יכול להביא כדוגמה ועדה אחת שמורכבת מנציגי ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון – ועדת תקציב הביטחון, ובסיכום בין יושבי-ראש הוועדות, גם של ועדת הכספים וגם של ועדת החוץ והביטחון, הוועדה הזאת קיבלה, בהסכמה, סמכות לסייע ולעזור לוועדות האם, שהן ועדת הכספים וועדת החוץ והביטחון.

אני יודע כמה שעות וכמה ימים בשבוע הוועדה הזאת מקדישה לנושא שיש לו חשיבות גדולה מאוד בחלק המרכזי של תקציב המדינה. תקציב הביטחון, כפי שכולנו יודעים, מהווה אחוז גבוה של תקציב המדינה. לוועדות המשנה – אני חושב שיש להן חשיבות. אני יכול להביא דוגמה גם מוועדת הפנים.

משה גפני (יהדות התורה):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה.

מיכה גולדמן (העבודה):

הוועדה לענייני ביקורת המדינה, או ועדת הפנים שיש לה ועדת משנה לחומרים מסוכנים ולכיבוי אש, נושאים כבדי משקל, שיש להם חשיבות, ויש להקדיש להם זמן וסיוורים, עבודה בתוך הוועדה. אני חושב, שוועדות המשנה האלה יש להן היכולת להתמודד גם כתוצאה מכך שהחוק מגביל, למעשה, לחמישה את מספר החברים, דבר הנותן יכולת עבודה יעילה הרבה יותר, תורם בצורה כזאת לכנסת ותורם לנושא הענייני בצורה היעילה והטובה ביותר.

אני שמח על כך שחברי חבר הכנסת פנחסי, אשר יעלה עוד מעט חוק נוסף, ואני יודע שצבא החיילים ממתין בחוץ – – –

נסים דהן (ש"ס):

צבא חיילים משני הצדדים.

מיכה גולדמן (העבודה):

בשעה כזאת אנחנו יכולים רק לברך את חבר הכנסת פנחסי על שהוא הביא את החוק כדי שנוכל לייעל את עבודת הכנסת, לקדם את הדברים בסדר-היום הצפוף והעמוס של הכנסת. אדוני היושב-ראש, אני חושב שזה אחד מן החוקים שתורמים לעבודה יעילה יותר של הכנסת.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת מיכה גולדמן על הדברים החשובים ותמיכתו בהצעה.

אחרון הדוברים הוא חבר הכנסת אליעזר זנדברג. בבקשה.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת המשתוקקים כל כך להצביע על הצעת החוק הבאה.

אני רוצה להעיר שתי הערות להצעת החוק, לגופו של עניין. לא אתייחס לשאלה מדוע אנחנו זקוקים לחוק שכזה. אני חשבת שדווקא חבר הכנסת גולדמן, שבא מהצד האחר של הבית, היה צריך להרחיב, אולי. אבל שתי הערות. הערה אחת נוגעת למספר חברי הוועדה. אני סבור שאולי ראוי לקבוע מספר מינימלי של חברים בוועדה וגם מספר מקסימלי גבוה יותר. אני לא משוכנע שהמספר חמישה הוא המספר הנכון. אני חושב שצריך להיות מינימום מסוים ולאפשר גמישות של יותר חברים במידת הצורך, כי יכול להיות שניתקל, וכבר ראינו פה – – –

רפאל פנחסי (יו"ר זמני של ועדת הכנסת):

כתוב בהצעת החוק: לא יעלה על חמישה חברים.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אני יודע, ואני אומר שכבר היינו בסיטואציות שבהן, כתוצאה מכל מיני חילוקי דעות בין סיעות שונות בבית, היה צורך לבחור ועדה שתשקף צרכים שונים, לא רק קואליציוניים אלא של יחסי כוחות בין מפלגות שונות, בין קואליציה לבין אופוזיציה. יכול להיות, שהמספר חמישה לא נבון, כי הוא יגביל. כדי שלא נצטרך לתקן כאן עוד הפעם, אולי כדאי לקבוע מספר מינימלי ולהשאיר את המספר המקסימלי פתוח.

הערה שנייה. אינני משוכנע אם אין מקום לקבוע, שיושב-ראש הוועדה, לא ועדת המשנה, יהיה לו נוסף, אולי הוא עצמו יהיה חבר בוועדה, אולי תהיה לו איזו סמכות לכנס את הוועדה. say איזה

אני חושש ממצב מסוים: מינוים של יושבי-ראש ועדות הוא מינוי קבוע והם אחראים באופן שוטף לענייני אותה ועדה. ועדת משנה היא בכל זאת ועדה לא קבועה ויש לה אופי אחר. ראוי שלא יהיה מצב שבו ועדה שכזאת נקבעת; לאחר מכן – לקחת ממנה סמכויות אי-אפשר, והיכולת של יושב-ראש ועדה, שבסך הכול הסמכות במקור היא שלו, ומסיבות מאוד ספציפיות החלטנו פה להפקיע ממנו את הסמכות, לא תהיה לו האפשרות לזרז, לקדם או להשפיע על קצב הדיונים להשגת אישורים וכדומה, שלשם המצאנו בעצם את ועדת המשנה.

אני מקווה שההערות האלה יובאו בחשבון על-ידי ועדת הכנסת שעה שהיא תדון בהצעת החוק הזאת. בהכנתה לקראת קריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת זנדברג. האם חבר הכנסת פנחסי מעוניין להשיב? בבקשה.

רפאל פנחסי (יו"ר זמני של ועדת הכנסת):

בגלל השעה המאוחרת אני רוצה להשיב לחבר הכנסת זנדברג על שתי ההערות שלו. אם הצעת החוק תתקבל ותעבור להכנתה לקריאה שנייה ושלישית, אני מבטיח שבוועדת הכנסת ניתן את דעתנו על ההערות שהשמיע חבר הכנסת זנדברג. הוא גם חבר בוועדת הכנסת, ואני מבקש ממנו להופיע לדיון ולהעיר את הערותיו שם. תודה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת פנחסי.

אני מבקש לעבור להצבעה על הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997.

הצבעה מס' 13

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 9

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997, לוועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

רוב של תשעה קולות בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. הצעת חוק הכנסת (תיקון מס' 5) (דיון בוועדת משנה), התשנ"ח-1997, קריאה ראשונה, מטעם ועדת הכנסת, עוברת לוועדת הכנסת להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2) (צירוף תקופות לעניין גמלה), התשנ"ח-1997

(קריאה ראשונה)

היו"ר י' לנקרי:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום, שהוא גם הסעיף האחרון. הצעת חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2) (צירוף תקופות לעניין גמלה), התשנ"ח-1997, קריאה ראשונה, של חבר הכנסת רפאל פנחסי וקבוצת חברי הכנסת. בבקשה.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא את הצעת חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2) (צירוף תקופות לעניין גמלה), התשנ"ח-1997.

עניינו של החוק הוא תיקון סעיף 3: בחוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש הרשות וסגניו), התשל"ז-1977, בפסקה (4), אחרי "במדינה או באחד ממוסדותיה או מפעליה" יבוא "בתאגיד מרכז החינוך העצמאי".

אני רוצה לתת הסבר קטן. לראש רשות ולשאריו ישולמו מקופת הרשות המקומית גמלאות ותשלומים אחרים נוספים כפי שייקבע בהחלטות הכנסת, והיא רשאית להסמיך לכך ועדה מוועדותיה.

לצורך קביעת הזכות לגמלה ושיעורה מותר לצרף לתקופת הכהונה האחרונה תקופות כהונה קודמות, כולן או מקצתן, כראש רשות, וכן מותר לצרף תקופות כהונה, שירות ועבודה בשכר במדינה או באחד ממוסדותיה או מפעליה, ברשות מקומית או במוסדות ציבור אחרים שייקבעו, והכול בתנאים שייקבעו.

החינוך העצמאי נתמך על-ידי תקציב המדינה. מוצע לקבוע, כי מי שעבד בתאגיד מרכז החינוך העצמאי יוכל לצרף את תקופת עבודתו שם לצורך קביעת הזכות לגמלה ושיעורה.

לכאורה בא הדבר לתקן אפליה מסוימת, שכן היום, לפי החוק הקיים, כל העובדים במוסדות החינוך הכלליים יכולים לצרף את זכויותיהם אם הם עוברים לעבוד ברשות מקומית, פרט לאלה העובדים בחינוך העצמאי. אף שהחינוך העצמאי נתמך על-ידי תקציב המדינה ויש לו כל הנתונים שמשרד החינוך מאשרם, נראה שלא נתנו על כך את הדעת ומסיבה זו או אחרת הנושא לא סודר.

לכן אני מבקש עכשיו לכלול גם את רשת החינוך העצמאי באותו הסדר, כדי שעובדיה יוכלו לצרף את תקופת העבודה שם לתקופת הכהונה כראש הרשות לעניין הגמלה.

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ולהעביר אותה לוועדת הפנים ואיכות הסביבה להכנתה לקריאה שנייה וקריאה שלישית. תודה לאדוני היושב-ראש.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת פנחסי על הצגת החוק ועל דברי ההסבר.

אנחנו פותחים את הדיון. יש לנו ארבעה דוברים. ראשון הדוברים – חבר הכנסת מיכה גולדמן, ואחריו – חבר הכנסת אליעזר זנדברג. בבקשה.

מיכה גולדמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, הצעת החוק שהוגשה על-ידי חברי הכנסת רפאל פנחסי, אריה דרעי, דוד אזולאי, נסים דהן, יצחק וקנין, יצחק כהן ודוד טל יש בה מן הצדק.

נסים דהן (ש"ס):

יכולת להגיד במלה אחת – ש"ס.

מיכה גולדמן (העבודה):

חבר הכנסת נסים דהן, כאן אנחנו מדברים בשם חברי הכנסת, זו לא הצעה של סיעה. עם כל הכבוד – לסיעת ש"ס, לטובתה של סיעת ש"ס – – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

אתה יכול להגיד עוד הפעם כל הכבוד לש"ס.

מיכה גולדמן (העבודה):

חבר הכנסת פנחסי יודע שהקשר שלי עם ש"ס נמשך שנים רבות. תראה איך אני נשאר היום עד 23:30 כדי להיות אתכם ולהשמיע את דברי. לא הרבה חברים באופוזיציה – –

רפאל פנחסי (ש"ס):

גם לא בקואליציה.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

הוא האופוזיציונר התורן היום, השאירו אותו פה היום.

מיכה גולדמן (העבודה):

– – מתנדבים לסייע לסייעת ש"ס.

אדוני היושב-ראש, מאחר שגם אתה מילאת תפקיד של ראש רשות אתה יודע את התרומה החשובה של אנשי החינוך במועצות המקומיות ובעיריות, אנשים שבאים למלא תפקידים מרכזיים ברשויות המקומיות. לא אחת ראש רשות רוצה שבסיעתו במועצה יהיו גם אנשי חינוך. אחד הדברים המרכזיים והחשובים אצל ראש רשות הוא, שכשהוא קובע את סדר העדיפויות הוא נותן לחינוך את העדיפות הגבוהה ביותר. יש לשלב אנשי חינוך ברשויות מקומיות, ואני רואה בכך תרומה חשובה מאוד.

יש כאן תיקון עוולה. החוק הזה בא לתקן ולהשוות עם אלה אשר זכו וזוכים לרצף אם הם נכנסים לתפקיד במעמד של נבחר, אם כראש רשות, אם כראש עירייה, סגן ראש מועצה או סגן ראש עירייה. זה גם יכול להיות יושב-ראש מועצה דתית או סגן יושב-ראש מועצה דתית, משום שהמעמד הזה והזכויות שוות.

כשאני מדבר על החוק הזה אני רוצה לנצל את ההזדמנות ולומר שאני לא מתלהב מהשימוש שעושים בחוק, שימוש שלא קשור לחוק הזה, שכן יש לא מעט אנשים שממלאים תפקידים ציבוריים. פה אנחנו מדברים על תפקיד של נבחר. בשנים האחרונות אנחנו עדים לא מעט להקמת מועצות ממונות או ועדות קראות, ושם נהנים בעלי התפקידים מזכויות זהות של נבחרים.

אני תומך בחוק הזה, אבל יש חוק אחר שוועדת הפנים מריצה אותו עכשיו, והוא – לא ליצור רצף. אני שמח על שהמדיניות של משרד הפנים היא לא להקים מייד מועצה בכל מקום, לא מועצה ממונה ולא מועצה מקומית. הבוקר סיירנו עם ועדת הפנים של הכנסת ביהודה ושומרון, ושם ראינו את המפה לקראת ההיערכות החדשה לפעימה השנייה ובאנו להסביר איך תהיה הפעימה השנייה עם הווייתור של 10% נוספים, ואיך אנחנו רואים מתוך הבנות את ההיערכות לקראתה כך שהיא תפגע במינימום ביישובים עצמם. במפות שהוצגו בפנינו סימנו לנו יישובים של 1,000, 2,000 ו-3,000 תושבים שעדיין לא זכו למעמד מוניציפלי והם עומדים לקבל אותו. רבותי, אמרתי שאני שמח על כך שהמדיניות החדשה של משרד הפנים היא לאחד רשויות ולא לתת מייד מעמד לכל יישוב קהילתי. צריך לחזק את המועצות האזוריות שהיישובים מוקמים בתחומן.

אני רוצה להודות שוב למציעי החוק, ואני מקווה שעשינו כאן תיקון חשוב של עוולה כשהתייחסות למערכת החינוך העצמאי היא כמו למערכת החינוך הממלכתית והממלכתית-דתית. תודה רבה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת מיכה גולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר זנדברג, ואחריו – לחבר הכנסת דוד אזולאי.

דוד אזולאי (ש"ס):

אני מוותר.

היו"ר י' לנקרי:

אחריו – חבר הכנסת יצחק כהן.

אליעזר זנדברג (הליכוד-גשר-צומת):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עקרונית, כאשר מדובר על מקרים שבהם יש אפליה בין שתי קבוצות שיש להן מכנה משותף, מקובל עלי שצריך לתקן אותו עוול או אותה אפליה. אולי הליקוי מצוי לא בהצעת החוק ובסעיף שמבקשים לתקנו אלא בדברי ההסבר. החינוך העצמאי נתמך על-ידי תקציב המדינה, ויכול להיות שפה, בנקודת המוצא שבה החליטו לתמוך גם בחינוך העצמאי וגם בחינוך הממלכתי, מצוי שורש הבעיה או הנושא לדיון שעליו אני וחברי הכנסת שיזמו את הצעת החוק חלוקים.

עם זאת, כיוון שמבירור שעשיתי לפני זמן קצר הבנתי שמדובר בהחלת אותו עיקרון של שוויון לגבי אנשים אשר ממילא הפנסיה שלהם משולמת כפנסיה תקציבית על-ידי מדינת ישראל, ולא נשנה את העניין העקרוני, אני חושב שהתיקון במובן הזה מבחינת ההיגיון שבו והניסיון ליצור סוג של אחידות, יש בו מן הטעם.

אני חייב לציין שההערה של חבר הכנסת גולדמן נכונה. כאשר מדובר באדם שנבחר לתפקיד של ראש רשות או של סגן ראש רשות, יש אולי מקום לקבל זאת. שמענו במקרים אחרים על כך שאנשים נבחרים מתוקף הסכמי רוטציה, שמטרתם היחידה היתה ליצור סוג של פנסיה מועדפת לאנשים שהיו מורים במשך שנים, אנשי חינוך. הם קיבלו תקופה של כמה חודשים כסגן ראש מועצה, ואז הפנסיה שלהם כבר חושבה על-פי השכר החדש וכדומה. משרד הפנים תיקן זאת תיקון גורף מדי ומוגזם שמונע אפשרות לבצע רוטציה גם כשהיא כדין ובאופן אמיתי וכן. באופן נקודתי אני מסכים עם התיקון הזה, רק צריך להיזהר ולא להגיע למצב שבו בכל מיני מועצות ממונות נחיל פה דרך אגב כל מיני זכאויות לפנסיה שלא התכוונו אליהן מלכתחילה. שימו לב שחבר הכנסת גולדמן עתיד, כמדומני, לשמש כיושב-ראש ועדת הפנים של הכנסת, ואני משוכנע שגם הוא יקפיד בעניין הזה. תודה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר י' לנקרי:

תודה לחבר הכנסת אליעזר זנדברג. הואיל וחבר הכנסת דוד אזולאי ויתר על זכותו אנחנו עוברים לאחרון הדוברים, חבר הכנסת יצחק כהן. בבקשה.

יצחק כהן (ש"ס):

אדוני, השעה מאוחרת, ואני רוצה להעיר הערה קטנה. כשמצביעים אני מבקש שיוסיפו: בתאגיד מרכז החינוך העצמאי ובמרכז מעיין החינוך התורני. אני מבקש שזה יירשם בפרוטוקול לדיון בוועדה.

היו"ר י' לנקרי:

זה רק בוועדה. חבר הכנסת פנחסי ידאג, בוודאי, לפרט הזה.

יצחק כהן (ש"ס):

אני מודה לחבר הכנסת גולדמן על תמיכתו בהצעת החוק, ולחבר הכנסת מודי זנדברג.

היו"ר י' לנקרי:

חבר הכנסת פנחסי, דברי תשובה אחרונים.

רפאל פנחסי (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי חברי הכנסת, השעה מאוחרת, אני מבקש מחברי להצביע על הצעת החוק בקריאה ראשונה. כשהיא תעבור לוועדת הפנים נדאג להתייחס להערה של חבר הכנסת יצחק כהן שביקש להוסיף את רשת מעיין החינוך התורני. אני בהחלט תומך בכך, אבל נוכל לעשות זאת רק בוועדה ולקראת הכנת הצעת החוק לקריאה שנייה.

לכן, נאשר את הצעת החוק בקריאה ראשונה ונעביר אותה לוועדת הפנים להכנתה לקריאה שנייה ושלישית. תודה.

היו"ר י' לנקרי:

תודה רבה לחבר הכנסת פנחסי.

ובכן, אנחנו ניגשים להצבעה על העברת הצעת חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2) (צירוף תקופות לעניין גמלה), התשנ"ח-1997, בקריאה ראשונה, הצעתם של חבר הכנסת רפאל פנחסי וקבוצת חברי הכנסת, להכנתה לקריאה שנייה ושלישית בוועדת הפנים ואיכות הסביבה. ההצבעה החלה.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק הרשויות המקומיות (גמלאות לראש רשות וסגניו) (תיקון מס' 2)
(צירוף תקופות לעניין גמלה), התשנ"ח-1997, לוועדת

הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר י' לנקרי:

אני מוסיף את קולי. רוב של שמונה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. הצעת החוק עוברת לוועדת הפנים ואיכות הסביבה להכנתה לקריאה שנייה ושלישית.

לילה טוב, אנחנו נועלים את הישיבה.

הישיבה ננעלה בשעה 23:40.